

Gemeente Delft

Ontwerp Programma- begroting 2021-2024

Colofon

Dit is een uitgave van
Gemeente Delft
Postbus 78, 2600 ME
Telefoonnummer 14015
www.delft.nl
September 2020

Inleiding

Met ons bestuursprogramma 'Voorbereid op de toekomst' hebben we in 2018 de koers voortgezet en nader uitgewerkt om Delft te versterken als een prettige, vitale, veilige en verbonden stad. Wij werken aan een stad die voor deze én volgende generaties ruimte biedt om er goed te wonen, te leven en te ondernemen. In de afgelopen twee jaar hebben we hierop zichtbare resultaten geboekt en ook de komende jaren zullen we dat blijven doen. We blijven inzetten op het verdienmodel van de stad om zo ook de sociale voorzieningen in de stad in stand te houden en de verbondenheid te versterken.

Juist nu we in bijzondere tijden verkeren, met veel onzekerheden als gevolg van de coronacrisis, moeten en willen we ons hierdoor niet laten verlammen. Integendeel: we willen samen werken aan herstel, met de blik op de toekomst. We realiseren ons daarbij dat de komende tijd ons voor nieuwe uitdagingen zal stellen. Het coronavirus is nog onder ons, waardoor beperkingen van kracht blijven en steun nodig zal zijn. We houden de vinger aan de pols door regelmatig te monitoren wat er speelt en hoe het gaat in de stad. We blijven in gesprek met de stad over wat nodig is en hoe we daar samen vorm aan kunnen geven. Daarnaast blijft de financiële situatie van de gemeente vragen om keuzes en stelt deze ons voor nieuwe uitdagingen. Met name in het sociaal domein waar maatregelen nodig zijn om het zorgstelsel betaalbaar te houden op een acceptabel basisniveau. Deze keuzes zijn terug te vinden in voorliggende begroting.

Na het vaststellen van de Kaderbrief 2020 hebben we als college het langetermijnbeleid van Delft verkend in verschillende toekomstscenario's. Ook de raad heeft zich gebogen over de investeringen voor de lange termijn tijdens de raadsbijeenkomst van 7 juli. We kijken met veel plezier terug op deze constructieve bijeenkomst. Het is juist in deze tijd belangrijk om als college en raad zoveel mogelijk samen op te trekken. Met de input uit de raad hebben we keuzes gemaakt voor investerings- en intensiveringsrichtingen die robuust zijn voor de stad, voor nu en voor de toekomst, aansluitend op het beeld van Delft in 2040. Dit kunnen we niet alleen, ook de inwoners en het bedrijfsleven hebben we daarbij nodig. Daarbij zetten we in op een aantal belangrijke lijnen.

Koersvast, blik op de toekomst

Delft heeft een verhaal met een helder beeld over de toekomst van de stad in 2040. De adviezen in het rapport 'Delft, Parel in de Randstad' zijn overgenomen, uitgewerkt én zijn onverminderd van kracht. Onze ambities en opgaven zijn essentieel om de sociaaleconomische positie te versterken met arbeidskansen voor iedereen.

De ingezette koers houden we vast. We verbinden de ontwikkelingen in de stad met het toekomstbeeld om ook in het slechtste scenario koers te kunnen houden. Waar nodig zijn we flexibel en passen we ons tempo aan op de actuele situatie.

“Maak gebruik van de kennis in de stad, experimenteer en geef ruimte, Blijf het einddoel in de gaten houden.”
Raadsmarkt, 7 juli 2020

Groei biedt kansen

We blijven bouwen aan de stad van morgen en zetten nadrukkelijk in op kwaliteit. Juist in economisch onzekere tijden is het cruciaal dat we blijven vasthouden aan de kwaliteitsambities. De groei van de stad gaat hand in hand met een goede en gezonde leefomgeving. We bevorderen hiermee de leefbaarheid in de stad. We gaan door met het uitvoeren van bestaande plannen en we benutten de kansen die zich voordoen in nieuwe gebiedsontwikkelingen en in de bestaande wijken. De keuzes voor de toekomst maken we zorgvuldig, met de Omgevingsvisie als een belangrijk kader.

We faciliteren de toekomst van de stad, waarbij we de belangen bewaken van de huidige én de toekomstige bewoners en ondernemers. We gaan voor een kwalitatieve, diverse en verbonden stad voor

alle Delftenaren. We zien de stad als de huiskamer met een openbare ruimte die met zorg moet zijn ingericht en ruimte biedt voor ontspanning en ontmoeten.

“Zorg voor goede ontmoetingsplekken en voor ruimte om te bewegen in de buitenruimte.”
Raadsmarkt, 7 juli 2020

Ruimte maken in en geven aan de stad

Delft is een krachtige stad en een verbonden stad, met mensen die zelf initiatieven nemen, oog hebben voor elkaar en voor de stad, en hulp krijgen wanneer dat nodig is. Waar mogelijk maken we ruimte en geven we ruimte daarvoor, zowel fysiek als sociaal, vanuit ons vertrouwen in de Delftenaren. We stimuleren samenwerking en bieden ruimte aan sociale en culturele initiatieven in samenhang met ontwikkelingen in de omgeving. We jagen aan om kansen te benutten en laten los waar het kan. We willen dat de stad het uiteindelijk zelf doet. We zoeken nieuwe manieren om dit voor elkaar te krijgen en blijven onze sociale en culturele instellingen ondersteunen bij hun rol hierin. We verbinden het ruimte geven en ruimte maken aan de groei van de stad en de ambities en opgaven voor 2040. We zijn ons ervan bewust dat we voor en met de stad werken. We zijn daarom bereikbaar en zichtbaar voor de stad en in de wijken.

“Creëer meer ruimte en maak de openbare ruimte attractiever door middel van kwaliteit en klimaatadaptieve toepassingen. Maak werk met werk.”
Raadsmarkt, 7 juli 2020

“Er is kracht ontstaan in de wijken door corona. Aandacht voor de huidige bewoners, communitybuilding.”
Raadsmarkt, 7 juli 2020

Kansen voor economie en onderwijs

We maken ruimte voor de economische ontwikkeling en het vergroten van het arbeidsmarkt-perspectief van jongeren. Juist nu in verschillende sectoren sprake is van krimp en het verlies van banen. We versterken het technologische profiel van Delft. Dat is een gezonde basis voor economische groei én meer banen. We ‘heroveren’ de hele techniekketen, van kennisontwikkeling en onderwijs tot productie in de (innovatieve) maakindustrie. We investeren in de versterking van de doorlopende leerlijn techniek. Met de realisatie van een plek voor verbinding van (v)mbo techniekonderwijs met het bedrijfsleven zetten we in op opleidingen en banen op alle niveaus. Hiermee creëren we kansen voor jongeren en omscholers en geven we een *boost* aan de economie.

Een betrouwbare overheid

Wij zijn als raad en college een lokaal bestuur dat zijn basisinfrastructuur op orde heeft. In de volle breedte van het gemeentelijke takenpakket en in de volle breedte van de stad. Zowel fysiek als sociaal. Van dienstverlening, hulp en ondersteuning tot veiligheid en openbare orde. We bieden een sterke sociale basis waarbij we oog hebben voor alle Delftenaren. We bieden zorg voor wie dat nodig heeft, wanneer het nodig is en toegesneden op de vraag. Daarnaast stimuleren we dat wat de stad zelf kan. We zijn een overheid die duidelijke basisnormen stelt, aanspreekbaar is, maar ook aanspreekt en handhaaft als dat nodig is.

Evenwichtig, solide financieel beleid

We kiezen voor een duurzame financiële koers: evenwichtig en behoedzaam, met beheersbare risico's. We zien ruimte voor gerichte investeringen die passen bij het toekomstbeeld in 2040. We zetten onze middelen optimaal in voor de stad, daar waar dat nodig is en het voor Delft het meeste oplevert en bijdraagt aan een goed herstel en verbetering van de sociaaleconomische positie. We kunnen en doen

dat niet alleen. Waar mogelijk sluiten we aan bij initiatieven van andere partijen – in de stad en in de regio – om het beste rendement te bereiken.

We innoveren en ontwikkelen een zorgstelsel (jeugdhulp, Wmo) dat kwalitatief goed is voor Delftenaren, maar tegelijkertijd betaalbaar is voor de gemeente. Soberheid, doelmatigheid en efficiëntie staan hierbij centraal. Hiervoor treffen we zelf een maximaal pakket aan maatregelen, waarmee we zorg en ondersteuning kunnen bieden op een acceptabel basisniveau. In de wetenschap dat de rijksmiddelen hiervoor volstrekt ontoereikend zijn, zullen we tijdelijk een beroep moeten doen op onze reserves om de tekorten te dekken. Voor de lange termijn werken we aan structurele dekking. Die moet voor een groot deel komen van het Rijk. Wij zetten ons hiervoor in, samen met andere gemeenten.

Samenvattend richten we onze inzet op groei van de stad, op ruimte maken en ruimte geven voor de stad, op kansen in de verbinding tussen onderwijs en economie, op een solide basisinfrastructuur en op een doelmatige zorgstructuur. Met deze gezamenlijke beweging maken we een betere stad voor de huidige en toekomstige Delftenaren en benutten we de middelen die we hebben ook om het hoofd te bieden aan (de gevolgen van) corona en de stad zo goed mogelijk door de crisis te loodsen.

Om bewoners niet extra te belasten, gaan de woonlasten in 2021 niet omhoog, met uitzondering van een reguliere correctie voor inflatie (CPI). De opbrengsten uit het zogenaamde woonlastenmandje stijgen met gemiddeld 1,7%. Afzonderlijk stijgt de OZB met 1,7%, de afvalstoffenheffing met 3,1% en de rioolheffing met 0%.

Financiële strategie

In de kaderbrief 2020 hebben wij ons rekenschap gegeven van de begrotingstekorten als gevolg van tegenvallers in het sociaal domein en bestaand beleid. Op deze tekorten is in de nieuwe begroting bijgestuurd door diverse maatregelen, zowel in het sociaal domein als bij de overige beleidsterreinen. Over de voortgang van het Actieplan Sociaal domein kan de raad aanvullende informatie tegemoet zien. Met deze maatregelen is het begrotingsbeeld aanzienlijk verbeterd.

In de afgelopen periode is gebleken dat het niet lukt een sluitende begroting voor 2021 te maken. Niet één oorzaak, maar een stapeling van negatieve ontwikkelingen is hieraan debet. Zo blijven – op basis van recente actualisaties in regionaal verband – de kosten in het sociaal domein (Wmo, jeugd) stijgen, wordt de opschalingskorting in het gemeentefonds ieder jaar groter (met uitzondering van het incidenteel schrappen van de korting in 2020 en 2021) en doet het Rijk een beroep op gemeenten om de grote transformatieopgaven uit het Interbestuurlijk Programma op te pakken. En daarbij zijn de eventuele structurele effecten van de coronapandemie en daarop volgende economische crisis nog ongewis. Na jaren van zuinigheid en behoedzaamheid zien wij op dit moment alleen in 2024, het laatste jaar van de meerjarenraming, mogelijkheden om tot een structureel evenwicht te komen.

De verslechtering van onze financiële positie sluit aan bij de landelijke trend. Veel gemeenten kunnen geen structureel sluitende begroting opstellen als gevolg van rijksbezuinigingen, de tekorten in het sociaal domein en de meerjarige gevolgen van de coronacrisis. Dit geldt ook voor onze regio waar gemeenten alleen met forse maatregelen, inzet van reserves en het ramen van stelposten tot een sluitende begroting kunnen komen die structureel in evenwicht is.

Ondanks diverse oproepen van gemeenten, de VNG en de provincies heeft het kabinet nog geen toezeggingen gedaan om meer middelen beschikbaar te stellen. De komende tijd zullen wij onze boodschap met kracht blijven herhalen, samen met omliggende gemeenten en in overleg met VNG en de provincie Zuid-Holland.

Tevens brengen we dit jaar in kaart welke mogelijkheden er zijn om alsnog tot een meerjarig sluitend begrotingsbeeld te komen. Hierbij kijken we naar mogelijkheden voor bijsturing in de exploitatie en betrekken we de financiële ruimte die aanwezig is in de Algemene reserve. Ook wachten we af wat de uitkomst is van de herijking van het gemeentefonds, de eventuele resultaten van overleg tussen Rijk en

gemeenten over de financiële positie (tekorten sociaal domein) en meerjarige afspraken over compensatie voor de coronapandemie en de gevolgen van de economische crisis.

Bij het in kaart brengen van mogelijkheden kiezen we voor het behoud van onze financiële gezondheid en hanteren we de bestaande randvoorwaarden voor de financiële positie (kengetallen en streefwaarden). Inzet is om te komen tot een meerjarige verbetering van het saldo. Randvoorwaarde hierbij is een structureel begrotingsevenwicht uiterlijk in 2024. Vanuit financiële behoedzaamheid houden we in de Algemene reserve voldoende dekking voor de tekorten achter de hand.

Investeren en stimuleren

De verkoop van de aandelen Eneco biedt dekkingsmogelijkheden om enerzijds knelpunten op te vangen (begrotingssaldo, corona) en anderzijds gericht te investeren in de toekomst van de stad. In deze begroting kiezen we voor investerings- en stimuleringsrichtingen die bijdragen aan een kwalitatieve woon-, werk- en leefomgeving voor Delftenaren. Juist nu in deze (corona)tijd is het belangrijk om daarbij in te zetten op de economie én op het welbevinden van Delftenaren. We richten ons hierbij op de groei van de stad, het ruimte maken en ruimte geven voor de stad en kansen in de verbinding onderwijs en economie.

Concreet investeren we € 10 miljoen in (1) ruimte voor de maakindustrie en de versterking van economie en onderwijs, (2) het onderhoud van de openbare ruimte en investeren in de wijk, (3) de energietransitie en circulaire economie, (4) de mobiliteitstransitie en (5) intensivering van sportambities.

Stimuleringspakket 2021-2022				
(bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024
1. Ruimte voor maakindustrie (2040) - keten versterken tot maken	620	2.110		
- Maakindustrie	120	110		
- VMBO-MBO doorlopende leerlijn (planning school n.t.b.)	500	2.000		
2. Onderhoud openbare ruimte (integraal) en investeren in de wijk	1.055	1.240		
- Ruimte maken: kwaliteitsimpuls openbare ruimte	700	725		
- Ruimte geven: investeren in de wijk	355	515		
3. Energietransitie / circulaire economie	1.350	1.325		
4. Mobiliteitsplan Delft	900	600		
5. Investeren in sport	250	550		
	4.175	5.825	-	-

De financiële ruimte hiervoor halen we uit de extra dekkingsmogelijkheden die zijn ontstaan door de verkoop van de aandelen Eneco. Daarnaast zetten we waar mogelijk in op samen met partners en andere overheden investeren (denk aan cofinanciering); hiervoor maken we gebruik van het Fonds Delft 2040.

Een nadere toelichting op het investerings- en stimuleringspakket is in de volgende paragraaf opgenomen.

Stimulerings- en investeringspakket

Prioriteit 1. Ruimte voor maakindustrie (2040) | keten onderwijs-techniek versterken

Voorstel: € 2,7 miljoen reserveren om een vmbo/mbo-school op te zetten in de Schieoevers met als doel het versterken van economie & onderwijs en voor het opzetten van drie bedrijfsverzamelgebouwen, onderzoek doen naar kansen voor bestaande bedrijfsterreinen, een start te maken met het uifasieren van de detailhandel in de Schieoevers en het opstarten van een grondexploitatie voor het MKB aan de Tanthofdreef.

In de afgelopen jaren en komende jaren investeert het college, zoals eerder opgenomen in de meerjarenbegroting, in techniekonderwijs en het vestigingsklimaat voor de maakindustrie. Dit doet zij door techniekonderwijs op alle onderwijsniveaus te realiseren **met de ontwikkeling van een hybride vmbo/mbo-school** en door fysieke vestigingsruimte op ontwikkellocaties, zoals Schieoevers, te reserveren voor de maakindustrie.

Het college doet nu een extra investering van € 2,7 miljoen om de samenwerking tussen het onderwijs en de maakindustrie te intensiveren: onderwijs wordt onderdeel van de maakindustrie en vice versa. Met een nieuwe vmbo/mbo-school krijgt dit nieuwe concept voor onderwijs-maakindustrie vorm. Hierbij worden maakindustrie en onderwijsruimten gecombineerd. Dit leidt tot hoogwaardig onderwijs en aansprekende onderwijshuisvesting. Ook biedt het mogelijkheden voor onderwijs op maat om voor alle leerlingen **optimale slagingskansen** te creëren. Deze vernieuwing **houdt studenten vast** en trekt studenten aan uit de hele (Metropool)regio, de groei van het aantal technisch opgeleide studenten neemt daardoor toe. Tegelijkertijd maakt een groot en divers opgeleid arbeidspotentieel het voor (tech)bedrijven aantrekkelijk om zich in Delft te vestigen. Een andere concrete invulling van dit nieuwe concept is 'New Energy Delft': het realiseren van een bedrijfsverzamelgebouw met een opleidingscentrum gericht op de energietransitie en de circulaire economie, waarin arbeidskrachten nodig zijn van verschillende opleidingsniveaus.

Verder hebben we in Schieoevers ruimte gemaakt voor de maakindustrie en hebben we met succes ingezet op het binnenhalen van een rijkssubsidie. Kort voor het uitbrengen van deze begroting is bekend geworden dat: Delft € 7,8 miljoen krijgt voor 2.688 woningen, in de eerste ronde van de woningbouwimpuls. Dit gaan we uitbreiden via het Fonds Delft 2040, waarbij we een aanvraag van € 5 miljoen voorbereiden voor een **bedrijfsverzamelgebouw voor startups en scaleups**. We geven prioriteit aan de ontwikkeling van een **bedrijfsverzamelgebouw in Tanthof-West**, starten ook op de **Tanthofdreef** een ontwikkeling met zo'n 5 tot 10 kleinschalige mkb-bedrijfsunits, gaan kansen onderzoeken in de bedrijventerreinen rondom Ypenburgse Poort, Tanthof-Oost en Tanthof-West. Ook zullen we starten met de uifasering van detailhandel in Schieoevers-Zuid.

Hiermee is de **economische en maatschappelijke cirkel** rond. Door de introductie van deze concepten krijgt de Delftse economie (meer maakindustrie) een impuls. Tegelijkertijd biedt het studenten op alle studieniveaus en omscholers nieuwe en extra arbeidsperspectieven.

Prioriteit 2. Onderhoud (integraal) openbare ruimte en investeren in de wijk

Voorstel: € 2,3 miljoen reserveren voor een kwaliteitsimpuls voor de openbare ruimte (€ 1,4 miljoen) en investeringen in de wijk door initiatieven uit de wijken mogelijk te maken (€ 0,9 miljoen).

Ruimte maken: onderhoud en inrichting openbare ruimte

In verschillende wijken in de stad geven we een **kwaliteitsimpuls aan de openbare ruimte**. We gaan verder met de eerder ingezette koers, waarbij we de aanpak verbreden. We creëren een openbare ruimte die met zorg is ingericht, die ruimte biedt voor Delftenaren en die fijn is om in te verblijven. Dat betekent dat we stilstaan bij voor wie de openbare ruimte is, wie er gebruik van maken en waar Delftenaren behoefte aan hebben. Denk daarbij aan ontmoeten in de openbare ruimte, bewegen in de buitenruimte en slim omgaan met de beschikbare ruimte.

Met de inzet van extra middelen, doen we een kwaliteitsimpuls, waar we dat eerder door ontoereikende middelen niet konden. Daarbij gaan we verder dan het alleen maar vervangen van het bestaande en het toepassen van klimaatadaptatie-maatregelen. De grens van het project wordt verruimd, waardoor het mogelijk is de straat/straten ook functioneel anders in te richten en te optimaliseren op de veranderende behoefte. Groen, verblijven, veiligheid en mobiliteit: alles kan zo worden meegenomen. We koppelen deze impuls aan het onderhoudsprogramma van de riolering, om zo de financiële middelen optimaal in te zetten. De komende jaren geven we voornamelijk kwaliteitsimpulsen in de versterkingswijken, waarbij we beginnen met een aantal straten in Tanthof (onder meer Fuutlaan en omgeving).

Ruimte geven: sociale infrastructuur / investeren in de wijk

Initiatieven in de wijken zoals het Cultuurhuis en CanIDream, sociale ondernemers zoals KopieKoffie en huiskamers zoals het Reiniertje (Vangnet in de wijk) hebben de afgelopen maanden veel bewoners bereikt. Dit ondanks de beperkende coronamaatregelen. We sluiten intensiever aan op deze energie en processen in de Delftse wijken. Dit doen we door gemeentelijke beleidsopgaven te koppelen aan de behoefte van bewoners in de wijk en door initiatieven vanuit de wijk mede mogelijk te maken. Als organisatie zijn we in de wijken aanwezig. Met bewoners en onze partners in de wijken bouwen we aan **stevige structurele netwerken**.

Prioriteit 3. Energietransitie en circulaire economie

Voorstel is om € 2,7 miljoen te reserveren voor een programma waarin een strategie wordt ontwikkeld, techniek wordt gefaciliteerd, plannen wordt opgesteld voor wijken en gebiedsontwikkelingen en met bewoners wordt gecommuniceerd. Voor de circulaire economie wordt een uitvoeringsprogramma gemaakt en pilots uitgevoerd.

Zowel bij de nieuwe investeringen als bij onze bestaande uitgaven is verduurzaming leidend en een intrinsiek onderdeel van ons handelen. We realiseren ons dat we eigenlijk nog maar aan het begin staan van de transitie. Er valt nog veel te winnen voor de Delftse toekomst, ook op het gebied van de werkgelegenheid.

De energietransitie wordt de komende twee jaar programmagestuurd aangepakt en krijgt vier werkstromen: 'Strategie', 'Techniek', 'Wijken en gebiedsontwikkeling' en 'Doelgroepen in beweging'.

Werkstroom 1: Strategie

De strategie om te komen tot volledig duurzame elektriciteit en warmte moet worden ontwikkeld, zowel regionaal als lokaal. Wij werken mee aan de Regionale Energie Strategie die de grote lijnen gaat uitzetten hoe in onze regio de transitie naar duurzame elektriciteit en warmte wordt vormgegeven. Om van het aardgas af te kunnen, is het Warmteplan 2021 nodig, inclusief een bronnenstrategie.

Werkstroom 2: Techniek

Technisch zijn er aanpassingen in de stad nodig om alle gebouwen te voorzien van duurzame warmte en elektriciteit. In de warmtetransitie faciliteren we WarmtelinQ (voorheen Leiding door het Midden).

Werkstroom 3: Wijken en gebiedsontwikkelingen

Alle wijken en gebiedsontwikkelingen worden onder de loep genomen. De wijkaanpak in Voorhof, Buitenhof en de Kuypervijk zetten we voort. Gebiedsontwikkelingen als Schieoevers en Nieuw Delft krijgen kaders mee.

Werkstroom 4: Doelgroepen in beweging

De energietransitie vraagt om een meerjarige communicatie- en participatieaanpak. Het Energieloket wordt doorontwikkeld en collectieve inkoopacties worden uitgerold. Ondersteuning van wijkinitiatieven en cofinanciering van bewonersinitiatieven worden onderzocht. Tegelijkertijd brengen we energiearmoede in kaart en ontwikkelen we een aanpak om te zorgen dat de transitie voor alle inwoners betaalbaar wordt.

Circulaire economie

Samen met onze partners in onze stad hebben we verkend welke kansen er liggen om de circulaire economie te versnellen. We richten ons nu op de vijf prioritaire ketens en sectoren zoals de rijksoverheid die in haar beleid heeft benoemd. Het gaat om de bouw, biomassa & voedsel, kunststoffen, maakindustrie en consumptiegoederen.

Prioriteit 4. Mobiliteitstransitie

Voorstel is om € 1,5 miljoen te reserveren voor de mobiliteits- en parkeertransitie, waaronder fietsparkeermaatregelen, mobiliteitshubs, verkeersveiligheid en een kwaliteitsverbetering van de directe woonomgeving van inwoners.

Delft heeft de eerste stappen gezet in de mobiliteitstransitie met de vaststelling van het Mobiliteitsplan Delft 2040 (MPD). In dit kader geven we richting aan de gewenste transitie van onze mobiliteit. De noodzaak is dringend: we gaan ons in de toekomst steeds meer op een duurzame manier (te voet of per fiets) bewegen en de beschikbare openbare ruimte wordt steeds schaarser. Tijd om slim met onze mobiliteit om te gaan, om zo de stad leefbaar te houden voor iedereen. Met het MPD zetten we voortvarend in op de transitie en maken we duidelijke keuzes in het gebruik van mobiliteitsvormen.

Met deze begroting geven we op korte termijn een extra impuls aan de transitie. De druk is in Delft bijvoorbeeld hoog bij het **fietsparkeren**. De fiets is een populair vervoersmiddel in onze stad, maar er wordt ook veel parkeeroverlast ervaren. We gaan investeren in fietsparkeervoorzieningen en bijbehorende innovaties. De ruimte is schaars. Daarom krijgen slimme, ruimtebesparende voorzieningen die strategisch gelegen zijn prioriteit. Ook gaan we **mobiliteitshubs** verder faciliteren. Dit zijn lokale plekken waar bewoners de mogelijkheid hebben te switchen van vervoersvorm. Denk aan deelauto's en deel(bak-)fietsen. We denken hierbij aan 3-4 extra hubs in de binnenstad en daarbuiten. We investeren in **verkeersveiligheid** om de stad voor alle verkeersdeelnemers, ongeacht de vorm, veiliger te maken. Het verhoogt ook het gemak van duurzame vervoersvormen, zoals wandelen en fietsen. Dit zien we onder meer terug bij het Delflandplein en de **oost-westas** (voorheen Rode Loper) in de binnenstad.

Het MPD en de parkeertransitie zorgen voor een kwaliteitsimpuls van de openbare ruimte. In de zuidwestelijke binnenstad zorgt het project **Ruimte maken in de binnenstad** (de uitbreiding van het autoluwe gebied) ervoor dat er zo'n 500 parkeervakken vrij gaan komen. De ruimte die ontstaat kunnen we, in overleg met bewoners en belanghebbenden, inrichten voor bijvoorbeeld vergroening, klimaatadaptatie, ontmoeting en spelen. Dit biedt mogelijkheden om de stad, haar bewoners en bezoekers meer ruimte, schone lucht en omgevingsplezier te geven.

Prioriteit 5. Intensivering sportambities

Voorstel: € 0,8 miljoen reserveren voor het maken van een gebiedsvisie Brasserskade en een hockeyveld voor Ring Pass.

In 2019 is de investeringsagenda Sportaccommodaties vastgesteld om de kwalitatieve en kwantitatieve knelpunten in de Delftse Sportinfrastructuur op te lossen. Het doel van deze investeringsagenda is een impuls te geven aan de Delftse sportinfrastructuur, zodat Delft weer beschikt over goede basisvoorzieningen voor sport en bewegen. Om de basis op orde te krijgen, ligt er een investeringsopgave van € 21 miljoen. Op korte termijn is het financieel, procedureel en organisatorisch niet haalbaar om het basis-op-ordescenario van € 21 miljoen volledig te realiseren. Op basis van prioriteit, haalbaarheid en momentum (relatie andere ruimtelijke ontwikkelingen) is gekeken naar de meest kansrijke en noodzakelijke investeringen tot 2025. In de programmabegroting is € 6,5 miljoen gereserveerd om met het eerste deel van de benodigde investeringen te starten.

Grote prioriteit in de investeringsagenda is gelegd bij onderzoek naar haalbaarheid en starten van een gebiedsvisie voor Brasserskade en Kerkpolder en de aanleg van een extra veld voor Ring Pass.

- **Intensivering Ring Pass, oftewel de realisatie van een hockeyveld**, aanpassingen aan het sportpark en de te volgen procedures. Hiermee kan de vereniging groeien en is er meer capaciteit

voor programmering van activiteiten voor de Kuyperswijk. Dit levert een bijdrage aan de wijkversterkingsopgave Kuyperswijk.

- Herallocatie van de beschikbare middelen vanuit de Investeringsagenda Sportaccommodaties naar de intensivering en verbetering van Ring Pass.
- Aanvullende middelen beschikbaar stellen, zodat de volledige uitvoering van de intensivering en de aanleg van een extra veld voor Ring Pass gerealiseerd kan worden.
- **Aanvullende middelen voor het uitvoeren van een integrale gebiedsvisie voor de locatie Brasserskade**, om uit te werken of en hoe extra economische functies ingepast kunnen worden in het gebied, in combinatie met een verbetering van de aanwezige sportvoorzieningen. Voorafgaand aan het starten van de gebiedsvisie Brasserskade wordt eerst een verkeerskundig onderzoek uitgevoerd. Daaruit moet blijken of met intensivering en meer bedrijvigheid in het gebied de toegankelijkheid van zowel het bedrijventerrein alsook het sportpark voldoende kan worden gegarandeerd. Op basis van de resultaten van het verkeerskundig onderzoek in het eerste kwartaal van 2021 kan de gebiedsvisie nader worden gericht en gestart. Voor daadwerkelijke realisatie van de gebiedsvisie zal mogelijk mede een beroep worden gedaan op Fonds Delft 2040.

Agenda Delft 2040

In Delft blijven we werken aan de ontwikkelagenda met langetermijnperspectief: Agenda Delft 2040. Het doel is een vitale, sterke en duurzame stad. In de agenda zijn het sociaal domein en de fysieke transformatieopgaven stevig met elkaar verbonden. De agenda heeft sinds 2018 een plek in de programmabegroting, met de opgaven:

- Delft als hoofdstad op het gebied van innovatie en technologie,
- Delft als toeristische topbestemming,
- Delft met voorzieningen voor iedereen,
- Delft waar het goed wonen is,
- Delft bereikbaar voor iedereen,
- Delft energieneutraal.

In deze paragraaf volgt een toelichting van deze ontwikkelagenda en het bijbehorende financieel kader, het Fonds Delft 2040.

Het 'verhaal' van de Agenda Delft 2040 staat als een huis. We werken aan de ambities en de opgaven die daar onderdeel van zijn, en hebben resultaten geboekt. We zullen echter – zeker in de huidige tijd – flexibel moeten zijn en blijven als het gaat om het pad daarnaar toe.

We houden vast aan het bestaande verhaal. De agenda heeft in de afgelopen jaren geleid tot samenwerking en ook tot nieuwe vormen van samenwerken en daarbij horende instrumenten. Wij zijn met investeerders, partners en initiatiefnemers in gesprek om te verkennen of investeringen in de stad kunnen worden gerealiseerd. Deze aanpak heeft geleid tot een aantal eerdere besluiten van de raad (zoals stationskap Delft Zuid (nu Delft Campus) en Next!Delft).

We gaan verder aan de slag met de opgave 'Delft voorzieningen voor iedereen'. Deze opgave willen we het komend jaar verdiepen en verbreden. Daarbij willen we kijken of en hoe de werkwijze van de agenda kan leiden tot kansen, nieuwe concepten en samenwerkingen. Dit kan gezamenlijke businesscases opleveren voor aanvraag bij Fonds Delft 2040. Denk hierbij aan initiatieven op het gebied van onderwijs, duurzaamheid, cultuur en sport.

We blijven doorgaan met de gebiedstrajecten waarbij investeerders, eigenaren en belanghebbenden meedoen en -denken aan het vergroten van de kwaliteit van de stad. Dit leidt – en heeft al geleid – tot activiteiten en nieuwe initiatieven in met name de prioritair gebieden, zoals Schieoevers, Buitenhof (Gillisbuurt en Reinier de Graaf) en Nieuw Delft.

De verwachting is dat de eerder genoemde verkenningen en trajecten de komende jaren leiden tot concrete businesscases waarover de gemeenteraad een besluit kan nemen. De maatregelen en stappen die gezet worden op korte termijn om de verschillende opgaven te realiseren, zijn terug te vinden in de doelstellingen.

Werken aan de toekomst doen we samen

Werken aan een vitale, sterke en duurzame stad kunnen en doen we niet alleen. De komende jaren blijven in het teken staan van het (verder) ontdekken en leren over nieuwe vormen van samenwerking, bewustwording en inspireren over de verschillende transitie die komen gaan.

De stad praat mee over de diverse ontwikkelingen en transitie. Inwoners, partners en bedrijven zullen hiervoor via verschillende wegen met elkaar in contact blijven komen. Corona vraagt ook hier om nieuwe manieren van samenwerken en nieuwe instrumenten, nu fysiek samenkomen beperkt mogelijk is. Denk aan de digitale versie van 'Ons Delft, maak de stad', maar indien mogelijk ook de (uitgestelde) tentoonstelling Together en de bijeenkomsten over de omgevingsvisie.

Financieel kader, Fonds Delft 2040

Fonds Delft 2040 is het financiële kader voor de Agenda Delft 2040. In 2017 is geïnventariseerd wat er nodig is voor de opgaven. Dit leidde tot een geschat benodigd totaal investeringsvolume van circa €1,4 miljard met een geschat gemeentelijk aandeel van circa € 360 miljoen. Het bestuurlijk commitment is er voor een groei naar een investeringsvolume van € 75 miljoen in Fonds Delft 2040. Op dit moment wordt er jaarlijks een bedrag aan het Fonds toegevoegd welke in eerste aanleg leidt tot een investeringsvolume van € 45 miljoen. Daarnaast maakt het college jaarlijks bij de kadernota een afweging op basis van de ruimte die het college ziet voor de groei van het fonds. Dit heeft ertoe geleid dat er in de jaren 2018 en 2019 extra dotaties zijn gedaan, waardoor het investeringsvolume is gestegen tot € 50,1 miljoen. Na de inzet voor de financiering van onderstaande projecten resteert een besteedbaar investeringsvolume van € 37,4 miljoen.

Stand van zaken fonds

Er zijn gezamenlijke businesscases die deels uit het fonds zijn gefinancierd:

1. Station Zuid (kap en naamswijziging)
2. De ontwikkeling Gelatinebrug en omgeving.
3. NeXt!Delft
4. Biotech Campus Delft

In het onderstaande overzicht zijn alle mutaties opgenomen sinds de instelling van het fonds.

Huidige omvang Fonds Delft 2040	Bedrag (x € 1.000)
Programmabegroting 2018-2021	45.000
Reservering Station Delft Zuid	-1.000
Kaderbrief 2018	2.500
Gelatine brug en omgeving	-9.097
Dotatie jaarekening 2018	1.132
Dotatie jaarekening 2019	1.471
Next!Delft	-1.150
Biotechcampus	-1.500
Totale huidige omvang Fonds Delft 2040	37.356

Afwegingscriteria

De voorwaarde om (mede-)financiering te krijgen uit Fonds Delft 2040 is een solide businesscase. Op basis van afwegingscriteria besluit het college, in samenspel met de gemeenteraad, of en in welke mate een project een bijdrage krijgt uit het Fonds Delft 2040. De afwegingscriteria zijn:

- de mate waarin het project bijdraagt aan de ambities, opgaven en doelstellingen;
- de mate waarin er momentum is voor het project en het project meerdere opgaven versnelt (korte 'time to market');
- de mate waarin de bijdrage van het fonds maatschappelijk en financieel rendement oplevert;
- de mate waarin andere partijen bijdragen aan de realisatie van het project ('cofinanciering').

Ontwikkeling van Fonds Delft 2040

Op dit moment werken we aan een aantal nieuwe businesscases. Deze sluiten aan op de opgave energieneutraal 2050, het open warmtenet en infrastructurele investeringen rondom OV, fiets (mobiliteit). En een aantal lopende gebiedsontwikkelingen: Reinier de Graaf, station Delft Campus, Nieuw Delft en Schieoever.

Hierbij gaan we nadrukkelijk na hoe we de doelstellingen van de opgaven kunnen vertalen naar operationele criteria voor het toedelen van middelen uit het fonds. We verkennen samenwerkingen die leiden tot businesscases voor voorzieningen voor iedereen.

Vorbereidingskosten Fonds Delft 2040

Bij de Kaderbrief 2018 is de bestemmingsreserve Vorbereidingskosten Fonds Delft 2040 ingesteld. Doel van die bestemmingsreserve is om kansrijke initiatieven de mogelijkheid te geven om nader uit te

werken tot een solide businesscase voor het Fonds Delft 2040. Het gaat hier dus om incidentele uitgaven die (deels) terugkomen als de businesscase wordt uitgevoerd.

In 2021 wordt het werkbudget (budget voor communicatie, onderzoek en expertise) voor de Agenda Delft 2040 hieraan onttrokken (€ 125.000). Daarnaast maken we proceskosten voor een aantal mogelijk kansrijke investeringen.

[Procedure aanvraag Fonds Delft 2040 / Voorbereidingskosten](#)

De procedure om tot besluitvorming te komen over een bijdrage uit het Fonds Delft 2040 ziet er als volgt uit. Allereerst moet er een initiatief zijn. Dit kan vanuit de gemeente komen, maar ook van buitenaf. De vervolgstap is dat het initiatief voor (politieke) duiding wordt voorgelegd. Dit is ook het moment in het proces waarop een beroep kan worden gedaan op de reserve Voorbereidingskosten Fonds Delft 2040 (als het voorbereidingsbudget niet toereikend is). Na de (politieke) duiding wordt de businesscase nader uitgewerkt, waarbij de vier afwegingscriteria naar voren komen. Deze uitgewerkte businesscase wordt voorgelegd aan de investeringscommissie. Die commissie geeft een advies aan het college over de aanvraag van een bijdrage vanuit het fonds. De investeringscommissie komt periodiek bij elkaar om nieuwe businesscases te bespreken. Het advies van de investeringscommissie maakt onderdeel uit van de stukken die het reguliere besluitvormingsproces ingaan.

De procedure scherpen we in 2021 aan, naar aanleiding van de evaluatie die eind 2020 heeft plaatsgevonden.

Inhoudsopgave

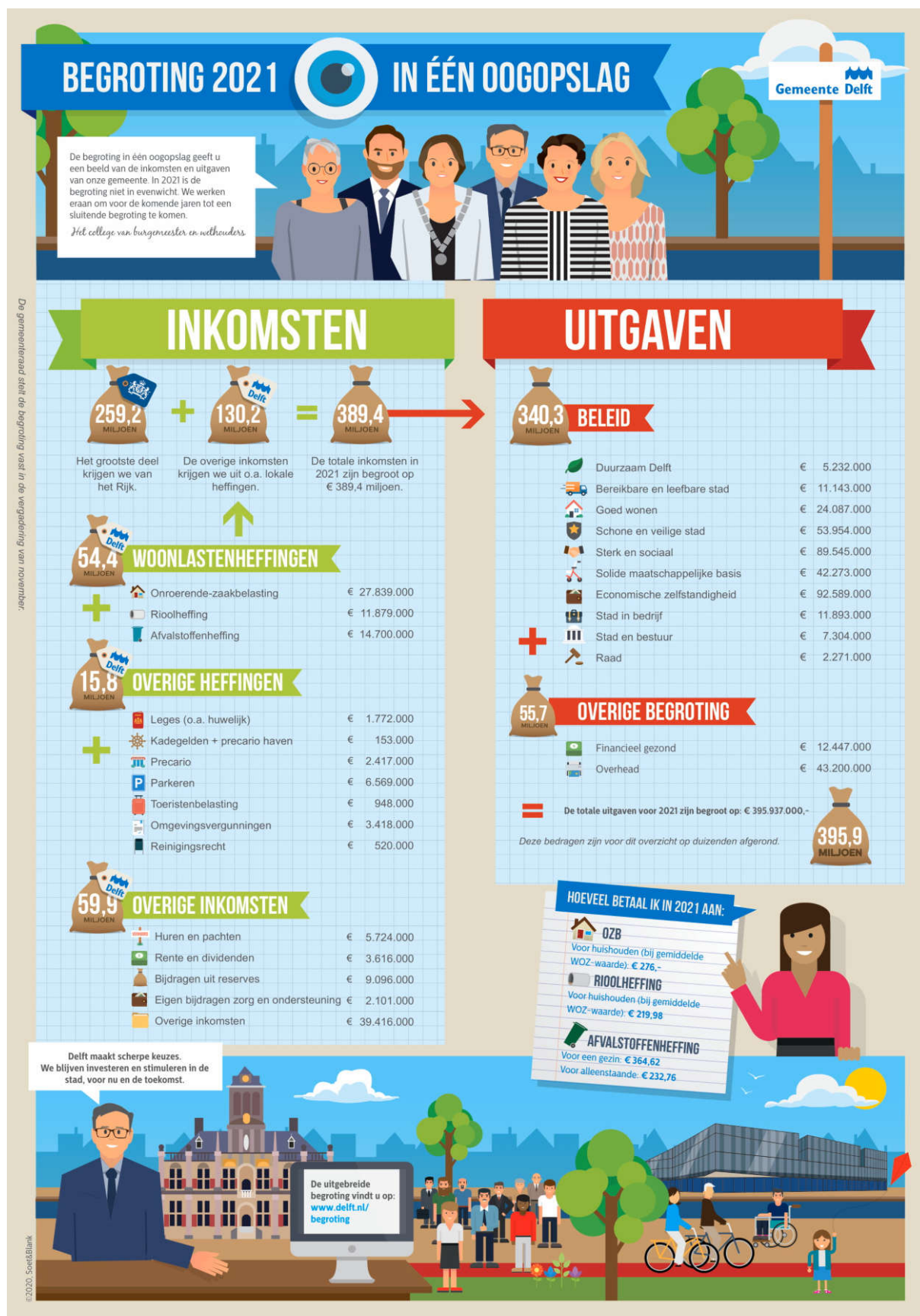
Colofon.....	2
Inleiding.....	3
Financiële positie.....	17
Begroting in één oogopslag.....	18
Inkomsten en uitgaven in 2021.....	19
Toelichting op financiële positie.....	21
Financiële begroting 2021 & meerjarenbeeld 2022-2024.....	31
Baten en lasten per programma.....	33
Investerings.....	35
Beleidsbegroting.....	41
Duurzaam Delft.....	44
Bereikbare en leefbare stad.....	49
Goed wonen.....	57
Schone en veilige stad	62
Actieplan Sociaal domein.....	72
Sterk en sociaal.....	73
Solide maatschappelijke basis.....	82
Economische zelfstandigheid.....	96
Stad in bedrijf.....	101
Stad en bestuur.....	110
Raad.....	114
Algemene dekkings-middelen en Overhead.....	117
Overhead	118
Financieel gezond.....	121
Paragrafen.....	127
Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	129
Lokale heffingen.....	152
Grondbeleid.....	165
Onderhoud kapitaalgoederen.....	173
Rolneming.....	178
Bedrijfsvoering	195
Financiering.....	198

Overzichten.....	204
Uitvoeringsinformatie.....	205
Reserves en voorzieningen.....	208
Incidentele baten en lasten.....	215

Financiële positie

Begroting in één oogopslag

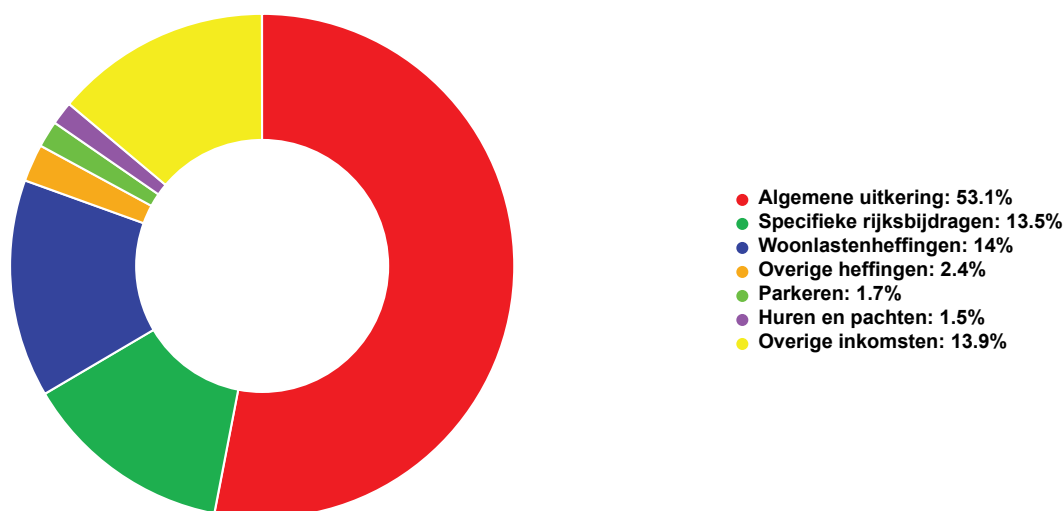

Inkomsten en uitgaven in 2021

De inkomsten (inclusief onttrekkingen aan reserves) en uitgaven (inclusief stortingen in reserves) van de gemeente Delft zijn als volgt verdeeld:

Inkomsten		Uitgaven	
Bedragen x € 1.000			
Algemene uitkering	206.759	Lonen premies	81.755
Specifieke rijksbijdragen	52.419	Personeel van derden	1.885
Woonlastenheffingen	54.419	Sociale tegemoetkoming	151.057
Overige heffingen	9.227	Subsidies	15.785
Parkeren	6.569	Goederen en diensten	116.745
Huren en pachten	5.724	Rentelasten en afschrijvingen	23.283
Overige inkomsten	54.228	Reserves/voorzieningen	5.428
	389.346		395.937

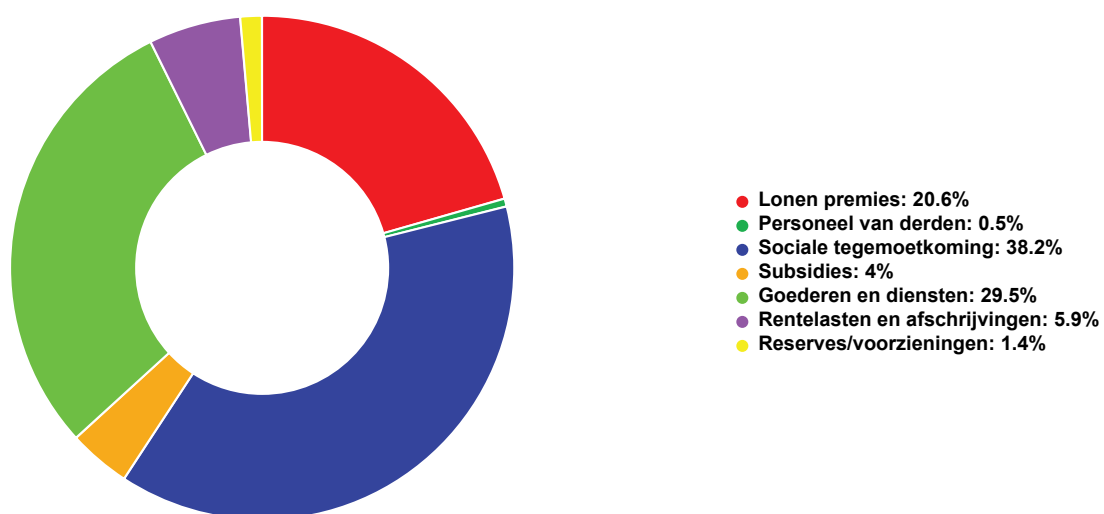
Bron: financiële administratie

Inkomsten

De inkomsten van de gemeente Delft kunnen worden ingedeeld in twee categorieën: inkomsten van het Rijk en de eigen inkomsten.

De inkomsten van het Rijk zijn de belangrijkste categorie en bestaan uit de algemene uitkering en specifieke rijksbijdragen (bijvoorbeeld voor bijstandsuitkeringen). De eigen inkomsten omvatten de woonlasten (OZB, rioolheffing, afvalstoffenheffing), parkeerinkomsten, huuropbrengsten en overige inkomsten (onder meer rente/dividend, eigen bijdragen in het sociaal domein, verkoop gronden en panden, onttrekkingen aan reserves en voorzieningen).

Uitgaven

De uitgaven zijn gebaseerd op de geraamde lasten voor de programma's. Daarnaast is ook budget gereserveerd voor de gemeenteraad, Financieel gezond (algemene dekkingsmiddelen) en de overhead. De uitgaven betreffen salariskosten, uitkeringen, subsidies, programmatische uitgaven, rente en afschrijving en stortingen in reserves en voorzieningen.

Toelichting op financiële positie

Hierna wordt de financiële positie toegelicht aan de hand van de vijf pijlers waarmee we de financiële gezondheid van de gemeente in beeld brengen:

1. Begrotingssaldo
2. Algemene reserve
3. Stadsschuld
4. Ruimte voor investeringen
5. Woonlasten.

Begrotingssaldo

Begroting en meerjarencijfers (bedragen x € 1.000)	2020	2021	2022	2023	2024
Saldo Programmabegroting 2020-2023	590	982	-301	1.944	1.490
Kadernota 2020					
Najaarsrapportage 2019	-375	-375	-375	-375	-375
Gemeentefonds - Septemercirculaire 2019	113	601	1.086	652	940
Gemeentefonds - Decemercirculaire 2019	-177	-234	-316	-302	-288
BUIG	450	450	450	450	450
Sociaal domein	-1.722	-4.469	-7.019	-7.019	-7.019
Bestaand beleid	-2.210	-3.269	-3.085	-3.277	-3.747
Investeringen	106	-31	-31	-31	-31
Kadernota 2020	-3.225	-6.346	-9.591	-7.958	-8.581
Programmabegroting 2021-2024					
Gemeentefonds - meicirculaire		-1.102	2.264	1.238	338
Sociaal domein		-44	1.041	1.991	1.941
Nominale ontwikkeling en woonlasten		-695	-686	-663	-660
Bestaand beleid		-203	-533	-333	317
Actualisering investeringsprogramma (herfasering)		732	355	186	-173
Realistisch ramen (analyse JR, groei van de stad)		1.000	1.000	1.480	1.900
Overige voorstellen	35	66	231	111	4.918
Saldo Programmabegroting	-3.190	-6.591	-5.920	-3.948	0

De tabel toont de ontwikkeling van het meerjarige begrotingssaldo. Met de Programmabegroting 2020-2023 als uitgangspunt is rekening gehouden met de Kaderbrief 2020 en de voorstellen in de nieuwe begroting. Ondanks diverse voorstellen voor bijsturing is het begrotings- en meerjarenbeeld negatief, met uitzondering van het laatste jaar van de meerjarenraming 2024. De negatieve begrotingssaldi zijn, naast rijksbezuinigingen met name veroorzaakt door nieuwe tegenvallers in het sociaal domein (Wmo, Jeugdzorg) die de afgelopen periode bekend zijn geworden.

De komende maanden brengen we in kaart welke bijsturingmogelijkheden er zijn om het begrotingssaldo meerjarig te verbeteren. Hierbij kijken we naar mogelijkheden voor bijsturing in de exploitatie (lagere lasten, hogere baten) en naar de financiële ruimte die aanwezig is in de Algemene reserve (mede door de verkoop van de aandelen Eneco). Ook kunnen we dan rekening houden met de uitkomst van de herijking van het gemeentefonds en met eventuele resultaten van overleg tussen Rijk en gemeenten. Inzet is om te komen tot een meerjarige verbetering van het saldo, randvoorwaarde hierbij is een structureel begrotingsevenwicht uiterlijk in 2024. Vanuit financiële behoedzaamheid houden we in de Algemene reserve voldoende dekking voor de tekorten achter de hand.

Over het negatieve saldo in 2020 en het effect van actuele prognoses over de realisatie, volgt nadere informatie in de Najaarsrapportage 2020.

De compensatie van het Rijk voor financiële gevolgen van de coronacrisis heeft tot dusver enkel betrekking op het lopende jaar 2020. Dit lichten we nader toe in de Najaarsrapportage 2020 en de tweede bestuurlijke rapportage over de financiële gevolgen van de coronacrisis.

De meerjarige effecten van de coronapandemie en de hieruit voortvloeiende economische crisis zijn niet in de programma's opgenomen van de nieuwe begroting. Door de onzekerheid over de meerjarige uitwerking en de reactie van de rijksoverheid (compensatie en economisch stimuleringsbeleid) is hiervoor nog geen realistische raming te maken. Bij de Kaderbrief 2021 volgt een bijstelling op de begrotings- en meerjarencijfers. Dit betreft dan een actualisering van hogere lasten en/of lagere inkomsten, eventuele compensatie van het Rijk en de bijsturing die benodigd is voor een sluitende begroting. Nu is in de begroting voor de effecten van de coronacrisis de reserve Maatregelen coronacrisis opgenomen en zijn diverse risico's verwerkt in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Via het risicoprofiel en de benodigde weerstandscapaciteit houden we dus al wel rekening met de financiële gevolgen.

Voor de (meerjaren-)begroting geldt als randvoorwaarde dat deze structureel en reëel in evenwicht moet zijn. Dit betekent dat:

1. structurele lasten worden gedekt door structurele baten,
2. ramingen volledig en realistisch zijn.

Om vast te stellen of sprake is van een structureel evenwicht, corrigeren we de begroting voor incidentele baten, lasten en reservemutaties. Na correctie is het *structurele* begrotingssaldo als volgt.

(bedragen × 1.000)	2021	2022	2023	2024
Begrotingssaldo programma's				
Begrotingssaldi	-6.591	-5.920	-3.948	0
Incidentele baten en lasten programma's	4.505	3.076	187	126
Incidentele mutaties in reserves	-1.197	-546	407	1.027
Structureel begrotingsevenwicht	-3.283	-3.390	-3.354	1.153

De negatieve saldi betekenen dat de begroting tot en met 2023 structureel niet in evenwicht is. Een volledig overzicht van de incidentele baten en lasten in deze begroting is opgenomen bij de verzameloverzichten. Hierbij hoort ook het complete overzicht van toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.

Voor de beoordeling van het begrotingsevenwicht schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) het gebruik van het financiële kengetal Structurele exploitatieruimte voor. Dit kengetal vergelijkt de structurele baten en structurele lasten met de totale baten. In 2021 is de structurele exploitatieruimte voor Delft 0,9% negatief. Ook het meerjarenbeeld is tot en met 2023 negatief. Dit betekent dat de structurele baten niet toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. De bijsturing is erop gericht om uiterlijk in 2024 een structureel evenwicht te bereiken.

Hierna volgt op hoofdlijnen een toelichting op de tabel met het begrotings- en meerjarenbeeld. Een uitgebreide toelichting op de voorstellen is opgenomen bij de programma's en/of de paragrafen.

Saldo Programmabegroting 2020-2023

Uitgangspunt is het begrotingssaldo van de Programmabegroting 2020-2023. Dit positieve saldo is de basis geweest voor de Kaderbrief 2020. Toegevoegd is de meerjarenraming voor het jaar 2024.

Kaderbrief 2020

De Kaderbrief 2020 is een uitwerking van het Bestuursprogramma 2018-2022 'Voorbereid op de toekomst'. Deze kaderbrief is vastgesteld in de raadsvergadering van 9 juli 2020 en omvat de structurele effecten van de Najaarsrapportage 2019 en de uitkomsten van de september- en decembercirculaire over de uitkering uit het gemeentefonds. Mutaties voor het sociaal domein en bestaand beleid hebben geleid tot een forse verslechtering van de uitgangspositie voor de nieuwe begroting. De voorstellen in de kaderbrief zijn verwerkt in de begroting door middel van de 9^e begrotingswijziging.

Programmabegroting 2021-2024

De nieuwe begroting kent een aantal bouwstenen. Voor zover deze bouwstenen een effect hebben in het lopende jaar zijn ze onderdeel van de Najaarsrapportage 2020.

Meicirculaire 2020

In de meicirculaire is de algemene uitkering aangepast aan de ontwikkeling van lonen en prijzen bij het Rijk (trap-op-trap-af) en aan het prijspeil voor 2021. Deze groei van de uitkering (het zogenaamde accres) is in overleg tussen Rijk en VNG bevroren voor de jaren 2020 en 2021 om meer rust en stabiliteit te brengen.

De herijking van het gemeentefonds is doorgeschoven naar de decembercirculaire 2020 met als ingangsjaar 2022. Na afronding van het onderzoek naar verbetering van de verdeelmodellen (september 2020) volgt bespreking van de resultaten in bestuurlijk overleg (september 2020) en consultatie van gemeenten (september-november 2020). De herverdeeleeffecten en het ingroeipad zijn eind dit jaar bekend (decembercirculaire) en vormen een zeer belangrijk aandachtspunt voor de Kaderbrief 2021.

De VNG en diverse gemeenten hebben verruiming gevraagd van middelen, met name voor de extra kosten in het sociaal domein en voor uitvoering van de opgaven uit het InterBestuurlijk Programma. Dit verzoek is vooralsnog niet gehonoreerd. Nadere afspraken volgen mogelijk op Prinsjesdag en/of bij het regeerakkoord van het volgende kabinet.

Sociaal domein

In de Kaderbrief 2020 is een tekort opgenomen van € 4,47 miljoen in 2021, oplopend naar € 7 miljoen in 2024. Na vaststelling van de Kaderbrief 2020 zijn in regionaal verband opnieuw tegenvallers ontstaan bij de Wmo (indexering, volume) ter grootte van € 3,4 miljoen (structureel) waardoor het tekort verder is toegenomen.

In de begroting zijn voorstellen uitgewerkt voor bijsturing van een deel van deze tekorten. Hierbij is naast innovatiemaatregelen, ook gekeken naar bezuinigings-, efficiency- en administratief-technische maatregelen. Er zijn uiteindelijk twintig extra maatregelen verwerkt. De gekozen maatregelen hebben zowel een innoverend als een (deels) versoberend karakter. De budgettaire gevolgen van deze maatregelen zijn in de desbetreffende programma's terug te vinden. De besparing van het hernieuwde actieplan loopt op naar € 6,3 miljoen (structureel).

De uitgaven en inkomsten voor het sociaal domein zijn geraamd op basis van lokale ramingen. Ook is rekening gehouden met mutaties in de meicirculaire (algemene uitkering, decentralisatie- en integratie-uitkeringen). Er is geen sprake meer van een openstaande taakstelling. Het actuele financiële kader voor het sociaal domein is nu als volgt.

<i>Financieel kader Sociaal Domein</i>	2021	2022	2023	2024
Sterk en sociaal				
62 - Wijkteams	9.998	9.876	8.819	8.819
66 - Maatwerkvoorziening (WMO)	3.866	3.744	3.739	3.739
671 - Maatwerkdienstverlening 18+	21.436	20.845	20.524	20.474
672 - Maatwerkdienstverlening 18-	21.593	19.803	19.563	19.562
681 - Geëscaleerde zorg 18+	21.511	21.616	21.470	21.470
682 - Geëscaleerde zorg 18-	3.907	3.907	3.907	3.907
71 - Volksgezondheid	5.047	4.907	4.906	4.906
Solide maatschappelijke basis				
61 - Samenkracht en burgerparticipatie	9.999	9.643	9.507	9.189
Economische zelfstandigheid				
63 - Inkomensregelingen	5.229	5.195	4.990	4.340
64 - Begeleide participatie	11.659	10.893	10.517	10.555
65 - Arbeidsparticipatie	12.030	12.781	12.973	13.076
671 - Maatwerkdienstverlening 18+	60	60	60	60
	126.335	123.270	120.976	120.097

Nominale ontwikkelingen en woonlasten

Het prijspeil van de nieuwe begroting is aangepast aan de ontwikkeling van lonen en prijzen in 2021. Hierbij is ook rekening gehouden met subsidies, bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen en de stijging van de inkomsten uit leges, toeristenbelasting, parkeerinkomsten en precario.

Onder de woonlasten verstaan we het totaal van de onroerendezaakbelasting (OZB), rioolheffing en afvalstoffenheffing. De gemiddelde stijging van de opbrengsten uit het zogenaamde woonlasten-mandje is, conform de afspraak in het coalitieakkoord, 1,7% (CPI).

- De OZB-opbrengst stijgt niet, behoudens de correctie voor inflatie (CPI: 1,7%). Op de extra opbrengst als gevolg van areaaluitbreiding is al geanticipeerd in het dekkingsplan van het Bestuursprogramma 2018-2022. Per saldo is het voordeel € 0,1 miljoen.
- Het tarief voor de afvalstoffenheffing wordt gecorrigeerd voor inflatie (1,7%) en voor een deel van de extra kosten in het gesloten circuit (1,4%). Daarmee komt de totale stijging op 3,1%. De extra kosten zijn veroorzaakt door de dienstverleningsovereenkomst Avalex, kosten van schoon en een daling van pmd-inkomsten. De extra kosten die niet worden goedgeemaakt door het tarief worden opgevangen door een incidentele onttrekking aan de Algemene reserve (€ 172.000). Voor dit structurele nadeel vanaf 2022 volgt bij de Kaderbrief 2021 een nader (tarief-)voorstel op basis van dan actuele inzichten in kosten en opbrengsten.
- Op basis van actuele inkomsten (inclusief areaaluitbreiding) en uitgaven voor riolering, is voor de rioolheffing geen stijging nodig (0%) .

Bij de raadsbehandeling van de Kaderbrief 2018 (5 juli 2018) is een motie aangenomen voor watergerelateerde belastingheffing en is een toezegging gedaan om een verdere tariefdifferentiatie bij de afvalstoffenheffing te onderzoeken. Lokale belastingen kunnen een bijdrage leveren aan het bereiken van de doelen op het gebied van verduurzaming. Dit kan enerzijds door met belastingen geld op te halen om te besteden aan maatregelen voor verduurzaming, en anderzijds door belastingen als prikkel in te zetten voor duurzamere keuzes. In het eerste geval gaat het om bekostiging, in het tweede geval om gedragsbeïnvloeding. Op het moment van opstellen van deze begroting is een brief in voorbereiding om de raad te informeren over de mogelijkheden die het college ziet voor de inzet van lokale belastingen om, gericht op de langere termijn, bij te dragen aan verduurzaming.

Bestaand beleid

Voor compensatie van de tekorten in de Kaderbrief 2020 stellen we voor subsidies voor economisch beleid, toerisme en evenementen niet te indexeren en het adviesbudget voor de binnenstad alsmede de DVO-bijdrage aan Parkeren Delft te verlagen. Het verwijderen van hondenpoep op hondenuitlaatstroken stopt, evenals de jaarlijkse stand op de Provada.

Voor de VAK is rekening gehouden met een aanvullende subsidie in 2021 (€ 200.000) en 2022 (€200.000) die noodzakelijk is gezien de financiële positie.

Omdat meer Inwoners en ondernemers met financiële problemen te maken krijgen, zetten we extra middelen in voor schuldhulpverlening in 2021 (€ 320.000), 2022 (€ 650.000) en 2023 (€ 650.000).

Realistisch ramen

Jaarlijks is sprake van positieve rekeningresultaten. De accountant schrijft in het rapport bij de Jaarstukken 2019 dat in de periode 2016-2019 de werkelijke resultaten belangrijk beter zijn dan de raming in de bijgestelde begroting. Het voorspellende vermogen van de begroting verbetert door het voorstel om in totaal € 1 miljoen af te ramen op programma- en taakveldniveau.

De gemeente Delft groeit de komende 10 jaar door een toename van woningen en inwoners. Deze groei vertaalt zich in een stijging van de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Vanwege planningsoptimisme en behoedzaamheid is de raming van de algemene uitkering tot nu toe gebaseerd op de groei in de eerste twee jaar. Voorstel is om de groei voor de volledige vier jaar *gedeeltelijk* in de meerjarenbegroting op te nemen. De onderbouwing is gebaseerd op de ontwikkeling van de maatstaven in het gemeentefonds vanaf 2022 en levert een voordeel op van € 0,48 miljoen in 2023, oplopend tot € 0,9 miljoen in 2024.

Overige voorstellen

Bij de overige voorstellen is rekening gehouden met de taakstellende opbrengst van de bijsturingsmaatregelen die in 2024 leiden tot een sluitende begroting en een structureel evenwicht. Tevens is een actualisering van de rentelasten verwerkt alsmede incidentele mutaties voor de parkeertransitie (11^e begrotingswijziging 2020) en de interne bedrijfsvoering (informatievoorziening) (2021).

Actualisering investeringsprogramma

Het bestaande investeringsprogramma is geactualiseerd. Dit betreft met name de herfasering van de investeringsprojecten en de verschuiving van investeringsagenda naar -plan. Op basis van nieuwe ramingen ontstaan incidenteel voordelen als gevolg van lagere afschrijvingslasten.

Algemene reserve

De Algemene reserve heeft na het opmaken van de Jaarstukken 2019 en de verwerking van de Kaderbrief 2020 een positieve stand. Inclusief de voorstellen in de Programmabegroting 2021-2024 voor inzet van de Algemene reserve is het saldo ruim € 105 miljoen. Hierbij is rekening gehouden met de motie Mediafonds (aangenomen bij de vaststelling van de Kaderbrief 2020) waarin de opdracht staat om € 30.000 te bestemmen voor het ondersteunen van onderzoeksjournalistiek.

De benodigde weerstandscapaciteit op basis van het risicoprofiel bedraagt € 40,8 miljoen. De score voor de ratio weerstandsvermogen, ofwel de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit, is 2,62 positief. Volgens landelijk gehanteerde normen wordt deze score gewaardeerd als "uitstekend". De ontwikkeling van de Algemene reserve is toegelicht in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemene reserve / Weerstandsvermogen						
Bedragen x € 1.000	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Saldi per 1 januari (jaarrekening)	75.176	107.421	106.882	105.504	105.504	105.504
Rekeningresultaat 2019	4.145					
Bestemming Jaarrekeningresultaat 2019	-1.753					
Overige voorstellen						
Ontvlechting reserve vastgoed	9.113	-462	-398			
Verkoop Staalweg 1	-2.500	3.000	-500			
Incidenteel beleid	-3.897	-3.077	-480			
Visieontwikkeling Prinsenhof	-1.438					
Reserve schie-oevers	-22.100					
Eneco-gelden (begin-saldi)						
Verkoop aandelen Eneco	99.385					
Reserve Dekking kapitaallasten	-45.300					
Maatregelen coronacrisis	-3.410					
Verloop Algemene reserve (eindsaldi)	107.421	106.882	105.504	105.504	105.504	105.504
Waarvan: Eneco-gelden	50.675	50.675	50.675	50.675	50.675	50.675

In de Algemene reserve is de opbrengst van de verkoop aandelen Eneco verwerkt. De extra dekkingsmogelijkheden die hiermee zijn ontstaan, hebben we ingezet voor nieuwe investeringen in de Programmabegroting 2020-2023 (€ 45,3 miljoen) en de reserve Maatregelen coronacrisis (€ 3,4 miljoen).

Nieuwe investeringen in Programmabegroting 2020-2023 : € 45,3 miljoen

In de Programmabegroting 2020-2023 zijn (reserveringen voor) nieuwe investeringen opgenomen ter grootte van € 45,3 miljoen:

- investeringen die starten in 2020 (€ 22 miljoen)
- reservering voor ontwikkelingsvisie Prinsenhof(gebied) (€ 15 miljoen)
- investeringswensen Bovenwijkse voorzieningen, Rietveldtheater en ISK (€ 8,3 miljoen)

De kapitaallasten worden gedekt uit de bestemmingsreserve Dekking kapitaallasten die is gevuld vanuit de Algemene reserve. De onttrekking uit de Algemene reserve en de storting in de reserve is verwerkt in de begrotingswijziging die is vastgesteld bij de Kaderbrief 2020.

Nadat rekening is gehouden met bovengenoemde inzet, is van de opbrengst aandelen Eneco nog € 50,7 miljoen beschikbaar als dekking. Bij de inzet van deze ruimte houden we rekening met compensatie van het dividend dat wegvalt en met een reservering voor het stimuleringspakket met investeringen/intensiveringen in deze begroting.

Stadsschuld

De stadsschuld beoordelen we op basis van (1) omvang, samenstelling en ontwikkeling van de schuld, (2) betaalbaarheid en (3) financiële ratio's.

1. Omvang, samenstelling en ontwikkeling van de schuld

Voor de bepaling van de omvang van de stadsschuld sluiten we aan bij het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Hierin is de *bruto* schuld opgebouwd uit vaste en vlottende schulden + verplichtingen die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen.

De opbrengst van de verkoop van de aandelen Eneco is, conform het Treasurystatuut, ingezet voor de bestaande financieringsbehoefte (aflossing van aflopende leningen en nieuwe financiering). Dit leidt tot een stijging van de activa, een daling van het vreemd vermogen en – per saldo – tot een stijging van het eigen vermogen (zie pijler Algemene reserve).

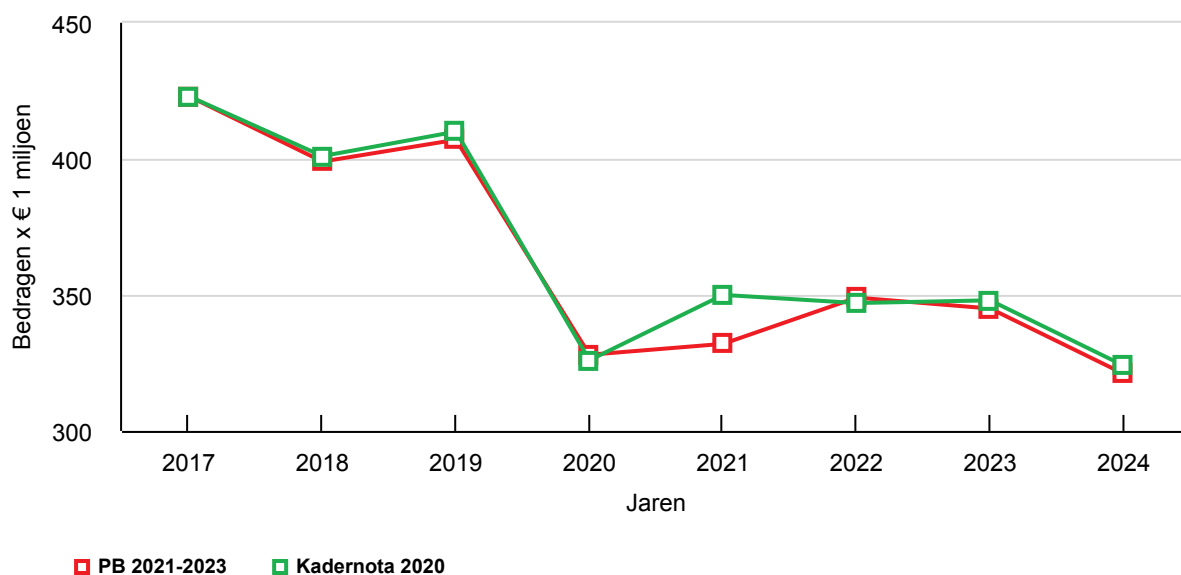
Na verwerking van opbrengst aandelen Eneco bedraagt de actuele bruto stadsschuld ultimo 2020 ruim € 328 miljoen. In het nieuwe begrotingsjaar 2021 stijgt de schuld naar ruim € 332 miljoen. De verschillen worden verklaard door de geactualiseerde financieringsbehoefte van het bestaande investeringsprogramma en het voorstel voor nieuwe investeringen in deze begroting.

Van de totale schuld is ultimo 2020 totaal € 80,5 miljoen doorgeleend aan bijvoorbeeld Parkeren Delft BV (€ 47,4 miljoen), woningcorporaties (€ 23,5 miljoen), SVN (€ 9,2 miljoen) en onder andere de sportsector (€ 0,4 miljoen). In 2021 dalen de doorgeleende gelden naar € 78,7 miljoen.

Tegenover de leningen aan Parkeren Delft BV staat, als zekerheid, het recht van eerste hypotheek op de parkeergarages voor de gemeente.

De meerjarige financieringsbehoefte bepaalt de ontwikkeling van de schuld. Deze behoefte is een optelsom van inkomsten en uitgaven, afschrijvingen, investeringen, voorzieningen en aflossingen van leningen (zie paragraaf Financiering). In de grafiek hierna is het effect van de financieringsbehoefte op de bruto schuld in beeld gebracht.

Ontwikkeling stadsschuld

2. Betaalbaarheid

Over de vaste schulden, kasgeldleningen en het negatieve banksaldo betalen we rente. Deze rentelasten zijn de kosten van de stadsschuld. Daarnaast ontvangen we rente voor de doorgeleende gelden. In de paragraaf Inkomsten en uitgaven in 2021 is het aandeel van de rente in het totaal van de begroting vermeld op basis van de huidige leningenportefeuille, de financieringsbehoefte en de verwachte renteontwikkeling. Hierbij is rekening gehouden met een stijging van de rente en een buffer voor het investeringsprogramma. In de paragraaf Financiering is een toelichting opgenomen op de rente en de renterisico's.

De omvang van rentelasten beoordelen we op basis van de rentequote die de rentelasten uitdrukt als percentage van de inkomsten. De bruto rentequote is 2,1% (streefwaarde: < 5%). Na correctie voor uitgezette leningen is de netto rentequote 1,5% (streefwaarde: < 2,5%).

3. Financiële ratio's

De omvang en betekenis van de schuldpositie wordt in kaart gebracht met een aantal verplichte financiële kengetallen (BBV, artikel 11) en een extra indicator op verzoek van de raad. Een compleet overzicht van de financiële kengetallen staat in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Ratio's	Jaarrekening 2019	Prognose 2020	Prognose 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024
Door BBV voorgeschreven						
Netto schuldquote	84,9%	56,4%	71,4%	77,8%	78,8%	72,1%
Gecorrigeerde netto schuldquote	63,1%	39,3%	50,7%	57,3%	58,5%	56,3%
Solvabiliteitsratio	26,1%	39,8%	39,3%	38,0%	38,0%	39,5%
Kengetal grondexploitatie	0,4%	1,0%	-0,8%	1,8%	1,9%	2,0%
Gemeentelijke aanvulling						
De ontwikkeling van de netto schuld per inwoner	3.170	2.565	2.599	2.760	2.726	2.500

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de schuldquote. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn als sprake is van doorgeleende gelden aan bijvoorbeeld woningcorporaties die jaarlijks aflossen. In de *gecorrigeerde* netto schuldquote zijn de verstrekte leningen buiten beschouwing gelaten.

De motie Beheersbaarheid stadsschuld (van 9 november 2017) draagt op om te sturen op de netto schuldquote met als bovengrens de in de Programmabegroting 2018-2021 opgenomen percentages ¹, zodat deze vanaf 2021 maximaal 100% is, en deze vanaf 2021 verder af te bouwen. In de motie is gesteld

¹ 2018: 103,9%, 2019: 107,6%, 2020: 107,3%, 2021: 100%

dat bij afwijken van dit principe actief en gemotiveerd in overleg moet worden getreden met de raad. In aanvulling hierop hanteren we, zoals vermeld in het coalitieakkoord, voor de BBV-indicatoren de streefwaarden van de VNG.

Een belangrijke notie hierbij is dat de streefwaarden van de VNG *geen* doel zijn, maar gelden als maximum (schuldquotes, grondexploitaties) c.q. minimum (solvabiliteit) en fungeren als referentie voor de beoordeling.

Streefwaarden VNG

In het BBV heeft de wetgever geen normen opgelegd. Wel heeft de VNG een aantal streefwaarden voorgesteld waarbij de kanttekening is dat er geen landelijke normen voor de kengetallen zijn, omdat deze erg afhangen van de lokale situatie.

De VNG adviseert om voor de netto schuldquote 130% als maximumnorm te hanteren en daarboven de schuld af te bouwen. Er is dan sprake van een zeer hoge schuld. Al bij een netto schuldquote van 100% springt het licht voor een gemeente op oranje. Voor de gecorrigeerde netto schuldquote geldt: hoe lager, hoe beter.

Als signaalwaarde voor de solvabiliteitsratio geldt een percentage van 20%. Bij een solvabiliteitsratio lager dan 20% bevindt de gemeente zich op glad ijs. Bij een solvabiliteitsratio lager dan 30% springt het licht op oranje.

Een grondexploitatie van 10% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar.

Bronnen: VNG.nl/financiële kengetallen, Houdbare gemeentefinanciën (2013), Handleiding houdbaarheidstest gemeentefinanciën (2017)

De solvabiliteitsratio geeft aan in hoeverre er geen schulden op het bezit rusten. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Het kengetal grondexploitaties geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is. Omdat dit als risico wordt gezien, geldt: hoe lager het percentage voor dit kengetal, hoe beter. In Delft is de grondpositie beperkt en voor reële marktwaardes opgenomen op de balans. Het risico op de voorraad bouwgrond en de schuld die daarmee samenhangt is daarmee beperkt.

Op verzoek van de raad is het kengetal netto schuld per inwoner opgenomen. Dit kengetal brengt de ontwikkeling van de schuld, de zogenaamde schuldevolutie, in beeld. Voor Delft is het beeld stabiel.

Conclusie:

De schuldpositie is houdbaar. De omvang en ontwikkeling is beheerst, de betaalbaarheid voldoet aan streefwaarden voor de rentedruk en de scores voor de verplichte financiële kengetallen voldoen aan de streefwaarden van de VNG.

Ruimte voor investeringen

Nieuwe investeringen

Op basis van het bestuursprogramma en nader bepaalde prioriteiten is in de nieuwe begroting een stimuleringspakket opgenomen van € 10 miljoen. Dit betreft intensiveringen en investeringen:

1. Ruimte voor maakindustrie (2040) en keten techniek-onderwijs versterken
2. Onderhoud (integraal) openbare ruimte en investeren in de wijk
3. Energietransitie en circulaire economie
4. Mobiliteitstransitie
5. Intensivering sportambities

Agenda Delft 2040 en Fonds Delft 2040

Het Fonds Delft 2040 is het financiële kader voor de Agenda Delft 2040. In 2017 is een inventarisatie gemaakt van wat nodig is voor de opgaven. Dit leidde tot een geschat benodigd totaal investeringsvolume van circa € 1,4 miljard, met een geschat gemeentelijk aandeel van circa € 360 miljoen. Het bestuurlijk commitment is er voor een groei naar een investeringsvolume van € 75 miljoen in Fonds Delft 2040. Inmiddels is het investeringsvolume € 50,1 miljoen. Jaarlijks, bij de kadernota, vindt de afweging plaats of een voorstel wordt gedaan voor de groei van het fonds.

Er wordt gewerkt aan gezamenlijke businesscases. De businesscases die al het proces van aanvraag tot besluitvorming doorlopen hebben, zijn Station Zuid (kap en naamswijziging), ontwikkeling Gelatinebrug en omgeving, Next!Delft en Biotech Campus Delft.

In de Inleiding is een toelichting opgenomen over de voorbereiding en uitvoering van de Agenda Delft 2040. Ook is toegelicht dat het Fonds Delft 2040 mogelijk dekking kan bieden voor het pakket stimulerings- en investeringsmaatregelen.

Kwaliteit openbare ruimte

Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen (openbaar groen, water, wegen en kunstwerken, verlichting, speeltoestellen, riolering en gebouwen) is het beleid en de daarbij behorende budgetten vastgelegd in beheerplannen.

In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen is een toelichting opgenomen over de voortgang van het geplande onderhoud en de actuele beheerplannen.

Woonlasten

Na de verlaging van de OZB in 2018 en de inflatiecorrectie in 2019 en 2020 is de OZB in Delft gedaald naar 111% van het landelijk gemiddelde (bron: COELO 2020). Desondanks is de lokale lastendruk nog steeds hoog, vooral door de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Op de COELO-ranglijst 2020 van grote gemeenten staat Delft nu op de vierde plaats van duurste gemeenten voor de woonlasten.

Over de woonlasten (OZB, rioolheffing, afvalstoffenheffing) is in het coalitieakkoord het streven opgenomen dat de kosten van het woonlastenmandje niet stijgen, en maximaal met de Consumentenprijsindex (CPI) van het CPB. In lijn met deze afspraak stijgen de opbrengsten uit de woonlasten in 2021 met gemiddeld 1,7% (CPI).

Voor de OZB stijgen voor het derde achtereenvolgende jaar de opbrengsten met uitsluitend de CPI (2021: 1,7%). Vanwege de forse stijging van de WOZ-waarde in 2019 waarmee in 2020 onvoldoende rekening is gehouden, daalt de gemiddelde aanslag per huishouden met € 4.

In het gesloten circuit Reiniging ontstaat een nadeel door stijgende kosten (dienstverlenings-overeenkomst met Avalex en 'schoon') en dalende inkomsten (pmd). Door een gerichte bezuiniging is dit nadeel verlaagd (i.c. stopzetten reiniging gft minicontainers en *gratis* op afspraak ophalen grof vuil). Omdat het tarief voor de rioolheffing ongewijzigd blijft, ontstaat enige ruimte om een beperkt deel van de extra kosten in het tarief te verwerken (1,4%), naast de reguliere correctie voor inflatie (1,7%). De totale stijging van de afvalstoffenheffing komt daarmee op 3,1%. Om de lasten en baten in het gesloten circuit in evenwicht te houden, is aanvullend een bijdrage uit de Algemene reserve nodig (€ 172.000). Voor dit structurele nadeel vanaf 2022 volgt bij de Kaderbrief 2021 een nader (tarief-)voorstel op basis van dan actuele inzichten in kosten en opbrengsten.

Zoals aangegeven kan een stijging van het rioolrecht achterwege blijven. De kostenstijging in het gesloten circuit Riolering kan worden opgevangen uit de stijging van het areaal (aantal aansluitingen) en een bijdrage uit de reserve Riolering.

Totaal woonlastenmandje					
bedragen x € 1.000	2020	Areaal	Nominale ontwikkeling	%	Raming 2021
Woonlastengebonden tarieven:					
Ozb	27.167	211	461	1,70%	27.839
Afvalstoffenheffing	14.122	140	438	3,10%	14.700
Rioolrechten	11.649	230	-	0,00%	11.879
Totaal	52.938	581	899	1,70%	54.418

Voor de beoordeling van de financiële positie is het financiële kengetal Belastingcapaciteit voorgeschreven (BBV). Het kengetal laat zien hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt tot de landelijk gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). De uitkomst geeft inzicht in de ruimte voor belastingverhoging om bijvoorbeeld een financiële tegenvaller op te vangen of om nieuw beleid te dekken (in het volgende begrotingsjaar). Hiermee geeft dit kengetal een indicatie van de wendbaarheid van de begroting. Voor Delft is het kengetal belastingcapaciteit 110%. Dit percentage indiceert dat de ruimte voor belastingverhoging in 2021 beperkt is.

Op verzoek van de raad is het kengetal Onbenutte belastingcapaciteit (OZB) toegevoegd. Dit kengetal laat de ruimte voor stijging van de OZB zien als gekozen wordt voor 120% van het landelijk gemiddelde. Voor Delft is deze ruimte in 2021 ongeveer 1% van de totale begroting.

**Financiële
begroting 2021 &
meerjarenbeeld
2022-2024**

Inleiding op de financiële begroting

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van de baten en lasten in het begrotingsjaar 2021 en de meerjarenperiode 2022-2024. Ook is de realisatie in 2019 en de begroting voor het lopende jaar 2020 opgenomen.

Naast de baten en lasten bevat dit hoofdstuk informatie over het investeringsprogramma (plan en agenda).

Baten en lasten per programma

De tabellen hierna geven inzicht in baten, lasten, stortingen en onttrekkingen, zowel voor de Programmabegroting 2021-2024 als voor de realisatie 2019 en de begroting 2020. Bij de programma's staat een toelichting op het beleid.

(bedragen × 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Baten	385.618	478.350	379.841	370.391	361.165	361.718
Lasten	384.785	395.354	388.674	378.370	366.403	362.270
Saldo van baten en lasten	834	82.996	-8.833	-7.979	-5.238	-551
Onttrekkingen reserves	13.816	99.806	9.505	6.325	3.570	2.498
Toevoegingen reserves	10.504	185.991	7.262	4.266	2.280	1.946
Toevoegingen onttrekkingen reserves	3.312	-86.185	2.243	2.059	1.290	551
Resultaat	4.145	-3.190	-6.591	-5.920	-3.948	0

Baten en lasten, stortingen en onttrekkingen

(bedragen × 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Baten						
Duurzaam Delft	1.367	508	519	190	190	190
Bereikbare en leefbare stad	4.629	4.349	5.082	5.050	5.050	5.050
Goed wonen	19.632	19.765	18.804	13.940	4.718	5.098
Schone en veilige stad	28.139	28.681	28.689	28.676	28.676	28.676
Sterk en sociaal	2.945	2.172	2.187	2.187	2.187	2.187
Solide maatschappelijke basis	7.047	5.908	4.401	4.400	4.400	4.400
Economische zelfstandigheid	68.903	63.882	63.610	63.609	63.509	63.509
Stad in bedrijf	10.571	4.164	8.748	4.383	4.383	4.383
Stad en bestuur	1.723	1.098	1.147	1.205	1.205	1.205
Raad	9	-	-	-	-	-
Financieel gezond	236.919	344.328	244.058	244.155	244.252	244.425
Overhead	3.734	3.495	2.596	2.596	2.596	2.596
Baten	385.618	478.350	379.841	370.391	361.165	361.718
Lasten						
Duurzaam Delft	4.837	5.531	5.232	4.237	4.051	3.924
Bereikbare en leefbare stad	11.381	11.485	11.143	10.919	10.951	11.147
Goed wonen	19.468	25.289	24.087	18.207	8.796	8.886
Schone en veilige stad	50.640	52.605	53.954	55.121	55.713	56.048
Sterk en sociaal	87.032	90.546	89.545	86.885	85.115	85.064
Solide maatschappelijke basis	44.854	46.472	42.273	42.044	41.957	42.339
Economische zelfstandigheid	97.789	92.989	92.589	92.539	92.049	91.540
Stad in bedrijf	12.396	12.691	11.893	11.572	11.538	11.538
Stad en bestuur	9.577	7.115	7.304	7.332	7.126	7.189
Raad	2.232	2.381	2.271	2.271	2.271	2.271
Financieel gezond	2.303	3.707	5.185	5.450	5.562	1.110
Overhead	42.276	44.543	43.200	41.795	41.274	41.214
Lasten	384.785	395.354	388.674	378.370	366.403	362.270
Saldo van baten en lasten	834	82.996	-8.833	-7.979	-5.238	-551
Reserves						
Onttrekkingen reserves	13.816	99.806	9.505	6.325	3.570	2.498
Toevoegingen reserves	10.504	185.991	7.262	4.266	2.280	1.946
Toevoegingen onttrekkingen reserves	3.312	-86.185	2.243	2.059	1.290	551
Resultaat	4.145	-3.190	-6.591	-5.920	-3.948	0

Toelichting

De kolom Begroting 2020 geeft de stand van de begroting die nu in uitvoering is, inclusief door de raad vastgestelde begrotingswijzigingen. De besluitvorming over nieuwe mutaties in 2020, dus na vaststelling van de Kaderbrief 2020, is onderdeel van de behandeling van de Najaarsrapportage 2020.

De omvang van de begroting kent een forse uitschieter in 2020 als gevolg van de verkoop van de Eneco-aandelen.

De mutatie van de reserves betreft de Algemene reserve en bestemmingsreserves. Een specificatie en toelichting is opgenomen bij programma Financieel gezond.

Investerings

Het investeringsprogramma bestaat uit drie onderdelen:

- investeringsplan
- investeringsplan - bedrijfsmiddelen
- investeringsagenda.

In het investeringsplan staan de in uitvoering genomen investeringen, vervangingsinvesteringen en investeringen vanuit beheerplannen. Op de investeringsagenda staan de voornemens tot investeren. Voorafgaand aan de uitvoering hiervan wordt een uitvoeringsplan vastgesteld met een kostenraming, wijze van financiering, planning en risicoanalyse.

Op basis van het bestuursprogramma is vorig jaar voor de periode 2020-2023 een pakket van bijna € 22 miljoen aan nieuwe investeringen opgenomen in de begroting. Dit is vorig jaar verwerkt in de investeringsagenda. Voor de kapitaal- en beheerlasten van deze nieuwe investeringen is bij de Kaderbrief 2020 de reserve Dekking kapitaallasten gevuld vanuit de Algemene reserve. Een groot aantal van deze investeringen is gestart of start binnenkort met uitvoering en is nu terug te vinden in het investeringsplan.

Investeringsprogramma tot en met 2024	Toegekend budget na actualisatie 2019	Realisatie t/m 2019	Beschikbaar bedrag na actualisatie
Investeringsplan	230.934	118.602	112.332
Bedrijfsmiddelen	19.481	174	19.307
Investeringsagenda	20.651	5	20.646
Totaal investeringsprogramma	271.066	118.781	152.285

De kapitaallasten (rente en afschrijving) van het investeringsprogramma zijn opgenomen in de meerjarige begroting.

Ten opzichte van de Programmabegroting 2020-2023 is het investeringsprogramma geactualiseerd. De aansluiting met de nieuwe begroting is in onderstaande tabel opgenomen.

Mutaties investeringsprogramma		Toegekend bedrag
Investeringsplan		
Toegekend bedrag Investeringsplan 2019-2022		188.273
Van 'Agenda' naar 'Plan'		29.145
Investerings Kaderbrief 2020		7.793
Hoogbrug (R06)		360
Parkeertransitie (R011)		100
Actualisatie Investeringsplan		5.263
Toegekend bedrag investeringsplan tot en met 2024		230.934
Bedrijfsmiddelen		
Toegekend bedrag Bedrijfsmiddelen 2019		13.204
Sport investeringen t.l.v. reserve		5.050
Actualisatie bedrijfsmiddelen		1.148
Toegekend bedrag investeringsplan tot en met 2024		19.402
Investeringsagenda		
Toegekend bedrag Investeringsagenda 2019-2022		49.877
Van 'Agenda' naar 'Plan' investeringen		-29.145
Actualisatie Investeringsagenda		-81
Toegekend bedrag investeringsagenda tot en met 2024		20.651
Totaal investeringsprogramma tot en met 2024		270.987

In vergelijking met de vorige programmabegroting is een aantal investeringen afgesloten en heeft de raad nieuwe aanvullende besluiten genomen.

Doordat een aantal investeringen in uitvoering is genomen, heeft een verschuiving plaatsgevonden van de investeringsagenda naar het investeringsplan.

Ten slotte zijn de planning en de ramingen van het bestaande programma geactualiseerd en opgenomen in tabellen (herfasering op basis van realisatie).

Investeringsplan

In het Investeringsplan staat per investering het totaal toegekende budget, de realisatie van dit budget tot en met 2019 en het nog beschikbare bedrag voor 2020 en verder. Het totaal beschikbare bedrag vanaf 1 januari 2020 is € 112,3 miljoen. De afschrijvings- en rentelasten die samenhangen met deze investeringen zijn opgenomen bij de programma's.

Investeringsplan (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2019	Fasering				
			2020	2021	2022	2023	2024
Duurzaam Delft			2020	2021	2022	2023	2024
Klimaatplan	925	248	175	175	175	152	
Waterplan	1.412	39	275	275	279	288	256
Subtotaal	2.337	287	450	450	454	440	256
Bereikbare en leefbare stad			2020	2021	2022	2023	2024
LVVP	10.523	9.655	868	-	0	0	0
Bijdrage LVVP	-4.985	-4.450	-535	-	0	0	0
LVVP 2014-2016	3.121	3.014	107	-	0	0	0
Bijdragen LVVP 2014-2017	-1.000	-140	-860	-	0	0	0
LVVP / SA regulier 2017-2025	300	44	256	-	0	0	0
LVVP / SA cofin. 2017-2025	-150	-	-150	-	0	0	0
Microbereikbaarheid	129	26	15	88	0	0	0
Halteverplaatsing tramhalte Martinus Nijhofflaan	87	-	0	87	0	0	0
Reinier de Graafweg	8.812	3.735	4.677	400	0	0	0
Reinier de Graafweg - cofinanciering	-3.571	-	-3.571	-	0	0	0
Spoorzone (inrichting openbare ruimte)	66.738	66.393	345	-	0	0	0

Investeringsplan (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2019	Fasering				
Spoorzone 2e fietsstalling	6.266	6.165	101	-	0	0	0
Spoorzone 2e fietsstalling - cofinanciering	-3.942	-3.942	0	-	0	0	0
Spoorzone 3e fietsstalling	7.300	3.964	3.336	-	0	0	0
Spoorzone 3e fietsstalling cofinanciering	-6.213	-3.784	-2.429	-	0	0	0
Uitv.Nota fietspark./stalling	160	120	40	-	0	0	0
Uitv.Nota fietsparkeren-Inv RO	94	-	79	15	0	0	0
Fietsactieplan 2019	388	111	277	-	0	0	0
Fietsactieplan 2019 cofinanciering	-150	-11	-139	-	0	0	0
Fietsstraat v Foreest	267	212	55	-	0	0	0
Fietsstraat v Foreest cofinanciering	-136	-	-136	-	0	0	0
Oost-West as Poptahof	627	56	571	-	0	0	0
Oost-West as Poptahof - cofinanciering	-127	-5	-122	-	0	0	0
Ontsluiting Zeeheldenbuurt	183	178	5	-	0	0	0
Ontsluiting Zeeheldenbuurt - cofinanciering	-98	-41	-57	-	0	0	0
Beheerplan Wegen 2019-2023	9.000	-	1.000	1.000	2000	2500	2500
Reconstructie Ooststingel	135	105	30	-	0	0	0
Dijkhoornseweg	800	22	778	-	0	0	0
Kanaalweg (BHP Wegen)	600	-	600	-	0	0	0
Noordeindseweg (BHP Wegen)	500	-	0	500	0	0	0
Mijnbouwplein	66	-	0	66	0	0	0
Mijnbouwplein - cofinanciering	-50	-	0	-50	0	0	0
Julianalaan Midden	770	-	770	-	0	0	0
Julianalaan Midden - cofinanciering	-530	-	-530	-	0	0	0
Gele Scheikunde	1.545	30	1.515	-	0	0	0
Havendienst - electra en water aansluiting	150	-	150	-	0	0	0
Subtotaal	97.609	81.457	7.046	2.106	2.000	2.500	2.500
Schone en veilige stad			2020	2021	2022	2023	2024
Beheerplan civiele constructies	13.896	0	2.872	2.559	2.077	2.015	4.373
Watergang Poptahof Noord	364	-	364	-	0	0	0
Beheerplan groen en water	1.015	-	203	203	203	203	203
Beheerplan groen en water t.l.v. reserve	1.500	-	300	300	300	300	300
Beheerplan wegen	-	-	0	-	0	0	0
Vernieuwen riolen (GRP)	39.500	-	7.300	9.300	8.300	7.300	7.300
Voorziening vernieuwen riolen (GRP)	-39.500	-	-7.300	-9.300	-8.300	-7.300	-7.300
Beheerplan openbare verlichting	1.470	-	294	294	294	294	294
Beheerplan openbare verlichting t.l.v. reserve	1.030	-	206	206	206	206	206
Uitplaatsing Stedin 2020-2024 t.l.v. reserve	664	-	166	166	166	166	0
Vervanging OV toon frequentie	250	-	250	-	0	0	0
Verkeersvoorzieningen	1.414	-	214	300	300	300	300
Waterberging (tussen 2,5 en 5 miljoen euro)	1.000	40	960	-	0	0	0
Stadsvernieuwing	1.177	-	257	230	230	230	230
Steunpunt Delfgauw	1.200	861	339	-	0	0	0
Bomenwijk (Vestia)	2.000	-	2.000	-	0	0	0
Voorzieningen - Schieoevers	3.400	-	0	-	0	3.400	0
Projecten Tramlijn 19	35.141	27.811	3.309	4.021	0	0	0
Bijdrage projecten Tramlijn 19	-3.422	-3.422	0	-	0	0	0
Verplaatsen loswal en Gelatinebrug	13.376	109	369	4.169	1.843	6.886	0
Verplaatsen loswal en Gelatinebrug cofinanciering	-4.280	-	0	-	0	-4.280	0
Subtotaal	71.195	25.399	12.103	12.448	5.619	9.720	5.906
Solide maatschappelijke basis			2020	2021	2022	2023	2024
Praktijkschool Grotius	7.318	2.818	4.500	-	0	0	0
Laurentius, Cornelis Musius	4.497	3.637	860	-	0	0	0
Librijn, Maria Duystlaan	4.411	411	500	1.800	1.700	0	0
Stanislas, Krakeelpolderweg	700	-	700	-	0	0	0
Slauerhofflaan (Pleysierschool)	4.550	250	800	1.700	1.800	0	0
ISK	4.100	-	0	1.300	2.800	0	0
Nieuw Colijnlaan bewegingsonderwijs (sportzaal)	1.500	-	0	-	1.500	0	0

Investeringsplan (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2019	Fasering				
			2020	2021	2022	2023	2024
SC Delfland - warmtepomp	100	-	100	-	0	0	0
1e inrichting pro-grotius	293	-	293	-	0	0	0
Reservering OHP	107	-	0	107	0	0	0
CO2 neutraal/gasvrije school	407	-	100	100	207	0	0
Binnen- en buitensport	1.500	-	500	150	250	600	0
Herinrichting de Reiger	74	28	46	-	0	0	0
Onderwijshuisvesting IGVO t.l.v. reserve	10.000	-	1.500	1.000	4.000	2.000	1.500
Div. éénpitters	750	-	0	750	0	0	0
Tanhtof complexen	6.700	-	1.700	1.000	4.000	0	0
Bewegingsonderwijs	1.500	-	0	-	1.500	0	0
Passend onderwijs (Griegstraat)	700	-	0	700	0	0	0
Informatieplan Omgevingswet	1.500	36	1.464	-	0	0	0
Poptahof	2.556	-	1.561	995	0	0	0
Aankoop woningen Schoolstraat 1 en 3 alsmede Oude Delft 177 - beheer voor 5 jaar t.l.v. reserve	950	280	670	-	0	0	0
Subtotaal	54.213	7.460	15.294	9.602	17.757	2.600	1.500
Stad in bedrijf			2020	2021	2022	2023	2024
Evenementen en kermis - inrijbeperkende maatregelen	30	-	30	-	0	0	0
Subtotaal	30	-	30	-	-	-	-
Overhead			2020	2021	2022	2023	2024
Het nieuwe kantoor (HNK)	1.770	1.752	18	-	0	0	0
Het nieuwe kantoor (HNK) - niet activeerbaar	3.780	2.247	1.533	-	0	0	0
Subtotaal	5.550	3.999	1.551	-	-	-	-
Totaal investeringsplan	230.934	118.602	36.474	24.606	25.830	15.260	10.162

Investeringsplan - bedrijfsmiddelen

De bedrijfsmiddelen vormen een aparte categorie binnen het Investeringsplan.

In het Investeringsplan voor de bedrijfsmiddelen is per investering het toegekende budget in de meerjarenbegroting opgenomen. Het totaal beschikbare investeringsbedrag vanaf 1 januari 2020 is € 19,4 miljoen. De afschrijvings- en rentelasten die samenhangen met deze investeringen zijn opgenomen bij de programma's.

Investeringen Bedrijfsmiddelen (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2019	Fasering				
			2020	2021	2022	2023	2024
Bereikbare en leefbare stad			2020	2021	2022	2023	2024
Dakkoffer scanauto	150	95	55	-	0	0	0
Vervanging parkeerautomaten	900	-	0	-	0	0	900
Subtotaal	1.050	95	55	-	-	-	900
Schone en veilige stad			2020	2021	2022	2023	2024
Tractie	1.270	-	350	505	150	150	115
Speelplekken	1.750	-	350	350	350	350	350
Subtotaal	3.020	-	700	855	500	500	465
Solide maatschappelijke basis			2020	2021	2022	2023	2024
Sportpark Kruithuisweg	259	-	259	-	0	0	0
Sportpark Kruithuisweg t.l.v. reserve	4.100	-	820	1.640	1.640	0	0
Sportpark Brasserskade	1.099	-	90	972	0	0	37
Sportpark Pauwmolen	255	-	0	255	0	0	0
Sportpark Kerpolder	157	-	136	-	21	0	0
Sportpark Tanthof	113	-	0	-	46	67	0
Sportpark Biesland t.l.v. reserve	700	-	700	-	0	0	0
Sportpark Voorhof t.l.v. reserve	250	-	250	-	0	0	0
Museum presentaties	660	-	110	110	0	440	0
Beveiliging Prinsenhof	1.086	79	0	466	0	541	0
Archeologie - Kluzenaarsbocht	50	-	50	-	0	0	0
Rietveldtheater	1.113	-	1.113	-	0	0	0
Ontwerp museum Prinsenhof Delft	200	-	200	-	0	0	0
Subtotaal	10.042	79	3.728	3.443	1.707	1.048	37
Stad en bestuur			2020	2021	2022	2023	2024
KCC Investerings	141	-	41	100	0	0	0
Meubilair	250	-	50	50	50	50	50
Herinrichting raadszaal	353	-	0	-	0	0	353
Subtotaal	744	-	91	150	50	50	403
Overhead			2020	2021	2022	2023	2024
GEO Plotter	16	-	16	-	0	0	0
ICT Investerings	4.609	-	1.337	1.398	770	215	889
Subtotaal	4.625	-	1.353	1.398	770	215	889
Totaal bedrijfsmiddelen	19.481	174	5.927	5.846	3.027	1.813	2.694

Investeringsagenda

Op de Investeringsagenda staan investeringsvoornemens. Een investering op de agenda vergt een goedgekeurd uitvoeringsplan (kostenraming, planning) voordat de uitvoering kan starten.

Op de Investeringsagenda staan per investering de raming van de voorgenomen investering en de voorgenomen fasering. Een inschatting van de afschrijvings- en rentelasten die samenhangen met deze investeringen is opgenomen bij de programma's.

De investeringsvoorstellen op basis van het bestuursprogramma zijn gemarkeerd met een *. De kapitaallasten van deze nieuwe investeringen worden gedekt uit de reserve Dekking kapitaallasten (budgetneutraal).

Investeringsagenda (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2019	Fasering				
			2020	2021	2022	2023	2024
Duurzaam Delft			2020	2021	2022	2023	2024
Wettelijke verplichtingen duurzaamheid (<8 jaar) 2020-2024*	1.215	-	243	243	243	243	243
Subtotaal	1.215	-	243	243	243	243	243
Bereikbare en leefbare stad			2020	2021	2022	2023	2024
Fietsactieplan 2018- 2025	1.200	-	184	150	150	450	266
Fietsactieplan - cofinanciering 2018 -2025	-400	-	-150	-50	-50	-150	0
LVVP / SA regulier 2017-2025	10.916	-	1.416	1.900	1.900	5.700	0
LVVP / SA cofin. 2017-2025	-7.050	-	-1.050	-1.200	-1.200	-3.600	0
Grote projecten LVVP / SA 2020-2025	11.400	-	1.900	1.900	1.900	5.700	0
Grote projecten LVVP / SA - cofin. 2020-2025	-7.200	-	-1.200	-1.200	-1.200	-3.600	0
Juniusstraat 6 (sloop)*	1.350	-	1.350	-	-	-	0
Sportring 1 (sloop)*	700	-	700	-	-	-	0
Binnenstad fysiek t.l.v. reserve	500	-	500	-	-	-	0
Subtotaal	11.416	-	3.650	1.500	1.500	4.500	266
Schone en veilige stad			2020	2021	2022	2023	2024
Waterberging (tussen 2,5 en 5 miljoen)	1.500	-	1.500	-	-	-	-
Openbare ruimte bovenplanse voorzieningen 5.000 woningen*	4.100	-	2.100	2.000	-	-	-
Schieoeveren - bovenwijkse voorzieningen*	2.100	-	2.100	-	-	-	-
Foreestplein*	320	5	95	220	-	-	-
Subtotaal	8.020	5	5.795	2.220	-	-	-
Totaal investeringsagenda	20.651	5	9.688	3.963	1.743	4.743	509

Beleidsbegroting

Inleiding op de beleidsbegroting

In het Bestuursprogramma 2018-2022 is de koppeling gelegd met de 3 W-vragen: 'Wat willen we bereiken?', 'Wat gaan we ervoor doen?' en 'Wat mag dat kosten?'. Deze programmabegroting is een weergave van de voortzetting van het beleid en de financiën van dat programma.

In het Bestuursprogramma 2018-2022 zijn tien programma's opgenomen. De 3 W-vragen worden voor elk van de programma's beantwoord. Bij de eerste W-vraag staan de indicatoren en een actualisering van de effecten en prestaties voor 2021. Bij de tweede W-vraag geven we een opsomming van de activiteiten die worden ondernomen om die effecten en prestaties te bereiken. De derde W-vraag laat de financiële vertaling per programma zien, inclusief een toelichting op het budget in 2021. Aan het begin van elk programma leggen we de verbinding met de *Global Goals*, zoals aangekondigd in het bestuursprogramma.

Structuur per programma:

1. Wat willen we bereiken?

Tabel met de maatschappelijke effecten. Het overzicht is aangevuld met verplichte beleidsindicatoren;

2. Wat gaan we daarvoor doen?

Toelichting op de acties voor het begrotingsjaar in relatie tot het beschikbare budget.

Rolneming: overzicht van samenwerkingsverbanden;

3. Wat gaat dat kosten?

Overzicht van baten en lasten met een toelichting op de mutaties en een overzicht van investeringen met een toelichting.

Global Goals

We leggen in de programmabegroting de verbinding met de 17 Global Goals: doelen die de Verenigde Naties hebben geformuleerd voor een eerlijker en duurzamere wereld.

In het bestuursprogramma hebben we bepaald aan welke Global Goals we bijdragen met ons beleid en leggen we ook de relatie op indicator-niveau:

- Goal 1 | Einde aan armoede.
- Goal 3 | Gezonde levens bevorderen welzijn van mensen van alle leeftijden.
- Goal 4 | Goed en inclusief onderwijs en leven lang leren.
- Goal 7 | Betaalbare en duurzame energie.

- Goal 8 | Duurzame, inclusieve en bestendige economische groei en volledige en productieve werkgelegenheid en fatsoenlijk werk voor iedereen.
- Goal 12 | Verduurzamen van consumptie- en productiepatronen.
- Goal 13 | Bestrijden van klimaatverandering en de effecten ervan.
- Goal 16 | Vreedzame en rechtvaardige samenleving voor iedereen en effectieve, verantwoordelijke en inclusieve instellingen op alle niveaus.

De Global Goals bieden een sterk en integraal raamwerk voor ons dagelijks werk, met een positieve blik op de toekomst. Met andere partijen voeren we het gesprek hoe we in Delft verder kunnen werken aan het bereiken van deze doelen. Waar mogelijk passen we de Global Goals toe in ons inkoop- en diversiteitsbeleid.

In deze programmabegroting geven we per programma aan aan welke van de in het bestuursprogramma benoemde Global Goals het programma concreet een bijdrage levert.

Voor een uitgebreide toelichting en uitleg over de Global Goals verwijzen we naar de site van de VNG: <https://vng.nl/onderwerpenindex/internationaal/de-global-goals-in-het-gemeentelijk-beleid> .

Indicatoren

Met indicatoren laten we transparant en meetbaar zien wat we bereiken in onze stad. *Vooraf* leggen we een streefcijfer vast in de programmabegroting. Dit voorkomt *achteraf* spraakverwarring over doelbereiking. Op deze manier leggen we transparant rekenschap af over onze ambities. De streefcijfers van de lokale indicatoren geven in de regel minimaal beoogde waarden weer ("groter of gelijk aan").

Per programma staan de meest relevante indicatoren bij elkaar. Dit zijn de indicatoren uit het bestuursprogramma en de verplichte BBV-indicatoren (Besluit Begroting en Verantwoording).

We vergelijken de BBV-indicatoren met Nederland, omdat dit een neutraal beeld geeft van Delft. We laten de meest recente cijfers van de indicatoren zien. Deze cijfers zijn voornamelijk afkomstig uit 2019 en 2020 (soms zijn enkel cijfers beschikbaar uit de periode hiervoor).

De meeste indicatoren zijn zogenaamde outcome-indicatoren: ze vertellen hoe het gaat met onze stad. In de Kaderbrief 2019 staat een uitgebreide toelichting op alle indicatoren voor deze bestuursperiode (bijlage 4: Definitieboek Bestuursprogramma).

Duurzaam Delft

We werken samen aan een aantrekkelijke, een veilige en een duurzame stad.

Global Goals

Het programma Duurzaam Delft levert een bijdrage aan de volgende Global Goals:

1 Wat willen we bereiken?

De visie voor de energietransitie is Delft Energieneutraal in 2050: geen CO₂-uitstoot en alle gebruikte energie volledig duurzaam. Tussentijdse doelstellingen zijn in 2030 50% minder CO₂-uitstoot dan in 1990 en 25% duurzame energie, en in 2022 38% minder CO₂-uitstoot dan in 1990.

Duurzaam Delft		
	Nu: 2020	Streven: 2021
CO ₂ -uitstoot t.o.v. 1990	597 kiloton	-38%

Vergelijkingscijfers BBV		
	Delft	Nederland
% Hernieuwbare elektriciteit	1,6%	18,5%

2 Wat gaan we ervoor doen?

Milieubeheer

Recreatiegebied Delftse Hout/Buytenhouttafel

Binnen het regiopark Buytenhout continueren en versterken we de samenwerking met partners. We geven invulling aan de gebiedsvisie, die uitgaat van de waarden van het landschap en de natuur. We voeren projecten uit, zoals Versterking Bijenlandschap, revitalisatie Delftse Hout en in het bijzonder de Hertenkamp (beheer), versterking natuurwaarde Bieslandse Bovenpolder (onder meer paddenpoel), transitie Korftlaan als belangrijke as richting de stad.

Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland (CBG) en Provinciaal Landschap Midden-Delfland (PBL)

Via een samenwerkingsovereenkomst met Staatsbosbeheer geven we uitvoering aan een beheerplan voor het groengebied.

We stellen een omgevingsvisie PBL op met gezamenlijke uitgangspunten en vergroten de aantrekkelijkheid van het regionale groen. Samen met Staatsbosbeheer, provincie Zuid-Holland, kennisinstellingen en een wijkvertegenwoordiging Tanthof werken we aan een betere toegankelijkheid van het Abtswoudse Bos. Onderdeel hiervan zijn betere bebording en vindbaarheid, aanpassing van het fietspad, realisatie van een doe-route gericht op ouders met kinderen, versterking van het bijenlandschap door natuurmaatregelen en gekoppeld aan een wandelroute.

We sluiten een samenwerkingsovereenkomst voor het realiseren van de metropolitane fietsroute Delft-Rotterdam Alexander. De ecofietsbrug over de A13 maakt onderdeel uit van de metropolitane fietsroute.

Het Groenfonds voorziet in gebiedsversterkende maatregelen en zet in op verbinding van producenten en consumenten.

Omgevingsdienst Haaglanden

De Omgevingsdienst Haaglanden verricht haar taken (vergunningverlening, toezicht & handhaving in het kader van milieuregelgeving en advisering bij beleidsvorming voor de fysieke leefomgeving op het aspect milieu) voor de gemeente Delft, overeenkomstig hun beleidsplan en begroting.

Energietransitie

De visie voor de energietransitie is Delft Energieneutraal in 2050: geen CO₂-uitstoot en alle gebruikte energie volledig duurzaam. Tussentijdse doelstellingen zijn in 2030 50% minder CO₂-uitstoot dan in 1990 en 25% duurzame energie, en in 2022 38% minder CO₂-uitstoot dan in 1990. Om dit te realiseren is op regionaal en lokaal niveau een strategie noodzakelijk. Daarna zijn technische maatregelen nodig, zoals de aanleg van warmtenetten.

Hiervoor is een nieuwe programmasturing ingericht met de volgende lijnen, waarbij de regiegemeente het uitgangspunt is en externe inhoudelijke deskundigheid en resultaatgerichte kwaliteit worden benut:

- De **strategie** om te komen tot volledig duurzame elektriciteit en warmte moet worden ontwikkeld, zowel regionaal als lokaal.
- **Technisch** zijn er aanpassingen in de stad nodig om alle gebouwen te kunnen voorzien van duurzame warmte en elektriciteit. Denk aan het open, lokale warmtenet.
- Alle **wijken en gebiedsontwikkelingen** moeten onder de loep genomen worden. Gebiedsontwikkelingen moeten energietransitie als uitgangspunt nemen.
- Daarnaast zullen veel **doelgroepen en partners in beweging** komen. De inwoners van Delft zullen meegenomen moeten worden in onder meer energiebesparing en isoleren van de woning. We werken aan een meerjarige communicatie- en participatie-aanpak. Tegelijkertijd werken we aan het in kaart brengen van de energiearmoede en ontwikkelen we een aanpak die het mogelijk maakt dat de transitie voor alle inwoners kostenneutraal gemaakt kan worden. Ook alle Delftse bedrijven en maatschappelijke organisatie staan voor een opgave die wij proactief stimuleren en faciliteren.

Circulaire economie

In een circulair Delft is ons economische systeem in balans met het ecosysteem van de aarde. Dat betekent dat het grondstofverbruik tot een minimum beperkt is. Er is een visie gevormd mede gebaseerd op een materiaalstroomanalyse, en per sector zijn ambities neergelegd.

We richten ons op de vijf prioritaire ketens en sectoren zoals die door de rijksoverheid in haar beleid zijn benoemd. Het gaat om:

- Bouw
- Biomassa & voedsel
- Kunststoffen
- Maakindustrie
- Consumptiegoederen.

Voor elke sector is een Delftse ambitie neergelegd. Om deze ambities te bereiken, wordt in 2021 een uitvoeringsprogramma geschreven.

Klimaatadaptatie

Klimaatverandering is een feit. Daar merken we nu al de gevolgen van: stijgende temperaturen, toenemende extremen in droogte en neerslag en een stijging van de zeespiegel. De klimaatscenario's van het KNMI voor de aankomende decennia laten zien dat deze veranderingen alleen maar verder toenemen. Ook Delft is gevoelig voor deze gevolgen van klimaatverandering, zoals bleek uit de uitgevoerde stresstesten in het kader van de klimaatadaptatiestrategie. Naast het tegengaan van verdere klimaatverandering is het onontkoombaar dat we ons aanpassen aan de al aanwezige gevolgen ervan, ofwel klimaatadaptatie.

Dit kan enerzijds door bijvoorbeeld te stimuleren dat tuinen minder worden verhard of groene daken te realiseren. Aan de andere kant bieden onze eigen werkzaamheden in de openbare ruimte ook kansen voor het klimaatadaptief maken van de openbare ruimte.

Om de stad in 2050 klimaatadaptief te hebben ingericht, moeten we klimaatadaptatie nu meenemen bij alle ruimtelijke ingrepen. Groot onderhoud en/of vervanging van wegen en riolering gebeurt namelijk maar eens per 25-50 jaar. Bebouwing gaat nog veel langer mee. De doorlopende stroom van stedelijke vernieuwing, herontwikkeling en onderhoud biedt kansen om maatregelen mee te laten liften en deze daarmee kostenefficiënt uit te voeren.

De periodieke vervangingen van het rioolstelsel biedt mogelijkheden. Bij zowel rioolwerkzaamheden als het toepassen van klimaatadaptieve maatregelen wordt de straat opengehaald.

In deze begroting zijn gelden voor klimaatadaptatie beschikbaar. Deze komen uit het investeringsbudget Waterplan, het Investeringsbudget Waterberging en de op dit moment beschikbare ruimte in het Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP).

Voor de dekking voor de middellange termijn kijken we of de dit jaar uit te voeren herziening van het GRP een rol kan spelen. Hoewel niet alle klimaatadaptieve maatregelen doelmatig hieruit kunnen worden bekostigd, lijkt het wel goed om rekening te houden met een benodigde stijging van enkele procenten van de baten om de lasten van klimaatadaptatie te dekken. Het klimaatadaptief inrichten van de openbare ruimte tempert immers de belasting van het gemeentelijk riolsysteem bij extremere neerslag.

Samenwerking

Bestaande samenwerkingsverbanden (onder meer):

- Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) (zie paragraaf B. Verbonden partijen, lokaal en regionaal).
- Klimaatverbond (stichting - voorzitter): netwerk van gemeenten.
- Klimaatadaptatie en convenant klimaatadaptief bouwen: bestuurlijk en ambtelijke structuren binnen Zuid-Holland, VNG, MRDH, netwerk middelgrote steden etc.
- Netwerk afvalwaterketen/Watertafel: samenwerking tussen gemeenten.
- Gemeenten voor Duurzame Ontwikkelingen (GDO): vereniging voor lokale natuur- en milieueducatie.
- Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland (CBG): 6 gemeenten, gericht op beheer en onderhoud. (i.s.m. Staatsbosbeheer (SBB)); een samenwerkingsovereenkomst CBG en SBB is in oprichting.
- Landschapstafel Hof van Delfland (overlegorgaan, geen governance): 13 gemeenten, 4 terreinbeherende organisaties, 2 waterschappen gericht op regionale afspraken met provincie.
- Gebiedstafel Central Park (overlegorgaan, geen governance): 8 gemeenten, SBB, Natuurmonumenten, gericht op gezamenlijk ontwikkelprogramma op het gebied van kwaliteit, openheid, natuur, landschap, etc.
- (Gebiedstafel) Buytenhout (samenwerkingsovereenkomst): 4 gemeenten en SBB.
- Groen doet goed (deelname): programma van steden, maatschappelijke organisaties en gericht op programma's tot beleven en bewegen (bijvoorbeeld IVN, Reinier de Graaf ziekenhuis, Papaver, Buiten Leeft).
- Deltaplan Biodiversiteitsherstel: publieke en private partijen die zich gezamenlijk inzetten ter versterking van de biodiversiteit.

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Duurzaam Delft				
Baten				
72 Riolering	507	179	178	178
74 Milieubeheer	11	11	11	11
Baten	519	190	190	190
Lasten				
72 Riolering	1.893	1.415	1.227	1.227
74 Milieubeheer	3.338	2.822	2.824	2.697
Lasten	5.232	4.237	4.051	3.924
Saldo Duurzaam Delft	-4.713	-4.046	-3.862	-3.735

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Duurzaam Delft				
Reeds besloten:				
Stand Programmabegroting 2020-2023	-4.596	-3.811	-3.645	-3.657
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
Kaderbrief 2020				
ARB 3- 2019	-123	-95	-95	-95
ARB 1 -2020	50	50	50	50
Nog te besluiten voorstellen:				
Actualisatie besteding reserves	-25	-175	-151	
Herijking investeringsplan	42	35	28	16
Herrekening omslagrente	6	8	8	8
Nominale ontwikkeling	-67	-58	-57	-57
Totaal - Duurzaam Delft	-4.713	-4.046	-3.862	-3.735

Toelichting op de mutaties

Actualisatie besteding reserves

De actualisatie van de besteding van de reserves betreft een aanpassing in de planning van de werkzaamheden voor het klimaatplan. De overige mutaties betreffen reguliere gemeentebrede ontwikkelingen (omslagrente, gevolgen van de aanpassing van investeringsplanning en nominale ontwikkelingen).

Overzicht investeringen

Investeringsen	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2020	Fasering			
(bedragen × € 1.000)			2021	2022	2023	2024
Duurzaam Delft						
Klimaatplan	925	248	175	175	152	
Waterplan	1.412	39	275	279	288	256
Wettelijke verplichtingen duurzaamheid (<8 jaar) 2020-2024 t.l.v. reserve	1.215	243	243	243	243	243
Totaal	3.552	287	693	697	683	499

Toelichting op de investeringen

Wettelijke verplichtingen duurzaamheid (<8 jaar) 2020-2024

Door het structureel verankeren van duurzaamheid in het meerjarenonderhoudsplan en het in beeld brengen van duurzaamheidsmaatregelen bij renovaties of groot onderhoud neemt de gemeente haar verantwoordelijkheid en vervult zij haar voorbeeldrol bij het invullen van de gemeentelijke ambities en relevante wetgeving. Concreet bestaat dit uit (1) de label C-verplichting voor kantoren in 2023 en (2) de gevolgen van de wet Milieubeheer. De relevante investeringskosten die samenhangen met de wettelijke verplichtingen schatten we vooralsnog in op € 1,2 miljoen en zijn onderdeel van het nieuwe investeringspakket in de Programmabegroting 2022-2023. De verduurzaming van de portefeuille en verdere ambities in het kader van een duurzaam Delft met CO₂, energiebesparing en energieneutraliteit en de financiële effecten hiervan, zijn volgens planning (Q4) in beeld gebracht door de opgestelde routekaart.

Bereikbare en leefbare stad

We werken samen aan een aantrekkelijke, een veilige en een duurzame stad.

Global Goals

Het programma Bereikbare en leefbare stad levert een bijdrage aan de volgende Global Goals:

1 Wat willen we bereiken?

Mobiliteitstransitie

Delft wil een grote bijdrage leveren aan de mobiliteitstransitie: een duurzamer vervoersysteem is nodig om de stad bereikbaar en leefbaar te houden. Gebiedsontwikkelingen en de woningbouwopgave vragen om ruimte en voldoende bereikbaarheid en nieuwe mobiliteitsvoorzieningen. We maken meer ruimte beschikbaar voor voetgangers en fietsers, zowel in de binnenstad als elders in de stad. De auto blijft een belangrijk vervoermiddel, maar we streven ernaar dat de fiets en het openbaar vervoer in snelheid, gemak en veiligheid een aantrekkelijker alternatief worden voor de auto. Om meer duurzame mobiliteit te stimuleren, geven we ruimte aan meer laadinfrastructuur.

Het Mobiliteitsprogramma Delft 2040 (MPD) biedt de kaders voor toekomstbestendige verkeers- en vervoersmaatregelen. Het MPD wordt eind 2020 vastgesteld. Verbetering van de infrastructuur gaat hand in hand met verkeersveiligheid. Op secundaire wegen gaat de snelheid omlaag, maar blijven de doorstroming en bereikbaarheid behouden. Nieuwe infrastructuur voor fietsers en voetgangers vergroten het gemak, verbeteren de gezondheid en dragen bij aan een positieve beleving van de stad en het buitengebied. Investeren in fiets- en scooterparkeervoorzieningen in met name de binnenstad en bij stations, zowel binnen als buiten, blijft nodig om de grote aantallen fietsen en scooters te faciliteren. Hiermee houden we de openbare ruimte zo open mogelijk.

Met het vastgestelde voorstel Parkeertransitie zetten we erop in om meer auto's op de goede plek te krijgen en geven we aan welke parkeerregimes in de stad van toepassing zijn. Eigenaren van auto's in de zuidwestelijke binnenstad kunnen hun auto tegen een aantrekkelijk tarief in de garage Prinsenhof of Zuidpoort parkeren. Door het autoluwer maken van de binnenstad, ontstaat ruimte voor andere functies. Met bewoners en belanghebbenden praten we over ideeën, wensen en de haalbaarheid ervan. Om meer ruimte te maken in de stad en de luchtkwaliteit te verbeteren, maken we een begin met duurzaam zoneren.

We zetten in op verdere ontwikkeling van mobiliteitshubs en deelmobiliteit; Delft omarmt nieuwe concepten om de mobiliteitstransitie vorm te geven. Bij gebiedsontwikkelingen zijn deze nodig, maar ook op andere plekken in de (binnen-)stad is deze behoefte er en kan de gemeente faciliteren.

Goede verbindingen met het TU-gebied blijven belangrijk voor werknemers en studenten van de instellingen en bedrijven die er gevestigd zijn. We zetten in op een spoedige uitvoering van tramlijn 19 en goed openbaar vervoer naar het TU-gebied.

Station Delft Campus wordt aangepast met onder meer een energieproducerende stationskap. De uitvoering van het project HoogFrequentSpoor, de aanleg van viersporigheid, is in volle gang en is met een nieuwe dienstregeling gereed in 2024.

Als stad van innovatie willen we ook voorop lopen op het vlak van innovatie in mobiliteit. Mede dankzij externe subsidies kunnen we hier in 2021 een aantal mooie stappen in zetten.

Bereikbare en leefbare stad		
	Nu: 2020	Streven: 2021
Klantwaardering bereikbaarheid	7,4	7,1
% Auto verplaatsingen	20%	Minder auto
% Fiets verplaatsingen	46%	Meer fiets
% OV verplaatsingen	2%	Meer OV
% Lopen verplaatsingen	27%	Meer lopen

2 Wat gaan we ervoor doen?

Fietsparkeren

Conform de nota 'Fietsparkeren Delft - uitvoeringsagenda 2018 t/m 2021' breiden we mogelijkheden voor fietsparkeren in de binnenstad uit door tijdelijk autoparkeerplaatsen om te zetten naar fietsparkeerplaatsen. Er komen ook meer fietsparkeerplaatsen in de binnenstad en in de rest van Delft op basis van verzoeken uit de stad. De handhaving op weesfietsen en fietswrakken in de binnenstad zetten we voort. Samen met YES!Delft en de gemeente Den Haag voeren we een verkenning uit naar gedragsbeïnvloeding van fietsers voor het gebruik van beschikbare fietsparkeerplekken in de binnenstad.

Fietsenstallingen - stations

Bij station Delft, onder het gebouw Antoni, is de derde ondergrondse stalling met 2.400 extra parkeerplekken in gebruik genomen. Om de stallingen bij het station efficiënter te kunnen benutten en daarmee toekomstbestendig te maken, loopt er een onderzoek naar implementatie van een regime voor het gratis stallen tijdens de eerste 24 uur. Station Delft Campus krijgt een uitbreiding van 1.000 fietsparkeerplekken.

Openbaar vervoer - OV

Delft levert input op de vervoerplannen van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH). Binnen de MRDH is een CO2-reductie in het verkeer van 30% tot 2025 afgesproken. Hiervoor is een regionaal pakket met maatregelen opgesteld. In het MPD nemen we de maatregelen op die Delft daarin neemt, zoals emissievrije stadslogistiek, mobiliteitshubs en meer ruimte voor de fiets (metropolitane fietsroutes).

De verplaatsing van de tramhalte Martinus Nijhofflaan naar een locatie ter hoogte van de voetgangersoversteek bij de AH XL wordt meegenomen in de aanpassingen aan tramlijn 1 die noodzakelijk zijn voor het nieuwe trammaterieel.

Door uitvoering van technische aanpassingen aan de infrastructuur kan tramlijn 19 eind 2022 gaan rijden. Tot die tijd rijden er bussen op het traject. Regionale busverbindingen blijven ook na opening van tramlijn 19 operationeel voor goede verbindingen met het gebied TU-Zuid.

Parkeren - Kosten en baten parkeren

De parkeertransitie is gestart: vanaf eind 2020 worden nieuwe tarieven ingevoerd voor vergunningen en voor bewonersparkeren in de parkeergarages. Hiermee beogen we de garages beter te benutten voor bewonersparkeren en willen we ruimte op straat voor een kwaliteitsimpuls. Invulling van deze kwaliteitsimpuls valt onder het Mobiliteitsprogramma Delft 2040. We voeren proactieve parkeerregulering in als dit noodzakelijk is, te beginnen met de Wippolder (februari 2021). In de schil rond de binnenstad en overige gebieden voeren we mixparkeren gefaseerd in voor een eenduidiger regulering. Door slimme fasering kunnen de eerste besloten maatregelen van de parkeertransitie kostenneutraal worden uitgevoerd.

Recreatieve havens - Recreatieve havens

De passantenhaven is voor varende bezoekers de hoofdentree van Delft. Voorzieningen moeten in orde zijn en de algemene kwaliteit voldoen aan gastvrijheid en comfort. In 2021 is de uitvoering van het project voor verhoging van het gebruikersgemak in de passantenhaven gepland. We verbeteren de bestaande infrastructuur en zetten stappen naar verdere digitalisering. De nota Varend Delft wordt voor een nadere uitwerking ter hand genomen. Op basis van een toezegging naar kostendekkendheid (bij de behandeling van de Kaderbrief 2020) onderzoeken we de mogelijkheid voor aanpassing van de liggelden in de passantenhaven, waarbij ook aandacht wordt geschonken voor de effecten. We komen met een herziene Verordening Openbaar Gemeentewater Delft (VOGD) in samenhang met de Omgevingsvisie.

Mobiliteit in Nieuw Delft

De mobiliteitshub in veld 6 wordt in gebruik genomen en de ervaringen van gedeeld autogebruik en andere deelvervoeropties gemonitord.

Verkeer en vervoer - Fiets

Vanuit het Uitvoeringsplan MPD 2020-2021 zetten we sterk in op fietsinfraprojecten; ze dragen direct bij aan de verkeersveiligheid.

Projecten

- Fietsstraat Adriaan Pauwstraat
- Fietsstraat Colijnlaan
- Aansluiting fietstunnel Delft Campus op omgeving
- Herinrichting Julianalaan midden (ter hoogte van TU Bouwkunde)
- Onderzoek en herinrichting Michiel de Ruyterweg tot fietsstraat, in relatie tot ontwikkelingen International School en Gele Scheikunde. Als gevolg van corona kunnen noodzakelijke tellingen niet uitgevoerd worden om heronderzoek te kunnen starten.
- We sluiten een samenwerkingsovereenkomst voor het realiseren van de metropolitane fietsroute Delft-Rotterdam Alexander. De ecofietsbrug over de A13 maakt onderdeel uit van de metropolitane fietsroute.
- We voeren een verkenning uit naar realisatie van de metropolitane fietsroute Delft-Naaldwijk.

Verkeer en vervoer - Verkeer

Stadslogistiek combineren we met duurzaam zoneren. We gaan onderzoeken hoe we bestaand beleid kunnen optimaliseren en de toelatingseisen verscherpen, met name voor zwaar verkeer. We werken steeds meer toe naar uitbreiding van de milieuzone en een toekomstige nul-emissiezone. De pilot Stadslogistiek Delft ronden we af, waarna we in samenspraak met partners in de stad de doorontwikkeling oppakken. Groene bevoorrading (en retour en afval) is hiervan onderdeel.

Verkeer en vervoer - Verkeersveiligheid

We voeren projecten uit het Mobiliteitsprogramma Delft 2040 (MPD) uit. Vele zetten in op verkeersaanpassingen ter verbetering van de doorstroming en de verkeersveiligheid. Ook de voorgenomen verbetering van de ruimtelijke kwaliteit op de as Binnenwatersloot-Peperstraat-Oude Langendijk pakken we op; waar nodig houden we rekening met de effecten en kaders die voortvloeien uit de coronapandemie.

Projecten

Overige verkeersprojecten die we uitvoeren, betreffen onder meer:

- Delflandplein: exacte aanpassingen en maatregelen worden bepaald op basis van onderzoek
- Uitvoering tijdelijke versmalling Voorhofdreef.

Herinrichting van verschillende wegen ten behoeve van de verkeersveiligheid afkomstig uit de MPD korte termijn agenda 2020-2021:

- Duurzaam veilige inrichting Nieuwe Plantage
- Duurzaam veilige inrichting Weteringlaan
- Duurzaam veilige inrichting Tanthof Oost (Fuutlaan en Lepelaarstraat).

Projecten die bijdragen aan de doelstelling om de verkeersveiligheid en de doorstroming van het fiets te verbeteren zijn:

- Voorbereidingen en realisatie rotonde Schoemakerstraat- Stieltjesweg (Professor Schoemaker Plantage)
- Verbreden fietspad Buitenwatersloot (noordzijde)
- Voorbereiding herinrichting Schieweg
- Voorbereiding herinrichting kruispunt Wateringsevest – Vrijenbanselaan.

Diverse kleine inframaatregelen ten behoeve van verkeersveiligheid en aanpak schoolomgeving:

- Snelheidsremmende maatregelen diverse woonstraten
- Veiliger schoolomgeving De Oostpoort.

Verkeer en vervoer - Wegen, straten, pleinen

De Breesstraat en Verwersdijk worden op één niveau bestraat. Een samenwerkingsovereenkomst met nutsbedrijven (vanwege kabels en leidingen) maakt uitvoering mogelijk. In de context van het autoluwer maken van de binnenstad gaan we over de inrichting in gesprek met bewoners en belanghebbenden.

Voor de rol en functie van de Kruithuisweg is een brede verkenning nodig, die we uitvoeren in samenwerking met provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat en de MRDH. Tevens laten we een brede verkeerskundige verkenning uitvoeren naar de Beatrixlaanzone om inzicht te krijgen in mobiliteits- en ruimtelijke effecten.

Samenwerking

Bestaande samenwerkingsverbanden (onder meer):

- Parkeren Delft (verbonden partij)
- MRDH (verbonden partij)

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Bereikbare en leefbare stad				
Baten				
22 Parkeren	4.929	4.897	4.897	4.897
23 Recreatieve havens	153	153	153	153
Baten	5.082	5.050	5.050	5.050
Lasten				
21 Verkeer en vervoer	1.635	1.936	2.024	2.216
22 Parkeren	3.493	3.002	2.998	3.002
23 Recreatieve havens	63	63	63	63
25 Openbaar vervoer	5.952	5.917	5.865	5.865
32 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	0
Lasten	11.143	10.919	10.951	11.147
Saldo Bereikbare en leefbare stad	-6.062	-5.869	-5.901	-6.097

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Bereikbare en leefbare stad				
Reeds besloten:				
<i>Stand Programmabegroting 2020-2023</i>	-7.322	-7.188	-7.148	-7.482
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
<i>Uitbreiding parkeergeboed - R11 2019</i>	-13	-13	-13	-13
<i>Najaarsrapportage 2019</i>	175	175	175	175
<i>Kaderbrief 2020</i>	182	182	182	182
<i>ARB 3- 2019</i>	-28			
<i>ARB 4 - 2019</i>	1		1	1
<i>Parkeertransitie</i>	211	390	390	390
Nog te besluiten voorstellen:				
<i>Bestaand beleid</i>	25	25	25	25
<i>Herijking investeringsplan</i>	-134	-283	-344	-205
<i>Herrekening omslagrente</i>	803	802	790	789
<i>Nominale ontwikkeling</i>	38	41	41	41
Totaal - Bereikbare en leefbare stad	-6.062	-5.869	-5.901	-6.097

Toelichting op de mutaties

Bestaand beleid

Structurele verlaging DVO-bijdrage aan ParkerenDelft.

Overzicht investeringen

Investerings (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Geplande realisatie t/m 2020	Fasering				
			2020	2021	2022	2023	2024
Bereikbare en leefbare stad			2020	2021	2022	2023	2024
LVVP	10.523	9.655	868				
Bijdrage LVVP	-4.985	-4.450	-535				
LVVP 2014-2016	3.121	3.014	107				
Bijdragen LVVP 2014-2017	-1.000	-140	-860				
LVVP / SA regulier 2017-2025	300	44	256				
LVVP / SA cofin. 2017-2025	-150		-150				
Microbereikbaarheid	129	26	15	88			
Halteverplaatsing tramhalte Martinus Nijhofflaan	87			87			
Reinier de Graafweg	8.812	3.735	4.677	400			
Reinier de Graafweg - cofinanciering	-3.571		-3.571				
Spoorzona (inrichting openbare ruimte)	66.738	66.393	345				
Spoorzona 2e fietsstalling	6.266	6.165	101				
Spoorzona 2e fietsstalling - cofinanciering	-3.942	-3.942					
Spoorzona 3e fietsstalling	7.300	3.964	3336				
Spoorzona 3e fietsstalling cofinanciering	-6.213	-3.784	-2429				
Uitv.Nota fietspark./stalling	160	120	40				
Uitv.Nota fietsparkeren-Inv RO	94		79	15			
Fietsactieplan 2019	388	111	277				
Fietsactieplan 2019 cofinanciering	-150	-11	-139				
Fietsstraat v Foreest	267	212	55				
Fietsstraat v Foreest cofinanciering	-136		-136				
Oost-West as Poptahof	627	56	571				
Oost-West as Poptahof - cofinanciering	-127	-5	-122				
Fietsactieplan 2018- 2025	1.200		184	150	150	450	266
Fietsactieplan - cofinanciering 2018 -2025	-400		-150	-50	-50	-150	
LVVP / SA regulier 2017-2025	10.916		1.416	1.900	1.900	5.700	
LVVP / SA cofin. 2017-2025	-7.050		-1.050	-1.200	-1.200	-3.600	
Grote projecten LVVP / SA 2020-2025	11.400		1.900	1.900	1.900	5.700	
Grote projecten LVVP / SA - cofin. 2020-2025	-7.200		-1.200	-1.200	-1.200	-3.600	
Ontsluiting Zeeheldenbuurt	183	178	5				
Ontsluiting Zeeheldenbuurt - cofinanciering	-98	-41	-57				
Beheerplan Wegen 2019-2023	9.000		1000	1.000	2000	2500	2500
Reconstructie Ooststingel	135	105	30				
Dijkhoornseweg	800	22	778				
Kanaalweg (BHP Wegen)	600		600				
Noordeindseweg (BHP Wegen)	500			500			
Mijnbouwplein	66			66			
Mijnbouwplein - cofinanciering	-50			-50			
Julianalaan Midden	770		770				
Julianalaan Midden - cofinanciering	-530		-530				
Dakkoffer scanauto	150	95	55				
Vervanging parkeerautomaten	900						900
Juniusstraat 6 (sloop)*	1.350		1350				
Sportring 1 (sloop)*	700		700				
Gele Scheikunde	1.545	30	1515				
Havendienst - electra en water aansluiting	150		150				
Binnenstad fysiek t.l.v. reserve	500		500				
Totaal	110.075	81.552	10.751	3.606	3.500	7.000	3.666

Toelichting op de investeringen

Microbereikbaarheid

Herinrichting Verwersdijk, nabij Doelenplein en Breestraat, waarbij een koppeling met werkzaamheden in de ondergrond.

Halteverplaatsing tramhalte Martinus Nijhofflaan

Op basis van onderzoek naar de noodzaak tot verplaatsing is uitvoering voorzien in 2021.

Reinier de Graafweg

De reconstructie van en bouwwerkzaamheden aan de Reinier de Graafweg worden in 2021 voltooid.

Uitvoering nota Fietsparkeren en Fietsactieplan

Uitbreiding (in pandige) fietstenstallingen, inzet van fietscoaches op specifieke locaties en flankerende maatregelen, met name in de binnenstad.

Beheerplan wegen (BHP)

In de afgelopen jaren zijn de verschillende beheerplannen geactualiseerd. Voor de vervanging van openbare ruimte zijn investeringen nodig conform de vastgestelde beheerplannen. In de bovenstaande tabel is de verdeling van de verschillende investeringen weergegeven.

Mijnbouwplein

Afronding aansluiting en herinrichting Mijnbouwplein.

Juniusstraat 6 (sloop)

De gemeente werkt aan een gebiedsvisie voor de Reinier de Graafbuurt-Juniusbuurt, waarin we ambitie, toekomstvisie en het kader voor de ruimtelijke en functionele ontwikkeling (wonen, maatschappelijke voorzieningen en andere functies) uitwerken. Het voormalige schoolgebouw staat binnen dit gebied. Het object is in zeer slechte staat en niet meer geschikt voor reguliere verhuur in afwachting van transformatie van het gebied. Het slopen van het object is hiermee urgent, aangezien het garanderen van de veiligheid en het voorkomen van vandalisme op dit moment gepaard gaat met hoge beheerskosten. De feitelijke planning van de sloop is afhankelijk van de aanvraag van een ontheffing op de wet Natuurbescherming, in verband met de constatering van aanwezigheid van beschermde fauna. Bij het slopen onderzoeken we of circulair slopen tot de mogelijkheden behoort.

Sportring 1 (sloop)

Naar aanleiding van de uitkomsten van de opdracht 'Toekomstbestendige sport' is de sporthal functie en het onderwijsgebruik van de Sportring 1 inmiddels beëindigd. De sporthal is op leeftijd en vraagt in de nabije toekomst fors groot onderhoud. Een duurzame verenigingsexploitatie is niet realistisch, vanwege ontbrekende vooruitzichten voor het gebruik overdag door onderwijsinstellingen. In afwachting van planvorming voor deze locatie, wordt het object gesloopt om hoge beheerslasten en ook het minimaal vereiste onderhoud op basis van veiligheid te voorkomen.

Goed wonen

We werken samen aan een aantrekkelijke, een veilige en een duurzame stad.

Het programma Goed wonen komt ten dele voort uit de oude doelstellingen Bereikbare en gastvrije stad en Aantrekkelijke samenleving.

Global Goals:

Het programma Goed wonen levert een bijdrage aan de volgende Global Goals:

1 Wat willen we bereiken?

We werken samen aan een aantrekkelijke, een veilige en een duurzame stad. We leiden de groei van Delft in goede banen, om de stad sterk, gezond en aantrekkelijk te houden. De Omgevingsvisie en de Woonvisie zijn belangrijke kaders voor de ontwikkeling en groei van de stad en de diverse gebiedsontwikkelingen. De ambitie is ongeveer 15.000 woningen aan de voorraad toe te voegen tot 2040. We zetten in op een meer gevarieerde woonvoorraad.

Goed wonen		
	Nu: 2020	Streven: 2021
Woningbouw	1.049	2.000

Vergelijkingscijfers BBV		
	Delft	Nederland
Woonlasten éénpersoonshuishouden	€ 733	€ 700
Woonlasten meerpersoonshuishouden	€ 861	€ 773
WOZ-waarde woningen	€ 210.000	€ 248.000
Nieuwbouw per 1.000 woningen	4,5	9,2

2 Wat gaan we ervoor doen?

Wonen

Komende jaren worden zo'n 800 woningen per jaar opgeleverd, vooral in het midden- en hogere prijssegment. In 2021 staan 1.400 woningen op de planning, waarmee ons streefgetal ruimschoots behaald wordt. Naast veel kleinere projecten betreft het onder meer diverse nieuwbouwprojecten in Nieuw Delft, project Pauwmolen, Sporthal Buitenhof en Mercurius Neringstraat. Bij de realisatie van nieuwbouw zetten we in op uitvoering van het Actieplan Middeldure huur. Voor voldoende betaalbare woningen voeren we samen met de regiogemeenten en de woningcorporaties de nieuwe regionale woningmarktafspraken uit.

Ook vernieuwen en aanpak van de bestaande voorraad is aan de orde. Zo wordt de sloop/nieuwbouw van de Van der Goes/Van Schuijlenburchstraat, het Heilige Land en de Bomenwijk in 2021 verder uitgevoerd. Ook worden diverse andere wooncomplexen van woningcorporaties gerenoveerd. Verder werken we met de woningcorporaties, GGD en in de regio aan een plan voor de aanpak van schimmeloverlast en verbeteren van het binnenklimaat.

Voor studentenhuysvesting werkt de Taskforce Studentenhuisvesting verder aan voldoende aanbod in Delft en de regio om de opgave van 2.500 extra studentenwoningen tot 2026 te realiseren. Het bestemmingsplan voor de studentenwoningen aan de Balthasar van der Pollweg is vastgesteld. Ook is de omzettingsvergunning voor verkamering geactualiseerd op basis van de eindevaluatie en wordt het besluit over de vergunning voor woningvorming uitgevoerd.

Het programma Langer en Weer Thuis loopt in 2021 door. Met de convenantpartners Langer en Weer Thuis wordt gewerkt aan een passend woon- en zorgaanbod. Er wordt gestart met nieuwe woonprojecten zoals in Nieuw Delft (Pieter van Foreest) en het aanbesteden van het voormalig VAK-gebouw aan de Westvest voor seniorenhuysvesting. Verder wordt de pilot van de seniorenmakelaar in 2021 voortgezet op basis van de eerste evaluatie en leveren we een financiële bijdrage aan Vidomes om een flatcoach in de flats Prof. Burgershof, Cort van der Lindenstraat en de Sterflats mogelijk te maken. De krapte op de woningmarkt is groot. Daarom ontwikkelen wij instrumentarium om die krappe voorraad zoveel mogelijk beschikbaar te houden voor de meest in de knel zttende doelgroepen, zoals de startende koper.

In de loop van 2021 starten we met het voorbereiden van de herijking van de woonvisie uit 2016.

Ruimtelijke ordening

Gebiedsontwikkeling en verstedelijkingsopgave

Delft zet in op het realiseren van sterke en leefbare wijken met goede en betaalbare woningen en voldoende voorzieningen voor iedereen. Daarvoor zijn zowel fysieke als sociale interventies noodzakelijk. Tot 2040 wil Delft binnenstedelijk ongeveer 15.000 woningen toevoegen. Tegelijkertijd zetten we in op 10.000 extra banen, vooral voor de (innovatieve) maakindustrie. Het beter benutten van bestaande ruimte en het kiezen voor bedrijvigheid die past bij het DNA en het karakter van de stad, biedt een stevige basis voor deze groei. Deze groei-ambitie toetsen we voortdurend aan de impact op de leefbaarheid in de stad en passen we, indien nodig, daarop aan.

Op basis van de opgaven, kansen en dynamiek zijn ontwikkelingsgebieden in de stad benoemd, waar een gebiedsgerichte aanpak van de groei-ambitie gewenst is. Dit zijn vier transformatiegebieden (Nieuw Delft, Schieoevers, Station Delft Campus en Reinier de Graaf/Juniusbuurt) en vijf wijkversterkingsgebieden (Tanthof, Voorhof, Buitenhof, Vrijenban en Kuyperwijk). In 2021 houden we ondanks de onzekere tijden vast aan de plannen en de kwaliteit van die plannen. We gaan samen met onze partners verder met de ontwikkeling van de genoemde gebieden.

Nieuw Delft

De ambitie voor Nieuw Delft is om een economisch vitale en levendige stadswijk te realiseren. Dit vereist onder meer een mix aan (bijzondere) functies die het gebied een eigen inkleuring geven en die mensen naar het gebied kunnen trekken. Het programma voor Nieuw Delft behelst het ontwikkelen en realiseren van woningbouw, niet-woonfuncties (waaronder publieke functies, kantoren, horeca en detailhandel), het realiseren van een stadspark op het dak van de spoortunnel en het inrichten van de openbare ruimte (beide inclusief overdracht in beheer naar de gemeentelijke beheerorganisatie) in de drie nieuwe buurten: de Coendersbuurt, het Van Leeuwenhoekkwartier en de Abtswoudse Hof.

Schieoevers, inclusief Delft Campus

In juli 2019 is een Ontwikkelplan Schieoevers Noord door de gemeenteraad vastgesteld. Mede op basis hiervan is de planontwikkeling voor het gebied Schiehallen doorgezet. Dit heeft in juli 2020 geleid tot een anterieure overeenkomst voor het plan voor de Schiehallen onder de projectnaam Kabeldistrict. Deze ontwikkeling van Amvest met Kondor Wessels zal in 2020/2021 in een bestemmingsplan worden vastgelegd. In ditzelfde bestemmingsplan zal ook de planontwikkeling van Nieuwe Haven (=projectnaam Schiekwartier) van AM positief worden bestemd.

Het eerste bestemmingsplan voor Schieoevers Noord is een belangrijke stap in het ontwikkelen van de gemengde werk-woonwijk Schieoevers Noord met een aanzienlijk deel van de programma-opgave van Delft voor zowel wonen als werken.

Reinier de Graaf en Juniusbuurt

De in 2020 vastgestelde gebiedsvisie vormt een goed kader om te borgen dat de ruimtelijke plannen binnen het gebied bijdragen aan de wijkversterkingsopgave in de omliggende buurten in Buitenhof Noordwest. Samen met de betrokken partners in het gebied zal nu verder gewerkt worden aan het vormgeven van concrete ontwikkelingen, waaronder de plannen voor de nieuwbouw van Basalt en de Maurice Maeterlinckschool en het herontwikkelen van de achterblijvende kavel voor woningbouw en een maatschappelijke functie.

De wijkversterkingsopgave Gillis|Delfia

De wijkversterkingsopgave Gillis|Delfia is onderdeel van het programma Kansen voor Buitenhof. Samen met Woonbron is het ambitiedocument Kansen voor een Sterk Gillis opgesteld. Dit document is de basis voor het integraal ontwikkelplan dat in 2021 wordt uitgewerkt, samen met een in de tweede helft van 2020 te selecteren gebiedspartner.

Nu het ambitiedocument is vastgesteld en er een gebiedspartner wordt geselecteerd, is de voorfase van het bepalen van de doelen voor het gebied voorbij en wordt het een concreet project.

TU-gebied

Het TU-gebied is volop in ontwikkeling, zowel vanuit de TU zelf als vanuit de gemeente. De samenwerking tussen gemeente en TU is verankerd in het convenant (zie programma Stad en bestuur). Het in 2019 door de TU opgestelde Ruimtelijk Ontwikkelperspectief geeft een handvat voor de verdere ontwikkelingen.

Het jaar 2021 staat (van zuid naar noord) in het teken van het afronden van het bestemmingsplan Campus Zuid met daarin plaats voor het sportcluster, start van de ontwikkeling van studentenhuysvesting aan de Balthasar van der Polweg 4, de realisatie van het IGVO en het aansluiten hiervan bij de ontwikkeling van Gele Scheikunde en het samenbrengen van de parkeervisies binnen het TU-gebied en de omliggende wijken. Met het ingebruiknemen van de Sint Sebastiaansbrug en het herstel en/of de herinrichting van de aansluitende wegen wordt de bereikbaarheid van het gebied weer hersteld en met tramlijn 19 verder versterkt.

Verstedelijksalliantie

De Verstedelijksalliantie is een samenwerkingsverband van acht gemeenten langs de spoorlijn Leiden-Dordrecht (met aftakking naar Zoetermeer), de provincie Zuid-Holland en de MRDH. Doel van de Verstedelijksalliantie is de ontwikkeling van de binnenstedelijke locaties te versnellen, zodat vooral op de middellange termijn het aanbod van woningen en ruimte voor nieuwe bedrijven op peil blijft. Om effectief te werken aan het oplossen van knelpunten heeft de alliantie een Top-13 van locaties opgesteld, waar de meeste prioriteit ligt. Schieoevers is een van die locaties. De alliantie is in gesprek met het Rijk om deze knelpunten op te lossen. Afgelopen periode hebben we ingezet op deze samenwerking. Dit heeft erin geresulteerd dat het Rijk bijdraagt aan het gebied Schieoevers, vanuit de woningbouwimpuls.

Omgevingswet

Op 20 mei 2020 heeft de minister besloten om de inwerkingtreding van de Omgevingswet, gepland voor 1 januari 2021, uit te stellen tot 1 januari 2022. Als gevolg van dit besluit en als gevolg van de coronamatregelen wordt de implementatie van de wet in Delft, die was gepland voor 2020, gespreid over 2020 en 2021.

Het opleveren van de meeste deelprojecten wordt daardoor vertraagd. Dit geldt niet voor de Omgevingsvisie. Deze visie zullen we eind 2020 in concept bespreken met burgers, partners, ondernemers en medio 2021 ter vaststelling aan de raad aanbieden. De voorbereidingen voor het invoeren van de Omgevingswet vragen ook in 2021 onze volle inzet, onder meer voor het inrichten van het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO).

Fysieke leefomgeving

Het jaar 2021 zal een jaar van transitie zijn waarbij de komende Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen moeten worden geborgd in de organisatie en bij externe partijen. Het reguliere werk blijft doorgaan, waarbij de focus ligt op de thema's levensbedreigend gevaar voor veiligheid en/of gezondheid. Naast de reguliere werkvoorraad beginnen we ook met de grootschalige herontwikkeling van Schieoevers Noord.

Op het gebied van handhaving ligt de focus met name op handhavingsverzoeken en het thema gestuurde handhaving, zoals toeristische verhuur en huisvesting studenten. Goede en feitelijke kennis over wat er speelt op deze thema's (informatiegestuurd werken) is hierbij belangrijk om middelen gericht in te zetten.

Samenwerking

Bestaande samenwerkingsverbanden (onder meer):

- Verstedelijksalliantie
- Woningcoöperaties
- SVH
- Woonregio

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Goed wonen				
Baten				
81 Ruimtelijke ordening	833	533	683	683
82 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	14.269	9.705	333	333
83 Wonen en bouwen	3.702	3.702	3.702	4.082
Baten	18.804	13.940	4.718	5.098
Lasten				
81 Ruimtelijke ordening	3.790	2.637	2.559	2.559
82 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	14.620	10.023	690	780
83 Wonen en bouwen	5.677	5.548	5.548	5.548
Lasten	24.087	18.207	8.796	8.886
Saldo Goed wonen	-5.283	-4.267	-4.078	-3.788

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Goed wonen				
Reeds besloten:				
<i>Stand Programmabegroting 2020-2023</i>	-4.887	-3.953	-3.744	-3.744
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
<i>ARB 3 - 2019</i>	-28			
<i>Kaderbrief 2020</i>	-40	-20		
<i>ARB 1 -2020</i>	-119	-119	-119	-119
Nog te besluiten voorstellen:				
<i>Nominale ontwikkeling</i>	5	15	15	15
<i>Herijking investeringsplan</i>	-70	-84	-83	-83
<i>Herrekening omslagrente</i>	146	184	143	53
<i>Omgevingsvergunningen</i>	-380	-380	-380	
<i>Bestaand beleid</i>	90	90	90	90
Totaal - Goed wonen	-5.283	-4.267	-4.078	-3.788

Toelichting op de mutaties

Omgevingsvergunningen

Door hogere opbrengsten dan geraamd en het positieve saldo van de egalisatiereserve Omgevingsvergunningen is er ruimte voor een tariefdaling van 10%. Het nadeel als gevolg van lagere baten wordt gecompenseerd door een onttrekking aan de reserve.

Bestaand beleid

De deelname aan de Provada wordt beëindigd.

Schone en veilige stad

In het programma Schone en veilige stad zijn de doelstellingen opgenomen met betrekking tot het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en de veilige stad. De beantwoording van de 1^e en 2^e W-vraag is gekoppeld aan beheer en onderhoud van de openbare ruimte en aan veiligheid.

Global Goals

Het programma Schone en veilige stad levert een bijdrage aan de volgende Globals Goals:

1 Wat willen we bereiken?

Beheer en onderhoud openbare ruimte

In het kader van de basis op orde, zetten we stevig in op de kwaliteit van de openbare ruimte. De fysieke inrichting gaan we verbeteren en aanpassen, in plaats van alleen in stand houden en vervangen. We verhogen de visuele kwaliteit van de buitenruimte en we werken aan een gedifferentieerd onderhoudsniveau in de wijken. De kwaliteit van de (binnen-)stad verbetert door het opknappen van de openbare ruimte en verfraaiingen. Daarmee werken we aan het verhogen van de kwaliteit op basis van de Beheervisie Openbare Ruimte 2019.

Het beheer en onderhoud heeft als doel het in stand houden van een aantrekkelijke en veilige openbare ruimte. In de Beheervisie Openbare Ruimte 2019 zijn de ontwikkelingen en belangrijke uitgangspunten voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte opgenomen en zijn de onderhoudsniveaus vastgelegd. Er zijn twee soorten onderhoud van de openbare ruimte: groot en regulier. Daarnaast bestaat er ook nog de vervanging aan het einde van de levensduur. Het niveau van onderhoud is vastgesteld op de ondergrens van duurzaam technische instandhouding (CROW niveau 'C') waarbij we kapitaalvernietiging voorkomen. Het merendeel van de stad wordt op niveau 'C' onderhouden, met uitzondering van de binnenstad en het Agnetapark, die op niveau 'B' worden onderhouden. Met het gedifferentieerd beheer worden gebieden en/of onderdelen op een hoger niveau onderhouden. Gedifferentieerd beheer is nadrukkelijk geen integrale kwaliteitsverhoging van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte.

Voor wegen, civiele kunstwerken, groen en water en openbare verlichting zijn specifieke beheerplannen vastgesteld. Voor verkeerssystemen en 'Schoon' wordt gewerkt aan nieuwe beheerplannen. De uitwerking van de zorgplichttaken voor hemel-, grond- en vuilwater zijn opgenomen in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2017-2021 (vGRP). Samen met de Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD) gemeenten wordt gewerkt aan een nieuw vGRP. De beheerplannen en het vGRP geven een meerjarige doorkijk in het actuele en geprognoseerde onderhoud. In de [paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen](#) staat een en ander nader toegelicht. Aanvullend op de beheerplannen wordt in 2021 ook gewerkt aan een nota Kapitaalgoederen waarin de langetermijnprognose voor de kapitaalgoederen inzichtelijk wordt. Mede naar aanleiding van de motie Meer bomen (aangenomen bij de vaststelling van de Kaderbrief 2020) besteedt de nota Kapitaalgoederen nadrukkelijk aandacht aan het verjongen van het bomenbestand op de lange termijn.

Bezuinigingen

Stoppen verwijderen hondenpoep

Binnen het onderdeel Beheer en onderhoud openbare ruimte van het programma Schone en veilige stad is de volgende bezuiniging opgenomen die een bijdrage levert aan verbetering van het begrotingssaldo. Mede naar aanleiding van de motie Meer bomen onderschrijven we het belang van het groen en de bomen en zijn hierop geen bezuinigingen zijn opgenomen.

Bezuinigingsmaatregel (bedragen *1000)	2021	2022	2023	2024 e.v.
Stoppen verwijderen hondenpoep op uitlaatvelden	150	150	150	150
Totaal	150	150	150	150

Stopzetten verschillende diensten binnen gesloten circuit Reiniging

Op dit moment worden de GFT minicontainers jaarlijks door Avalex gereinigd als onderdeel van de DVO. Tevens wordt het grof huishoudelijk afval gratis op afspraak opgehaald door Avalex als onderdeel van de DVO. Hieraan gelieerd wordt het wit en bruin goed door de kringloopwinkel (SKD) ingezameld. De reiniging van minicontainers, de *gratis* op afspraak ophalen van grof afval en de subsidie aan SKD worden beëindigd. Als gevolg van het stopzetten van de gratis inzameling van grof huishoudelijk afval is de verwachting dat er meer kosten gemaakt worden voor dumpingen, hiermee is in de begroting rekening gehouden. Ondanks de bezuinigingen lopen de kosten van het gesloten circuit Reiniging op als gevolg van verlaging van de grondstof inkomsten en meerkosten van het product schoon.

Stoppen met verwijderen hondenpoep op hondenuitlaatvelden

Op dit moment wordt het verwijderen van hondenpoep op de hondenuitlaatstroken met de poepscoop gedaan (52x per jaar). De kosten die hiermee gemoeid zijn bedragen circa € 150.000 per jaar. Voorstel is om hiermee te stoppen en hondenbezitters zelf verantwoordelijk te maken voor het opruimen van hondenpoep in de stad. Deze maatregel kan per 2021 doorgevoerd worden. Het vraagt om een wijziging van de APV, omdat hondenbezitters zelf overal in de stad hondenpoep moeten verwijderen. Ook vraagt dit om extra communicatie en moet handhaving hierop geïnstrueerd worden.

Effectindicatoren Goede openbare ruimte

Voor de onderdelen van de goede openbare ruimte binnen het programma Schone en veilige stad zijn vier effectindicatoren opgesteld. In de onderstaande tabel zijn deze effectindicatoren opgenomen. De gerealiseerde getallen uit de jaarstukken 2019 zijn opgenomen, alsmede de streefcijfers voor 2020 en de jaren erna.

Effectindicatoren	2019	2020	2021	2022	2023	2024
% inwoners dat tevreden is over de kwaliteit van de openbare ruimte	78%	78%	78%	78%	78%	78%
% van de openbare ruimte dat voldoet aan het afgesproken kwaliteitsniveau	97%	87%	88%	88%	88%	88%
Aantal kilogram fijn huishoudelijk restafval per inwoner	207 kg	160 kg	150 kg	100 kg	100 kg	100 kg
% afvalscheiding	39%	55%	60%	75%	75%	75%

Toelichting op de effectindicatoren '% afvalscheiding' en 'aantal kilogram fijn huishoudelijk restafval'
In het gesloten circuit Reiniging zijn alle kosten en inkomsten opgenomen die gerelateerd zijn aan de afvalinzameling en de verwerking. In 2015 is het besluit genomen over te gaan tot omgekeerd inzamelen. De komende jaren wordt dit systeem ingevoerd. Hiermee streven we naar het behalen van de milieudoelstelling: het realiseren van 75% hergebruik en maximaal 100kg restafval per inwoner per jaar.

Toelichting op de effectindicatoren '% tevreden bewoners over de openbare ruimte' en '% van de openbare ruimte dat voldoet aan het afgesproken kwaliteitsniveau'
De indicatoren '% tevreden bewoners over de openbare ruimte' en '% van de openbare ruimte dat voldoet aan het afgesproken kwaliteitsniveau' zijn indicatoren die door meting (DIP en technische metingen) gescoord worden.

Veilige stad

We leveren een actieve bijdrage aan een veilig en aantrekkelijk woon- en leefklimaat in Delft. Bewoners, bezoekers en mensen die in Delft werken, kunnen zich vrij bewegen in een prettige leefomgeving en worden niet belemmerd door criminaliteit en onveiligheid. De basis is vertrouwen, verantwoordelijkheid en initiatief van mensen zelf en vanzelfsprekend handhaven waar nodig. We weten wat er in de wijken speelt. We werken hierbij samen met inwoners, sociale partners en partners in het veiligheidsdomein en het fysieke domein. In 2022 streven we ernaar dat nog meer inwoners zich veilig voelen in hun eigen buurt en stad.

Schone en veilige stad		
	Nu: 2020	Streven: 2021
% Tevreden openbare ruimte	78%	78%
% Voldoet aan kwaliteitsniveau	97%	88%
Kilogram restafval (BBV)	207	160
% Afvalscheiding	39%	55%

Schone en veilige stad		
	Nu: 2020	Streven: 2021
% Voelt zich veilig in de buurt	86%	88%
Veiligheidsindex: misdrijven	-12%	-5%

Vergelijkingscijfers BBV

	Delft	Nederland
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	2,3	2,2
Aantal diefstallen uit woning per 1.000 inwoners	3,9	2,5
Gewelds- en seksuele misdrijven per 1.000 inw.	5,3	4,9
Vernielen en beschadigingen per 1.000 inw.	6,0	5,8
Verwijzingen Halt per 10.000 inw. 12-17 jaar	129	132

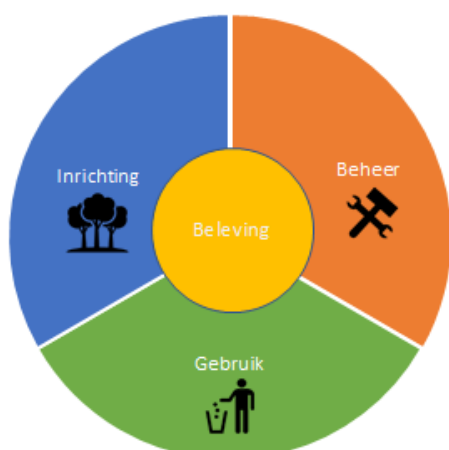
Toelichting Veiligheidsindex:

Hoe lager de index, hoe beter. De veiligheidsindex is aan het begin van de collegeperiode 100. Als de veiligheidsindex stijgt, naar bijvoorbeeld 102, dan neemt de criminaliteit toe. Als de veiligheidsindex zakt naar 98, dan neemt de criminaliteit af. We streven dus naar een afname van de criminaliteit: van 100 naar 98.

2 Wat gaan we ervoor doen?

Beheer en onderhoud openbare ruimte

Beheer en onderhoud van de openbare ruimte is een samenspel tussen inrichting, beheer en gebruik. Wanneer deze elementen in balans zijn, wordt de openbare ruimte als prettig ervaren: de beleving is goed. Wanneer er een disbalans is tussen deze elementen merken de gebruikers van de openbare ruimte dit en ervaren ze de openbare ruimte als minder prettig.

Driehoek van beheer: inrichting, beheer en gebruik

In het reguliere onderhoud spelen we in op de directe leefomgeving en de beleving van de openbare ruimte. We zorgen voor schone straten, het inzamelen van huishoudelijk afval, het verwijderen van onkruid, het laten branden van verlichting en het in orde zijn van de speelplekken. Door dit te beheren dragen we onder andere bij aan het element beheer vanuit de 'driehoek van beheer'. Met het groot onderhoud zorgen we ervoor dat de openbare ruimte de functie kan blijven vervullen en dat de beoogde levensduur behaald kan worden. Werkzaamheden die hieraan bijdragen zijn onder meer regeneratiesnoei, herstraatwerkzaamheden en groot onderhoud aan parken.

Bij het vervangen van openbare ruimte ontstaat de mogelijkheid om te kijken naar de inrichting, en die weer te laten aansluiten op het gebruik van de openbare ruimte. Vervanging van de openbare ruimte geeft ook mogelijkheden voor het inpassen van bijvoorbeeld klimaatadaptieve maatregelen zoals waterberging. Een deel van de klimaatadaptieve maatregelen brengen we ten laste van de rioolheffing.

In 2021 zetten we specifiek in op de volgende werkzaamheden :

Vervangen en uitbreiden gemaal Slauerhofflaan

Het gemaal Slauerhofflaan is aan het einde van de levensduur en moet vervangen worden. De huidige capaciteit van het gemaal is onvoldoende om onder andere de gebiedsontwikkeling in Schieoevers te faciliteren. Daarom wordt bij het vervangen van het gemaal gelijk de capaciteit vergroot. Hierdoor voorkomen we hogere lasten in de toekomst.

Ophogen en vervangen riolering Tanthof en Voorhof

In het beheerplan Wegen is budget opgenomen voor het ophogen van sterk verzakte wijken en straten in onder andere Tanthof. Tegelijkertijd moet het riool in Tanthof op verschillende locaties vervangen worden. Waar mogelijk voeren we deze werkzaamheden integraal uit. In Voorhof starten we in 2021 met het voorbereiden van de rioolwerkzaamheden die in 2022 uitgevoerd moeten worden. Waar mogelijk kijken we met de bewoners naar de inrichting van de openbare ruimte.

Vernieuwen riolering Nieuwe Plantage en Bagijnhof

Op de Nieuwe Plantage en het Bagijnhof is sprake van problemen met rioolwater zodra er hevige regenbuien vallen. Om dit probleem op te lossen, wordt het riool vernieuwd.

Renovatie Hoogbrug

In 2019 is de Hoogbrug afgesloten voor gemotoriseerd verkeer, naar aanleiding van inspecties. In 2019 zijn we begonnen met de voorbereiding van de werkzaamheden. In juli 2020 heeft de raad besloten extra middelen beschikbaar te stellen voor de renovatie van de Hoogbrug. De verwachting is dat de renovatie in 2020 kan beginnen en in 2021 afgerond wordt.

Stedelijke vernieuwing en waterberging

Voor stedelijke vernieuwing en waterberging heeft de gemeenteraad investeringsbudgetten beschikbaar gesteld. Met deze budgetten kunnen in combinatie met vervangingsonderhoud aanpassingen gedaan worden aan de openbare ruimte of kan waterberging gemaakt worden. In het geval van waterberging betrekken we te nemen maatregelen ook bij de doelstellingen uit het programma Duurzaam Delft.

Opstellen nota kapitaalgoederen

In 2021 beginnen we met het opstellen van de nota kapitaalgoederen. Waar de beheerplannen maximaal 20 jaar vooruit kijken, kijkt de nota kapitaalgoederen verder. In de nota kapitaalgoederen moeten alle kapitaalgoederen in de openbare ruimte inzichtelijk gemaakt worden voor de lange termijn, met uitzondering van riolering (vGRP). Met de nota kapitaalgoederen kunnen we de financieringsbehoefte op de langere termijn inzichtelijk maken.

Aanleg glasvezel

Verschillende partijen hebben aangegeven in Delft glasvezel te willen aanleggen. De gemeente is met deze partijen in overleg om dit vorm te geven en voor zover mogelijk de overlast voor bewoners en bedrijven waar mogelijk te beperken. Over de aanleg van kabels en leidingen worden leges geheven. Daarnaast is er ook sprake van een degeneratievergoeding voor herstelwerkzaamheden aan de openbare ruimte. Gelet op de omvang van de werkzaamheden en de doorlooptijd is de verwachting dat de degeneratiekosten (inkomsten) hoger zijn dan op dit moment geprognostiseerd. In onderzoek is hoe deze inkomsten voor de herstelwerkzaamheden gespreid besteed kunnen worden.

Nota groen

De motie 'Meer Bomen' draagt het college op om de Nota groen te actualiseren. In eerste instantie is de nota geëvalueerd. Bij de actualisatie is specifiek aandacht voor het inspireren van bewoners, ondernemers en de gemeentelijke organisatie om gezamenlijk aan de slag te gaan met het vergroenen van de openbare ruimte, eigen tuinen en bedrijfsterreinen.

Veilige stad

Openbare orde en veiligheid

Een veilige stad is een stad waar inwoners weerbaar zijn en zelf ook bijdragen aan hun eigen veiligheid en die van anderen. Door de eigen verantwoordelijkheid en burgerbetrokkenheid te vergroten en het nemen van preventieve maatregelen dringen we het aantal slachtoffers van criminaliteit verder terug. Voor diverse thema's, zoals bijvoorbeeld high impact crimes, fietsendiefstal en overlast, geldt dat hier nog ruimte voor verbetering is. De inzet op bewustwording en het stimuleren van participatie draagt bij aan alle doelen van het veiligheidsbeleid en is een rode draad in de aanpak.

We werken vanuit going concern en zetten daarnaast extra in op de volgende vijf prioriteiten:

- * High impact crimes en fietsendiefstal
- * Overlast
- * Veiligheidsbeleving
- * Ondernijning
- * Radicalisering en Polarisatie

In het kader van de prioriteiten, opgenomen in het Veiligheidsplan 2019-2022, gaan we dit jaar door met het voorkomen van high impact crimes (met name woninginbraak) en het opzetten van een gebiedsgerichte aanpak om beter te weten wat er in de wijken speelt. In 2020 hebben we meer inzicht gekregen in de problematiek en beleving van overlast. Nu starten we met een aanpak om de overlast die veel impact heeft op de veiligheidsbeleving te verminderen. We doen dit samen met de partners. We gaan verder met het project ondernijning waarbinnen het versterken van onze informatiepositie en het verbeteren van de structurele samenwerking rondom ondernijning centraal staan. Daarnaast starten we met het versterken van maatschappelijke, bestuurlijke en ambtelijke weerbaarheid met focus op de drugsindustrie.

Voor de aanpak van radicalisering, extremisme en polarisatie verbreden we van gewelddadig jihadisme naar andere vormen van gewelddadig extremisme. We doen dit op basis van de kennis die de afgelopen jaren is opgebouwd en succesvol is gebleken. We starten met links- en rechtsextremisme. Om de aanpak verder te professionaliseren, kijken we nadrukkelijker naar evidence based-werken en best practices.

De gemeentelijke crisisorganisatie wordt verder doorontwikkeld. Door het invoeren van gemeentelijke teams incidentbestrijding, zullen wij in staat zijn om niet alleen bij de bekende incidenten zoals brand of wateroverlast effectief te reageren, maar ook bij incidenten zoals bijvoorbeeld illegale lozingen op het riool, incidenten met verwarde personen of maatschappelijke onrust. We investeren in uitgebreidere planvorming en opleidingen en trainingen voor de medewerkers.

Veiligheid is niet alleen een taak voor politie, brandweer en gemeente. De stad kan niet zonder de eigen inbreng van burgers, ondernemers en instellingen. Burgerparticipatie is in een aantal wijken goed van de grond gekomen. We gaan kijken hoe we dit in de rest van de stad kunnen uitrollen.

Crisisbeheersing en brandweer

De Veiligheidsregio Haaglanden verricht haar taken (zoals toezicht en advisering over brandveiligheid en voorbereiding en uitvoering van gemeentelijke crisisbeheersing) voor de gemeente Delft, overeenkomstig hun beleidsplan en begroting.

Samenwerking

Bestaande samenwerkingsverbanden:

- Avalex (B. Verbonden partijen, lokaal en regionaal)
- Netwerk afvalwaterketen Delfland (NAD)
- NAD Gemalendienst Pijnacker-Nootdorp / Leidschendam-Voorburg en Delft (B. Verbonden partijen, lokaal en regionaal)
- Veiligheidshuis Haaglanden
- Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) (B. Verbonden partijen, lokaal en regionaal)
- RIEC, Regionaal Informatie en Expertise Centrum

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Schone en veilige stad				
Baten				
12 Openbare orde en veiligheid	250	65	65	65
21 Verkeer en vervoer	489	489	489	489
57 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	143	143	143	143
63 Inkomensregelingen	30	30	30	30
72 Riolering	11.879	11.879	11.879	11.879
73 Afval	15.790	15.962	15.962	15.962
75 Begraafplaatsen en crematoria	108	108	108	108
Baten	28.689	28.676	28.676	28.676
Lasten				
11 Crisisbeheersing en brandweer	8.389	8.289	8.289	8.289
12 Openbare orde en veiligheid	5.503	5.291	5.289	5.289
21 Verkeer en vervoer	10.317	11.691	12.221	12.737
57 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.935	5.046	5.120	4.964
63 Inkomensregelingen	1.714	1.714	1.714	1.714
72 Riolering	10.121	10.107	10.098	10.088
73 Afval	12.902	12.910	12.910	12.906
74 Milieubeheer	33	33	33	33
75 Begraafplaatsen en crematoria	40	40	40	28
Lasten	53.954	55.121	55.713	56.048
Saldo Schone en veilige stad	-25.265	-26.445	-27.037	-27.372

Onderstaande tabel laat voor 2021 de onderverdeling van de gesloten circuits reinigin en riolering zien.

(bedragen × € 1.000)	Baten / ontrekkingen	Lasten / stortingen	Saldo
Afvalinzameling en verwerking			
63 Inkomensregelingen	-	1.422	-1.422
73 Afval	15.790	12.902	2.888
Riolering			
63 Inkomensregelingen	-	257	-257
72 Riolering	11.879	10.121	1.758

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Schone en veilige stad				
Reeds besloten:				
<i>Stand Programmabegroting 2020-2023</i>	-25.282	-25.533	-25.981	-25.775
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
<i>Gelatinebrug - R7 2019</i>		-334	-334	-334
<i>ARB 3 - 2019</i>	100	100	100	100
<i>ARB 4 - 2019</i>	2		2	2
<i>Kaderbrief 2020</i>	207	247	147	-73
<i>ARB 1 -2020</i>	221	146	144	148
Nog te besluiten voorstellen:				
<i>Bestaand beleid</i>	155	155	155	155
<i>Herijking investeringsplan</i>	703	-79	-119	-445
<i>Herrekening omslagrente</i>	246	299	302	302
<i>Actualisatie verwerking Kaderbrief (budgetneutraal)</i>	-550	-550	-550	-550
<i>Actualisatie tarieven riolering en reiniging</i>	-581	-409	-409	-409
<i>Nominale ontwikkeling</i>	-486	-487	-494	-493
Totaal - Schone en veilige stad	-25.265	-26.445	-27.037	-27.372

Toelichting op de mutaties

Voorgestelde bezuinigingen op bestaand beleid en actualisatie tarieven riolering en reiniging

Door verschillende omstandigheden staat de begroting onder druk. Daarom is ook binnen het programma Schone en veilige stad, beheer openbare ruimte een aantal bezuinigingen gevonden (zie toelichting bij de [1e W-vraag](#)). Het betreft hier besparingen op bestaand beleid (het niet meer verwijderen van hondenpoep) en de actualisatie tarieven riolering en reiniging.

Actualisatie verwerking kaderbrief en tarieven riolering en reiniging

In de kadernota is een eerste indicatie gegeven van de kosten en baten van de gesloten circuits. De uiteindelijke kosten en baten van de gesloten circuits riolering en reiniging zijn definitief opgenomen in de begroting. In de kosten van de gesloten circuits is rekening gehouden met de stijging van de kosten voor het product schoonhouden van de openbare ruimte.

Investerings (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2020	Fasering				
			2020	2021	2022	2023	2024
Schone en veilige stad			2020	2021	2022	2023	2024
Beheerplan civiele constructies	13.896	2.872	2.559	2.077	2.015	4.373	
Watergang Poptahof Noord	364	364					
Beheerplan groen en water	1.015	203	203	203	203	203	
Beheerplan groen en water t.l.v. reserve	1.500	300	300	300	300	300	
Beheerplan wegen	-						
Vernieuwen riolen (GRP)	39.500	7.300	9.300	8.300	7.300	7.300	
Voorziening vernieuwen riolen (GRP)	-39.500	-7.300	-9.300	-8.300	-7.300	-7.300	
Beheerplan openbare verlichting	1.470	294	294	294	294	294	
Beheerplan openbare verlichting t.l.v. reserve	1.030	206	206	206	206	206	
Uitplaatsing Stedin 2020-2024 t.l.v. reserve	664	166	166	166	166		
Vervanging OV toon frequentie	250	250					
Speelplekken	1.750	350	350	350	350	350	
Verkeersvoorzieningen	1.414	214	300	300	300	300	
Waterberging (tussen 2,5 en 5 miljoen euro)	1.000	40	960				
Waterberging (tussen 2,5 en 5 miljoen euro) - agenda	1.500	1.500					
Stadsvernieuwing	1.177	257	230	230	230	230	
Steunpunt Delfgauw	1.200	861	339				
Bomenwijk (Vestia)	2.000	2.000					
Tractie	1.270	350	505	150	150	115	
Openbare ruimte bovenplanse voorzieningen t.l.v. reserve	4.100	2.100	2.000				
Schieoevers bovenwijkse voorzieningen t.l.v. reserve	2.100	2.100					
Voorzieningen - Schieoevers	3.400				3.400		
Foreestplein t.l.v. reserve	320	5	95	220			
Projecten Tramlijn 19	35.141	27.811	3.309	4.021			
Bijdrage projecten Tramlijn 19	-3.422	-3.422					
Verplaatsen loswal en Gelatinebrug	13.376	109	369	4.169	1.843	6.886	
Verplaatsen loswal en Gelatinebrug cofinanciering	-4.280					-4.280	
Totaal	82.235	25.404	18.598	15.523	6.119	10.220	6.371

Toelichting op de investeringen

De investeringen zijn gebaseerd op de vigerende beheerplannen. In 2021 werken we aan een 'beheerplan' Schoon en aan de nota Kapitaalgoederen. Zie hiervoor ook de [paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen](#).

Beheerplannen openbare ruimte

In de afgelopen jaren zijn de verschillende beheerplannen geactualiseerd. Voor de vervanging van openbare ruimte zijn investeringen nodig conform de vastgestelde beheerplannen. In de bovenstaande tabel is de verdeling van de verschillende investeringen weergegeven.

Waterberging en stedelijke vernieuwing

Het investeringsbudget waterberging wordt ingezet voor de creatie van waterberging in de openbare ruimte, waar mogelijk in combinatie met reguliere onderhoudswerkzaamheden of vervanging. Op die manier wordt synergievoordeel behaald. Met het budget Stedelijke vernieuwing is het mogelijk om binnen projecten specifieke aanpassingen te doen, onder andere op basis van wensen van bewoners.

Uitplaatsing Stedin en OV toon frequent

Dit voorstel is onderdeel van het nieuwe investeringspakket in de Programmabegroting 2020-2023 en betreft de beëindiging van het medegebruik van de distributiestations voor OV-aansteekpunten. Het budget voor de uitplaatsing Stedin is bestemd voor het verplaatsen van de OV-aansteekpunten uit de stations van Stedin.

Tractie

In 2021 worden verschillende voertuigen van de buitendienst vervangen. Daarnaast moeten de strooimiddelen voor de gladheidbestrijding vervangen worden. Hierdoor is de investering in 2021 hoger dan in de daaropvolgende jaren.

Tramlijn 19

Onderdeel van het project Tramlijn 19 is de Sint Sebastiaansbrug. De brug is in 2020 opgeleverd en in gebruik genomen, het project is daarmee afgerond. De aanleg van de tramlijn heeft vertraging opgelopen en staat nu gepland voor eind 2022.

Openbare ruimte bovenplanse voorzieningen

Dit voorstel is onderdeel van het nieuwe investeringspakket in de Programmabegroting 2020-2023. Voor de gebiedsontwikkeling in de rest van de stad (bijvoorbeeld De Staal en Schoemaker Plantage) dekken we de kosten van aanpassingen aan bovenwijkse voorzieningen uit het investeringsbudget Openbare ruimte bovenwijkse voorzieningen.

Schieoevers bovenwijkse voorzieningen

Voor de boogde ontwikkeling en transformatie van Schieoevers worden investeringen in bovenwijkse voorzieningen aangelegd. Deze investeringen worden gedeeltelijk bekostigd met co-financiering en bijdragen van ontwikkelaars. In de Programmabegroting 2020-2023 is een eerste investeringsbudget opgenomen van € 2,1 miljoen in 2020 en € 3,4 miljoen in 2023. In 2021 zal op basis van de actuele programmaplaning herfasering van deze investeringen plaatsvinden. In 2020 vonden nog geen investeringen plaats.

Van Foreestplein

Dit voorstel is onderdeel van het nieuwe investeringspakket in de Programmabegroting 2020-2023. In de Kuyperwijk liggen kansen voor vernieuwing en kwaliteitsverbetering van voorzieningen, openbare ruimte en woningen. De ondernemers van het winkelcentrum werken samen aan verbetering van het winkelgebied aan de Van Foreestweg. In lijn daarmee maken we in 2020 een start met de herinrichting van het Van Foreestplein.

Verplaatsen loswal en realisatie Gelatinebrug

Vooruitlopend op de realisatie van de Gelatinebrug moet de loswal verplaatst worden. Na verplaatsing kan de Gelatinebrug gerealiseerd worden.

Actieplan Sociaal domein

Net als veel andere gemeenten kampt Delft met forse tekorten in het sociaal domein. In 2017 is Delft al gestart met het Actieplan Sociaal Domein vanwege oplopende kosten in het sociaal domein.

Uitgangspunt daarbij is dat een transformatie wordt bereikt in zorg en ondersteuning, waarbij we inzetten op differentiëren en normaliseren. Beoogd was een structurele besparing van € 6,35 miljoen (10% van de toenmalige uitgaven in het sociaal domein). Deze zou in stapjes gerealiseerd worden, oplopend van 10% van dit bedrag in 2019, naar 30% in 2020, 60% in 2021 en 100% in 2022. De taakstelling voor 2019 is gerealiseerd (zie risnr. 4267546). Begin 2020 is echter geconstateerd dat het niet realistisch is om binnen de huidige strategie van het Actieplan, waarbij de focus lag op innoverende maatregelen, de resterende taakstelling te behalen. Bovendien zijn er nieuwe tekorten ontstaan in het sociaal domein, met name als gevolg van volume- en prijsontwikkelingen. Ook uitspraken van de rechter over de tarieven hebben een kostenopdrijvend effect. De vraag naar zorg vlakt niet af, zoals wel verwacht was. De gemeente Delft heeft hier vanwege het open-einde karakter van jeugdhulp en Wmo (zorg moet geleverd worden) zeer beperkte sturingsmogelijkheden. Ook compenseert het Rijk de volumeontwikkeling in onvoldoende mate. Ten slotte hebben landelijke ontwikkelingen de aanpak van het actieplan beïnvloed (jongeren die vallen onder de zogenaamde verlengde Jeugdwet, de afbouw van de verpleeg- en verzorghuizen, vermindering van GGZ-plaatsen).

Uitgangspunt daarbij blijft dat specialistische en zware zorg beschikbaar blijft voor degenen die dat nodig hebben.

Om de taakstelling in te kunnen vullen is, naast innovatiemaatregelen, ook gekeken naar bezuinigings-, efficiency- en administratief-technische maatregelen. Er zijn uiteindelijk twintig extra maatregelen gekozen om uit te werken. De gekozen maatregelen hebben zowel een innoverend als een (deels) versoberend karakter. De maatregelen vragen om (forse) investeringen.

Het Actieplan Sociaal Domein bekostigen we vanuit de bestemmingsreserve Sociaal domein. Ook de incidentele kosten voor de ontvlechting en doorontwikkeling van Delft Support worden uit deze reserve gedekt.

In de programma's wordt per domein (Jeugd, Wmo, Werk & Inkomen) een nadere toelichting gegeven op de maatregelen die we uitvoeren in het kader van het actieplan.

Sterk en sociaal

Inwoners, maatschappelijke organisaties en de gemeente werken samen aan een sterk en sociaal Delft waar iedereen mee kan doen naar vermogen.

Global Goals

Het programma Sterk en sociaal levert een bijdrage aan de volgende Global Goals:

1 Wat willen we bereiken?

Sterk en sociaal		
	Nu: 2020	Streven: 2021
Zelfredzaamheidsscore	89%	Ntb
% Cliëntervaring doelrealisatie	78%	79%
% Jeugd doelrealisatie	*	71%

Vergelijkingscijfers BBV		
	Delft	Nederland
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners 12-17jr	129	132
% Jongeren met delict voor rechter	1%	1%
% Jongeren met jeugdhulp	13,6%	10,5%
% Jongeren met jeugdreclassering	0,2%	0,3%
% Jongeren met jeugdbescherming	1,2%	1,1%
Wmo-cliënten maatwerk per 1.000 inw.	66	63

2 Wat gaan we ervoor doen?

Jeugdhulp

De inzet op het gebied van jeugdhulp valt binnen de taakvelden Maatwerk dienstverlening 18- en Geëscaleerde zorg 18-, dit is inclusief Veilig Thuis.

Maatwerk dienstverlening 18-

De aandacht voor de preventieve jeugdgezondheidszorg is van groot belang om het gebruik van jeugdhulp zoveel mogelijk te voorkomen en/of vroegtijdig in te kunnen zetten. In aanvulling op de preventieve jeugdgezondheidszorg hebben gemeenten een jeugdhulpplicht. Het gaat om de inzet van zowel vrijwillige als gedwongen jeugdhulp. Het betreft alle specialistische zorg: pleegzorg, residentiële zorg, ambulante hulpverlening, jeugd GGZ en het jeugdwetvervoer. Daarnaast kunnen inwoners gebruik maken van een persoonsgebonden budget (pgb).

De gemeenten in de regio Haaglanden kopen gezamenlijk de (hoog-)specialistische zorg in via de hiervoor opgerichte gemeenschappelijke regeling (GR) Servicebureau Haaglanden H10. In 2020 is in overleg met aanbieders gestart met het vormgeven van de beweging naar een meer resultaatgerichte werkwijze, wat heeft geresulteerd in nieuwe inkoopcontracten voor 2021. Hiermee wordt ook beoogd meer grip te krijgen op de inzet c.q. de kosten van jeugdhulp de komende jaren. Dat gebeurt door een mix van financiële en kwalitatieve instrumenten: resultaatdialogen, intensivering contractmanagement, maximale bestedingsafspraken per aanbieder en richtinggevend kader waarmee op casusniveau de duur en omvang van hulp nader kan worden bepaald.

Daarnaast is regionaal gestart met het opstellen van een regiovisie. Deze beschrijft de ambities op de hele jeugdhulpsector. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen lokale wensen, belangen en taken enerzijds en de verplichte regionale en bovenregionale samenwerking op de zwaardere vormen van de jeugdhulp anderzijds. Doel van de regiovisie is het definiëren van de uitgangspunten voor een duurzame samenwerking tussen de 10 regiogemeenten en het uitzetten van de koers voor de jaren 2021-2025. Het gaat om transformatie van de jeugdhulp, de verbinding met andere aanpalende velden in het sociaal domein en het onderwijs, de samenwerking met de jeugdhulpaanbieders en de ketenpartners. Deze visie komt in het voorjaar gereed voor vaststelling in de diverse raden.

Geëscaleerde zorg 18- / Veilig Thuis

Voor de aanpak van kindermishandeling is, via Veilig Thuis (onderdeel van de gemeenschappelijke regeling GGD/VT), de Regiovisie Huiselijk Geweld en Kindermishandeling 2019-2022 voor de regio Haaglanden in uitvoering.

Om de kostenontwikkeling op het gebied van jeugdhulp terug te dringen, zijn tevens nieuwe maatregelen vastgesteld binnen het lokale **Actieplan Sociaal Domein**.

Hierbij is gezocht naar zowel aanknopingspunten binnen de subsidies jeugdpreventie als binnen de inkoop jeugdhulp. De bijbehorende taakvelden vallen sinds 2019 binnen het programma Sterk en sociaal, en vormen daarmee feitelijk een integraal budget. Begrippen als normaliseren en differentiëren zijn nog steeds leidend bij het nader bepalen van acties. Voor de nieuwe fase in het lokale actieplan zijn vier grotendeels samenhangende actielijnen geformuleerd.

Deze hebben als doel om te besparen door zowel de kosten van jeugdhulpgebruik terug te dringen (duur en intensiteit jeugdhulp) alsook de instroom in jeugdhulp aanzienlijk terug te brengen (aantallen).

1) Intensivering c.q. versnelling lopende maatregelen

De gemeente Delft kiest ervoor een belangrijke focus te leggen op het terugbrengen van de jeugdhulp binnen het zogeheten perceel ambulante jeugdhulp, en geen extra maatregelen te nemen voor de andere zwaardere vormen van jeugdhulp (differentiatie), zoals het gedwongen kader en vormen van verblijf. De omvang hiervan is de laatste jaren al afgenomen en lijkt relatief stabiel. Voor de bestaande maatregel Beter Samenspel, die onder meer door corona vertraging opgelopen heeft, wordt een lokaal projectplan opgesteld om een versnelling te realiseren.

Een andere lopende maatregel is Verbetering Verwijzing Huisartsen (VVH). Doel hiervan is het aantal verwijzingen vanuit de huisarts naar de jeugd GGZ omlaag te brengen. Dat gebeurt via drie sporen: afschaling naar jeugdpreventie, doorverwijzing via Delft Support en de inzet van de praktijkondersteuner (POH) in de huisartsenpraktijk. De kleine schaal waarop het project gestart is, en de vertraging van de voortgang door corona, wordt in 2021 versneld uitgebreid. In het kader van het actieplan wordt daarom voor deze maatregel een geactualiseerd projectplan opgesteld.

2) Lokaal implementeren van de lokale ruimte in de nieuwe inkoopcontracten

Met de nieuwe aanbesteding van de jeugdhulp is het instrumentarium van de inkoop vanaf 2021 lokaal verruimd. Hoewel nog minimaal twee jaar wordt gewerkt met $p \times q$ (prijs maal volume), wordt de beweging richting resultaatsturing doorgezet. Er zijn ook mogelijkheden bijgekomen om de openeinde-werkwijze af te remmen, zoals resultaatdialogen, maximale bestedingsruimte per aanbieder, contractmanagement.

Een belangrijk instrument dat de gemeente volop wil inzetten is het 'begrenzen' van de jeugdhulp door middel van een zogeheten Richtinggevend Kader (RgK). Dit instrument geeft professionals in de lokale teams en jeugdhulpaanbieders inzicht in een gemiddelde duur en omvang op gedeclareerde producten binnen afgesloten jeugdhulptrajecten over de afgelopen vier jaar. Met behulp van dit instrument kan in de Lokale Toegang (via Delft Support) inhoudelijke dialoog plaatsvinden om te kunnen bepalen en beoordelen welke duur en omvang passend is. Dit past binnen de regionale beweging naar meer resultaatgerichte inzet van hulp en ondersteuning, met als doel realisatie van kwaliteit (doeltreffend en doelmatig), in een financieel houdbaar stelsel:

- Als hulp nodig is, is deze waar mogelijk tijdelijk.
- Doel is zoveel mogelijk zonder hulp verder te kunnen.
- Aanbieders schalen hulp af wanneer mogelijk.

3) Jeugdpreventie en jeugdhulp in samenhang: communicerende vaten

Een belangrijke doelstelling van de decentralisatie van de jeugdhulp naar gemeenten is een beweging naar ontzorgen en normaliseren. In 2020 is hiervoor hiervoor een lokaal visietraject met interne en externe partners doorlopen, met ondersteuning van het Lectoraat Transformatie Jeugdhulp Haaglanden. Op basis hiervan wordt het jeugdpreventiebeleid herijkt. Deze visie en het beleidskader hebben ook betrekking op de verwijzing naar jeugdhulp. De raad stelt deze nieuwe kaders einde 2020 vast. De kaders zijn input voor het regionale visietraject in 2021.

Om de kosten van het jeugdhulpgebruik c.q. de instroom in jeugdhulp terug te kunnen dringen, is de beschikbaarheid van lichtere vormen van hulp of ondersteuning van groot belang, als alternatief voor

gespecialiseerde jeugdhulp. Daarom is er nu voor gekozen om geen besparing door te voeren op de resterende middelen jeugdpreventie.

Met de vorming van Delft Support (DS) zijn destijds middelen vanuit de jeugdpreventie ingezet om de toegang in te richten en toe te rusten, bovenop de zogeheten uitvoeringskosten binnen het jeugdhulpbudget. Dit betrof onder meer de voormalige middelen van het schoolmaatschappelijk en jeugdmaatschappelijk werk en gezinscoaching. Deze ondersteuning is ingebed binnen de toegang Delft Support. Met dit actieplan willen we ook zichtbaar maken welke activiteiten binnen Delft Support op het vlak van ondersteuning van ouders en scholen worden ondernomen en hoe deze ondersteuning verder kan worden versterkt, in samenwerking met partners zoals scholen en de JGZ.

4) Bijsturing verwijzingen naar jeugdhulp: Delft Support sleutelrol

De Jeugdwet geeft de diverse verwijzers een wettelijk recht om jeugdhulp in te zetten. Dat betekent dat de gemeente nauwelijks invloed heeft op verwijzingen die huisartsen, Gecertificeerde Instellingen en jeugdartsen en medisch specialisten doen. De Lokale Toegang, Delft Support, heeft in dit opzicht een sleutelrol bij haar verwijzingen. Deze verwijsstroom heeft grosso modo een verwijsaandeel van slechts 25%. Omdat we deze sturingsmogelijkheid wel optimaal willen inzetten, wordt in nauwe samenwerking nader verkend en bepaald hoe we de verwijsstroom kunnen bijsturen naar minder instroom in de jeugdhulp. De relatie met inzet en/of ontwikkeling van een preventief instrumentarium is hierbij cruciaal.

Wmo

Maatwerkdienstverlening 18+: begeleiding, dagbesteding en individuele verstrekkingen

Onder deze dienstverlening vallen ondersteuningsdiensten zoals die in de resultaatmatrix van het contract Resultaatgerichte Ondersteuning zijn opgenomen, zoals begeleiding en Hulp bij het Huishouden. Daarnaast vallen ook de ontmoetingscentra en de maaltijdvoorziening hieronder. Delft Support verzorgt de toegang tot deze vormen van ondersteuning.

De voorziening Resultaatgerichte Ondersteuning wordt doorontwikkeld. Er komt meer nadruk op minder bureaucratie voor inwoners en er wordt steviger gestuurd op het innoveren door zorgaanbieders met betrekking tot het transformeren van duurdere maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen. Naar verwachting zullen de maatregelen als gevolg van Covid-19 ook komend jaar, bijvoorbeeld bij groepsactiviteiten, merkbaar zijn.

Maatwerkvoorzieningen Wmo

Hulpmiddelen, vervoer en woningaanpassingen zijn voorzieningen die worden verstrekt aan inwoners om hun zelfredzaamheid te versterken en langer thuis te blijven wonen. De reële prijs voor de regiotaxi zal hoger worden, vanwege de aanbesteding. Hierdoor zullen de kosten stijgen per rit. Tegelijkertijd rijdt de regiotaxi nog niet op volle sterkte vanwege corona. Het aantal Delftse vervoersbewegingen is in vergelijking met andere gemeenten hoog en vindt veelal ook binnen Delft plaats. Dit is aanleiding om maatregelen te onderzoeken die het aantal vervoersbewegingen van de regiotaxi verminderen, zoals het bevorderen van vervoer door vrijwilligers. Woningaanpassingen worden tot nu toe op basis van offerte uitgevoerd. Overwogen wordt om ook deze maatwerkvoorziening aan te besteden om zo een kostenreductie te realiseren.

Geescaleerde zorg 18+: (O)GGZ

Openbare Geestelijke Gezondheidszorg heeft betrekking op signalering, bemoeizorg en ketenzorg ten behoeve van kwetsbare burgers die, mogelijk bewust, zorg mijden. De gemeente Delft blijft hierin de rol van centrumgemeente vervullen voor de regio DWO (Delft, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp en Westland). Met de DWO-gemeenten hebben we afspraken gemaakt over signalering en toeleiding (Meldpunt Bezorgd), waarbij gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor de uitvoering, onder regie van Delft. Op een aantal terreinen, dat samenhangt met de OGGZ (zoals ketenzorg GGZ, verslavingszorg, opvang verwarde personen, forensische GGZ), brengen we meer samenhang aan in beleid.

Op Haaglandenniveau zijn zorg en veiligheid recent met elkaar verbonden en is het Veiligheidshuis getransformeerd naar een Zorg- en Veiligheidshuis. Daarnaast wordt met woningcorporaties, politie en verschillende zorgaanbieders gewerkt aan een convenant Bemoeizorg en wijksignaleringsoverleg. Het convenant zorgt ervoor dat de genoemde partijen gegevens met elkaar kunnen uitwisselen over mensen die mentaal kwetsbaar zijn. Zo kunnen de partijen snel samenwerken.

In 2021 wordt ook de crisiskaart ingevoerd. De crisiskaart is een persoonlijk, opvouwbaar kaartje, dat past in een portemonnee. De crisiskaart geeft aan wat omstanders en hulpverleners moeten doen of laten als iemand in crisis verkeert. Daarmee zorgen we ervoor dat degene met de crisiskaart zo behandeld wordt als diegene wil en is gelijk duidelijk met welke instantie contact opgenomen moet worden.

Geëscaleerde zorg 18+: Beschermd wonen

Delft organiseert als centrumgemeente voor de DWO-regio voor gemiddeld 450 cliënten beschermd wonen. Gezamenlijk met de regiogemeenten wordt gewerkt aan de verdere transformatie van Beschermd Wonen naar Beschermd Thuis. Zorgaanbieders, woningcorporaties en gemeente zijn gestart meer cliënten, waar mogelijk, begeleid zelfstandig te laten wonen in wijken en buurten, en minder in de intramurale setting.

De ontwikkeling om deze groepen meer zelfstandig te laten wonen, vraagt andere vormen van wonen, zorg en begeleiding, ook in de regio. Het is belangrijk om ook voor deze groep te kijken naar de integrale zorgvraag én dit in samenhang met bijvoorbeeld Wmo, participatie en jeugdhulp te benaderen. Om dit te realiseren, werken we intensief samen met ketenpartners, (regio-)gemeenten en (potentiële) zorgaanbieders. Ook het zorgkantoor wordt hierbij betrokken, mede vanwege de openstelling van de Wet langdurige zorg per 1 januari 2021 voor een gedeelte van de inwoners die nu nog gebruikmaken van Beschermd Wonen.

We bereiden met de regio-gemeenten de voorgenomen doordecentralisatie van de middelen voor Beschermd Wonen per 2022 verder voor en maken afspraken over samenwerking en vormgeving van Beschermd Wonen in de regio. Deze doordecentralisatie zal gefaseerd plaatsvinden.

Daarnaast breiden we het actieprogramma Vangnet in de wijk uit. Het actieprogramma Vangnet in de wijk maakt deel de Uitvoeringsagenda 'Langer en weer thuis' en de Nota integrale aanpak verwarde personen.

Samen met bewoners, partners en de gemeente wordt er geïnvesteerd in het verbeteren van de sociale samenhang in kwetsbare buurten in Delft. In 2019 is gestart rondom de Bikolaan (Tanthof) en Reinier de Graafbuurt en in 2020 zijn daar Poptahof-Noord en de Kuyperwijk bijgekomen.

Voor 2021 wordt ingezet op de borging van het actieprogramma in de vier buurten.

Huiselijk geweld en kindermishandeling - DWO

Delft heeft als centrumgemeente voor het DWO-gebied de verantwoordelijkheid om voorzieningen in stand te houden op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarnaast wordt ambulante hulp geboden bij huiselijk geweld en kindermishandeling. De Decentralisatie-uitkering Vrouwen Opvang (DUVO) is opgehoogd vanuit het rijk met een extra impuls. Samen met de instellingen die deze taken uitvoeren wordt in 2021 uitvoering gegeven aan verbeteringen in de opvang en (ambulante) hulpverlening van huiselijk geweld. Regionaal wordt, samen met centrumgemeente Den Haag, regie gevoerd op de uitvoering van de Regionale visie aanpak huiselijk geweld in Haaglanden.

Maatschappelijke opvang

Delft is als centrumgemeente voor het DWO-gebied verantwoordelijk voor de opvang en begeleiding van dak- en thuislozen. De doordecentralisatie van de middelen voor maatschappelijke opvang is uitgesteld tot 2023. Delft blijft daardoor ook in 2021 de rol van centrumgemeente vervullen voor de DWO-regio. Binnen de maatschappelijke opvang wordt ingezet op de transitie van dagopvang naar dagbesteding of

werk. Ook wordt er gestart met de nieuwe methodiek Housing First. Hiervoor wordt in 2020 een aanvraag ingediend bij het Rijk wat bij toekenning zal leiden tot beschikbaarstelling van middelen per 1 januari 2021. De nieuwe huisvesting aan de Kloosterkade voor de vrouwen- en gezinsopvang wordt conform huidige planning opgeleverd in 2021.

Actieplan Sociaal domein (Wmo)

De maatregelen Wmo in het **Actieplan Sociaal domein** zijn bouwstenen van de doorontwikkeling van de Wmo naar een voorziening waarin meer aandacht is voor uitgangspunten als:

- Licht waar mogelijk, zwaar waar nodig
We gaan meer investeren in algemene voorzieningen zoals Thuisgekookt en vrijwilligersvervoer om te voorkomen dat inwoners afhankelijk worden van duurdere maatwerkvoorzieningen. Daarnaast gaan we steviger sturen op afschalen van zorg door zorgleveranciers en op levering van zorg door zorgleveranciers.
- Preventie
We zetten onder andere in op meer beweging voor ouderen. We zetten in op beweging en gezondheid van ouderen door bijvoorbeeld in te zetten op fysiotherapie voor ouderen waardoor ze minder snel afhankelijk worden van hulp bij het huishouden en hulpmiddelen.

Daarnaast gaan we het gesprek aan met zorgleveranciers over het nadelige financieel perspectief. Verwacht wordt dat prijsverlaging niet mogelijk is, maar wel het sturen op innovatie, arrangementen van algemene en maatwerkvoorzieningen en toegang. Daarnaast zetten we in op meer aandacht voor fraude en toezicht enerzijds en kwalitatieve metingen anderzijds.

Bovenstaande bewegingen moeten ertoe leiden dat de Wmo ook in de toekomst financieel bestendig is, ondanks ontwikkelingen als de invoering van het abonnementstarief en de vergrijzing.

Volksgezondheid

Jeugdpreventie en jeugdgezondheidszorg

Jeugdpreventie en jeugdgezondheidszorg vallen onder volksgezondheid, maar is vanuit het oogpunt van (jeugd-)preventie en voorliggende voorzieningen nauw verbonden met jeugdhulp. De Stichting Jeugdgezondheidszorg voert de taak jeugdpreventie (wettelijk en bovenwettelijk) voor de gemeente uit. Deze samenwerking ligt vast in een convenant tussen de Stichting JGZ en de acht omliggende gemeenten. Dit jaar is een visietraject op de jeugdpreventie en ondersteuning van jeugdigen en hun ouders afgerond. Dit heeft geresulteerd in een set leidende principes voor de toekomstige beleidsmatige inzet van de gemeente en haar uitvoeringspartners. Parallel hieraan is de gemeentelijke beleidsnota Jeugdpreventie herijkt. Het visietraject is daarmee een integraal onderdeel van de nota. Deze nieuwe nota zal nog dit jaar voor vaststelling aan de raad worden aangeboden. Vanaf 2021 vormt dit nieuwe kader de basis voor eventuele herziening van afspraken met uitvoeringspartners.

Gezondheidszorg

In 2020 is de notitie Gezondheidsbeleid 2020-2026 vastgesteld. In 2021 gaan we aan de slag met een deel van de interventies uit deze notitie in de wijken Voorhof en Buitenhof. Het uitgangspunt hierbij is positieve gezondheid. Dat wil zeggen dat we met de bewoners in deze wijken op basis van hun behoefte de interventies uitvoeren in samenwerking met de betrokken organisaties. De interventies zullen liggen op het vlak van preventie en gezondheidsbevordering van de bewoners in deze twee wijken.

Ook werken we verder aan preventie van genotmiddelengebruik in Delft.

GGD

Voor de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van preventieve gezondheidszorg is de GGD Haaglanden de belangrijkste uitvoerende partij. De GGD zet vooral in op preventieve maatregelen die de gezondheid van de bevolking en risicogroepen beschermen en bevorderen. Het gaat onder andere om onderzoek naar de gezondheid van grote groepen mensen, voorlichting over gezondheidsrisico's zoals slechte voeding en over seksuele gezondheid. Maar ze hebben ook taken op het gebied van

hygiëne en inspectie, waaronder toezicht op de kinderopvang. Daarnaast verlenen zij medische hulp bij rampen, adviseren zij over gezondheidsaspecten in relatie tot het milieu en zijn ze verantwoordelijk voor de vaccinatie van bewoners.

Verder voert de GGD voor Delft lokale taken uit. Dat zijn taken op het gebied van de Gezonde school-aanpak, Gezondheidsbevordering van statushouders, SMA en geweld in afhankelijkheidsrelaties.

Wijkteams: Delft Support

In 2021 is Delft Support conform de prestatieovereenkomst een belangrijke partner in het uitvoeren van de maatregelen uit het actieplan. We zetten de werkwijze van het sociaal team voort. Daarnaast zal Delft Support als toegangspoort van de Wmo en gedeeltelijk Jeugd sturen op het adagium 'licht waar mogelijk, zwaar waar nodig' en blijft laagdrempeligheid en passende ondersteuning basisvoorwaarden voor de dienstverlening van Delft Support.

Samenwerking

Bestaande samenwerkingsverbanden (onder meer):

- Sociaal Platform
- Inkoop H4, H10
- Delft Support (volledig ontvlochten uit de gemeente Delft in 2019)
- GGD (GR)
- Het Convenant uitvoering JGZ ZHW 2018-2021

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Sterk en sociaal				
Baten				
66 Maatwerkvoorziening (WMO)	883	883	883	883
681 Geëscaleerde zorg 18+	1.304	1.304	1.304	1.304
Baten	2.187	2.187	2.187	2.187
Lasten				
62 Wijkteams	9.998	9.876	8.819	8.819
66 Maatwerkvoorziening (WMO)	4.748	4.627	4.622	4.622
671 Maatwerkdienstverlening 18+	21.436	20.845	20.524	20.474
672 Maatwerkdienstverlening 18-	21.593	19.803	19.563	19.562
681 Geëscaleerde zorg 18+	22.815	22.920	22.774	22.774
682 Geëscaleerde zorg 18-	3.907	3.907	3.907	3.907
71 Volksgezondheid	5.047	4.907	4.906	4.906
Lasten	89.545	86.885	85.115	85.064
Saldo Sterk en sociaal	-87.358	-84.698	-82.929	-82.878

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Sterk en sociaal				
Reeds besloten:				
<i>Stand Programmabegroting 2020-2023</i>	-81.082	-77.005	-75.830	-75.830
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
<i>Najaarsrapportage 2019</i>	-800	-800	-800	-800
<i>Septembercirculaire 2019</i>	-1.282	-1.422	-1.418	-1.418
<i>ARB 3 - 2019</i>	-180	-180	-180	-180
<i>ARB 4 - 2019</i>	86	83	84	84
<i>Kaderbrief 2020</i>	-5.769	-8.319	-8.319	-8.319
<i>ARB 1 -2020</i>	261	284	284	284
Nog te besluiten voorstellen:				
<i>Meicirculaire 2020</i>	4.141	4.140	4.140	4.140
<i>Bijstelling Sociaal Domein</i>	-1.562	-762	-112	-62
<i>Actualisatie reserves</i>	-396	60		
<i>Nominale ontwikkeling</i>	-775	-777	-777	-777
Totaal - Sterk en sociaal	-87.358	-84.698	-82.928	-82.878

Toelichting op de mutaties

Meicirculaire

De mutaties naar aanleiding van de meicirculaire hebben met name betrekking op Beschermd wonen en Voogdij 18+.

In de Integratie-uitkering Beschermd wonen is sprake van twee mutaties met een totaalbedrag van € 4,8 miljoen:

1. een daling vanaf 2021 met € 5,4 miljoen structureel vanwege de openstelling van de Wlz voor mensen met een psychische stoornis. Op 26 november 2019 is de wet die dit regelt in het Staatsblad gepubliceerd. Naar verwachting zullen landelijk 8.500 cliënten met een psychische stoornis een Wlz-indicatie krijgen. Voor Delft is de uitname in het Gemeentefonds berekend op ca. 93 cliënten. De verwachting is dat dit voor Delft iets hoger is in de realisatie. Vanaf 2021 krijgen zij dan de zorg vanuit de Wlz in plaats van de Wmo.
2. Een stijging door de toekenning van de loon- en prijsbijstelling 2020 (tot € 621.000 structureel).

Beide mutaties zijn over de centrumgemeenten verdeeld naar rato van het aandeel in het huidige historische macrobudget. Er is bestuurlijk besloten om zowel de omvang van de Wlz-uitname als de verdeling ervan op twee momenten na te calculeren, namelijk in de meicirculaire 2021 en de meicirculaire 2022. Rijk en VNG werken de hierbij te hanteren methode momenteel nader uit. Daarbij wordt ook bezien of het nacalculatiemoment bij de meicirculaire 2022 meerwaarde heeft.

In de integrale-uitkering Voogdij/18+ is er een mutatie van € 640.000. De integratie-uitkering Voogdij/18+ kent een systematiek waarbij op basis van historisch zorggebruik (t-2) per gemeente gemiddelde dagprijzen (p) worden vermenigvuldigd met het aantal zorgdagen (q). Daarmee wordt – ondanks de beperking van gegevens die twee jaar terug gaan - zo goed mogelijk aangesloten bij de actuele kostenverschillen tussen gemeenten. Er zijn nieuwe gegevens (jaar 2019) over voogdij/18+ beschikbaar welke gebruikt zijn voor de verdeling van de bedragen voor 2021. Zoals gebruikelijk zijn deze nieuwe gegevens ook doorgetrokken in latere jaren.

In de nieuwe bedragen per gemeente is rekening gehouden met de loon- en prijsbijstelling 2020. Door de nieuwe gegevens en een reservering in verband met afgesproken compensatieregelingen (zie verderop) neemt de Integratie-uitkering Voogdij/18+ vanaf uitkeringsjaar 2021 structureel toe.

Bijstelling / ontwikkelingen sociaal domein

Dit bestaat uit meerdere onderdelen:

1. Bijstelling jeugdhulp
 2. Bijstelling WMO
 3. Maatregelen actieplan Sociaal domein Jeugdhulp en WMO
 4. Bijstelling tegenvallers Kaderbrief 2020
-
1. Bijstelling Jeugdhulp € 1,6 miljoen aflopend naar € 1,2 miljoen (structureel)
 - Er zijn indexaties op de tarieven jeugdhulp doorgevoerd (4,92% over 2020).
 - De tarieven 2021 ten behoeve van de aanbesteding zijn vastgesteld en doorgerekend, welke leiden tot een verhoging van de kosten vanaf 2021.
 2. Bijstelling WMO € 3,4 miljoen (structureel)
 - De effecten van de indexering in 2020 zorgen voor een structurele doorwerking voor latere jaren. In 2020 betreft dit een indexatie van 4,81% op Hulp bij het Huishouden (HbH), 2,23% op begeleiding en 2,7% op hulpmiddelen welke leiden tot extra uitgaven van € 1,2 miljoen structureel vanaf 2021 en verder. De indexatie is hoger dan geraamd vanwege aanpassing van de cao VVT. De financiering van het gemeentefonds loopt niet parallel met de ontwikkeling van de reële tarieven in de zorg waar de gemeente aan gehouden is.
 - Om de groei in volume op de resultaatgerichte ondersteuning WMO op te vangen is bijstelling noodzakelijk. Dit bedraagt € 1,7 miljoen structureel. Op Hulp bij het Huishouden groeit het volume de komende jaren sterker dan verwacht, deels door het abonnementstarief en door toenemende vergrijzing. Op begeleiding zien we ook een groei van het aantal inwoners dat gebruik maakt van deze voorziening onder andere door extramuralisering GGZ en ouderen die langer thuis blijven wonen.
 - Om de groei in volume op de hulpmiddelen op te vangen is een correctie nodig van € 536.000 op de hulpmiddelen. De groei ontstaat voornamelijk door vergrijzing van de doelgroep en door hogere tarieven voor hulpmiddelen.
 3. De nieuwe maatregelen in het actieplan sociaal domein zijn financieel vertaald en reeds toegelicht in de 2e W-vraag 'Wat gaan we ervoor doen'.
 - Bij jeugdhulp zijn voor -/- € 1,3 miljoen structureel aan maatregelen opgenomen vanaf 2021.
 - Bij WMO zijn voor -/- € 900.000 oplopend tot € 2 miljoen in 2023 structureel opgenomen.
 - Er is een sociaal domein brede maatregel van -/- € 439.000 opgenomen.
 4. Bij de Kaderbrief 2020 zijn tegenvallers voor Delft Support en de GGD (inclusief Veilig thuis) gemeld. Dit bleek niet nodig te zijn geweest, dus is het gecorrigeerd (-€ 529.000).

Actualisatie reserves

Dit betreft de bijstelling van de verwachte onttrekkingen op de reserve Sociaal domein op basis van een bestedingsplan.

Nominale ontwikkelingen

Dit betreft de indexering van de budgetten, inclusief de budgetten van verbonden partijen (zoals GGD en Delft Support).

Solide maatschappelijke basis

We werken samen aan een solide maatschappelijke basis.

Global Goals

Het programma Solide maatschappelijke basis levert een bijdrage aan de volgende Global Goals:

1 Wat willen we bereiken?

Solide maatschappelijke basis

	Nu: 2020	Streven: 2021
% Startkwalificatie	93%	92%
% Schoolverlaters (BBV)	2,6%	2,4%
Bereik VVE doelgroepeutters	72%	72%
Klantwaardering cultuur	7,1	7,2
% Eenzaamheid	42%	39%
% Niet-sporters (BBV)	39%	40%
% Goede gezondheid	77%	78%

Vergelijkingscijfers BBV

	Delft	Nederland
Absoluut verzuim per 1000 inwoners	1,4	1,9
Relatief verzuim per 1000 inwoners	18	23

Delftenaren maken de stad. Al die inwoners verschillen van elkaar: door opleiding, inkomen, gezondheid, cultuur of achtergrond. Met de uitbreiding van de stad krijgt Delft ook meer inwoners, die gebruik willen maken van voorzieningen, zoals sport, cultuur, ontspanning, onderwijs en werk. Sport draagt bij aan de gezondheid van mensen en stimuleert een gezonde leefstijl. Met cultuur maken we de stad aantrekkelijker voor bewoners en bedrijven én werken we aan sociale opgaven. Want cultuur verbindt mensen, kan eenzaamheid tegengaan en helpt mensen om hun talenten te ontwikkelen. Om kansen te bieden voor en talenten te ontwikkelen van elk kind, zorgen we verder dat er voor iedereen een passende schoolcarrière is. Goed onderwijs biedt jeugd de kans om zich te ontplooien en goed voorbereid een plek in de maatschappij en op de arbeidsmarkt te vinden.

2 Wat gaan we ervoor doen?

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Het culturele veld in Delft bestaat voor een groot gedeelte uit gesubsidieerde organisaties. De grootste bijdragen van de gemeente gaan naar Theater de Veste, DOK en coöperatie De VAK.

Cultuurkader 2016-2019

Het Cultuurkader is verlengd tot en met 2020. Door de coronacrisis is het proces om het cultuurkader te actualiseren vertraagd. In het tweede kwartaal van 2021 verwachten we besluitvorming over het geactualiseerde cultuurkader voor de periode 2021-2024.

Theater de Veste

Theater de Veste voert in 2021 een aangepast jaarplan uit vanwege de gevolgen van de coronacrisis. De verwachting is dat het theater zeker een deel van het jaar slechts ongeveer 25% van de stoelcapaciteit kan benutten, waardoor sprake is van een zeer uitzonderlijk jaar. Zowel programmatisch als organisatorisch moeten grote aanpassingen worden gedaan.

OPEN (DOK en De VAK)

Vanaf september 2018 biedt het pand Vesteplein 100 huisvesting aan DOK en coöperatie De VAK. Samen voeren ze daar het concept OPEN uit. De gezamenlijke huisvesting brengt efficiencyvoordelen in huisvesting en gaat uit van inhoudelijke synergie in het aanbod op het gebied van taal en cultuur op school en in de vrije tijd. Op basis van de in 2020 uitgevoerde evaluatie naar het concept OPEN wordt in 2021 verder gewerkt aan het realiseren van de synergievoordelen. De aanbevelingen die in de evaluatie zijn gedaan, hebben voor een belangrijk deel betrekking op de samenwerking. Het intensiveren van de samenwerking tussen DOK, De VAK en Theater de Veste is één van de aanbevelingen. De gemeente is op basis van de meerjarenplannen en de daarin geformuleerde ambities met deze organisaties in gesprek over de uitdagingen, zowel financieel als inhoudelijk, die dit met zich meebrengt.

Deze uitdagingen worden vergroot door de gevolgen van de coronacrisis die ook in 2021 nog voelbaar zullen zijn voor deze organisaties.

De evaluatie van het concept OPEN bevestigt dat De VAK met de huidige subsidie het bestaande activiteitsniveau niet in stand kan houden en niet volwaardig kan participeren in OPEN. Uit de benchmark blijkt bovendien dat de subsidie van De VAK onder de subsidie per inwoner en per cursist zit die gemiddeld in Nederland wordt gegeven. Daarom maken we voor 2021 en 2022 extra subsidie van € 200.000 per jaar vrij voor De VAK. Een definitieve keuze voor het vervolg van de financiering van De VAK wordt uiterlijk bij het opstellen van de Programmabegroting 2022-2025 gemaakt.

Cultuurhelden (DOK)

Delft neemt onder de naam Cultuurhelden deel aan de landelijke regeling Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) van het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP). CMK staat in het teken van duurzaam versterken van de kwaliteit van cultuureducatie. De regeling wordt in 2021-2025 voortgezet. Cultuurhelden wordt uitgevoerd door DOK. De komende vier jaar zullen in het teken staan van opgebouwde kennis en vaardigheden borgen op de huidige Cultuurscholen en lopende trajecten doorontwikkelen én daarnaast nieuwe scholen begeleiden. Daarnaast is er onder meer aandacht voor het vergroten van kansengelijkheid van leerlingen en aansluiting van binnen- en buitenschools aanbod.

Proeftuin Cultuurankers

De proeftuin Cultuurankers is een van de projecten in het kader van de programmaliijn Meedoen met cultuur uit het Cultuurkader. De VAK, Stichting DelftsPeil, SHS Delft en de Stichting CanIdream voeren de proeftuin Cultuurankers uit in Delft in 'Abtswoude Bloeit' (verbinding tussen studenten, economisch daklozen en ouderen) en in Delfia in de wijk Buitenhof (nadruk op jeugd) onder de noemer Cultuurhuis Delft. Het Cultuurhuis werkt samen met diverse sociale partners en zal ook in 2021 cultuur programmeren in de wijken. De rijksregeling Combinatiefuncties wordt ingezet om de programmamakers van het Cultuurhuis in de wijk gedeeltelijk te financieren. Voortzetting van Cultuurhuis Delft is een van de onderwerpen die een plek krijgen in de actualisatie van het cultuurkader.

Musea

Museum Prinsenhof Delft voert de ambities uit die zijn vastgesteld in de inhoudelijke visie 'Museum Prinsenhof Delft; Een plan voor de toekomst 2017-2020'. In 2021 staan twee tentoonstellingen geprogrammeerd: Jingdezhen – hoofdstad van het porselein (februari 2021 t/m september 2021) en Bram Bogart (oktober 2021 t/m maart 2022). Zowel in het tentoonstellings- als in het activiteitenprogramma wordt invulling gegeven aan het diversiteit- en inclusiebeleid waarmee we nieuwe doelgroepen (inwoners uit Delft met een migratieachtergrond, inwoners met een lagere sociaaleconomische status en mbo-studenten) aan ons verbinden middels co-creatie. Het thema Willem van Oranje en de actuele betekenis daarvan staat centraal. Daarnaast ontvangen we ook in 2021 weer circa 8.500 leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs. Indien de beperkende coronamaatregelen van kracht blijven, moet er rekening mee worden gehouden dat het museum niet de normale bezoekersaantallen kan realiseren. Vanwege de gevolgen van de coronacrisis, moeten zowel programmatisch als organisatorisch grote aanpassingen worden gedaan.

In 2021 wordt verder gewerkt aan het project Prinsenhof "Van Visie naar Ontwerp museum Prinsenhof Delft". Op basis van de stukken (ondernemingsplan Museum Prinsenhof Delft, Programma van eisen verbouwing, Indicatieve raming investeringskosten) wordt in december 2020 besloten over de opdracht waarmee het geselecteerde ontwerpteam aan de slag gaat. Dit leidt tot een Voorlopig Ontwerp in 2021 op basis waarvan een voorstel volgt voor de uitwerking naar een Definitief Ontwerp.

Cultureel erfgoed

In 2021 wordt gewerkt aan de uitvoering van de vier programmaliijnen uit de in het najaar 2020 vast te stellen nota Erfgoed:

- Programma 1: De Delftse collectie: basis op orde
We brengen een aantal basisvoorzieningen qua beheer en onderhoud (wettelijke taak) op orde en werken aan aanvullende producten/diensten om te voldoen aan nieuwe wetgeving, zoals de

Omgevingswet. In 2021 wordt ingezet op een nieuw collectiebeheersysteem bij monumenten en archeologie.

- Programma 2: Delfts erfgoed van en voor iedereen
Het gaat hier om het breed ontsluiten van kennis en expertise op het gebied van erfgoed voor publiek en partners, erfgoededucatie voor iedereen mogelijk te maken en bij te dragen aan initiatieven op het gebied van publieksbereik. In 2021 bouwen we de website uit tot een meer volwaardig interactief digitaal erfgoedplatform. Voor de publieksagenda maken we in 2021 de omslag van deelname aan een grote hoeveelheid kleine projecten naar een beperkter aantal, maar meer impactvolle initiatieven.
- Programma 3: Erfgoed als pijler bij gebiedsontwikkeling
Erfgoed wordt, op twee manieren, een integraal onderdeel van gebiedsontwikkeling: (1) het behoud van bepaalde erfgoedwaarden is een randvoorwaarde bij ontwikkelingen, (2) erfgoed is een inspiratiebron die richting geeft aan en draagvlak creëert voor de doorontwikkeling van een plek. Streven is dat Erfgoed in 2021 op deze manier aan minimaal drie grotere locatie/gebiedsontwikkelingen meewerkt en hiervoor gebiedsvisies opstelt.
- Programma 4: Monumenten duurzaam ontwikkelen
De komende tien jaar bouwen we, samen met partners, expertise op over het verduurzamen van monumenten. Deze maken we gratis beschikbaar en direct toepasbaar in de stad. In 2021 zetten we, samen met landelijke, regionale en lokale partijen, in op een gerichte coalitie (zoals kennisagenda en living labs) rondom duurzaamheid en monumenten. Verder werken in 2021 de monumentenadviseurs van Erfgoed nauw samen met het energieloket. We koppelen ons digitale erfgoedplatform aan het gemeentelijk energieloket, waarmee we alle actuele informatie rondom de mogelijkheden om monumenten te verduurzamen maximaal ontsluiten voor onze inwoners en partners.

Aansluitend op bovengenoemde producten/activiteiten draagt Erfgoed in 2021 onder meer ook bij aan de volgende projecten:

- gebiedsontwikkeling Schieoevers
- vastgoedontwikkeling en herbestemming op de campus van de TU Delft (waaronder Mijnbouwstraat)
- herontwikkeling (oude) hoofdkantoor DSM
- uitbreiding/ontwikkeling multifunctionele ruimtes Nieuwe Kerk
- herontwikkeling van het Arsenaal/Armamentarium
- ruimtelijke ontwikkeling van het Prinsenhof(gebied).

Media

Onder Media en Letteren vallen de subsidies aan DOK en Omroep Delft. Omroep Delft stelt zich tot doel om over vijf jaar aan de criteria te voldoen die horen bij een 'Lokaal Toereikend Media Aanbod'. Dat betekent dat de focus niet alleen meer komt te liggen op het maken van radioprogramma's, maar dat gewerkt wordt aan een interactieve website, waarmee een koppeling zal worden gemaakt met social media en waar naast audio ook bewegend beeld een belangrijke rol zal spelen. Daarbij wordt nog steeds ruimte gemaakt voor alle in Delft aanwezige maatschappelijke, culturele, godsdienstige en geestelijke organisaties, wat tot uitdrukking komt in programma's die aandacht besteden aan de Delftse kunst, cultuur, sport, politiek en actualiteit. Om dit mogelijk te maken, is met ingang van 2020 de gemeentelijke prestatiesubsidie verhoogd met € 33.000 (gebaseerd op het wettelijke verplichte subsidiebedrag per huishouden).

Een toelichting op de activiteiten van DOK is opgenomen onder het kopje Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie.

Samenkracht en Burgerparticipatie

Welzijn

Delft voor Elkaar is het eerste portaal voor alle hulp- en ondersteuningsvragen in Delft. Het grootste deel van het welzijnsbudget wordt via subsidie aan hen uitgekeerd. Delft voor Elkaar is een netwerkorganisatie bestaande uit Participe-Delft, Kwadraad, Stichting MEE Zuid-Holland Noord en Haaglanden Beweegt en

vijf informele zorgpartners (Alzheimer DWO, Buddy Netwerk, Inloophuis Debora, Ouderenfederatie en Autisme Informatie Centrum). Daarnaast zijn er diverse (vrijwilligers)organisaties gelieerd aan Delft voor Elkaar.

In de basis gaat het om activiteiten op het gebied van welzijn en preventie, zoals het maatschappelijke werk en het jongerenwerk, individuele cliëntondersteuning en ondersteuningsactiviteiten via Kwadraad en MEE en laagdrempelig beweegaanbod in de wijken via Haaglanden Beweegt.

Per 2020 is het 'Kader voor de samenwerking met Delft voor Elkaar 2020-2022 – Kleine antwoorden op grote opgaven' de basis voor de uitvoering van Delft voor Elkaar. Op basis van trends en ontwikkelingen zijn maatschappelijke opgaven en doelen geformuleerd om richting te geven aan de uitvoering. De focus is hierin meer komen te liggen op het versterken en het verbinden van het netwerk en het versterken van informele organisaties, door deskundigheid te bevorderen, zodat de juiste ondersteuning in de juiste zwaarte geboden kan worden.

Daarnaast verstrekken wij subsidies aan Youth for Christ, de vier speeltuinverenigingen, de GGZ, de activiteit 'Vriendendienst' van Perspektief en betalen we de kosten voor de Adviesraad Sociaal domein hieruit.

Samenwerken kennisinstellingen

In 2021 en verder intensiveren we de samenwerking met onze kennisinstellingen in onderwijs en onderzoek zoals afgesproken in de City Deal Kennis Maken en in het convenant van TU Delft en gemeente Delft. Vanuit het programma Solide maatschappelijke basis wordt gewerkt aan thema 3: universitaire gemeenschap, stad en inwoners. In 2021 werken we verder aan het uitvoeren van het in 2019 opgestelde plan van aanpak langs vier programmalijnen:

- **Helpen & de stad**
Studenten doen vrijwilligerswerk en dragen op sociaal vlak hun steentje bij aan een betere versie van Delft door zich in te zetten met en voor bewoners. Belangrijkste uitvoerende organisaties zijn Studenten Vrijwilligerswerk Delft (SVD), stichting Present en Stichting Move. Monitoring is in 2021 een belangrijk aandachtspunt. De ambitie is om 2% extra studentenvrijwilligers te realiseren.
- **Denken & de stad**
De universitaire gemeenschap verdiept zich in de vragen en de uitdagingen van Delft. Ze is betrokken bij bewoners (*citizen engaged*) en bij de Delftse gemeenschap (*community engaged*). Door samen met bewoners na te denken over oplossingen, studeren studenten af als maatschappelijk betrokken ingenieurs.
- **Onderzoeken & de stad**
Wetenschappers van de TU Delft doen hun onderzoek ook in Delft. Met de kennis van bewoners, (maatschappelijke) instellingen en de gemeente wordt de stad een levend laboratorium. De focus ligt op de wijkversterkingsopgaven en transformatiegebieden, met daarin de onderwerpen energietransitie en gezondheid. Daarnaast is er ruimte voor andere onderwerpen die zich voordoen.
- **Laten zien & de stad**
Dit is de communicatieaanpak (intern en extern vanuit beide organisaties) van alle activiteiten uit de verschillende programmalijnen.

Onderwijs

Binnen het onderwijsbeleid onderscheiden we drie hoofdonderdelen:

- Brede educatie
- Onderwijsondersteuning
- Onderwijshuisvesting.

Brede educatie

Onder de noemer brede educatie valt allereerst de gemeentelijke bekostiging van het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs (vakleerkrachten, schoolzwemmen voor onderwijsachterstandsscholen, een beperkte plus op de inzet van gymzalen en de inzet van buurtsportcoaches). In het eerste kwartaal van 2020 is de strategische onderwijsagenda vastgesteld.

Bovenop de wettelijke taken werken we hierbij samen met onze onderwijspartners in het primair en voortgezet onderwijs aan enkele prioritaire thema's: verbinding zorg-onderwijs, taal en NT2, vakmanschap, loopbaanoriëntatie, versterking techniekonderwijs en lerarentekort.

Doorlopende leerlijn techniek en beroepsonderwijs

De gemeente werkt tevens samen met partners vanuit het mbo en hbo. Nadruk ligt hierbij op versterking van de beroepskolom vmbo-mbo-hbo. Duurzame samenwerking tussen onderwijsinstellingen, met het bedrijfsleven en regionale partners is van belang. Zo hebben de schoolbesturen van het ROC Mondriaan (mbo) en het Lucas (Stanislascollege, vmbo) en de gemeente in het kader van versterking van de doorlopende leerlijn techniek vmbo/mbo in juni 2020 een intentieovereenkomst getekend. Het doel van deze intentieovereenkomst is om het vmbo en het mbo in één gebouw onder te brengen op de Schie-oevers. Hierdoor ontstaat een mooie kans voor de realisatie van de benodigde zogenoemde 'maakruimten' voor het onderwijs en 'makerspaces' voor bedrijven. In regionaal verband neemt Delft deel aan de Techniekagenda Haaglanden, en werken we regionaal samen aan Sterk Techniekonderwijs vanuit een landelijke subsidie. Dit zorgt voor kwalitatief goed en innovatief beroepsonderwijs (vakmanschap) met een optimale uitstroom naar werk en/of doorstroom naar hogere onderwijsvormen (doorlopende leerlijnen). Het sluit aan op behoeften van de markt en capaciteiten van de studenten (macrodoelmatigheid) in de regio. Hierbij werken de domeinen onderwijs en economie beleidsmatig met elkaar samen, wat inmiddels ook heeft geresulteerd in een specifiek beleidskader gericht op initiatieven aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

Nu deze beleidskaders gereed zijn, staan de komende jaren in het teken van uitwerking, uitvoering en vertaling hiervan naar nieuwe (samenwerkings- en prestatie-)afspraken over de diverse thema's.

Onderwijsondersteuning

De middelen voor onderwijsondersteuning zijn bedoeld voor het ondersteunen van de kwetsbare groep leerlingen. Het betreft wettelijke taken waarvoor we rijksmiddelen ontvangen. Het gaat hier om de inzet op gebied van Voortijdig Schoolverlaten (VSV), de aanpak van Onderwijsachterstanden (OAB/ VVE) en het leerlingenvervoer.

Het regionale beleidskader VSV is opnieuw vastgesteld, waarmee de huidige inzet is geborgd voor 2021 en verder. Op basis van de opgedane ervaringen met het herijkte beleidskader OAB, gaan we in 2021 bijsturen met het oog op het bereiken van een hoger bereik onder de doelgroep. Corona heeft tot vraaguitval geleid, terwijl juist verhoging van het bereik van peuteropvang een gemeentelijke doelstelling is. We willen ook samen met onderwijspartners in gesprek om een extra aanpak te ontwikkelen om taalachterstanden in het basisonderwijs te verkleinen. Het leerlingenvervoer is voor het schooljaar 2020/2021 opnieuw aanbesteed (inclusief Jeugdvervoer), waardoor we een nieuwe uitvoeringperiode ingaan met vertrouwde én nieuwe aanbieders. We werken hierbij nu samen met de gemeenten Westland, Rijswijk, Midden-Delfland en Pijnacker-Nootdorp.

Onderwijshuisvesting

Onderwijsgebouwen zijn een groot onderdeel van het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed. Meer dan andere gebouwen wordt onderwijshuisvesting gebruikt door en voor toekomstige generaties. De gemeente heeft de wettelijke taak voor realisatie en instandhouding van voorzieningen voor onderwijshuisvesting. Aan deze wettelijke zorgplicht geven we invulling met de 'Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Delft 2014' (regelgeving), de jaarlijkse onderhoudsprogramma's en het Integraal Huisvestingsplan 2020-2036 (IHP) (beleid).

De stad ontwikkelt in een hoog tempo. Het IHP 2020-2036 is ter vaststelling aangeboden aan de Raad. Het IHP anticipeert op nieuwe, relevante, ontwikkelingen en sluit aan bij de stedenbouwkundige en sociale ontwikkelingen en de opgaven in de stad. Gebiedsontwikkelingen hebben een flinke impact op de stad en spelen daardoor een bijzondere rol in het IHP 2020-2036. Het IHP brengt de huisvestingsbehoefte voor de komende zestien jaar in beeld, verdeeld in perioden van steeds vier jaar. Daardoor ontstaat op korte en lange(re) termijn duidelijkheid voor alle partijen op zowel inhoudelijk, facilitair en financieel vlak.

Het IHP is de basis voor beleidsmatige keuzes als ook concrete plannen voor verdere uitvoering in de periode 2020-2023. Er wordt een verbinding gelegd met andere gemeentelijke beleidsterreinen waar ook sprake is van een (maatschappelijke) huisvestingsbehoefte, onder andere maatschappelijke (sportaccommodaties), sociale en culturele voorzieningen. Voor de periode 2020 t/m 2023 staan drie schoolgebouwen (ISK/Pleysier, Jan Vermeer, IGVO) en een sportzaal voor vier scholen op de planning. In de meerjarenbegroting is hiervoor € 40,5 miljoen opgenomen. De dekking is vanuit het verleden aanwezig. In het IHP is de periode 2024-2027 al concreet ingevuld. In 2020 en 2021 worden, in consensus, plannen met schoolbesturen verder uitgewerkt. Daaronder nieuwbouw voor de scholen in Tanthof en nieuwbouw voor het vmbo (Stanislas College).

Maatschappelijke Voorzieningen

Goed toegankelijke en bereikbare maatschappelijke voorzieningen dragen bij aan een leefbare en inclusieve stad. De groei van het aantal inwoners in de stad vraagt om het laten meegroeien van het aanbod van maatschappelijke voorzieningen op zowel buurt- als stedelijk niveau enerzijds en het intensiever gebruiken van de bestaande voorzieningen, waar mogelijk, anderzijds. We maken gebruik van referentienormen als richtlijn voor maatschappelijke voorzieningen om de behoefte aan maatschappelijke voorzieningen te borgen, ook op buurniveau. Uit de evaluatie van het accommodatiebeleid bleek eerder dat de wijkcentra te weinig onderscheidend zijn van elkaar. Er zijn ontwikkelingstrajecten gestart om de bestaande wijkcentra beter aan te laten sluiten op de wijk. Samen met maatschappelijke partners en betrokkenen/gebruikers is voor twee wijkaccommodaties (de Wending en de Hofstee) in 2020 een concreet plan uitgewerkt voor zowel de *look & feel*, de programmering als het beheer. Eind 2020/begin 2021 leggen we de uitkomsten en aanbevelingen voor aan de eindgebruikers. Samen met de eindgebruikers worden de ontwerpuitgangspunten daarna verder uitgewerkt, van een voorlopig ontwerp naar een definitief ontwerp. De daadwerkelijke uitvoeringsfase zal nog starten in 2021.

Wijken

We werken aan een sterke stad met sterke wijken, sociaal en fysiek. Mensen moeten goed kunnen wonen, in een veilige omgeving. Samen met woningcorporaties, marktpartijen en zorgpartijen werken we aan fysieke en sociale versterking van wijken, waaronder goede en duurzame woningen, meer differentiatie en doorstroming, in elk geval in Buitenhof Noordwest, Bomenwijk, Kuypervijk, Voorhof/Poptahof en Tanthof.

Met het programma Kansen voor Buitenhof zetten we in op verbinden, versnellen en ruimte voor experimenten. Succesvolle projecten worden geborgd. Voor de wijkversterkingsopgave Gillis/Delfia selecteren gemeente en Woonbron de gebiedspartner en wordt verder uitwerking gegeven aan het integraal ontwikkelplan Sterk Gillis. Het bestemmingsplan voor de nieuwbouwappartementen aan de Bachsingel (voormalige WOK-master) wordt vastgesteld. We leggen verder verbinding met de nieuwbouw en transformatie op en rondom Reinier de Graaf, zodat ook de bewoners van Buitenhof Noordwest baat hebben bij deze ontwikkeling. We verkennen de mogelijkheden om de sportverenigingen in het Kerkpoldergebied meer bij de wijk te betrekken. Door de inzet van de buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners worden de sportverenigingen in het Kerkpoldergebied versterkt en de verbinding met de wijk geïntensiveerd.

In Vrijenban is de uitverhuizing van bewoners van de te vernieuwen woningen in de Bomenwijk in 2021 afgerond. De vervangende nieuwbouw van sociale huurwoningen en woningen in het middeldure segment start in 2021. Eind 2021 worden de nieuwe woningen aan de Schaepmanstraat e.o. opgeleverd. In 2021 is de bestemmingsplanprocedure voor de Staal afgerond. Naar verwachting start de bouw van circa 330 woningen en circa 6.000 tot 9.000 m² bedrijfsruimten nog in 2021. De bestemmingsplanprocedures voor de nieuwbouw van woningen, de sportaccommodatie en het nieuwe zwembad zijn gestart.

In de Kuypervijk liggen kansen voor vernieuwen en kwaliteitsverbetering van voorzieningen, openbare ruimte en woningen. De ondernemers van het winkelcentrum werken aan het verbeteren van het centrum/winkelgebied aan de Van Foreestweg en het Van Foreestplein. In 2021 voert de gemeente een aantal fysieke aanpassingen uit in de openbare ruimte aan het Van Foreestplein en omgeving. Verder

wordt ook in 2021 de aanpak doorgezet van verschillende zorg- en welzijnsorganisaties voor het versterken van de samenwerking en het verbeteren van het aanbod voor bewoners. Hierbij zijn de bewoners zelf ook betrokken. Op het gebied van woningbouw komt de planologische procedure voor circa 35 appartementen op de voormalige schoollocatie aan de Teding van Berkhoutlaan gereed; de uitvoering kan mogelijk starten aan het einde van het jaar. De nieuwe sociale huurwoningen aan de Van der Goesstraat/Van Schuijlenburchstraat/Van Alkemadestraat worden opgeleverd.

In Voorhof/Poptahof zien we in 2021 de eerste resultaten van de projecten 'Bemoeizorg', 'Vangnet in de wijk', 'BHAG (werkgelegenheid)' en 'Positieve Gezondheid'. In Poptahof loopt het sociaaleconomisch programma door met projecten zoals de Speelbal, de Maakweken, de inzet van de Community School en de Wieleracademie. Ondernemers van winkelcentrum De Hoven werken samen aan het vergroten van de aantrekkelijkheid van het winkelgebied, ook in relatie tot de versmalling van de Voorhofdreef.

De verdere voorbereiding van de aanleg van het warmtenet en de voorbereiding tot grootschalige vervanging van de riolering in vrijwel geheel Voorhof krijgt in 2021 vorm. Samen met de wijkmarshall en het veiligheidsnetwerk wordt ingezet op een veilig Poptapark en Papsouwseleen.

In Tanthof lopen de onderzoeken rond het thema vergrijzing (*urban aging*) vanuit het Stadslab door. In 2021 worden de mogelijkheden voor huisvesting voor ouderen nader geconcretiseerd. Verder wordt in 2021 nader vorm en uitvoering gegeven aan het versterken van de leefbaarheid rondom de HAT-woningen, in samenwerking met de corporaties. Ook worden een aantal aanknopingspunten uit het rapport buurtwinkelcentra samen met de ondernemers in de Dashof en de Bikolaan opgepakt en loopt de uitvoering van het project 'Vangnet in de wijk' door. Op basis van de resultaten van de haalbaarheidsstudie voor een nieuwe locatie voor de scholen in Tanthof start in 2021 het vervolgtraject. De verschillende projecten en initiatieven worden daarbij met elkaar in verband gebracht. De buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners werken intensief samen met de sportverenigingen op Sportpark Tanthof-Zuid om inwoners van Tanthof meer te laten bewegen en sporten.

Sportaccommodaties

Uitgangspunt is dat de Delftse sportaccommodaties toegankelijk, functioneel en veilig moeten zijn en daarmee voldoen aan de normering van de sportbonden. In de bestuurlijke opdracht 'Toekomstbestendige sport' is geconstateerd dat de kwaliteit van de sportaccommodaties onvoldoende is en verbeterd moet worden. Daarnaast zijn er ook te weinig voorzieningen gezien de behoefte. Om de kwalitatieve en kwantitatieve knelpunten in de Delftse sportinfrastructuur op te lossen is in 2019 de Investeringsagenda Sportaccommodaties vastgesteld. Het doel van deze investeringsagenda is een impuls te geven aan de Delftse sportinfrastructuur, zodat Delft weer beschikt over goede basisvoorzieningen voor sport en bewegen. Om de basis op orde te krijgen, geeft de agenda een investeringsopgave aan van € 21 miljoen. In de Programmabegroting 2020-2023 is € 6,5 miljoen gereserveerd om met het eerste deel van de benodigde investeringen te starten. Mede als gevolg van de coronacrisis is de uitvoering van de 'Investeringsagenda Sportaccommodaties in 2020 vertraagd. In 2021 wordt verder uitvoering gegeven aan de Investeringsagenda sportaccommodaties waaronder de aanleg van enkele hardlooproutes rondom de binnenstad en de aanleg van een extra rugbyveld op Sportpark Biesland. Voor de overige investeringsopgaven wordt de planvorming verder opgepakt. De bestemmingsplanprocedures voor de nieuwbouw van het zwembad en het sportcentrum aan de Maria Duystlaan zijn gestart. Verder wordt het onderzoek naar de realisatie van een extra hockeyveld voor Ringpass afgerond alsook het onderzoek naar de toekomst van de skatevoorziening. Voor sportpark Brasserskade en sportpark Kerkpolder wordt de haalbaarheid van een gebiedsontwikkeling onderzocht.

Sportbeleid en activering

In 2020 is het Delfts Sportakkoord opgesteld. Participatie van sportverenigingen in het beheer van de accommodaties en het leveren van een bijdrage bij het oplossen van maatschappelijke problemen zijn eveneens uitgangspunten van het beleid. Het Sportakkoord richt zich op drie thema's:

1. sportstimulatie en -innovatie
2. verenigingsondersteuning
3. sport en sociaal domein.

De acties op deze thema's worden tot uitvoering gebracht in drie werkgroepen. In deze werkgroepen nemen vertegenwoordigers van de sport- en maatschappelijke partners deel. Voor de uitvoering van de acties kunnen de werkgroepen aanspraak maken op uitvoeringsbudget dat beschikbaar is gesteld vanuit het Rijk. In verband met corona hebben het Rijk en de VSG besloten dat het uitvoeringsbudget van 2020 ook in 2021 mag worden ingezet.

Door corona en de gevolgen hiervan voor Delftse sportaanbieders richten de werkgroepen zich met name op onderwerpen die hierdoor actueel zijn. De werkgroep Verenigingsondersteuning gaat in 2021 daarom aan de slag met de onderwerpen: leden, financiën en diversiteit. De andere twee werkgroepen herprioriteren hun acties.

Samenwerking

Bestaande samenwerkingsverbanden (onder meer):

- Stichting Centrum Management Delft (SCMD)
- Regionale overeenkomsten op het gebied van Monumentenzorg, Archief en Archeologie
- Sociaal platform
- Delft voor Elkaar op basis van prestatieovereenkomst
- TU Delft (convenant)
- Hogescholen (City Deal Kennismaken)
- Samenwerkingsovereenkomst passend onderwijs, met gezamenlijke ontwikkelagenda
- Sportraad
- Woningcorporaties

Verzelfstandigingen:

- Mogelijke verzelfstandiging van Museum Prinsenhof Delft
Afgesproken is dat afwegingen voor een eventuele verzelfstandiging van Museum Prinsenhof pas plaatsvinden nadat de organisatie en huisvesting op orde zijn. De organisatie van Museum Prinsenhof is inmiddels op orde. Over de huisvesting moet nog worden besloten.
- De eerder voorgenomen overgang van het Instituut Sociaal Raadsliden is na onderzoek en goed overleg niet doorgegaan. De gemeente Delft blijft deze taak uitvoeren. De locatie van waaruit deze dienstverlening plaats vindt is die van Delft voor Elkaar.

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Solide maatschappelijke basis				
Baten				
41 Openbaar basisonderwijs	25	25	25	25
42 Onderwijshuisvesting	527	526	526	526
43 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.655	1.655	1.655	1.655
52 Sportaccommodaties	520	520	520	520
53 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	3	3	3	3
54 Musea	1.477	1.477	1.477	1.477
55 Cultureel erfgoed	19	19	19	19
61 Samenkracht en burgerparticipatie	173	173	173	173
Baten	4.401	4.400	4.400	4.400
Lasten				
41 Openbaar basisonderwijs	625	625	523	523
42 Onderwijshuisvesting	7.197	7.229	7.550	7.839
43 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	4.441	4.441	4.441	4.441
52 Sportaccommodaties	3.305	3.682	3.708	4.096
53 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	3.849	3.745	3.542	3.542
54 Musea	8.325	8.176	8.184	8.207
55 Cultureel erfgoed	207	206	205	205
56 Media	4.152	4.122	4.122	4.122
61 Samenkracht en burgerparticipatie	10.172	9.816	9.681	9.363
Lasten	42.273	42.044	41.957	42.339
Saldo Solide maatschappelijke basis	-37.871	-37.644	-37.557	-37.939

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Solide maatschappelijke basis				
Reeds besloten:				
<i>Stand Programmabegroting 2020-2023</i>	-36.339	-36.600	-35.599	-35.671
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
<i>ARB 3 - 2019</i>	-243	-243	-243	-243
<i>ARB 4 - 2019</i>	-25	-26	-25	-25
<i>Septembercirculaire 2019</i>	-20	-20		
<i>Kaderbrief 2020</i>	-476	-413	-913	-1.163
<i>ARB 1 -2020</i>	-323	-233	-231	-235
Nog te besluiten voorstellen:				
<i>Bestaand beleid</i>	-50	-50	-50	-50
<i>Actualisatie reserves</i>	-59		-316	
<i>Nominale ontwikkeling</i>	-435	-425	-410	-406
<i>Herijking investeringsplan</i>	-174	58	-277	-653
<i>Herrekening omslagrente</i>	506	511	510	510
<i>Motie Mediafonds</i>	-30			
<i>Subsidie VAK</i>	-200	-200		
<i>Meicirculaire 2020</i>	-3	-3	-3	-3
Totaal - Solide maatschappelijke basis	-37.871	-37.644	-37.557	-37.939

Toelichting op de mutaties

Bestaand beleid

Vanuit het budget Economie is € 50.000 structureel beschikbaar gekomen voor onderwijs ter versterking van de beroepskolom, omdat de mogelijkheden voor cofinanciering ontbreken.

Meicirculaire

Het budget van Decentralisatie-uitkering Brede impuls combinatiefuncties/ buurtsportcoaches is door het rijk structureel met € 3.000 geïndexeerd.

Actualisatie reserves

In de reserve Beleid & uitvoering is vanuit vorige jaren nog € 29.000 beschikbaar voor uitvoering van het programma Kansen voor Buitenhof, dat wordt ingezet voor realisatie van de opgaven zoals benoemd in de voortgangsrapportage 'Kansen voor Buitenhof'.

Ten laste van de reserve Maatschappelijke voorzieningen:

Zoek & Boek vervanging (2021)

Voor het boeken van ruimten in de wijkaccommodaties wordt gebruikt gemaakt van zoekenboekdelft.nl. Er is een traject gestart om te kijken naar een andere oplossing die qua beveiliging beter aansluit op de wensen en eisen van de gemeente Delft. Daarnaast mist het huidige systeem, hoewel zeer eenvoudig in gebruik, een aantal functionaliteiten die wenselijk zijn. De middelen worden ingezet om te komen tot een toekomstbestendig reserveringsstelsel (applicatie) voor de gemeentelijke wijkaccommodaties (€ 30.000).

Aanpassing Huize Monica (2023)

Gezien de huidige geïsoleerde ligging in de wijk van het wijkcentrum Delft Noord (Brasserskade) vinden er al enige tijd met maatschappelijk partners gesprekken plaats om het wijkcentrum, op termijn, te verplaatsen naar Huize Monica. Met het verplaatsen van het wijkcentrum naar Huize Monica komt de accommodatie centraler in de wijk te liggen en wordt toegankelijker voor een brede populatie. De middelen worden ingezet voor verplaatsing en herinrichting van het toekomstige wijkcentrum Delft Noord (€ 316.000).

Motie Mediafonds

De raad heeft bij de vaststelling van de Kaderbrief 2020 de motie Mediafonds ter versterking lokale (onderzoeks-)journalistiek aangenomen. Conform de motie wordt een bedrag van € 30.000 uit de Algemene reserve bestemd voor dit doel. De provincie stimuleert gemeenten om een eigen mediafonds op te zetten. Met de subsidieregeling die hiervoor ingaat in 2021 verdubbelt de provincie de bijdrage van de gemeente, tot een maximumsubsidie van € 50.000. De inzet van Delft is om de maximale bijdrage aan te vragen, zodat een ruim budget beschikbaar komt.

Subsidie De VAK

De evaluatie van het concept OPEN bevestigt dat De VAK met de huidige subsidie het bestaande activiteitenniveau niet in stand kan houden en niet volwaardig kan participeren in OPEN. Uit de benchmark blijkt bovendien dat de subsidie van De VAK onder de subsidie per inwoner en per cursist zit, die gemiddeld in Nederland wordt gegeven. Daarom wordt voor 2021 en 2022 extra subsidie van € 200.000 per jaar vrij gemaakt voor De VAK. Een definitieve keuze voor het vervolg van de financiering van De VAK wordt uiterlijk bij het opstellen van de Programmabegroting 2022-2025 gemaakt.

Overzicht investeringen

Investerings (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2019	Fasering				
			2020	2021	2022	2023	2024
Solide maatschappelijke basis			2020	2021	2022	2023	2024
Praktijkschool Grotius	7.318	2.818	4.500				
Laurentius, Cornelis Musius	4.497	3.637	860				
Librijn, Maria Duystlaan	4.411	411	500	1.800	1.700		
Stanislas, Krakeelpolderweg	700		700				
Slauerhofflaan (Pleysierschool)	4.550	250	800	1.700	1.800		
ISK	4.100			1.300	2.800		
Nieuw Colijnlaan bewegingsonderwijs (sportzaal)	1.500				1.500		
SC Delfland - warmtepomp	100		100				
1e inrichting pro-grotius	293		293				
Reservering OHP	107			107			
CO2 neutraal/gasvrije school	407		100	100	207		
Binnen- en buitensport	1.500		500	150	250	600	
Sportpark Kruithuisweg	259		259				
Sportpark Kruithuisweg t.l.v. reserve	4.100		820	1.640	1.640		
Sportpark Brasserskade	1.099		90	972			37
Sportpark Pauwmolen	255			255			
Sportpark Kerkpolder	157		136		21		
Sportpark Tanthof	113				46	67	
Sportpark Biesland t.l.v. reserve	700		700				
Sportpark Voorhof t.l.v. reserve	250		250				
Herinrichting de Reiger	74	28	46				
Museum presentaties	660		110	110		440	
Beveiliging Prinsenhof	1.086	79		466		541	
Archeologie - Kluizenaarsbocht	50		50				
Onderwijshuisvesting IGVO t.l.v. reserve	10.000		1.500	1.000	4.000	2.000	1.500
Div. éénpitters	750			750			
Tanthof complexen	6.700		1.700	1.000	4.000		
Bewegingsonderwijs	1.500				1.500		
Passend onderwijs (Griegstraat)	700			700			
Informatieplan Omgevingswet	1.500	36	1.464				
Poptahof	2.556		1.561	995			
Rietveldtheater	1.113		1.113				
Ontwerp museum Prinsenhof Delft	200		200				
Aankoop woningen Schoolstraat 1 en 3 alsmede Oude Delft 177 - beheer voor 5 jaar t.l.v. reserve	950	280	670				
Totaal	64.255	7.539	19.022	13.045	19.464	3.648	1.537

Toelichting op de investeringen

Librijn Maria Duystlaan

Er wordt een school gebouwd in combinatie met woningen op de huidige locatie van het zwembad. De procedure voor de sloop van het zwembad loopt volgens planning. In 2021 wordt het ontwerp van het schoolgebouw met woningen afgerond. Daarna gaat de aanbesteding van het werk starten en wordt het vergunningetraject doorlopen. De planning is om in de zomer te starten met de bouw.

Pleysier/ISK/sportzaal

De drie projecten, nieuwbouw Pleysierschool, nieuwbouw ISK en Colijnlaan bewegingsonderwijs zijn samengevoegd. De sloop van het schoolgebouw aan de Aart van der Leeuwlaan 12, de locatie van het nieuwe (school-)gebouw wordt voorbereid en naar verwachting in 2021 uitgevoerd. In 2021 wordt het ontwerp van het schoolgebouw met woningen afgerond. Daarna gaat de aanbesteding van het werk starten en wordt het vergunningetraject doorlopen. De planning is om in de zomer te starten met de bouw.

Reservering OHP

Dit budget is gereserveerd voor eerste inrichtingen van nieuwe scholen zoals het IGVO.

CO₂ neutraal/gasvrije school

Dit budget wordt gebruikt om bij lopende projecten eventuele budgetoverschrijdingen voor het aardgasvrij maken van het schoolgebouw op te vangen.

Binnen- en buitensport

Dit betreft meerdere kleine investeringen ten behoeve van binnen- en buitensport. In 2021 is o.a. de aanleg van hardlooproutes rondom de binnenstad en het omvormen van 2 sportvelden van Brasserskade gepland.

Sportpark Kruithuisweg t.l.v. de reserve

Uitplaatsing van Blue Bird naar een nieuwe locatie aan de Thijsseweg en realisatie hockeyveld ten behoeve van Hudito op de vrijkomende locatie.

Sportpark Brasserskade

De uit te voeren werkzaamheden voor dit sportpark betreffen renovatie van de grassmastervelden, de betonplaten en de veldafrostering.

Sportpark Pauwmolen

De investering in dit sportpark betreft de constructierenovatie inclusief drainage van een van de velden.

Museum presentaties

Deze investering is bedoeld voor de herinrichting van de vaste presentatie van de collectie. In verband met de voorgenomen investering voor de renovatie en herinrichting (realisatie ruimtelijke visie) van het hele museum wordt terughoudend geïnvesteerd.

Beveiliging Prinsenhof

Voor deze vervaningsinvestering geldt dat alleen de meest noodzakelijke vervanging wordt gerealiseerd in verband met de voorgenomen verbouwingsplannen (realisatie ruimtelijke visie). In 2021 moet een aantal verouderde systemen vervangen worden, zoals het objectdetectiesysteem, hetgeen een investering vergt van € 150.000. Deze systemen zijn na verbouwing weer inzetbaar.

Archeologie - Kluizenaarsbocht

Het investeringsbudget is bedoeld voor het aanschaffen c.q. vernieuwen van apparatuur voor het archeologisch veldwerk. Denk aan meetapparatuur waarmee op basis van GPS de opgravingen digitaal in kaart worden gebracht.

IGVO

In 2020 wordt de architect geselecteerd en gestart met het ontwerp. Het ontwerp wordt stedenbouwkundig afgestemd met de ontwikkeling op Gele Scheikunde. Het definitief ontwerp moet eind 2020 gereed zijn. In 2021 wordt het ontwerp van het schoolgebouw afgerond. Daarna gaat de aanbesteding van het werk starten en wordt het vergunningetraject doorlopen. De planning is om in de zomer te starten met de bouw.

Diverse eenpitters en Passend onderwijs

Deze bedragen zijn gereserveerd voor ontwikkelingen in het reguliere en speciale onderwijs waarbij gebouwen moeten worden aangepast.

Tanthof

Eind 2020 wordt de uitkomst verwacht van de haalbaarheidsstudie voor het scholencluster Tanthof. Als het scholencluster mogelijk is, zal gestart worden met het traject voor concreet PvE, omgevingsvergunning en architectenselectie.

Rietveldtheater

Deze investering is bedoeld voor de verbouwing van het Rietveldtheater. Het betreft enerzijds groot onderhoud en anderzijds verbeteringen vanuit zowel de functionaliteit als beoogde duurzaamheid van het gebouw, noodzakelijk om het voor de huidige theaterfunctie te kunnen blijven inzetten.

Ontwerp Museum Prinsenhof Delft

Voor het project Prinsenhof is in de Programmabegroting 2020-2023 budget beschikbaar gesteld. Het budget kent een exploitatiecomponent en een activeringscomponent. Het geschatte deel dat voor activering in aanmerking komt is opgenomen onder de investeringen. Wat geactiveerd mag worden wordt (achteraf) bepaald door de aard van gemaakte kosten en het BBV.

Aankoop woningen Schoolstraat 1 en 3

Voor de aankoop van de Schoolstraat 3 en Oude Delft 177 is een investeringskrediet beschikbaar gesteld. Het object Oude Delft 177 is op 30 december 2019 geleverd aan de gemeente. Voor aankoop van het object Schoolstraat 3 vinden nog gesprekken plaats en is de verwachting dat de levering in 2020 kan plaatsvinden. Bij de gesprekken over Schoolstraat 3 wordt ook aankoop van Schoolstraat 1 besproken.

Economische zelfstandigheid

Global Goals

Het programma Economische zelfstandigheid levert een bijdrage aan de volgende Global Goals:

1 Wat willen we bereiken?

Economische zelfstandigheid		
	Nu: 2020	Streven: 2021
Aantal inwoners in bijstand per 1000	44 Delft 37 NL	Verskil blijft gelijk
Doelgroepbereik: aantal regelingen	2,17	1,98
Geslaagde trajecten schuldhulpverlening	88%	80%

Vergelijkingscijfers BBV		
	Delft	Nederland
% Netto arbeidsparticipatie	66,8%	68,8%
% Functiemenging	52,3%	53,2%
Bijstandsuitkeringen per 1000 inwoners	44	37
Demografische druk	51,3%	70,0%
Re-integratievoorzieningen per 10.000 inw.	336	305
% Kinderen in armoede	10%	7%
% Kinderen in armoede tot 110% minimum	10%	8%
% Jeugdwerkloosheid	1%	2%

2 Wat gaan we ervoor doen?

Werk en inkomen

In Delft is meedoen, meetellen de basis. Werk, betaald of niet, geeft mensen waardering en erkenning, structuur en een netwerk. We begeleiden zoveel mogelijk mensen vanuit de bijstand naar werk, of als werk nog niet mogelijk is, naar maatschappelijke participatie (zie ook nota 'Werk is het beste medicijn', ris nr. 1928596). Naast onze reguliere dienstverlening zetten we daarvoor onder meer de aanpak IPS (Individuele plaatsing en steun) voort, voor mensen met psychische beperkingen. We verbreden deze aanpak naar de doelgroep met minder zware psychische klachten. Verder maken we het makkelijker voor mensen die naast hun uitkering parttime werken. Zij hebben te maken met verrekening van hun inkomsten met hun uitkering. Dat levert tot nu toe soms onduidelijke situaties voor hen op. In september 2020 zijn we daarom gestart met het invoeren van een methodiek waardoor de verrekening van inkomsten voor mensen met een uitkering simpeler wordt (Surplus). We streven ernaar dat meer mensen gebruik gaan maken van Surplus in 2021.

Als gevolg van de coronapandemie verwachten we een forse toename van het aantal bijstandsgerechtigden. Werkse! anticipeert daar nu al op, door mensen die nieuw instromen zo snel mogelijk naar ander werk te bemiddelen. Dit gebeurt onder meer door de inzet van 'Hallo Werk': een app die in de regio Haaglanden en in de regio Rijnmond wordt gebruikt en waarmee werkzoekenden zich zelf kunnen presenteren bij werkgevers.

De gemeente Delft heeft als doel om de ontwikkeling van het aantal uitkeringen maximaal gelijk te laten zijn aan het landelijk gemiddelde. We gaan door met de taskforce BUIG en blijven daarin experimenteren met instrumenten om de instroom te beperken, de uitstroom te vergroten, kosten te beheersen en participatiemogelijkheden voor bijstandsgerechtigden uit te breiden.

Wij vinden het belangrijk dat ook bedrijven meehelpen met het bieden van werk voor alle Delftenaren. Daarom blijven wij in onze contacten met bedrijven hiervoor aandacht vragen.

We financieren de werkgelegenheid voor de medewerkers Sociale Werkvoorziening (SW), beschut werk en van de ID-banen (Instroom-Doorstroombanen, een oude regeling die langzaam afloopt).

De gemeente biedt inkomensondersteuning aan mensen die geen werk en geen andere bron van inkomsten hebben.

Daarnaast ondersteunen we mensen met een inkomen tot 110% van de bijstandsnorm met bijzondere bijstand. We blijven streven naar een zo groot mogelijk bereik van de regelingen bijzondere bijstand, ook om de gevolgen van armoede te verzachten, met name voor kinderen. In 2021 verschijnt een nota over dit onderwerp.

Inburgering en taalbeheersing

Vanaf 1 juli 2021 wordt de gemeente verantwoordelijk voor de uitvoering van de nieuwe wet Inburgering. In aanloop naar de nieuwe wet monitoren en ondersteunen we degenen die vanaf 1 januari 2013 inburgeringsplichtig werden en nog niet geslaagd zijn voor hun inburgeringsexamen. De huisvesting van statushouders blijven we ook in 2021 uitvoeren.

Een goede taalbeheersing is noodzakelijk om mee te kunnen doen in de samenleving. De gemeente biedt voor degenen die moeite hebben met lezen, schrijven of rekenen verschillende vormen van volwasseneneducatie.

Schuldhelpverlening

Binnen de schuldhelpverlening onderkennen we verschillende thema's. Om te voorkomen dat mensen schulden maken (=preventie) is voorlichting over het risico op schulden heel belangrijk. De gemeente biedt die voorlichting onder meer via filmpjes op de website en flyers. Verder werken we nauw samen met vrijwilligersorganisaties en verstrekken we een subsidie aan geldfit (een website met informatie over schulden voorkomen en oplossen). Voor mensen die beginnende betaalachterstanden hebben, zetten we de pilot EMMA voort (=vroegsignalering).

Voor mensen die schulden hebben, passen we schuldbemiddeling toe. Vanaf 2021 investeren we expliciet in schuldhelpverlening aan ondernemers. Dit is door de coronapandemie een urgent thema.

Eén van de middelen om schuldhelpverlening effectiever te maken, is het toepassen van maatwerk. Dat maatwerk passen we ook toe in het Jongerenperspectieffonds. Hiermee helpen we jongeren met schulden om schuldevrij te worden en tegelijkertijd een opleiding te volgen of werk te vinden.

Vanuit de bijzondere bijstand financiert de gemeente budgetbeheer en bewindvoering, meestal in combinatie met een schuldbemiddelingstraject.

Veel verschillende vormen van communicatie rond schuldhelpverlening zijn cruciaal om zoveel mogelijk burgers te bereiken. Het afgelopen jaar heeft de gemeente extra middelen vrijgemaakt voor deze communicatie. Door de economische crisis als gevolg van corona zullen meer mensen in financiële problemen komen. Hen zo goed mogelijk bereiken en voorlichten is cruciaal. Daarom willen we de komende drie jaar opnieuw extra inzet plegen op communicatie.

Actieplan sociaal domein

In het kader van het actieplan sociaal domein zetten we de volgende acties in:

- We streven ernaar de kosten van bewindvoering omlaag te brengen door een intensievere samenwerking met de rechtbank (de partij die in veel gevallen bewindvoering oplegt). Zo willen we voor een aantal mensen voorkomen dat zij onder bewind gesteld worden, omdat er voor hen een goedkoper alternatief beschikbaar is, zoals bijvoorbeeld budgetbeheer. Dit resulteert voor de gemeente in lagere lasten.
- Ook op de kosten van budgetbeheer willen we een besparing halen. We gaan onderzoeken in hoeverre er cliënten zijn die in plaats van met budgetbeheer beter geholpen worden door vaste lasten vanuit de uitkering door te betalen.
- Uit onderzoek van onder meer Divosa is gebleken dat investeren in schuldhelpverlening loont. Elke euro geïnvesteerd in schuldhelpverlening levert de samenleving 1,4 tot 2 euro op. Daarom investeren we de komende jaren extra in schuldhelpverlening, met name in schuldhelpverlening aan ondernemers en in communicatie.
- Tot slot zetten we het resterend deel van het overschot BUIG-budget in om het tekort binnen het sociaal domein te dempen.

Samenwerking

Bestaande samenwerkingsverbanden (onder meer):

- Werkse! (verbonden partij)
- Arrangementen via prestatiecontracten met uitvoeringspartners
- Pact tegen armoede
- MVO-platform WerkWaardig
- Regionaal platform arbeidsmarkt Haaglanden

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Economische zelfstandigheid				
Baten				
63 Inkomensregelingen	51.855	51.854	51.754	51.754
64 Begeleide participatie	11.755	11.755	11.755	11.755
Baten	63.610	63.609	63.509	63.509
Lasten				
63 Inkomensregelingen	57.084	57.049	56.744	56.094
64 Begeleide participatie	23.414	22.648	22.272	22.310
65 Arbeidsparticipatie	12.030	12.781	12.973	13.076
671 Maatwerkdienstverlening 18+	60	60	60	60
Lasten	92.589	92.539	92.049	91.540
Saldo Economische zelfstandigheid	-28.978	-28.929	-28.540	-28.030

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Economische zelfstandigheid				
Reeds besloten:				
<i>Stand Programmabegroting 2020-2023</i>	-30.103	-29.874	-29.845	-29.845
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
<i>ARB 4 - 2019</i>	84	85	86	86
<i>Septembercirculaire 2019</i>	-142	-143	-143	-143
<i>Kaderbrief 2020</i>	450	450	450	450
<i>ARB 1 -2020</i>	97	97	97	97
Nog te besluiten voorstellen:				
<i>Meicirculaire Gemeentefonds</i>	-530	-641	-586	-627
<i>Actualisatie reserves</i>	23			
<i>Bijstelling Sociaal Domein</i>	1.318	1.718	2.218	2.218
<i>Herrekening omslagrente</i>	9	8	7	8
<i>Schuldhelpverlening</i>	-320	-650	-650	
<i>Werkse!</i>	200	85	-115	-215
<i>Nominale ontwikkeling</i>	-64	-64	-59	-59
Totaal - Economische zelfstandigheid	-28.978	-28.929	-28.540	-28.030

Toelichting op de mutaties

Meicirculaire Gemeentefonds

In de meicirculaire is voor 2020 extra geld toegekend voor stijging van loonkosten WSW (€ 306.000) en Wajong (€ 12.000) en voor de begeleiding nieuwe doelgroepen naar werk (€ 24.000).

Per 1 juli 2021 treedt de Wet Inburgering in werking. Voor de structurele uitvoeringskosten is in 2021 een bedrag van € 180.000, in 2022 een bedrag van € 400.000 en na 2022 een bedrag van € 440.000 toegekend.

Het budget voor armoedebestrijding onder kinderen is met € 8.000 verhoogd.

Actualisatie reserves

In de reserve Beleid en uitvoering is, na de laatste onttrekking in 2021 (€ 23.000) geen ruimte meer. Uit deze reserve werden de cursussen Taal op Eigen Kracht gefinancierd. De middelen die in 2021 worden ingezet zijn bedoeld voor de doorloop van cursussen die in 2020 zijn gestart.

Bijstelling Sociaal Domein

De voordelen op het BUIG-budget worden ingezet voor verlaging van de tekorten van het Sociaal Domein.

Het BUIG-budget wordt toegekend op basis van een objectief verdeelmodel en de hoogte ervan is gebaseerd op het landelijk macrobudget. De landelijke BUIG-uitkering van het Rijk is moeilijk te beïnvloeden en is sterk afhankelijk van landelijke ontwikkelingen.

De laatste jaren heeft Delft relatief goede resultaten behaald bij het terugdringen van het aantal bijstandsgerechtigden, resulterend in jaarlijkse BUIG-voordelen. Deze voordelen zijn niet vanzelfsprekend, maar er wordt veel moeite gedaan om dit BUIG-voordeel te blijven behouden

Schuldhelpverlening

Het college stelt voor extra te investeren in schuldhelpverlening, waardoor de pilot EMMA ook in 2022 en 2023 voortgezet kan worden (totaal € 380.000), het JPF in 2022 en 2023 voortgezet kan worden (totaal € 280.000), er ingezet kan worden op communicatie over schuldhelpverlening en armoedebestrijding (totaal € 240.000) en schuldhelpverlening aan ondernemers kan worden uitgevoerd (totaal € 480.000).

Werkse!

Het bijgestelde begrote exploitatieresultaat van Werkse is verwerkt in de cijfers van dit programma.

Stad in bedrijf

Global Goals

Het programma Stad in bedrijf levert een bijdrage aan de volgende Global Goal:

1 Wat willen we bereiken?

Groei van werkgelegenheid

De stad groeit. Voor de duurzame economische vitaliteit van Delft is het belangrijk dat de werkgelegenheid meegroeit. Daarnaast zien we op de arbeidsmarkt een verschuiving van taken en competenties naar de *Next Economy*: de economie van de toekomst. De technologische vooruitgang gaat ook gepaard met een arbeidsmarkt die steeds dynamischer is en waar banen aan de onderkant van het middensegment verdwijnen. Delft heeft behoefte aan meer banen voor praktisch geschoolden. Daarom is er aandacht nodig voor het stimuleren van meer werkgelegenheid op alle niveaus met name in de innovatieve maakindustrie en de toeristische sector.

De coronacrisis trekt op korte termijn een grote wissel op met name de toeristische sector, horeca en detailhandel. Op middellange termijn zien we ook bij innovatieve maakindustrie een risico. De jaren 2020 en 2021 zullen moeten uitwijzen hoe veerkrachtig de Delftse en regionale economie is.

Het is noodzakelijk om te blijven investeren in de economische (kennis-)infrastructuur als stuwende kracht achter de groei van de Delftse economie. We willen bereiken dat bestaande bedrijven zich goed kunnen ontwikkelen en nieuwe bedrijven makkelijk hun weg kunnen vinden in de stad. Voldoende bedrijfsruimte en een goed functionerende arbeidsmarkt met gekwalificeerd personeel is daarvoor noodzakelijk. We willen een versnelling aanbrengen in de ontwikkeling van de competenties naar de *Next Economy*. We zetten in op digitalisering van de innovatieve maakindustrie en de toeristische sector, horeca en detailhandel. Groei van werkgelegenheid kan de gemeente Delft niet alleen. Ondernemingen en instellingen die die groei moeten realiseren, kunnen we wel faciliteren met optimale dienstverlening, ruimte en verbindingen tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Vastgoedbedrijf

Het gemeentelijk vastgoed zetten we in als strategisch middel om beleidsdoelstellingen te bereiken.

Erfpachtbedrijf

Het erfpachtbeleid is ondersteunend aan de gemeente in het bewerkstelligen van (ruimtelijke) doelstellingen.

Binnenstad

We blijven vanuit een integrale visie werken aan een binnenstad die meer bereikbaar, leefbaar, levendig en ook voor het milieu duurzaam is.

Internationaal beleid - Europa

Internationaal beleid richt zich primair op Europa. Via Europese samenwerkingsprojecten, subsidies en netwerken zetten we vooral in op speerpunten in Delft (onder meer robotica, quantum, circulair, energie en mobiliteit).

Stad in bedrijf		
	Nu: 2020	Streven: 2021
Klantwaardering dienstverlening bedrijven	*	7,0
Overnachtingen toeristen	+3%	+25%
Banen	55.600	+1500
M ² bedrijfsruimte toevoegen	-2.000M2	+30.000M2

Vergelijkingscijfers BBV		
	Delft	Nederland
Banen per 1000 inwoners	748	792
Vestigingen per 1000 inwoners	113	152

Toelichting indicatoren

Klantwaardering dienstverlening bedrijven

We gaan verder op de ingeslagen weg om de klantwaardering te verhogen. We gaan er vanuit dat deze eind 2020 hoger is dan die in 2018 (onderzoek moet nog plaatsvinden) vanwege de extra inspanningen die we hebben gedaan wat betreft accountmanagement en de intensieve contacten die we tijdens de coronacrisis hebben gehad en initiatieven die daar uit zijn voortgekomen. In 2021 gaan we aan de slag met de verbeterpunten die uit dit onderzoek zijn gekomen en continueren we de ingeslagen weg met de verbetering van onze dienstverlening aan bedrijven. In 2018 kreeg de gemeente Delft een 6,3 van ondernemers voor de tevredenheid over de dienstverlening. Dat is plek 41 (van 49) van Zuid-Holland. Bij de meting eind 2020 wil Delft in de top 10 van de provincie staan. Hiervoor moeten ondernemers minimaal een 7 geven. Het volgende onderzoek vindt plaats in 2022.

Overnachtingen toeristen

De hotelsector is hard getroffen door de maatregelen in het kader van de coronacrisis. De snelheid en omvang van het herstel van verblijfstoerisme (zowel zakelijk als toeristisch) in 2021 is onzeker. De eerder verwachte groei van het aantal overnachtingen met 7% is nu onrealistisch. In 2021 wordt geen groei verwacht van overnachtingen in Delft ten opzichte van het aantal overnachtingen in 2019. Omdat een prognose voor de ontwikkeling niet kan worden gegeven op basis van groei over de afgelopen jaren, wordt uitgegaan van een percentage van 0%.

Banen en m² bedrijfsruimte toevoegen

Delft zet in op het realiseren van 10.000 extra banen op alle niveaus in de periode 2018-2040, waarvan 1.500 in deze bestuursperiode. Hiervoor is onder meer circa 100.000 m² aan extra bedrijfsruimte nodig tot 2030, zowel voor de (innovatieve) maakindustrie als voor de meer stedelijk verzorgende bedrijven.

2 Wat gaan we ervoor doen?

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen (= Ondernemersfonds)

Delft kent een Ondernemersfonds dat wordt beheerd voor en door de Delftse ondernemers. De gemeente legt voor dit fonds een opslag op op de onroerendezaakbelasting niet-woningen. In 2021 is de begrote opslag circa € 950.000. Het Ondernemersfonds gebruikt dit budget voor het opzetten van initiatieven en projecten die een impuls geven aan de economische ontwikkeling van de stad. Enkele voorbeelden uit het verleden zijn een muurschildering bij DSM, Bikezaq (CO₂-neutrale fietstas met oproep tot het kopen van lokale producten), het grootste insectenhotel ter wereld, de ontwikkeling van de gebiedsvisie Voorhof, de stimuleringsbijdrage voor LED/zonnepanelen en de landmark tulpenvaas A13.

Het Ondernemersfonds speelt ook een rol bij het herstel van Delft in coronatijd. Zo geeft het Ondernemersfonds een financiële impuls aan projecten in het kader van het herstelplan Bezoekerseconomie, zoals de uitrol van blauwe lopers in de binnenstad en de uitrol van Lokaal Delft Bezorgd, ter promotie van het kopen van lokale producten.

Economische ontwikkeling

Algemeen

Zoals genoemd houden we vast aan onze koers, het verhaal en de Agenda Delft 2040. We zetten in op de versterking van sociaaleconomische positie van Delft. De economische gevolgen van de coronapandemie houden we hierbij in de gaten. We kijken naar de effecten in de regio en voor de stad: hoe gaat met de banen en bedrijven? In 2021 blijven we inzetten op de volgende ontwikkelingslijnen die maximaal bijdragen aan versterking van het Delftse ecosysteem en aan een toename van de werkgelegenheid.

Fysieke ontwikkelruimte bedrijven

Het moet in Delft mogelijk zijn om bedrijven die willen groeien te behouden voor Delft en de regio. Dat betekent dat er voldoende passende fysieke plekken zijn, maar ook vastgoedconcepten die het mogelijk maken voor bedrijven om te kunnen groeien in hun eigen tempo. We stimuleren en – waar mogelijk – faciliteren marktinitiatieven die bijdragen aan het ontwikkelen van nieuwe bedrijfsruimte en het verduurzamen van de huidige voorraad bedrijfsruimte. Het uitgangspunt hierbij is dat we planologisch sturen op het ontwikkelen van nieuwe kantoorruimte rondom de twee stations, ruimte voor de maakindustrie faciliteren op Schieoevers, onderzoeksbedrijven op de campus, en ruimte voor stedelijk verzorgende bedrijven in de wijken. Indien noodzakelijk participeren we direct in projecten om de gewenste bedrijfsruimte te realiseren. Van belang is hier ook de kans te verzilveren met het onderwijs en het 'veroveren' van de hele techniekketen. Dat betekent dat er naast ruimte voor bedrijven ook aandacht is voor het opleiden van jongeren voor de banen van morgen en het om- en bijscholen van werkkenden.

In 2021 geven we daarnaast verdere invulling aan het uitvoeringsprogramma van de ruimtelijk economische visie. Deze omvat concrete acties die samen voorzien in voldoende groei-ruimte voor bedrijven. Enkele concrete projecten die we momenteel met partners ontwikkelen en die bijdragen aan de fysieke ontwikkelruimte:

- Versterking van de Biotech Campus Delft tot een open innovatiecampus met een nieuw bedrijfsverzamelgebouw (circa 3.000m²) in samenwerking met DSM, TU Delft en provincie Zuid-Holland. In 2021 streven we ernaar dat dit pand gevuld is en stichting Planet B.io als uitvoeringsorganisatie goed op stoom is met het opzetten van de campusactiviteiten.
- Bouw en opening van NeXt!Delft, het doorgroeigebouw (circa 20.000 m²) van YES!Delft dat hiernaast gebouwd wordt. Naast bedrijfsruimte biedt het ook maakruimte en ontmoetingsruimtes. Eind 2021 wordt het pand opgeleverd.
- Ontwikkeling Kabeldistrict: herontwikkeling van de voormalige kabelfabriekshallen tot de centrale plek voor de Delftse innovatieve maakindustrie (circa 45.000m² aan vernieuwd commercieel programma waaronder bedrijfsruimte en kantoren). De gemeente wil in het kabeldistrict ook actief deelnemen en investeren.

Wijkeconomie

In 2021 sturen we op de inpassing van nieuwe kleinschalige bedrijfsruimten in de verschillende gebiedsontwikkelopgaven in Delftse wijken. Hiermee werken we gericht toe naar het versterken van de wijkeconomie met arbeidskansen voor een brede doelgroep en de zichtbaarheid van ondernemen en werken in alle wijken.

Verbeteren dienstverlening aan bedrijven

Eind 2020 vindt er weer een klanttevredenheidsonderzoek plaats voor de MKB-vriendelijkste gemeente. De uitkomsten van het onderzoek gebruiken we om de dienstverlening aan het bedrijfsleven te optimaliseren. We zullen met name nog stappen zetten in casemanagement voor complexe vragen en problemen. Ook voor zaken die te maken hebben met de Omgevingsvisie, omdat dit een nieuwe werkwijze betekent tussen het bedrijfsleven en de gemeente, ook in relatie tot dienstverlening.

Acquisitie en accountmanagement (Delft Technology Partners)

In 2021 zetten we verder in op gerichte acquisitie van bedrijven waarmee we in 2019 een start hebben gemaakt. Dit doen we op drie manieren. Ten eerste door bekendheid te geven aan wat er allemaal in Delft speelt rond ontwikkeling en techniek, veelal via de bestaande netwerken. Ten tweede door samenwerking te bevorderen door bedrijven van buiten actief te verbinden met ondernemingen en kennisinstellingen in de stad. Ten slotte proberen we zoveel mogelijk te bevorderen dat de bedrijven die een samenwerkingsrelatie hebben gevonden in Delft ook een vestiging openen.

We zetten verder in op een verbreding van Delft Technology Partners met kennis- en opleidingsinstellingen, ondernemingen en bedrijvennetwerken.

Communities en netwerken

In 2021 gaan we verder met het versterken van de communities die meerwaarde bieden, zoals Planet B.io, Technet Delft, Quantum Delft en Buccaneer Partners. We heroverwegen onze betrokkenheid bij netwerken met een beperktere bijdrage aan ons economisch ecosysteem. Daarnaast zullen we partijen van buiten (met name bedrijven) zoveel mogelijk koppelen aan deze netwerken, vanuit de gedachte van samenwerking en uitdragen van de specifieke Delftse kwaliteiten.

Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt wordt als gevolg van de snelheid van nieuwe technologische ontwikkelingen steeds belangrijker. De 'next professional' vraagt om actuele kennis en *skills* die aansluiten bij de vraag van bedrijven. Dit is zowel van belang voor de huidige studenten (op alle niveaus) als mensen die al aan het werk zijn. In de Human Capital Agenda van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) wordt ingezet om die aansluiting te optimaliseren voor werkenden. De gemeente heeft zich verbonden aan dit akkoord. Delft ondersteunt zowel fysieke als programmatische initiatieven die bijdragen aan deze doelstellingen, zoals publiek-private samenwerkingen tussen onderwijs en bedrijfsleven en fieldlabs. Hiervoor is een beleidskader opgesteld die uitvoering geeft aan de Strategische Onderwijsagenda en de Ruimtelijke Economische Visie.

Deelname MKB werkplaatsen

Samen met De Haagse Hogeschool, de gemeenten Zoetermeer en Den Haag, en ondersteund door de provincie Zuid-Holland en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat richten we MKB Werkplaatsen op waar studenten midden- en kleinbedrijven ondersteunen met onder meer digitalisering van hun bedrijfsmodel. De oprichting van de MKB Werkplaats in Delft sluit aan bij de ambitie op het gebied van digitalisering en ondersteuning van het mkb en het verbinden van het onderwijs en de economie. Corona heeft deze opgave urgenter gemaakt

Stimuleren kennisstarters en technologische ontwikkelingen

Eind 2016 sloten TU Delft en gemeente Delft een convenant om de ontwikkeling van de stad en de campus van de TU Delft meer te verbinden en te versterken. Sterke ontwikkelingen op de campus realiseren zich fysiek op TU Noord en TU Zuid. Programmatisch ligt de focus op technologieën met maatschappelijke impact. Een sleutelspeler voor het behalen van deze doelen is YES!Delft. Ook in 2021 levert de gemeente een bijdrage van € 150.000 aan YES!Delft om daarmee het startersklimaat in Delft en de regio verder te versterken. In 2021 kiezen we ervoor een deel van de bijdrage aan YES!Delft specifiek te richten op de ontwikkeling van een nieuw programma voor quantum startups in Delft, omdat deze sector veel potentie biedt voor de Delftse economie.

InnovationQuarter

De gemeente is aandeelhouder en participant van de regionale ontwikkelmaatschappij InnovationQuarter (IQ). Naast de gemeente is onder andere ook de TU Delft aandeelhouder en participant. IQ heeft drie kerntaken: business development, acquisitie en investeren. Ondersteuning van de EBZ en public affairs in de regio is inmiddels een belangrijke vierde activiteit geworden. Hierbij wil IQ zich – naast de focus op belangrijke regionale economische clusters – meer gaan richten op bedrijven met maatschappelijke impact. In 2021 blijft de bijdrage van gemeente Delft € 200.000.

Regionale economie

De regionale strategische agenda van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag loopt tot en met 2022. De 23 gemeenten in de Metropoolregio hebben hier hun koers in gekozen. De agenda is te zien als een belangrijke bouwsteen voor het versterken van het economische vestigingsklimaat, inclusief het verbeteren van de bereikbaarheid in de regio. Zo worden de economische kansen van mensen en de agglomeratiekracht van de regio vergroot. Ook in 2021 blijft de samenwerking op MRDH-schaal belangrijk voor de economie van Delft. De inzet blijft gericht op het voortzetten en versterken hiervan.

Daarnaast blijft Delft actief met het doorontwikkelen van verschillende regionale fieldlabs als aanjagers van de regionale en lokale economie, met verder ontwikkelen van innovatieve bedrijvigheid, met versterken van verschillende regionale campussen en met stimuleren van een betere aansluiting van

het onderwijs op de arbeidsmarkt. Denk hierbij aan de robotica fieldlabs RoboHouse en SAM|XL en het fieldlab The Green Village dat gericht is op de energietransitie in de bebouwde omgeving. Om op deze vlakken krachtiger te kunnen opereren, werkt Delft binnen de MRDH samen met de overige gemeenten en indien nodig en wenselijk ook met verschillende coalities in de regio.

We werken samen in Landsdeel West (Noord-Holland, Zuid-Holland, Flevoland en Utrecht) om het programma kansen voor West III vorm te geven op het gebied van innovatie en klimaat & energie.

Economische ontwikkeling - Internationaal beleid - Europa

Een nieuwe nota Delft in Europa geeft richting aan onze inzet op dit beleidsterrein. We zetten in op het ondersteunen van onze kennispartners bij Europese subsidieaanvragen (onder meer TU Delft, Haagse Hogeschool, Hogeschool Inholland, TNO, Deltares) voor zover ze aansluiten op onze ambities en het bestuursprogramma. Binnen de City Deal Kennis Maken en het convenant met de TU Delft werken we samen in onderzoek en onderwijs, zo mogelijk met regionale, nationale en Europese financiering.

We bereiden ons voor op een nieuw EU Meerjarig Financieel Kader, onder meer door onze positie (afwisselend met Leiden en Almere) in het Comité van Toezicht Kansen voor West (EFRO).

Samen met het Netwerk Kennissteden Nederland onderzoeken we in 2021 aansluiting bij de European Urban Agenda. Daarnaast is Delft actief partner in Scifi (open data inzetten voor slimme oplossingen van maatschappelijke uitdagingen) en het ERASMUS+ project "Socially Engaged Universities" met het stadslab Tanthof als onderwerp van onderzoek.

Economische promotie

Beleid, toerisme en evenementen

Evenementenbeleid

Delft heeft een aansprekend aanbod aan evenementen voor uiteenlopende doelgroepen. De gemeente koestert deze evenementen, de organisatoren en alle vrijwilligers. In 2020 heeft de evenementensector door de coronacrisis een zware periode doorgemaakt. Vele evenementen hebben door de coullance op de prestatiesubsidies het hoofd boven water kunnen houden. In 2021 zetten we in op het terugbrengen van de levendigheid in de stad. Evenementen kunnen door hun aantrekkende werking en creatieve impuls bijdragen aan het herstel van de bezoekerseconomie van Delft. Voor 2021 stelt de gemeente voor structurele prestatiesubsidies in totaal € 275.000 beschikbaar en voor incidentele prestatiesubsidies € 60.000. Het evenementenbudget wordt voor het grootste gedeelte ingezet voor evenementensubsidies aan bestaande én nieuwe evenementen (waarbij we onder meer letten op evenementen die een koppeling leggen met de kernwaarden van Delft: Creating History). Daarnaast zetten we een gedeelte in voor het verbeteren van de marketing en communicatie van het evenementen- en culturaanbod in Delft. Op die manier stimuleren we het versterken en uitbreiden van het evenementenaanbod en maken we de koppeling met de gewenste stadsmarketing.

We hebben daarbij blijvend oog voor de veiligheid bij evenementen.

75 jaar vrijheid

Vanwege de uitbraak van corona is een aantal activiteiten in het kader van de viering van 75 jaar vrijheid doorgeschoven naar de eerste helft van 2021. Het gaat onder meer om de Vrijheidsmaaltijden, het Vrijheidsconcert The Armed man, het Vrijheidsdebat volwassenen en kinderen, de Vrijheidsdocumentaire Freedom is not Free, de Vrijheidsexpositie het Uur U en het Delftse Vrijheidsfestival op 8 mei (de dag waarop Delft is bevrijd).

Toerisme

Het streven is om eind 2020 de geactualiseerde Visie Toerisme te hebben vastgesteld. Daarvan uitgaande begint de uitvoering in 2021. De focus van de visie is op 2030, maar op korte termijn is de aandacht vooral gericht op het binnen de kaders van die visie werken aan verantwoord herstel van de toeristische sector in Delft. In 2021 worden de laatste voorbereidingen getroffen voor een verhuizing van

de VVV en het kantoor van de stichting Delft Marketing naar het Huis van Delft, een nieuwe innovatieve hotspot direct naast het station. Delft Marketing zet haar inzet voort op een strategische 'destinatiemarketing' om zo de juiste bezoekers, op het juiste moment en op de juiste plaats te krijgen. De inzet wordt uiteraard afgestemd op ontwikkelingen in de sector als gevolg van de coronacrisis, met marketing gericht op de kwaliteitstoerist: de kapitaalkrachtige cultuurminnende toerist uit Nederland, Duitsland, België en het Verenigd Koninkrijk. In 2021 staat ook de opening van Theaterproductie Willem van Oranje gepland. Het theater opent naar verwachting in september zijn deuren voor publiek.

Het Convention Bureau Delft richt zich in 2021 ook weer op het werven van (wetenschappelijke) congressen en bijeenkomsten, om ook het herstel van zakelijk bezoek aan Delft te stimuleren.

Eind 2020 ligt de nieuwe huisvestingswet met een kader voor toeristische verhuur van woonruimte ter besluit bij de Tweede Kamer. De nota Toeristische verhuur van woonruimte geeft hier lokaal verder invulling aan. 2021 zal in het teken staan van het onderzoeken van de implementatie van en handhaving op dit beleid. Er wordt een registratiesysteem ingericht om toe te kunnen zien op toeristische verhuur. Op deze manier richten we ons op het stimuleren van een bepaald accommodatieaanbod dat past bij de beoogde doelgroepen in de toeristische visie, met oog voor de leefbaarheid in de stad.

Binnenstad

In de binnenstad moet het fijn zijn om te wonen en te verblijven. We blijven vanuit een integrale visie werken aan een binnenstad die meer bereikbaar, leefbaar, levendig en ook uit milieuoogpunt duurzaam is. De aanpak van stadslogistiek blijven we versterken en breiden we uit. We werken hierbij samen met de Stichting Centrum Management Delft (SCMD).

Erfpachtbedrijf (exploitatie uitgegeven terreinen)

We zetten erfpacht in als middel voor het realiseren van beleidsdoelstellingen en (ruimtelijke) opgaven. De exploitatielasten en -baten voor het erfpachtbedrijf zijn in de begroting opgenomen binnen het taakveld Exploitatie uitgegeven terreinen.

Vastgoedbedrijf (algemeen beheer vastgoed en exploitatie verhuur eigendommen)

We zetten de gemeentelijke vastgoedportefeuille in voor beleidsdoelstellingen en (ruimtelijke) opgaven. We houden bovendien objecten in stand die niet kunnen worden ingezet voor een beleidsdoel of waarvoor de markt niet bereid is om dit over te nemen. Gemeentelijk vastgoed zetten we verder in als 'vliegwiel' bij (ruimtelijke) opgaven om ontwikkelingen te stimuleren. De exploitatielasten en baten voor de vastgoedportefeuille zijn in de begroting opgenomen binnen het taakveld Algemeen beheer vastgoed en exploitatie verhuurde eigendommen. De exploitatielasten voor de gemeentelijke huisvesting worden verantwoord op het taakveld Overhead, maar maken integraal deel uit van het gemeentelijke Vastgoedbedrijf met de bijbehorende financiële spelregels voor het vastgoedmanagement.

De routekaart voor het verduurzamen van de Vastgoedbedrijfsportefeuille is in 2020 gereed. In 2021 beginnen we, op basis van deze routekaart, met het invoeren van duurzame maatregelen aan onze objecten. Voor deze maatregelen zijn aanvullende middelen gereserveerd binnen het taakveld Algemeen beheer vastgoed.

In 2021 stellen we een nieuwe vastgoedbedrijfanalyse op. Daarbij overwegen we het gebruik van de NEN2767-norm voor de monumenten in de portefeuille. De mogelijke effecten van deze heroverweging worden, in deze analyse, in beeld gebracht en betrokken bij de Programmabegroting 2022.

Daarnaast werken we aan het op orde brengen van de basis, dat wil zeggen het inlopen van achterstallig onderhoud, met name binnen de gymzalenportefeuille en het verder implementeren van het (huur-)beleid, zoals eind 2019 is vastgesteld in de vastgoedbedrijfanalyse.

Samenwerking

Bestaande samenwerkingsverbanden economie (onder meer):

- MRDH
- Economic Board Zuid-Holland (EBZ) waaronder de Human Capital Agenda valt
- InnovationQuarter
- YES!Delft
- DTP (Delft Technology Partners)
- The Hague Security Delta
- Medical Delta
- Maritime Delta
- Buccaneer Partners
- Platform Economisch Overleg
- Space Cluster Delft
- Technet Delft
- Quantum Delft
- Delft Marketing

Bestaande samenwerkingsverbanden binnenstad (onder meer):

- Stichting Centrum Management Delft (SCMD) - subsidierelatie
- BOB

Bestaande samenwerkingsverbanden internationaal beleid (onder meer):

- Energy Cities: Europees stedennetwerk op het gebied van energie, duurzaamheid, klimaat
- CIVITAS: Europees stedennetwerk voor mobiliteit
- POLIS: Europees netwerk mobiliteitsinnovaties (verkenning)
- Comité van Toezicht Kansen voor West (EFRO)
- Europatafel: regionaal overleg Leiden, Delft, provincie Zuid-Holland, Universiteit Leiden, LUMC

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Stad in bedrijf				
Baten				
03 Beheer overige gebouwen en gronden	8.710	4.344	4.344	4.344
31 Economische ontwikkeling	11	11	11	11
34 Economische promotie	28	28	28	28
Baten	8.748	4.383	4.383	4.383
Lasten				
03 Beheer overige gebouwen en gronden	6.844	6.624	6.591	6.591
21 Verkeer en vervoer	301	199	199	199
31 Economische ontwikkeling	1.859	1.859	1.859	1.859
33 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	1.131	1.131	1.131	1.131
34 Economische promotie	1.759	1.759	1.759	1.759
Lasten	11.893	11.572	11.538	11.538
Saldo Stad in bedrijf	-3.145	-7.189	-7.155	-7.155

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Stad in bedrijf				
Reeds besloten:				
Stand Programmabegroting 2020-2023	-6.071	-6.672	-7.130	-7.128
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
ARB 3 - 2019	3.033	-468	31	31
Kaderbrief 2020	-339	-275	-275	-275
Nog te besluiten voorstellen:				
Bestaand beleid	97	97	97	97
Herijking investeringsplan	-15	-15	-15	-17
Herrekening omslagrente	230	221	214	214
OZB - areaaluitbreiding	-16	-16	-16	-16
Nominale ontwikkeling	-64	-61	-61	-61
Totaal - Stad in bedrijf	-3.145	-7.189	-7.155	-7.155

Toelichting op de mutaties

Bestaand beleid

Het programma Stad in bedrijf bevat enkele bezuinigingsvoorstellen:

- Aframing budget externe adviezen t.b.v. visie binnenstad (-/- € 15.000)
- Niet indexeren subsidiebudgetten evenementen- en economisch beleid en toerisme (-/- € 32.000)

Daarnaast vindt er een budgetoverheveling plaats van € 50.000 vanuit het taakveld Economische ontwikkeling naar het taakveld Openbaar basisonderwijs (Programma Solide maatschappelijke basis) als cofinancieringsbudget in de onderwijsportefeuille.

Overzicht investeringen

Investeringen (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2020	Fasering				
			2020	2021	2022	2023	2024
Stad in bedrijf							
Evenementen en kermis - inrijbeperkende maatregelen	30	30					
Totaal	30	-	30	-	-	-	-

Stad en bestuur

We verbeteren onze dienstverlening aan onze burgers en bedrijven. Daarvoor versterken we ook onze bedrijfsvoering en processen.

Global Goals

Het programma Stad en bestuur levert een bijdrage aan de volgende Global Goal:

1 Wat willen we bereiken?

We zetten in op een goede relatie tussen stad en bestuur en burgers onderling. We verbeteren onze dienstverlening aan onze burgers en bedrijven en versterken daarvoor ook onze bedrijfsvoering en processen. We gaan door met de organisatieontwikkeling en zetten daarmee in op stevige sturing in de organisatie. We optimaliseren processen door gebruik te maken van werkprocesmanagement, klantreizen en leanmethodiek. We zetten onze capaciteit gericht in op een aantal belangrijke processen en beginnen bij de meest risicovolle.

Stad en bestuur		
	Nu: 2020	Streven: 2021
Klantwaardering dienstverlening burgers	*	7,0
Vertrouwensscore B&W	6,6	6,5
% Voelt zich verbonden met Delft	75%	75%

2 Wat gaan we ervoor doen?

Relatie stad en bestuur

De relatie tussen overheid en burgers blijft aan verandering onderhevig. Het college, gemeenteraad en organisatie zetten zich in om de relatie tussen stad en bestuur en tussen burgers onderling te versterken. Het college is zichtbaar in de stad en hecht grote waarde aan transparantie. Juist in deze tijden is verbinding tussen politiek, stad en bestuur belangrijker dan ooit. Ook in 2021 zullen we ons daar vol voor inzetten.

Relatie Delftenaren onder elkaar

Het is belangrijk dat mensen vanuit verschillende achtergronden elkaar ontmoeten in de stad en vreedzaam samenleven met elkaar, omzien naar elkaar en samen initiatief nemen op allerlei gebied. Gelukkig heeft Delft op dit gebied veel in huis. Vele Delftenaren zetten zich dagelijks in voor de stad en voor elkaar. We stimuleren daar waar mogelijk gemeenschapszin en onderlinge betrokkenheid. Het respect voor en de bescherming van ieders vrijheid vinden we hierbij van groot belang.

Bedrijfsvoering

In 2021 brengen we risicovolle processen in beeld. Dit is de basis voor prioritering en planmatige inzet voor vervolgstappen en verbetertrajecten. We pakken deze aan van frontoffice tot backoffice, van beleid tot uitvoering en over teams/afdelingen heen.

Als gevolg van BBV-regelgeving met betrekking tot overhead is net als vorige jaren een groot deel van de informatie over dit programma opgenomen bij het programma Overhead. Daarnaast verwijzen we voor een nadere invulling van wat we gaan doen naar de paragraaf Bedrijfsvoering.

Convenant TU Delft – gemeente Delft

De combinatie van stad en universiteit trekt veel (internationale) studenten, wetenschappers en overige medewerkers. De groeicijfers en -verwachtingen bieden naast kansen ook uitdagingen voor universiteit en stad. De TU Delft met zijn universitaire gemeenschap staat voor het aandragen van technologische oplossingen die een significante impact hebben op de weg naar een duurzame samenleving en een vitale economie. Ook vormt deze gemeenschap een belangrijk deel van de Delftse samenleving.

Langs drie thema's zijn de programma's van activiteiten geconcretiseerd en georganiseerd.

Thema 1 (De stad als campus, de campus als stad) is gericht op de fysieke inrichting en ontwikkeling, gericht op het sterker verbinden van de stad met de campus en vice versa. Een toelichting staat in het programma Goed wonen, TU-gebied.

In *Thema 2 (Ecosysteem voor kennis & economie)* versterken we de netwerken tussen ondernemers, TU Delft, gemeente, kennis- en onderwijsinstellingen en andere stakeholders in Delft en de regio. We zijn betrokken bij de ontwikkeling van NeXt!Delft en QuantumCampus en de doorontwikkeling tot een breder ecosysteem van Delft Technology Partners (zie programma [Stad in bedrijf](#)) ↵

In *Thema 3 (Universitaire gemeenschap, stad en inwoners)* vormen drie complementaire verschijningsvormen van betrokkenheid de basis voor de samenwerking. We zetten in op onderlinge betrokkenheid van de communities van de universiteit en de stad (zie programma Solide maatschappelijke basis).

Samenwerking

Bestaande samenwerkingsverbanden (onder meer):

- Toegangsorganisatie Delft Support, zie [programma Sterk en sociaal](#)
- RBG (verbonden partij)
- Gemeenschappelijke regeling bedrijfsvoering Rijswijk en Delft

Op landelijk en regionaal niveau zijn er -naast de meer formele samenwerkingsverbanden- diverse netwerken waar Delft deel van uitmaakt, zoals de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), G40/Platform31, Vereniging Zuid-Hollandse Gemeenten, Netwerk Kennissteden en Economic Board Zuid-Holland. Deze netwerken bieden samenwerkingskracht en kansen voor het realiseren van de Delftse ambities.

De Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) heeft een zeer belangrijke rol in de samenwerking op het gebied van bereikbaarheid en economie. En is een cruciale partner voor het bereiken van de Delftse ambities, onder andere samen met de rijksoverheid. We leveren een belangrijke bijdrage aan de (nieuwe) strategische agenda van de MRDH en aan de evaluatie van deze samenwerking.

We blijven ook het komende jaar de Delftse belangen behartigen in de regio. Het huidige bestuurlijke landschap kenmerkt zich door een netwerk-manier van samenwerken. We kunnen niet zonder de regio, en de regio kan ook niet zonder ons. Dit betekent dat we voortdurend alert moeten zijn waar kansen zich voordoen en deze zoveel mogelijk benutten.

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Stad en bestuur				
Baten				
02 Burgerzaken	1.147	1.205	1.205	1.205
Baten	1.147	1.205	1.205	1.205
Lasten				
01 Bestuur	2.542	2.417	2.336	2.336
02 Burgerzaken	4.147	4.234	3.972	3.968
08 Overige baten en lasten	193	258	396	463
63 Inkomensregelingen	15	15	15	15
83 Wonen en bouwen	407	407	407	407
Lasten	7.304	7.332	7.126	7.189
Saldo Stad en bestuur	-6.157	-6.127	-5.921	-5.984

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Stad en bestuur				
Reeds besloten:				
<i>Stand Programmabegroting 2020-2023</i>	-5.722	-5.429	-5.148	-5.144
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
<i>Najaarsrapportage 2019</i>	-51	-51	-51	-51
<i>Septembercirculaire 2019</i>	-36	-36	-36	-36
<i>ARB 3 - 2019</i>	170	170	170	170
<i>ARB 4 - 2019</i>	-46	-52	-46	-46
<i>Kaderbrief 2020</i>	-120	-120	-120	-120
<i>ARB 1 -2020</i>	-304	-558	-643	-709
Nog te besluiten voorstellen:				
<i>Herijking investeringsplan</i>	-1	-1	-1	-1
<i>Herrekening omslagrente</i>	1	1	1	1
<i>Nominale ontwikkeling</i>	-48	-51	-47	-48
Totaal - Stad en bestuur	-6.157	-6.127	-5.921	-5.984

De mutaties in dit programma hebben enkel betrekking op reguliere, gemeentebrede ontwikkelingen.

Overzicht investeringen

Investeringen (bedragen × € 1.000)	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2020	Fasering			
			2020	2021	2022	2023
Stad en bestuur						
KCC Investeringsen	141	41	100			
Meubilair	250	50	50	50	50	50
Herinrichting raadszaal	353					353
Totaal	744	-	91	150	50	403

Toelichting op de investeringen

KCC investeringen

Deze investering betreft de vervanging van de automatisering en selfserviceloketten ten behoeve van de dienstverlening in het stadskantoor.

Meubilair

Deze investering betreft de benodigde (jaarlijkse) vervanging en aanschaf van meubilair voor de gemeentelijke huisvesting .

Herinrichting raadszaal

Deze investering betreft de benodigde vervanging en aanschaf van meubilair en inrichting van de raadszaal.

Raad

Global Goals

Het programma Raad levert een bijdrage aan de volgende Global Goal:

1 Wat willen we bereiken?

De doelstelling van het hoofdstuk Raad omvat het waarborgen van een democratisch bestuur, dat effectief, doelmatig, transparant en betrouwbaar functioneert. De betrokkenheid van de burger bij het bestuur van de gemeente is daarbij van wezenlijk belang voor het draagvlak van genomen besluiten.

Beleidsdoelstelling

De gemeenteraad bepaalt de kaders waarbinnen het college van B&W het beleid voor Delft dient uit te werken en uit te voeren. Ook controleert de gemeenteraad of het college het beleid naar behoren uitvoert en (onvoorziene) problemen afdoende aanpakt.

2 Wat gaan we ervoor doen?

In het kader van de ondersteuning aan de gemeenteraad wordt het jaarplan van de griffie uitgevoerd. Daarin zijn de griffiewerkzaamheden opgenomen met betrekking tot de ondersteuning van raad en commissies, de raadscommunicatie, de financiën en de interne organisatie.

3 Wat gaat het kosten?

Overzicht baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Raad				
Lasten				
01 Bestuur	2.271	2.271	2.271	2.271
Lasten	2.271	2.271	2.271	2.271
Saldo Raad	-2.271	-2.271	-2.271	-2.271

Specificatie van het taakveld Bestuur

(bedragen × € 1.000)	Baten / ontrekkingen	Lasten / stortingen	Saldo
Delftse Rekenkamer			
01 Bestuur	-	128	-128
Raad en raadscommissies			
01 Bestuur	-	1.493	-1.493
Raadsgriffie			
01 Bestuur	-	649	-649
Totaal Raad	-	2.271	-2.271

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Raad				
Reeds besloten: <i>Stand Programmabegroting 2020-2023</i>	-2.258	-2.258	-2.258	-2.258
Nog te besluiten voorstellen: <i>Nominale ontwikkeling</i>	-13	-13	-13	-13
Totaal - Raad	-2.271	-2.271	-2.271	-2.271

De mutaties in dit programma hebben enkel betrekking op reguliere, gemeentebrede ontwikkelingen.

Algemene dekkings- middelen en Overhead

Overhead

Vergelijkingscijfers BBV

	Delft
Formatie per 1.000 inw.	8,0
Bezetting per 1.000 inw.	8,1
Apparaatskosten (per inwoner)	1.006
Externe inhuur	19,1%
Overhead (tov van de totale begroting)	10%

Definitie Overhead

Om inzicht te geven in de totale kosten voor de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces is een apart overzicht gemaakt van de overhead. Bij de programma's zijn de kosten van het primaire proces opgenomen.

De overhead bestaat uit:

- leidinggevendend primair proces (hiërarchisch): het betreft alle hiërarchisch leidinggevendend in het primaire proces (projectleiding valt hier buiten)
- financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie: het gaat om functies als controllers, financieel adviseurs en specialisten, planning & control, financiële verantwoording, administratieve organisatie, risicomangement, (EDP) auditing, interne kwaliteitszorg, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie
- P&O/HRM: salarisadministratie, P&O/HRM-advies, organisatie- en formatieadvies, OR-ondersteuning, mobiliteitscentrum, coaching, leren en ontwikkelen, bedrijfsmaatschappelijk werk, ARBO, recruitment, arbeidsvoorwaarden, HR-control
- Inkoop (inclusief aanbesteding en contractmanagement)
- Communicatie: interne en externe communicatie, met uitzondering van klantcommunicatie
- Juridische zaken: juridische medewerkers die op de bedrijfsvoeringsafdeling werken of belast zijn met een bedrijfsvoeringstaak op een afdeling
- huisvestingskosten niet direct gerelateerd aan het primaire proces.

Voor verdere informatie wordt verwezen naar de [paragraaf Bedrijfsvoering](#).

Overzicht van baten en lasten

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Overhead				
Baten				
04 Overhead	2.596	2.596	2.596	2.596
Baten	2.596	2.596	2.596	2.596
Lasten				
04 Overhead	43.200	41.795	41.274	41.214
Lasten	43.200	41.795	41.274	41.214
Saldo Overhead	-40.603	-39.198	-38.677	-38.617

Op basis van de hierboven beschreven afbakening bestaat de overhead uit de volgende posten.

Specificatie overhead

(bedragen × 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Directie	343	630	630	630
Bestuur en controlling	6.368	6.189	6.185	6.185
Management beleidsafdelingen	1.806	1.806	1.764	1.764
Gemeentelijke huisvesting	8.669	7.924	7.892	7.894
Interne dienstverlening	20.395	20.440	20.080	20.084
Gemeentebrede personele uitgaven	2.787	1.974	1.890	1.824
Riskmanagement en verzekering	236	236	236	236
Resultaat na bestemming	40.603	39.198	38.677	38.617

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Overhead				
Reeds besloten:				
Stand Programmabegroting 2020-2023	-39.486	-39.045	-38.677	-38.640
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
Najaarsrapportage 2019	-62	-62	-62	-62
ARB 3 - 2019	300	216	217	217
ARB 4 - 2019	-102	-90	-102	-102
Kaderbrief 2020	-558	-564	-564	-564
ARB 1 -2020	185	327	412	478
Nog te besluiten voorstellen:				
Overige voorstellen		Informatievoorziening plan de campagne		
	-254			
Actualisatie reserves	-625	-25	-25	-25
Herijking investeringsplan	45	92	181	139
Herrekening omslagrente	271	262	250	250
Nominale ontwikkeling	-317	-309	-307	-308
Totaal - Overhead	-40.603	-39.198	-38.677	-38.617

Toelichting op de mutaties

Informatievoorziening Plan de campagne

In de Kaderbrief 2020 is onder de noemer "Plan de campagne informatievoorziening" budget begroot. Het budget dat in samenwerking met de gemeente Rijswijk wordt uitgevoerd is noodzakelijk om de kwaliteit en beveiligingsaspecten van de informatievoorziening op vereist peil te hebben en aan de groeiende vraag naar informatie te kunnen blijven voldoen. Bij de verwerking van de voorstellen is ten onrechte niet de jaarschijf 2021 meegenomen. Dit is nu gecorrigeerd (€ 254.000).

Overzicht investeringen

Investerings	Toegekend bedrag	Realisatie t/m 2020	Fasering				
(bedragen × € 1.000)			2020	2021	2022	2023	2024
Overhead							
Het nieuwe kantoor (HNK)	1.770	1.752	18				
Het nieuwe kantoor (HNK) - niet activeerbaar	3.780	2.247	1533				
GEO Plotter	16	16					
ICT Investerings	4.609	1.337		1.398	770	215	889
Totaal	10.175	3.999	2.904	1.398	770	215	889

Doorberekening overhead

Na de herziening van het BBV in 2017 nemen we de overheadkosten apart op en vindt geen doorberekening meer plaats naar de taakvelden. Daarmee vervalt de mogelijkheid om integrale kostprijzen in beeld te brengen op basis van de administratie van de baten en lasten per taakveld in de begroting en jaarstukken. Om die reden berekenen we nu de integrale kostprijzen extracomptabel. Daarbij houden we rekening met de overheadkosten die kunnen worden toegerekend aan gesloten circuits, investeringen, grondexploitaties, projecten en tarieven. Hierna staat de berekening van de overheadkosten voor de tarieven van de taakvelden Reiniging en Riolering en de overheadkosten per FTE en per uur, conform de uitgangspunten van de Financiële verordening.

<i>Overhead o.b.v. artikel 12 van de Financiële verordening</i>		<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Totale gemeentelijke lasten			
Specificatie gemeentelijke lasten voor de berekening:			
Overhead			40.603
Reiniging (excl. kwijtschelding)			12.902
Riolering (excl. kwijtschelding)			10.121
Lasten overige taakvelden			325.048
Totaal			388.674
Gemeentelijk lasten exclusief overhead			348.071
Berekening grondslag Reiniging en Riolering		Bruto grondslag en correctie	Netto grondslag overhead
Totale lasten Reiniging (incl kwijtschelding)		14.324	
Aandeel Avalex		10.689	-/-
Grondslag Reiniging -/- Avalex			3.635
Grondslag Riolering (incl. kwijtschelding)			10.378
Berekening aandeel overhead Reiniging en Riolering		Grondslag X	Overhead /
Aandeel overhead Reiniging -/- Avalex		3.635	x 40.603 /
			348.071
Aandeel overhead Riolering		10.378	x 40.603 /
			348.071
Aandeel overhead overige tarieven (op basis van personeelsomvang):		Aandeel overhead	Overhead
Overhead			40.603
Aandeel Reiniging -/- Avalex		424	
Aandeel Riolering		1.211	+/-
			1.635
Aandeel overhead voor de overige tarieven			38.969
Berekening personeelsomvang waaraan overhead kan worden toegerekend		Aantal FTE	
Totale personeelsomvang		841	
Personeelsomvang overhead		287	
Personeelsomvang waaraan overhead kan worden toegerekend		554	
Aandeel overhead per FTE of per productief uur		Te verdelen / overhead	Aantal FTE / = productief uur
Aandeel overhead voor de overige tarieven		38.969	554
Aantal uur volgens handboek basisprincipes			1330
			70
			53 (in euro's)

Financieel gezond

Financieel gezond betreft de algemene dekkingsmiddelen en omvat de lasten en baten voor de Algemene uitkering, Lokale heffingen, Overige algemene dekkingsmiddelen, Financieringsfunctie, Dividenden en Onvoorzien. Bij Financieel gezond is tevens een overzicht van stortingen in en onttrekkingen aan reserves opgenomen. Ten slotte staat bij dit onderdeel een toelichting op de vennootschapsbelasting (Vpb).

Overzicht van baten en lasten, mutaties van de begroting

Overzicht baten en lasten

Financieel gezond					
Baten					
05 Treasury		3.616	3.498	3.414	3.053
061 OZB woningen		14.337	14.437	14.437	14.437
062 OZB niet-woningen		13.502	13.502	13.502	13.502
063 Parkeerbelasting		1.682	1.483	1.483	1.483
064 Belastingen overig		3.215	1.101	1.101	1.101
07 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		206.759	209.186	209.367	209.901
34 Economische promotie		948	948	948	948
Baten		244.058	244.155	244.252	244.425
Lasten					
05 Treasury		1.689	1.782	1.898	1.142
061 OZB woningen		64	64	64	64
064 Belastingen overig		1.990	1.990	1.990	1.990
08 Overige baten en lasten		1.442	1.614	1.610	-2.086
Lasten		5.185	5.450	5.562	1.110
010 Mutaties reserves		9.505	6.325	3.570	2.498
Onttrekkingen reserves		9.505	6.325	3.570	2.498
010 Mutaties reserves		7.262	4.266	2.280	1.946
Toevoegingen reserves		7.262	4.266	2.280	1.946
Saldo Financieel gezond		241.116	240.764	239.979	243.866

Specificatie Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen						
Bedragen x € 1.000	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Lokale heffingen	30.220	29.876	31.629	29.416	29.416	29.416
Algemene uitkering	197.640	205.551	206.759	209.186	209.367	209.901
Dividend	4.240	102.953	1.332	1.332	1.332	1.332
Saldo financieringsfunctie	1.705	1.011	-21	-217	-400	10
Deelnemingen	447	577	616	601	584	569
Onvoorzien	-	-92	-100	-100	-100	-100
Overige algemene dekkingsmiddelen	364	-218	-1.342	-1.514	-1.510	2.186
Saldo van lasten en baten	234.616	339.659	238.873	238.705	238.689	243.315
Onttrekkingen reservs	13.816	99.806	9.505	6.325	3.570	2.498
Toevoegingen reserves	10.504	185.991	7.262	4.266	2.280	1.946
Resultaat na bestemming	237.927	253.474	241.116	240.764	239.979	243.866

Toelichting op de begroting

Algemene uitkering

Het betreft hier de uitkering uit het gemeentefonds, inclusief de Integratie- en Decentralisatie-uitkeringen, op basis van de informatie uit de Meicirculaire 2020.

Deelnemingen

Betreft het saldo van de consolidatie van de niet-overheidstaken van Werkse!

Dividend

De gemeente ontvangt dividend van Eneco, Stedin, Evides en Bank Nederlandse Gemeenten. Vanaf 2021 valt het dividend Eneco weg als gevolg van de verkoop van de aandelen Eneco.

Lokale heffingen

In deze raming zijn de opbrengsten en beheerskosten opgenomen van diverse heffingen, zoals OZB, toeristenbelasting, reclamegelden en de beheerskosten van de RBG. Per 2022 dalen de opbrengsten als gevolg van het afschaffen van de mogelijkheid tot heffen van precariobelasting op kabels en leidingen.

Een overzicht van alle inkomsten uit lokale heffingen is opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

Onvoorzien

Deze post is beschikbaar voor incidentele tegenvallers die onontkoombaar, onvermijdelijk en onuitstelbaar zijn. In de Kaderbrief 2018 is deze beperkt tot een bedrag van € 100.000 (structureel).

Overige algemene dekkingsmiddelen

Dit betreft vooral een reservering voor de te verwachten hogere loonkosten als gevolg van de cao-onderhandelingen.

Saldo Financieringsfunctie

Dit onderdeel betreft de het saldo van de verschuldigde rente, de ontvangen rente en het saldo van de wijze waarop deze is toegerekend aan de taakvelden.

Overzicht mutaties

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Financieel gezond				
Reeds besloten:				
Stand Programmabegroting 2020-2023	244.129	237.068	236.950	237.779
Begrotingswijzigingen t/m 1 mei 2020				
Gelatinebrug R7 2019		334	334	334
Uitbreiding parkeergebied R8 2019	91	91	91	91
Najaarsrapportage 2019	285	285	285	285
Septembercirculaire 2019	2.081	2.707	2.249	2.249
ARB 3 - 2019	-3.000	500		
Kaderbrief 2020	-1.090	-1.169	-767	-753
ARB 1 -2020	-69	6	6	6
Parkeertransitie R11 2020	-195	-390	-390	-390
Nog te besluiten voorstellen:				
Actualisatie verwerking Kaderbrief (budgetneutraal)	550	550	550	550
Gemeentefonds(incl. oplopende maatstaven)	-4.710	-1.232	-1.833	-1.989
Nominale ontwikkeling en areaaluitbreiding	1.548	1.518	1.522	1.523
Actualisatie rente	302	231	111	111
Herrekening omslagrente (budgetneutraal)	-2.218	-2.294	-2.224	-2.134
Onttrekking Egalisatiereserve Omgevingsvergunningen	380	380	380	
Egalisatie tarieven vanuit reserves riolering en reiniging	581	409	409	409
Actualisatie reserves (incl. res. Dekking kapitaallasten)	1.421	770	1.301	1.099
Motie Mediafonds - onttrekking aan Algemene reserve	30			
Realistisch ramen	1.000	1.000	1.000	1.000
Stelpost sluitend maken begroting				3.696
Totaal - Financieel gezond	241.116	240.764	239.974	243.866

Toelichting op de mutaties

De actualisatie van de Kaderbrief

Het betreft de inzet van de stelpost voor de areaaluitbreiding, voor de openbare ruimte als gevolg van het gereedkomen van nieuwbouw projecten.

Gemeentefonds

Naar aanleiding van de meicirculaire en de actualisatie van de maatstaven is de de omvang van de algemene uitkering geactualiseerd.

Diverse posten (normale ontwikkeling, rente, actualisatie van reserves)

Deze posten betreffen aanpassingen in de begroting waarbij de mutaties ook in de overige programma's is opgenomen. Zo wordt is als gevolg van de aanpassing van de omslagrente het effect zichtbaar bij algemene dekkingmiddelen maar ook bij de overige programma's.

Onttrekking Egalisatiereserve omgevingsvergunningen en Egalisatie tarieven reiniging en riolering

De betreft de compensatie uit reserves om de financiële effecte van de gesloten circuits te compenseren.

Realistisch ramen

Dit betref een voordeel dat kan worden behaald in der realisatie op diverse programma's.

Stelpost sluitend maken begroting

Dit betreft de taakstellende opbrengst van de bijsturingsmaatregelen die in 2024 leiden tot een sluitende begroting en een structureel evenwicht.

Vennootschapsbelasting

Voor het begrotingsjaar 2021 is het de verwachting dat er geen noemenswaardige Vpb-veranderingen zijn. Dit betekent dat, naar het zich nu laat aanzien, het cluster grondzaken nog steeds in de onbelaste sfeer blijft en dat bij het ontdoen van reststromen afval 1% van de verkoop reststromen afval, exclusief kosten en Nedvang-bijdrage, in de heffing worden betrokken. De overige clusters van activiteiten blijven buiten de reikwijdte van de Vpb of kunnen steunen op een vrijstelling.

Inzake reclameopbrengsten is de Belastingdienst van mening dat sprake is van een Vpb-plichtige activiteit, waardoor over het fiscale resultaat winstbelasting moet worden betaald. De gemeente is het niet eens met deze zienswijze en zal hier tegen bezwaar aantekenen. Hierbij wordt op inhoud, proces en uitvoering samengewerkt met andere gemeenten.

Reserves en stelposten

Stortingen en onttrekkingen (bestemmings-)reserves

(bedragen × 1.000)	Rekening 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Algemene reserve Weerstandscapaciteit	6.465	80.398	3.539	1.378	-	-
Egalisatiereserve Omgevingsvergunningen	200	331	685	685	685	305
Reserve Automatiseringsmiddelen	583	402	66	131	-	-
Reserve Beleid en Uitvoering	1.236	2.396	650	615	37	126
Reserve Bovenwijkse voorzieningen	-	120	-	-	-	-
Reserve Centrale Vervanging Meubilair	-	435	-	-	-	-
Reserve Corona maatregel	-	1.613	-	-	-	-
Reserve Dekking Kapitaallasten	23	-	432	901	1.084	1.345
Reserve Delfts Erfgoed	71	161	-	-	-	-
Reserve Gemeentelijke Huisvesting	1.023	729	600	-	-	-
Reserve Investeringsplan	174	175	175	175	151	-
Reserve Maatschappelijke Voorzieningen	135	91	30	-	316	-
Reserve Onderwijshuisvesting	-	312	312	312	312	312
Reserve Openbare Ruimte	144	250	250	250	242	-
Reserve Parelfonds	757	-	-	-	-	-
Reserve Reiniging	160	-	-	-	-	-
Reserve Riolering	-	-	409	409	409	409
Reserve Sociaal domein	1.882	2.513	1.676	1.135	-	-
Reserve Stad	33	117	680	334	334	-
Reserve Transitiefonds	150	49	-	-	-	-
Reserve Vastgoed	780	9.574	-	-	-	-
Reserve Voorbereidingskosten FD 2040	-	140	-	-	-	-
Onttrekkingen reserves	13.816	99.806	9.505	6.325	3.570	2.498
Algemene reserve Weerstandscapaciteit	454	108.498	3.000	-	-	-
Egalisatiereserve Omgevingsvergunningen	28	-	-	-	-	-
Reserve Beleid en Uitvoering	421	1.734	1.072	1.107	321	321
Reserve Centrale Vervanging Meubilair	25	-	-	-	-	-
Reserve Corona maatregel	-	3.010	-	-	-	-
Reserve Decentralisatie uitkering Vrouwenopvang	-	250	-	-	-	-
Reserve Dekking Kapitaallasten	200	45.500	-	-	-	-
Reserve Delfts Erfgoed	72	72	72	72	72	72
Reserve Maatschappelijke Voorzieningen	31	31	31	-	-	-
Reserve MO/BW/Begeleiding	1.600	190	-	-	-	-
Reserve Onderwijshuisvesting	-	312	312	312	312	312
Reserve Openbare Ruimte	-	457	-	-	-	-
Reserve Reiniging	-	551	-	-	-	-
Reserve Riolering	958	511	-	-	-	-
Reserve Schieoevers	-	22.100	-	-	-	-
Reserve Sociaal domein	1.160	1.200	1.200	1.200	-	-
Reserve Stad	1.471	1.575	1.575	1.575	1.575	1.241
Reserve Vastgoed	4.084	-	-	-	-	-
Toevoegingen reserves	10.504	185.991	7.262	4.266	2.280	1.946
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	3.312	-86.185	2.243	2.059	1.290	551

Toelichting op stortingen en onttrekkingen reserves

In de bovenstaande tabel zijn de mutaties opgenomen van de Algemene reserve en de bestemmingsreserves.

In de Programmabegroting 2021-2024 wordt ongeveer € 12,7 miljoen toegevoegd aan de bestemmingsreserves, de voorgenomen bestedingen bedragen circa € 16,9 miljoen. Hiermee wijzigt de omvang van de bestemmingsreserves met € 4,2 miljoen.

De bestedingen ten laste van reserves zijn herijkt en getoetst. Bij de [verzameloverzichten](#) staat een volledig overzicht van de bestedingen ten laste van de bestemmingsreserves. Hiermee geven we inzicht

in de toereikendheid van de bestemmingsreserves. De ontwikkeling van de Algemene reserve weerstandscapaciteit is opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Stelposten (reserveringen)

(bedragen × € 1.000)	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Stelpost					
Restant Nominale ontwikkeling 2021	-	1.960	1.949	1.945	1.945
Realistisch ramen	-250	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Kapitaallasten (bezuiniging)		-200	-200	-200	-200
Reservering wet baanafpraak	70	165	348	348	348
Begrotingsevenwicht					-3.696
Totaal	-180	925	1.097	1.093	-2.603

Paragrafen

Algemene toelichting op de paragrafen

In de paragrafen zijn de beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten en de lokale heffingen. Doel van de paragrafen is dat onderwerpen met een groot financieel belang, die versnipperd in de begroting staan, worden gebundeld in een kort overzicht, waardoor de raad voldoende inzicht krijgt. Zij geven een dwarsdoorsnede van de begroting. De paragrafen zijn bedoeld om extra informatie te geven voor de beoordeling van de financiële positie op de korte en langere termijn.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing lichten we diverse onderdelen met betrekking tot risicomangement toe:

- het beschikbare weerstandsvermogen en de financiële positie (inclusief financiële ratio's);
- het risicoprofiel met een toelichting in hoeverre schade en verliezen als gevolg van de risico's van materieel belang met de weerstandscapaciteit kunnen worden opgevangen;
- de strategische risicoagenda.

Lokale heffingen

De paragraaf Lokale heffingen bevat een uiteenzetting van de opbrengsten per lokale heffing, het bedrag aan kwijtscheldingen, de kostendekkendheid van de rioolrechten en de afvalstoffenheffing, alsmede de (ontwikkeling van de) lokale lastendruk voor eenpersoonshuishoudens, meerpersoons-huishoudens en bedrijven.

Grondbeleid

De paragraaf Grondbeleid gaat op hoofdlijnen in op (de uitvoering van) het Meerjarenprogramma Grondontwikkeling (MPG).

Onderhoud kapitaalgoederen

In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen zetten we uiteen wat de voortgang is van het geplande onderhoud en het eventuele achterstallig onderhoud aan openbaar groen, water, wegen, kunstwerken, riolering en gebouwen.

Rolneming gemeente Delft

In de paragraaf Rolneming gemeente Delft gaan we in op hoe de gemeente werkt en samenwerkt met anderen, door middel van:

- regionale samenwerking
- verbonden partijen, lokaal en regionaal
- subsidies aan maatschappelijke instellingen.

Bedrijfsvoering

In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt gerapporteerd over de bedrijfsvoering en over nieuwe ontwikkelingen. Onderdeel van de ontwikkelingen is de doorontwikkeling van de personele organisatie naar de verdergaande Regievoering door Delft.

Aanvullend gaan we in op interne/externe audits op het vlak van rechtmatigheid (verbonden ook aan de accountantscontrole) en doelmatigheid (naar aanleiding van onderzoeken naar doelmatigheid en doeltreffendheid, zoals bedoeld in artikel 213a Gemeentewet).

Financiering

De paragraaf Financiering bevat een overzicht van:

- de kasgeldlimiet
- de renterisiconorm
- de liquiditeitsplanning en de financieringsbehoefte voor de komende drie jaar
- de rentevisie
- de rentekosten en renteopbrengsten verbonden aan de financieringsfunctie.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De paragraaf start met een toelichting op het weerstandsvermogen. Dit betreft de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (Algemene reserve, Onvoorzien) en de benodigde weerstandscapaciteit (op basis van het risicoprofiel). Vervolgens is een overzicht opgenomen van de actuele beschikbare weerstandscapaciteit en de financiële positie van de gemeente Delft. Daarna komt het risicoprofiel aan bod. Daarbij is inzichtelijk gemaakt welke risico's in relatie staan tot de beschikbare weerstandscapaciteit. Ten slotte volgt een toelichting op het Delftse risicomanagement en de strategische risicoagenda.

Weerstandsvermogen en financiële positie

De *beschikbare* weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om onverwachte en substantiële kosten, die niet zijn opgenomen in de begroting, te dekken. De volgende onderdelen van het vermogen en de begroting kunnen tot de weerstandscapaciteit van de gemeente Delft worden gerekend:

- Incidentele weerstandscapaciteit: dit is het vrij aanwendbare deel van de Algemene reserve. Dit deel van het reservevermogen is beschikbaar om niet begrote, substantiële tegenvallers op te vangen. Het gaat dan vooral om incidentele tegenvallers. Als sprake is van een structurele doorwerking zal in de begroting en de meerjarenraming ruimte moeten worden vrijgemaakt.
- Structurele weerstandscapaciteit: de post Onvoorzien (€ 100.000) en onbenutte belastingcapaciteit. De post Onvoorzien wordt ingezet voor incidentele tegenvallers die onontkoombaar, onvermijdelijk en onuitstelbaar zijn. Als sprake is van een structurele doorwerking moet deze in het volgende begrotingsjaar op een andere wijze worden gedekt.
De onbenutte belastingcapaciteit voor OZB, afvalstoffen- en rioolheffingen is gelijk aan de belastingheffing die nog kan plaatsvinden tot het niveau dat een gemeente moet heffen om om voor toelating van een artikel 12 aanvraag in aanmerking te komen of totdat 100% kostendekkendheid is gerealiseerd. Voor Delft is de onbenutte belastingcapaciteit ongeveer 1% van de totale baten.

De *benodigde* weerstandscapaciteit is afhankelijk van de aard en de omvang van de risico's waar de gemeente mee wordt geconfronteerd en de verschuivingen die zich daarin voordoen (i.c. het risicoprofiel). De risico's betreffen zowel lijnactiviteiten als (ruimtelijke) projecten. Voor deze risico's kunnen geen verzekeringen worden afgesloten of voorzieningen worden gevormd, omdat de risico's zich niet regelmatig voordoen en/of niet goed meetbaar zijn.

Algemene reserve

De Algemene reserve is in 2021 ongeveer € 107 miljoen en blijft daarna stabiel op ruim € 105 miljoen. Hierbij is rekening gehouden met begrotingsvoorstellen voor inzet van de Algemene reserve en dotaties (tot en met juli 2020) aan de reserve Maatregelen coronacrisis. Hierna is een actueel overzicht opgenomen van de weerstandscapaciteit, rekening houdend met de meerjarige mutaties.

Algemene reserve / Weerstandvermogen						
Bedragen x € 1.000	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Saldi per 1 januari (jaarrekening)	75.176	107.421	106.882	105.504	105.504	105.504
Rekeningresultaat 2019	4.145					
Bestemming Jaarrekeningresultaat 2019	-1.753					
Overige voorstellen						
Ontvlechting reserve vastgoed	9.113	-462	-398			
Verkoop Staalweg 1	-2.500	3.000	-500			
Incidenteel beleid	-3.897	-3.077	-480			
Visieontwikkeling Prinsenhof	-1.438					
Reserve schie-oevers	-22.100					
Eneco-gelden (begin-saldi)						
Verkoop aandelen Eneco	99.385					
Reserve Dekking kapitaallasten	-45.300					
Maatregelen coronacrisis	-3.410					
Verloop Algemene reserve (eindsaldi)	107.421	106.882	105.504	105.504	105.504	105.504
Waarvan: Eneco-gelden	50.675	50.675	50.675	50.675	50.675	50.675

In de Algemene reserve is de verkoopopbrengst van de aandelen Eneco verwerkt. Tegenover deze toevoeging staan onttrekkingen voor de storting in de reserve Dekking kapitaallasten die samenhangt met de nieuwe investeringen in de Programmabegroting 2021-2024 (€ 45,3 miljoen) en de reserve Maatregelen coronacrisis (€ 3,410 miljoen).

Nieuwe investeringen in Programmabegroting 2020-2023: € 45,3 miljoen

In de Programmabegroting 2020-2023 zijn (reserveringen voor) nieuwe investeringen opgenomen ter grootte van € 45,3 miljoen:

- investeringen die starten in 2020 (€ 22 miljoen)
 - € 5,05 miljoen sportparken Kruithuisweg/Biesland/Voorhof
 - € 0,32 miljoen Foreestplein
 - € 2,00 miljoen IGVO
 - € 2,10 miljoen Schieoevers bovenwijkse voorzieningen
 - € 2,53 miljoen beheerplannen Groen en water, Openbare verlichting
 - € 0,83 miljoen uitplaatsen Stedin
 - € 4,10 miljoen Openbare ruimte bovenplanse voorzieningen
 - € 1,22 miljoen wettelijke verplichtingen duurzaamheid
 - € 2,05 miljoen Juniusstraat 6 en Sporting 1 (sloop)
 - € 0,50 miljoen binnenstad fysiek
 - € 0,95 miljoen aankoop woningen Schoolstraat 1 en 3, Oude delft 177
- reservering voor ontwikkelingsvisie Prinsenhof(gebied) (€ 15 miljoen)
- investeringswensen Bovenwijkse voorzieningen (€ 3,4 miljoen), Rietveldtheater (€ 1,1 miljoen) en ISK (€ 4,1 miljoen)

De kapitaallasten worden gedekt uit de bestemmingsreserve Dekking kapitaallasten die is gevuld vanuit de Algemene reserve. De onttrekking uit de Algemene reserve en de storting in de reserve is verwerkt in de begrotingswijziging die is vastgesteld bij de Kaderbrief 2020.

Tegenover het weerstandsvermogen staat een risicoprofiel van € 40,8 miljoen (zie het totaaloverzicht bij het risicoprofiel). De verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en het totaal van de risico's wordt uitgedrukt in een weerstandsratio. Voor Delft is de uitkomst van deze ratio 2,62 en daarmee te kenschetsen als "uitstekend" op basis van een landelijk gehanteerde categorisering. Zie voor een nadere toelichting hierna, onder "*Delftse aanpak risico's in beeld*".

EMU-saldo

De financiële crisis in Europa van enkele jaren geleden heeft ervoor gezorgd dat de richtlijnen voor de overheidsfinanciën zijn aangescherpt. In het Stabiliteits- en groeipact hebben de landen die lid zijn van de EU afgesproken dat hun begrotingen in evenwicht moeten zijn of een overschot hebben. Het EMU-

saldo is het saldo van de inkomende en de uitgaande geldstromen die samenhangen met transacties en investeringen in een bepaalde periode, overeenkomstig de voorschriften van de EU. Het EMU-saldo geeft aan met welk bedrag de schuldpositie van een gemeente in een bepaalde periode is gemuteerd. Conform deze voorschriften is het beeld van het EMU-saldo van de gemeente Delft als volgt.

EMU						
(bedragen × 1.000)	Mutatie	2020	2021	2022	2023	2024
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q.onttrekking aan reserves (BBV, art.17c)	+/+	83.126	-8.833	-7.979	-5.238	-551
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+/+	13.650	15.312	17.027	17.638	18.583
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	+/+	5.849	5.428	6.216	6.216	6.216
Uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-/-	39.951	27.512	24.563	16.393	11.078
De in mindering op onder 4 bedoelde investeringen gebrachte ontvangsten van Rijk, Provincies, Europese Unie en overigen	+/+		-			
Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs)	+/+		-			
Boekwinst op desinvesteringen in (im)materiële vaste activa	+/+		-			
Uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijpmaken e.d.	-/-	13.200	6.376	9.889	565	655
Verkoopopbrengsten van grond (verkoopprijs)	+/+	9.841	14.269	95	333	333
Boekwinst op grondverkoop			-			
Betalingen ten laste van de voorzieningen	-/-	5.221	5.221	6.275	5.138	5.138
Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de andere genoemde posten	-/-		-			
Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	+/+	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo		54.093	-13.139	-25.367	-3.147	7.710

Tot en met 2023 zien we dat het EMU-saldo negatief is. Dit betekent dat op kasbasis de uitgaven hoger zijn dan de inkomsten bij de gemeente Delft. Uitgaven aan investeringen zijn hiervoor de belangrijkste verklarende factor. Het laatste begrotingsjaar is het saldo weer positief: de inkomsten zijn hoger dan de uitgaven. Met het EMU-saldo is rekening gehouden in de financieringsbehoefte van de gemeente.

In het bestuurlijk overleg tussen Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen van 14 september 2015 is afgesproken dat geen referentiewaarden op het individueel niveau van de decentrale overheden meer worden bepaald. Eerder (bestuurlijk overleg van 18 januari 2013) is al afgesproken dat ook geen sprake is van sturingsmaatregelen door het Rijk op basis van het EMU-saldo van de lagere overheden. Op basis van eerder bepaalde referentiewaarden zou het EMU-saldo circa € 15 miljoen negatief mogen zijn. Het EMU-saldo van de gemeente Delft ligt hier boven.

Meerjarige balansen en financiële kengetallen

Het BBV schrijft voor dat gemeenten meerjarige balansen moeten opstellen voor het begrotingsjaar en de drie volgende jaren. Dit is gebeurd op basis van de Jaarstukken 2019, cijfers van het EMU-overzicht en een beoordeling van de mutaties op de leningenportefeuille.

Balans (bedragen x € 1000)	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Activa						
Vaste activa	400.049	426.350	438.551	446.086	444.841	437.336
Immateriele vast activa	93.566	93.566	93.566	93.566	93.566	93.566
Materiele vaste activa	306.483	332.784	344.985	352.520	351.275	343.770
Financiële vaste activa	86.485	83.762	80.958	78.297	75.572	59.763
Kapitaalverstrekking deelneming	2.366	2.366	2.366	2.366	2.366	2.366
Leningen aan deelnemingen	48.294	48.294	48.294	48.294	48.294	48.294
Leningen aan corporaties	25.121	23.408	21.646	20.044	18.395	3.697
Overige verstrekte leningen	10.704	9.694	8.652	7.593	6.517	5.406
Bijdrage in activa van derden	-	-	-	-	-	-
Vlottende activa	44.116	47.475	39.582	49.376	49.608	49.930
Gronden in exploitatie	1.490	4.849	-3.044	6.750	6.982	7.304
Gronden niet in exploitatie	-	-	-	-	-	-
Overige voorraden	28	28	28	28	28	28
Vorderingen	42.598	42.598	42.598	42.598	42.598	42.598
Liquide middelen	1.580	1.580	1.580	1.580	1.580	1.580
Overlopende activa	16.538	16.538	16.538	16.538	16.538	16.538
Totaal activa	548.768	575.705	577.209	591.877	588.139	565.147
Passiva						
Eigen vermogen	143.068	229.253	227.011	224.952	223.662	223.110
Algemene reserve	79.321	107.421	106.882	105.504	105.504	105.504
Bestemmingsreserve	63.747	121.832	120.129	119.448	118.158	117.606
Voorzieningen	17.421	18.049	18.256	18.197	19.275	20.353
Vaste schulden	297.664	278.486	264.581	255.485	231.249	209.473
Vlottende schulden	71.282	30.584	48.028	73.911	94.621	92.878
Overlopende passiva	19.333	19.333	19.333	19.333	19.333	19.333
Totaal passiva	548.768	575.705	577.209	591.877	588.139	565.147

De bruto stadsschuld wordt op basis van het BBV bepaald en omvat de vaste schulden, vlottende schulden en de overlopende passiva (verplichtingen die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen). De bruto schuld bedraagt in 2020 € 328 miljoen en stijgt in de eerste jaren van de programmabegroting naar circa € 345 miljoen. De stijging van de stadsschuld hangt samen met de extra investeringen en de inzet van de algemene reserve. De stijging van de stadsschuld zit met name bij de vlottende schulden. De langlopende schulden nemen langzaam af. Totaal neemt de stadsschuld aan het eind van de meerjarenperiode ook af naar € 322 miljoen in 2024

Om het inzicht in de financiële positie te verbeteren, zijn in het BBV voor de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing zes financiële kengetallen voorgeschreven. Een kengetal (of financiële ratio) is een verhoudingsgetal dat is opgebouwd uit exploitatie- en/of balanscijfers. Bij de kengetallen hoort een samenhangende beoordeling van de scores in relatie tot streefwaarden. Zoals vermeld in het coalitieakkoord hanteren we voor de BBV-indicatoren de streefwaarden van de VNG. De kengetallen en de beoordeling dragen bij aan het inzicht in de financiële positie van de gemeente. Omdat de kengetallen verplicht zijn, ontstaat de mogelijkheid voor vergelijking met andere gemeenten.

Naast de kengetallen op basis van het BBV zijn drie kengetallen toegevoegd, op verzoek van de raad.

Als kanttekening geldt dat kengetallen gebaseerd zijn op een momentopname en/of aannames. Om die reden geven de uitkomsten geen zekerheid over de toekomstige ontwikkeling van de financiële positie. Tevens is een belangrijke notie dat de streefwaarden van de VNG *geen* doel zijn, maar gelden als maximum (schuldquotes, grondexploitaties) c.q. minimum (solvabiliteit) en fungeren als referentie voor de beoordeling.

De kengetallen zijn weergegeven in onderstaande tabel. Na de tabel volgt een toelichting per kengetal.

Ratio's	Jaarrekening 2019	Prognose 2020	Prognose 2021	Prognose 2022	Prognose 2023	Prognose 2024
Door BBV voorgeschreven						
Netto schuldquote	84,9%	56,4%	71,4%	77,8%	78,8%	72,1%
Gecorrigeerde netto schuldquote	63,1%	39,3%	50,7%	57,3%	58,5%	56,3%
Solvabiliteitsratio	26,1%	39,8%	39,3%	38,0%	38,0%	39,5%
Kengetal grondexploitatie	0,4%	1,0%	-0,8%	1,8%	1,9%	2,0%
Structurele exploitatieruimte	0,7%	-2,1%	-0,9%	-1,0%	-1,2%	0,3%
Belastingcapaciteit	118,2%	115,4%	111,0%	111,0%	111,0%	111,0%
Gemeentelijke aanvulling						
De ontwikkeling van de netto schuld per inwoner	3.170	2.565	2.599	2.760	2.726	2.500
Het saldo van baten en lasten als percentage van de baten	0,22%	17,51%	-2,33%	-2,15%	-1,45%	-0,15%
Onbenutte belastingcapaciteit (OZB)	2.160	3.145	4.601	4.601	4.601	4.601
Onbenutte belastingcapaciteit (OZB) als percentage van de baten	0,82%	0,66%	1,21%	1,24%	1,27%	1,27%
Inwoneraantal (bron: afdeling onderzoek en statistiek)	103.320	104.370	104.370	104.370	104.370	104.370

Netto schuldquote

Het kengetal netto schuldquote geeft een indicatie van de hoogte van de schuld. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. Het kengetal geeft de verhouding tussen de schuldenlast (saldo van bruto schuld en geldelijke bezittingen) en de inkomsten. Op basis van de score kan een oordeel worden gevormd in hoeverre het inkomen van de gemeente toereikend is om de schuldverplichtingen te voldoen. De hoogte van de inkomsten bepaalt namelijk in belangrijke mate hoeveel schulden een gemeente kan dragen. Hoe hoger het inkomen, des te meer schuld een gemeente kan aangaan.

Een almaar oplopende (netto) schuldquote wordt gezien als het teken voor een op (middellange) termijn onhoudbare financiële situatie. Bij een (licht) dalende netto schuldquote is sprake van houdbare gemeentefinanciën.

Het kengetal netto schuldquote is gevoelig voor schommelingen in inkomsten, bijvoorbeeld door taakwijzigingen van rijkswege. Er ontstaat dan een noemer-effect. Bij een grote stijging van de inkomsten kan tijdelijk een naar beneden vertekend beeld van de netto schuldquote ontstaan, zonder dat de omvang van de schuld wijzigt.

Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is, valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (= netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

In de motie Beheersbaarheid stadsschuld (van 9 november 2017) is de opdracht opgenomen om te sturen op de netto schuldquote met als bovengrens de percentages in de Programmabegroting 2018-2021², zodat deze vanaf 2021 maximaal 100% is, en deze vanaf 2021 verder af te bouwen. In de motie is gesteld dat bij afwijken van dit principe actief en gemotiveerd in overleg dient te worden getreden met de raad.

De VNG adviseert om voor de netto schuldquote 130% als maximumnorm te hanteren en daarboven de schuld af te bouwen. Voor de gecorrigeerde schuldquote geldt: hoe lager, hoe beter.

De netto schuldquote loopt tot en met 2023 op tot 78,8% door hogere investeringen en bijdragen aan deelnemingen. De quote blijft onder de bovengrenzen zoals aangegeven in de motie en de streefwaarde van de VNG.

² 2018: 103,9%, 2019: 107,6%, 2020: 107,3%, 2021: 100%

Gecorrigeerde netto schuldquote

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen, wordt de gecorrigeerde netto schuldquote bepaald. Hierbij wordt de netto schuld verlaagd met de doorgeleende gelden. In Delft is in 2021 € 78 miljoen doorgeleend aan andere partijen die de rente betalen en jaarlijks aflossen, bijvoorbeeld woningcorporaties en Parking Delft (zie *paragraaf Financiering*).

Het uitlenen van geld is niet zonder risico. Als de lenende partij de lening niet kan terugbetalen, is de gemeente het uitgeleende geld kwijt en blijft zij zitten met de schuld. In Delft wordt de kans dat dit risico zich voordoet laag ingeschat.

In 2020 is de gecorrigeerde netto schuldquote 39,3%, in 2021 is dit 50,7%. Conclusie is dat de schuldpositie van de gemeente hoog blijft, maar op basis van de netto schuldquotes houdbaar is.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft aan in hoeverre er geen schulden op het bezit rusten. Daarmee kan een oordeel worden gevormd of bij een onmiddellijke liquidatie van de gemeente genoeg geld over blijft om alle schulden te vereffenen. Indien er veel eigen vermogen is (het totaal van de algemene reserve en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. Als signaalwaarde voor de solvabiliteitsratio geldt een percentage van 20%. Bij een solvabiliteitsratio lager dan 20% bevindt de gemeente zich op glad ijs.

De solvabiliteitsratio van de gemeente is behoorlijk stabiel. Deze schommelt tussen de 38% en 40%.

Grondexploitaties

Omdat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie, is het kengetal grondexploitatie toegevoegd. Dit kengetal geeft de grondpositie (de waarde van de grond) ten opzichte van de totale baten. Hoe lager het percentage voor dit kengetal, hoe beter. Een grondexploitatie van 10% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar.

Op basis van het kengetal grondexploitatie kan een oordeel worden gevormd in hoeverre de gemeente leningen is aangegaan om tijdelijk voorraden bouwgrond aan te houden. Leningen om grond te kopen voor een (toekomstig) woningbouwproject zijn onderdeel van de schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten voor welke waarde de voorraad grond op de balans staat (inclusief rente) en of de hiermee samenhangende schuld kan worden afgelost uit de opbrengst van de verkochte gronden als het project is uitgevoerd. Een hoge voorraad bouwgronden kan een goede reden zijn voor een tijdelijk hoge netto schuldquote, als bij verkoop de leningen kunnen worden afgelost.

Wel wordt op de voorraden bouwgrond een risico gelopen. Het is altijd maar de vraag of de gemeente te zijner tijd de bouwgrond met winst kan verkopen om de geactiveerde rentekosten goed te maken en de schulden voor de aankoop volledig af te lossen. Als dit niet het geval is, blijft de gemeente na de verkoop met een deel van de schulden zitten.

In Delft is op de balans sprake van reële marktwaardes. Het risico op de voorraad bouwgrond is beperkt. Dat geldt ook voor de schuld die samenhangt met de voorraad grond. De komende jaren is een oplopende lijn te zien bij dit kengetal. Dit komt mede doordat de de komende jaren meer bouwgronden in de exploitatie worden genomen.

Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte vergelijkt de structurele baten en structurele lasten met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten (bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de OZB) toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

De structurele exploitatieruimte sluit in het laatste jaar van de begrotings- en meerjarenperiode positief.

Belastingcapaciteit (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing)

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt tot de landelijk gemiddelde woonlasten. Naast de onroerendezaakbelasting wordt tevens gekeken naar de

riool- en afvalstoffenheffing, omdat deze heffingen niet kostendekkend hoeven te zijn, maar ook lager vastgesteld mogen worden (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

De uitkomst geeft inzicht in de ruimte voor belastingverhoging om bijvoorbeeld een financiële tegenvaller op te vangen of om nieuw beleid te dekken (in het volgende begrotingsjaar). Hiermee geeft dit kengetal – naast de schuld en de verhouding tussen structurele lasten en structurele baten – een indicatie van de wendbaarheid van de begroting, oftewel de mate waarin bijgestuurd kan worden op een tegenvaller (de wendbaarheid wordt verder beperkt door een hoge schuld en structurele lasten die hoger zijn dan de structurele baten). Voor Delft is het kengetal belastingcapaciteit 111%. Dit percentage indiceert dat de ruimte voor belastingverhoging beperkt is. De komende jaren is dit stabiel voor de gemeente Delft.

Conclusie:

De schuldpositie is houdbaar; de scores voor de verplichte financiële kengetallen voldoen aan de streefwaarden van de VNG. Om financieel gezond te blijven, monitoren we de stadsschuld, mede in relatie tot de investeringsbehoefte die samenhangt met de grote (transitie-)opgaven van de stad en de benodigde aflossingscapaciteit.

Gemeentelijke aanvulling

Met de raad is een aantal extra indicatoren afgesproken.

Netto schuld per inwoner

De netto schuld per inwoner brengt de ontwikkeling van de schuld, de zogenaamde schuldevolutie, in beeld. Door de netto schuld per inwoner eind jaar t-1 af te trekken van de netto schuld per inwoner eind jaar t verkrijgt je de schuldevolutie per inwoner in jaar t. Voor Delft stijgt de netto schuld per inwoner t/m 2022, daarna zet een daling die wordt veroorzaakt door de verwachte daling van de stadsschuld.

Saldo van baten en lasten als percentage van de baten

Het saldo van baten en lasten als percentage van de baten is negatief, omdat gebruik gemaakt wordt van de inzet van reserves.

Onbenutte belastingcapaciteit OZB

Het kengetal onbenutte belastingcapaciteit (OZB) laat de ruimte voor stijging van de OZB zien als gekozen wordt voor 120% van het landelijk gemiddelde. Voor Delft is deze ruimte ongeveer 1% van de totale begroting.

Risicoprofiel

Bij de inventarisatie van de risico's wordt de volgende definitie gehanteerd: een onvoorziene gebeurtenis met wellicht een negatieve materiële financiële impact waarvoor nog geen maatregelen getroffen zijn.

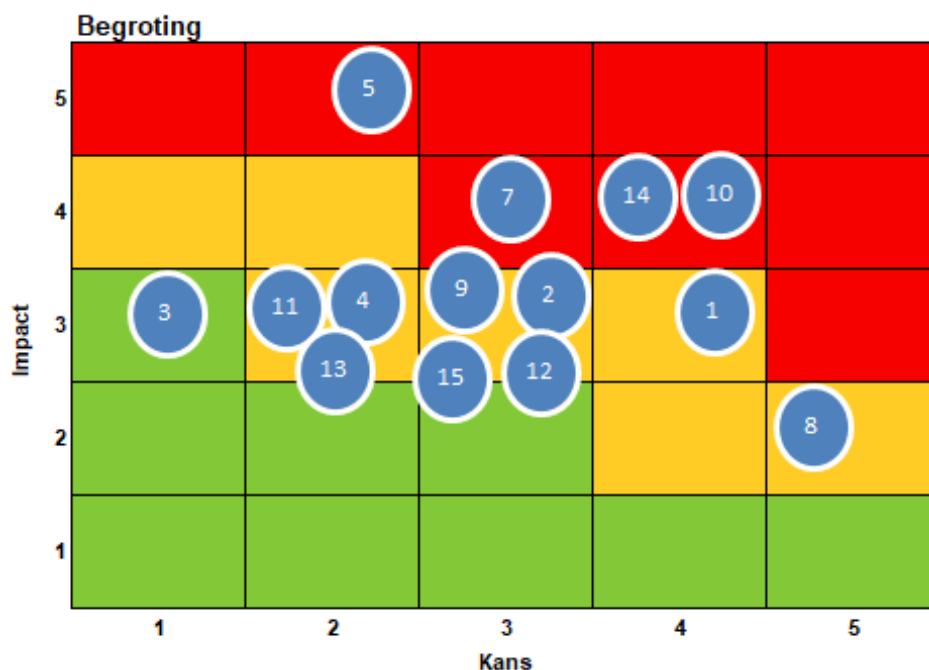
In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het risicoprofiel van de gemeente Delft. Na de tabel is per risico een specificatie opgenomen met een toelichting. De risico's met een (in de planperiode) verwachte omvang groter dan € 0,1 miljoen zijn zichtbaar gemaakt. Verder is onderscheid gemaakt tussen incidentele (maximaal 3 jaar) en structurele risico's (> 3 jaar).

Zoals gebruikelijk wordt in het risicoprofiel voor grondexploitaties gebruik gemaakt van gewogen bruto risico's. Dat is het geval bij risico's 4 Bouwgrondexploitaties en 5 Nieuw Delft. Nieuw Delft is daarbij tevens gebaseerd op een meest realistische inschatting vanuit diverse scenario's in relatie tot de coronacrisis. Nadere informatie over grondexploitaties is te vinden in de paragraaf Grondbeleid en in het T-MPG.

In totaal komt het operationeel risicoprofiel uit op € 40,774 miljoen. Cijfermatige mutaties zijn hieronder te vinden; inhoudelijke toelichtingen per risico zijn verderop in deze paragraaf te vinden.

Risico's							
Bedrag x € 1.000	Nr.	Risico score	I/S	BegrotingJaarrekening 2020	Begroting 2019	Begroting 2021	Mutaties
Duurzaam Delft							
Bodemsanering TU Delft Campus Zuid	1	12	I	350	350	300	-50
Grondwateronttrekking	2	9	I	3.000	3.000	3.000	-
Goed wonen							
ISV-bodem	3	3	S	200	200	200	-
Bouwgrondexploitatie	4	6	I	1.040	710	1.010	300
Nieuw Delft	5	10	I	5.000	5.923	7.064	1.141
Beroepsprocedure Kruisstraat	6	-	I	2.200	2.200	-	-2.200
Schone en veilige stad							
Schieoevers	7	12	I	-	-	12.500	12.500
ODH Overdracht asbesttaken	8	10	S	200	200	200	-
Avalex	9	9	S	400	400	400	-
Sterk en sociaal							
WMO en Jeugdhulp	10	16	S	3.500	3.500	5.000	1.500
Rijksmiddelen Jeugdhulp	11	6	S	2.000	2.000	2.000	-
Solide maatschappelijke basis							
Verruiming BTW sportvrijstelling	12	9	S	400	500	400	-100
Economische zelfstandigheid							
Eigen risico BUIG	13	6	S	3.800	3.900	3.800	-100
Overig							
Verboden partijen		-		250	-	-	-
Coronacrisis	14	16	I	-	-	4.800	4.800
VPB	15	9	S	-	-	100	100
Overige risico's	16	-	I	-	PM	PM	-
Totaal				22.340	22.883	40.774	17.891
			Waarvan incidenteel	11.590	12.183	28.674	16.491
			Waarvan structureel	10.500	10.700	12.100	1.400

Ieder risico is gescoord op kans en impact. Daarbij is gewerkt met een schaal van 1 tot 5 (1: zeer laag, 5: zeer hoog). De kans maal impact geeft een risicoscore. Samengevat ziet de risicomatrix van de gemeente Delft er dan als volgt uit.

De risico's met betrekking tot het Sociaal Domein, Nieuw Delft, Schieoevers en uit hoofde van de coronacrisis maken tevens onderdeel uit van de zgn. Strategische risicoagenda (inclusief kerndossiers).

1. Bodemsanering TU Delft Campus Zuid

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdspanne
Bodemsanering TU Delft Campus Zuid	Duurzaam Delft	4	3	12	300	I

Wat zijn de oorzaken?

Op Campus Zuid was eerder een autocrosssterrein gevestigd waarvoor de gemeente verantwoordelijk was. Na beëindiging bleek de bodem vervuild te zijn.

Wat zijn de gevolgen?

Met de Technische Universiteit Delft (TUD) is afgesproken om het terrein te saneren, wanneer hier ontwikkelingen op plaats vinden om zo werk met werk te kunnen maken. Op dit moment is nog niet bekend wat er ontwikkeld gaat worden en wanneer dit gaat plaatsvinden. De wijze van sanering is afhankelijk van het soort ontwikkeling.

Wat is het risico?

Bij het vaststellen van de kosten voor sanering van de verontreiniging van de bodem is in eerste instantie uitgegaan van een risico van € 350.000. De saneringstechnieken worden echter steeds beter en goedkoper. daarom is het risico verlaagd naar € 300.000.

Beheersmaatregelen:

De ontwikkelingen op Campus Zuid nauwlettend volgen zodat zodra er concrete plannen voor herontwikkeling van deze locatie zijn samen met de TUD, ontwikkelaar en het bevoegd gezag afspraken gemaakt kunnen worden over het daadwerkelijk vormgeven van de sanering van dit terrein.

2. Grondwateronttrekking

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdspanne
Grondwateronttrekking	Duurzaam Delft	3	3	9	3.000	I

Wat is het risico?

1. Door de afbouw van de onttrekking kunnen de grondwaterstanden veranderen en schade veroorzaken aan gebouwen.
2. Financiële tegenvaller bij het amoveren van de installaties op het DSM terrein.

Wat zijn de oorzaken?

1. Het afbouwen van de grondwateronttrekking.
2. Door het vertrek per 1 januari 2016 van het Hoogheemraadschap uit de GR is deze GR beëindigd. Het Hoogheemraadschap heeft een uittredingsvergoeding van € 7,6 miljoen betaald. De voorzieningen ten behoeve van de grondwateronttrekking op het terrein van de DSM dienen na buitengebruikstelling te worden verwijderd. De kosten zijn gebaseerd op een kostenraming. Met het Hoogheemraadschap wordt nog gesproken over hun aandeel in deze kosten, als onderdeel van de jaarrekening 2015.

Wat is het gevolg?

1. De gemeente kan aansprakelijk worden gesteld voor gevolgschade als gevolg van veranderende grondwaterstanden.
2. De gevormde voorziening is te laag en/of de verwachte liquidatie-uitkering is lager dan verwacht.

Beheersmaatregelen:

1. In 2019 heeft de projectgroep de risico's en de beheersmaatregelen geactualiseerd. in 2020 zal dit wederom worden gedaan.
2. Met zowel DSM als met het Hoogheemraadschap wordt gesproken over het proces en de kosten voor het verwijderen van de leidingen op het DSM-terrein. De jaarrekening 2015 van de GR is door het college vastgesteld en op basis daarvan wordt het voorstel voor de verdeling van het liquidatiesaldo gemaakt.
3. De komende 10 jaar dit bedrag reserveren.

3. ISV-bodem

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
ISV-bodem	Duurzaam Delft	3	1	3	200	S

Wat is het risico?

Verontreiniging van de ISV-bodem. Recentelijk zijn loodverontreinigingen geconstateerd bij speelplaatsen. de in de begroting beschikbare budgetten voor saneringen kunnen onvoldoende zijn.

Wat is de oorzaak?

De gemeente is wettelijke verplicht bij verontreiniging van de bodem deze te saneren of te beheersen.

Wat is het gevolg?

De gemeente maakt kosten met betrekking tot sanering of beheersing.

Beheersmaatregelen:

N.v.t.

4. Bouwgrondexploitaties (niet zijnde Nieuw Delft)

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
Bouwgrondexploitaties	Goed wonen	2	3	6	1.010	I

Twee keer per jaar, ten tijde van het MPG en T-MPG, worden voor alle lopende bouwgrondexploitaties de inventarisatie van de risico's en kansen geactualiseerd. Dit resulteert in een totaal risicoprofiel van circa € 1 miljoen. Het verwachte risicore resultaat is ten opzichte van vorig jaar enigszins verslechtert, met name door de toegenomen onzekerheid rondom de COVID-19 maatregelen. Ook extra risico's op grondsanereringen vanwege de aanwezigheid van PFAS nemen toe.

Dit risicoprofiel is exclusief het risicoprofiel van Nieuw Delft. Daarvoor is ook een PFAS-inventarisatie gemaakt. Zie hierna de separaat beschreven risico's daarover. Voor een inhoudelijke toelichting op de risicoanalyse wordt nadrukkelijk verwezen naar het MPG en T-MPG.

Wat is het risico?

Uit de interne risicoanalyse blijkt dat de volgende factoren de hoogste impact kunnen hebben op het financiële resultaat van de grondexploitaties:

- risico als gevolg van het niet realiseren van het geprognosticeerde afzettempo, waardoor extra financieringsrente en plankosten ontstaan;
- risico als gevolg van verscherpte regelgeving rondom het stikstof en PFAS beleid;
- risico als gevolg van de maatregelen die getroffen zijn om het COVID-19 virus te beteugelen;
- risico dat de geprognosticeerde woningtypen niet afzetbaar blijken en daardoor een lagere grondprijs wordt gerealiseerd of in het geheel niet;
- risico van afwijkende parameters, zoals financieringsrente, kostenstijging en opbrengstenstijging;
- risico dat de kostenramingen, na verdere uitwerking en vertaling naar besteksniveau, niet volledig of ontoereikend zijn.

Wat zijn de oorzaken?

Fluctuerende marktomstandigheden, aangescherpte regelgeving en een wereldwijde pandemie.

Wat zijn de gevolgen?

Marktomstandigheden kunnen leiden tot dalende grondwaarden, stijgende bouwkosten en een langere fasering. Procedures worden langer vanwege de maatregelen tegen COVID-19, waarmee uitgiftes kunnen vertragen.

Beheersmaatregelen:

1. Heroverwegen strategie: betere omstandigheden afwachten.
2. Programmatische keuzes: programmering die wel leidt tot realisatie/verkoop.
3. Besparingen op kwaliteit en duurzaamheidsmaatregelen.
4. Integrale afstemming binnen de gemeentelijke projecten betreffende de PFAS-problematiek.
5. Uitgiftestrategie voor grond en vastgoed aanpassen.

5. Nieuw Delft

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdsperiode
Nieuw Delft	Goed wonen	2	5	10	7.064	I

Wat is het risico?

(1) Het mogelijke financiële nadelige effect kan niet opgevangen worden binnen de huidige beschikbare budgetten voor onvoorziene minderopbrengsten en komt ten laste van de algemene middelen

(2) Het financiële nadelige effect in geval van optreden van alle risico's kan mogelijk niet (volledig) opgevangen worden binnen de huidige beschikbare budgetten voor onvoorziene en komt in dat geval ten laste van de algemene middelen.

Wat zijn de oorzaken?

- (a) Fluctuerende marktomstandigheden
- (b) De aanwezigheid van PFAS.

Wat zijn de gevolgen?

(a) Marktomstandigheden kunnen leiden tot dalende grondwaarden, stijgende bouwkosten en langere fasering. Dat kan leiden tot extra (rente-)kosten. Het financieel effect hangt af van het moment van optreden.

(b) In Nieuw Delft (ND) is er sprake van teveel aan grond die bij bouwrijpmaken van de velden afgevoerd dient te worden opdat daarna de bouw kan aanvangen. In een deel van deze af te voeren gronden, maar ook in dieper gelegen delen, is PFAS aangetroffen. De normering voor afvoer van gronden met PFAS is vele malen hoger als de normering voor beoogd gebruik van locatie (wonen). Dit heeft te maken met het voorkomen van verspreiding. Hierdoor is afvoer van deze gronden op dit moment niet mogelijk.

Aangezien de discussies omtrent de toegestane normeringen vanuit het Rijk nog lopen, is er nog geen definitieve oplossing en derhalve nog niet duidelijk in welke scenario's / mogelijkheden kan worden gedacht, temeer daar PFAS een verzamelnaam is voor meer dan 4.000 stoffen. Ook met de huidige cijfermatig beperkte versoepelingen blijven de aangetroffen waarden boven de normeringen. Omdat er nog geen mogelijkheden zijn tot reiniging is de enige maatregel het afgraven van verontreinigde grond en deze (tijdelijk) te (laten) opslaan in afwachting van nadere richtlijnen vanuit de overheid. Probleem hierbij is dat verontreinigde grond alleen op de betreffende locatie (elders) mag worden opgeslagen of binnen de eigen gemeente op een andere locatie die al een grotere verontreiniging kent. Enig alternatief hierop zijn marktpartijen die bereid zijn de vervuilde grond in eigen beheer op te slaan. Dit heeft een zeer nadelig effect heeft op de prijs. In het vorige risicoprofiel (bij het jaarverslag 2019) werden de kosten ingeschat op tussen de € 1 miljoen en € 4 miljoen. Momenteel is de inschatting van de kosten, in geval van het worstcase scenario (afvoeren tegen huidige hoge prijzen), circa € 3,1 miljoen.

Er is reeds een aantal maatregelen getroffen, zo zijn er diverse onderzoeken gedaan en is er een begin gemaakt met een tijdelijk depot op veld 8. Afhankelijk van de te verkrijgen vergunningen kan de rest er

wel / niet op en dient dan in voorkomend geval elders opgeslagen te worden of direct afgevoerd te worden. Er zijn nog diverse maatregelen in onderzoek om tot een mogelijke oplossing hiervoor te kunnen komen.

In de risico-inventarisatie is met het bovenstaande voor een deel al rekening gehouden; de totale omvang is daarmee echter niet op te vangen binnen de post onvoorzien.

Beheersmaatregelen:

Ten aanzien van (a) Fluctuerende marktomstandigheden:

1. Heroverwegen strategie: betere omstandigheden afwachten.
2. Programmatische keuzes: programmering die wel leidt tot realisatie/verkoop.
3. Versoberen en besparen op kwaliteit, duurzaamheidsmaatregel.

Ten aanzien van (b) De aanwezigheid van PFAS :

4. Afgraven van met PFAS vervuilde grond en (tijdelijk) elders (laten) opslaan en afwachten op versoepeling van richtlijnen en op de markt. Hiervoor is het nodig eerst een locatie binnen Nieuw Delft aan te wijzen en vervolgens binnen Delft of in de regio:
 - ruimte maken in Nieuw Delft: alle gronden die afgevoerd kunnen worden afvoeren, dit betreft dan gronden met waarden binnen handelingskader;
 - optimalisaties binnen Nieuw Delft: ophogen daar waar mogelijk;
 - het resterend deel eerst tijdelijk binnen Nieuw Delft opslaan;
 - zoeken naar locaties buiten Nieuw Delft en zoeken naar oplossingen voor het worst case scenario van € 3,1 miljoen.

Alles afwegende wordt, nadat rekening is gehouden met alle relevante aspecten:

- het feit dat een deel van de gronden inmiddels is opgeleverd, waardoor voor dat deel een negatief marktscenario geen risico meer vormt, maar dat een groter deel nog geleverd moet worden;
- de geïnventariseerde PFAS-problematiek;
- uitgevoerde risicoberekeningen voor verschillende scenario's als gevolg van de coronacrisis; als meest realistisch scenario van een geactualiseerd risicoprofiel voor Nieuw Delft van circa € 7 miljoen uitgegaan.

6. Beroepsprocedure Kruisstraat

In de risicoparagraaf van de Programmabegroting 2020 stond een risico van maximaal € 2,2 miljoen opgenomen, omdat een ontwikkelaar een hoger beroep met een claim van dit bedrag tegen de gemeente had ingesteld aangezien de ontwikkelaar van mening is dat de gemeente de gronden van de Kruisstraat contractueel te laat heeft geleverd. In augustus 2020 heeft het Gerechtshof besloten dat de ontwikkelaar recht heeft op een vergoeding van € 300.000. Deze financiële consequentie wordt verwerkt in de Najaarsrapportage 2020. Voor de Programmabegroting 2021 komt dit risico derhalve te vervallen.

7. Schieoevers

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
Schieoevers	Schone en veilige stad	3	4	12	12.500	I (tot 2030)

In lijn met de door de raad vastgestelde “Delftse aanpak risico’s in beeld” vraagt een kerndossier als Schieoevers om een robuust risicoprofiel. Via onderstaande analyse heeft dat een nadere invulling gekregen. Een beheersmaatregel om het financieel risico te beperken kan zijn om de scope te wijzigen; daar is in onderstaande cijfermatige analyse nog geen rekening mee gehouden.

NB: met het opnemen van dit nieuwe risico zijn de risico's "Gelatinebrug" en "Niet-verhaalbaarheid" uit de vorige programmabegroting komen te vervallen. Deze maken nu onderdeel uit van dit risico.

Wat is het risico?

In 2019 is het Ontwikkelplan Schieoevers Noord vastgesteld. Het financieel kader waarlangs Schieoevers in ontwikkeling wordt genomen is in maart 2020 geactualiseerd. Voor fase 1, tot 2030, zijn

de bovenwijkse voorzieningen geraamd op ca. € 67 miljoen. Dat is inclusief € 5 miljoen budget onvoorzien, exclusief algemene projectkosten (ca. € 9 miljoen). De financiering hiervan geschiedt door kostenverhaal (ca. € 18 miljoen) en bijdragen van andere overheden (ca. € 27 miljoen). Voor fase 1 zal de gemeente netto ca. € 31 miljoen aan kosten en investeringen voor haar rekening nemen. Totaal is met het project € 121 miljoen aan financiële geldstromen gemoeid waarover risico wordt gelopen. De komende jaren worden de kosten en investeringen in de programmabegrotingen opgenomen. Ter zekerheid van het kunnen opvangen van de (kapitaals)lasten is in de kadernota besloten een bestemmingsreserve in te stellen.

In 2020 sloot de gemeente een anterieure overeenkomst voor de locatie Schiehallen/Kabeldistrict. Ook is een aanvraag ingediend voor de nieuwe rijksregeling Woningbouwimpuls. Schieoevers komt daarmee in een nieuwe fase.

De gemeente beschikt zelf beperkt over grondposities. Het realiseren van de gemeentelijke ambities vraagt dan ook om samenwerking en de bereidheid van anderen om deze ambities gerealiseerd te krijgen. De faciliterende rol kent dus andere (financiële) risico's dan traditionele gronduitgifte via bouwgrondexploitatie.

Naast risico's t.a.v. de haalbaarheid van de ambities en het tempo waarin deze gerealiseerd kunnen worden onderkennen de we de volgende financiële risico's:

- de aan te leggen bovenwijkse voorzieningen zijn duurder dan geraamd;
- het budget voor algemene projectkosten blijkt in de praktijk niet toereikend;
- de bijdragen uit het kostenverhaal (bijdrage van ontwikkelende partijen) is lager dan geraamd;
- de co-financiering van andere overheden valt tegen en is lager dan geraamd.

De bandbreedte van het financiële risico ligt tussen de € 2 miljoen en € 24 miljoen. De bandbreedte wordt vooral bepaald doordat de co-financiering nog niet is toegekend. Het risicoprofiel neemt af naarmate de bovenwijkse voorzieningen zijn gecontracteerd, de co-financiering is toegekend en de bijdragen uit het kostenverhaal is gezekerd met anterieure overeenkomsten. Voor het risicoprofiel wordt € 12,5 miljoen als risicobedrag aangehouden.

Wat zijn de oorzaken?

De oorzaken voor deze financiële risico's zijn divers:

- complexiteit en lange doorlooptijd van het programma;
- negatieve marktontwikkelingen waardoor ontwikkelaars (al dan niet tijdelijk) afzien van ontwikkeling;
- andere overheden / co-financiers geven prioriteit aan andere projecten;
- de raming van de bovenwijkse investeringen is gebaseerd op aannames en nog niet op ontwerpen en contracten.

Wat zijn de gevolgen?

Naast directe financiële gevolgen voor de gemeentebegroting kan de beoogde transformatie van het gebied niet op gang komen. De realisatie van de gemeentelijke ambities uit de agenda 2040 (meer banen, meer woningen) loopt vertraging op.

Beheersmaatregelen:

1. Per bovenwijkse investering go/no-go moment bepalen i.r.t. de geraamde co-financiering/ bijdrage van ontwikkelaars.
2. Vol inzetten op kostenverhaal en co-financiering (lobby).
3. Scopewijziging (verlaging kwaliteitseisen).
4. Aanwending van eventueel optredende meevallers op andere onderdelen als gevolg waarvan het budget onvoorzien van € 5 miljoen mogelijk niet geheel benodigd blijkt te zijn.

8. ODH Overdracht asbesttaken

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
ODH Overdracht asbesttaken	Schone en veilige stad	5	2	10	200	S

Wat is het risico?

Het uitvoeringsniveau door de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) van de asbesttaken wordt hoger dan het niveau waarop de gemeente Delft de taak uitvoerde.

Wat zijn de oorzaken?

Met het wijzigen van de Besluit Omgevingsrecht (BOR) is het houden van toezicht op asbestverwijdering door bedrijven vanaf 1 juli 2017 als basistaak wettelijk toegewezen aan de Omgevingsdiensten. Met de Haaglanden-gemeenten worden sinds begin 2018 gesprekken gevoerd over de omvang van de over te dragen asbesttaken, het gaat dan om de aard en omvang van de asbesttaakuitvoering, de huidige gemeentelijke werkwijzen en de wensen van gemeenten over de wijze van taakuitvoering door de ODH. De deelnemende gemeenten en de ODH hebben nog geen gezamenlijk standpunt over het niveau van uitvoering van deze wettelijke taken

Wat zijn de gevolgen?

Een mogelijke structurele stijging van de kosten met maximaal € 200.000.

Beheersmaatregelen:

Afstemming in regio over het te kiezen niveau.

9. Avalex

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
Avalex	Schone en veilige stad	3	3	9	400	S

Wat is het risico?

Het totale risico bedraagt circa € 400.000.

Wat is de oorzaak?

De kosten voor de verwerking van restafval zullen gaan stijgen. De inschatting is dat dit voor Avalex tot een stijging van de kosten leidt die zal worden doorberekend (het aandeel van de gemeente Delft hierin is naar verwachting circa € 400.000). Omdat de aanbesteding nog moet plaatsvinden is dit in de Dienstverleningsovereenkomst voor 2021 nog niet opgenomen, en daarmee ook niet in het tarief van de afvalstoffen verwerkt.

Wat is het gevolg?

De bijdrage aan Avalex zal naar aanleiding van het verwerkingstarief mogelijk gaan stijgen vanaf 2021/2022. Voor 2021 zal dit mogelijk een naheffing zijn., welke niet door het tarief van de reinigingsheffing wordt gedekt.

Beheersmaatregelen:

Het afvalverwerkingscontract moet in 2020 door Avalex opnieuw aanbesteed worden. De gemeente Delft is nauw betrokken bij het proces van de aanbesteding.

10. Sociaal Domein: Wmo en Jeugdhulp

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
Sociaal domein	Sterk en sociaal	4	4	16	5.000	S

Wat is het risico?

Het financieel risico wordt ingeschat op € 5 miljoen, met een bandbreedte van + en - € 1,5 miljoen. Zoals ook bij de kaderbrief is aangegeven geldt dat op het sociaal domein voor 2020 en verder er nog een flinke opgave ligt. De afgelopen jaren is deze opgave alleen maar groter geworden. Door allerlei externe factoren, zoals de invoering en de aanzuigende werking van het abonnementstarief, de complexe aanbestedingen van onder meer de jeugdhulp en regiotaxi met oplopende tarieven vanwege de AMVB reële kostprijs en de vergrijzing. Hierdoor blijken de Rijksvergoedingen steeds minder toereikend. Om deze oplopende tekorten zoveel mogelijk op te lossen, is de focus van het actieplan Sociaal Domein uitgebreid naast innovatieve maatregelen met maatregelen die ook een versoberings- en efficiency component hebben. Met dit actieplan wordt ingezet op forse, structurele kostenbesparing, oplopend tot € 7 mln. Dit is een ambitieus plan op zowel inhoud en qua planning, waarbij samenwerking met externe partijen cruciaal is om de kostenbesparing te realiseren.

Wat zijn de oorzaken?

1. Financiering Rijk: de taakstellingen vanuit het Rijk via de beschikbare middelen sluiten niet aan bij de realiteit. De beoogde transformatie heeft meer tijd nodig en daardoor sluit de kostenontwikkeling niet aan bij de beschikbaar gestelde middelen.
2. Open einderegelingen: de volumeontwikkelingen en de behoefte aan zwaardere zorg zorgt voor hogere kosten. Vanwege de complexiteit is de beïnvloedbaarheid matig.
3. Exogene ontwikkelingen: gewijzigde wettelijke kaders, toevoeging van nieuwe taken en uitname van taken aan specifieke doelgroepen zorgen voor een extra belasting van de uitvoerende organisaties en een kostentoeename.
4. Aanbestedingsrisico: binnen het sociaal domein wordt rekening gehouden met een aanbestedingsrisico (regionaal verband) en de ontwikkelingen die volgen uit de wettelijke kaders.
5. Invulling taakstelling Actieplan: Vanwege de onzekerheid over de realiseerbaarheid en de toegenomen scope (het actieplan is vanwege de toegenomen tekorten aanzienlijk in omvang en aantal maatregelen toegenomen) is het noodzakelijk hiervoor een risico op te nemen.

Wat zijn de gevolgen?

1. Financiering Rijk: het verschil tussen de werkelijke kostenrealisatie en de beschikbare rijksmiddelen wordt groter, voor dekking van het verschil zal een beroep gedaan moeten worden op de algemene middelen.
2. Open einderegelingen: de open einderegelingen zijn lastig te begroten, vanwege de onvoorspelbaarheid is het risico op overschrijding van het begrotingskader zeer groot.
3. Exogene ontwikkelingen: de toevoeging van taken heeft extra kosten tot gevolg (uitvoering en productkosten) die veelal niet volledig door de beschikbaar gestelde rijksmiddelen worden gedekt. De extra taken leggen dan ook mogelijk een extra beslag op de algemene middelen. Daarnaast bestaat het risico dat ook de uitvoerende organisaties door een samenloop van voornoemde ontwikkelingen in de (financiële) problemen komen.
4. Aanbestedingsrisico: Vanwege de opgelegde maatregel reële tarieven en tariefharmonisatie als gevolg van resultaatsturing is een verhoging van de tarieven in veel van de aanbestedingen een risico dat kostenverhogend gaat werken.
5. Invulling taakstelling actieplan: het niet volledig realiseren van (voldoende) maatregelen uit het actieplan maakt dat de taakstelling niet ingevuld kan worden en hiervoor andere dekking gevonden moet worden.

Beheersmaatregelen:

1. Financiering Rijk onzeker: de financiering vanuit het Rijk wordt met een lobby onder de aandacht van de betrokken departementen gebracht. Optrekken met andere gemeenten in regionaal en G40-verband alsmede de VNG is hierbij cruciaal.
2. Open einderegelingen: voor een beperking van het risico is het van groot belang om via monitoring inzicht te verkrijgen in het gebruik, daarnaast is een goed functionerende gesprekscyclus van het contractmanagement met zorgaanbieders via de accountmanagers noodzakelijk. Hiervoor wordt ook de samenwerking in H10- en H4-verband waar nodig versterkt qua governance en informatievoorziening.

3. Exogene ontwikkelingen: het nauwlettend volgen van de ontwikkelingen zal eerder reageren op te verwachten wijzigingen in het takenpakket of de uitvoering van een bestaand takenpakket mogelijk maken. Anticiperen zodat reeds in een vroeg stadium maatregelen genomen kunnen worden. Het verder doorontwikkelen van de informatievoorziening, zowel intern als in regionaal/landelijk verband heeft hierbij prioriteit. Daarnaast is datasturing een belangrijk element bij de uitwerking van de maatregelen uit het actieplan en het in beeld brengen van (nieuwe) mogelijkheden om te transformeren, differentiëren en normaliseren. Inzet hierbij is om op basis van data het inzicht in de (oorzaak van) hulpvragen te krijgen, zodat op basis van dat inzicht gericht effectieve acties ingezet kunnen worden. Daarnaast goede sturing op, en inzicht in, de ketenpartners en (zorg)aanbieders die actief zijn, vanuit kwalitatief, organisatorisch en financieel perspectief.
4. Aanbestedingsrisico: met een goed inkoopplan en goede samenwerking tussen de samenwerkende gemeenten kan het aanbestedingsrisico en de implementatie van de aanbesteding worden beperkt.
5. Invulling taakstelling Actieplan Sociaal domein: monitoring van de realisatie van de plannen en van de uitkomsten.

11. Sociaal Domein: Rijksmiddelen jeugdhulp

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
Jeugdhulp	Sterk en sociaal	2	3	6	2.000	S

Wat is het risico?

Gemeenten hebben in 2019 vanuit de Meicirculaire middelen gekregen ten behoeve van de jeugdhulp. Dit zijn vooral nog incidentele middelen tot en met 2021. Indien het rijk in de nieuwe kabinetsperiode geen structureel gevolg geeft aan de bijdrage of als de vraag naar jeugdhulp toeneemt en/of de maatregelen die de gemeente neemt in het kader van de transformatie rondom jeugdzorg en GGZ, mede gericht op beheersing van de kosten, niet zijn geëffectueerd voor deze omvang dan leidt dat tot een nadeel.

Wat zijn de oorzaken?

Bij de decentralisatie van de Jeugdhulp zijn vanuit het Rijk middelen overgeheveld naar de gemeenten. Op deze middelen is door het rijk een korting toegepast omdat met deze decentralisatie (en de beoogde) transformatie tevens vanuit het rijk een bezuiniging/efficiëncykorting was voorzien. Het realiseren van deze bezuiniging/efficiëncykorting is mede door de toename van de zorgvraag (in aantallen, zorgduur en zorgzwaarte) een landelijk probleem. Bovendien hebben rechterlijke uitspraken over tarieven een kostenopdrijvend effect.

Wat zijn de gevolgen?

Het kan leiden tot structureel onvoldoende beschikbare middelen ten behoeve van jeugdhulp waardoor niet de juiste hulp (meer) geboden kan worden aan jeugdigen die dat nodig hebben. Daarnaast leidt dit er toe dat gemeenten deze middelen vanuit andere begrotingsdelen moeten aanvullen en daardoor andere taken niet meer (voldoende) kunnen uitvoeren/financieren.

Beheersmaatregelen:

1. Vanuit de transformatie en het actieplan worden maatregelen ingezet om de transformatie in het sociaal domein te realiseren. Door in te zetten op normalisatie en differentiatie wordt ingezet op een (nog) efficiëntere inzet van de beschikbare middelen. Indien de middelen onverhoopt niet structureel worden, wordt (zodra dit bekend is) bepaald of aanvullende maatregelen nodig zijn.
2. De financiën binnen het sociaal domein worden nauwlettend gemonitord en op basis van de meest actuele prognoses bewaakt. Waar nodig en mogelijk wordt bijgestuurd en, binnen de kaders van de doelstelling, bekeken welke bijsturing mogelijk is.
3. Om de tijdelijke middelen zoals nu toegekend ook structureel te krijgen, wordt sterk ingezet op de lobby richting het rijk. Dit in afstemming met de H10 gemeenten en o.a. via platformen als de VNG, de G40, DIVOSA etc.

12. Verruiming BTW sportvrijstelling

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
Verruiming BTW sportvrijstelling	Solide maatschappelijke basis	3	3	9	400	S

Wat is het risico?

Gemeenten worden in beginsel gecompenseerd via de Specifieke Uitkering Stimulering Sport (SPUK). De uitkering bedraagt 17,5% van de gerealiseerde bestedingen (incl. btw). Het risico is:

- De aanvraag voor de specifieke uitkering stimulering sport wordt niet geheel gehonoreerd.
- Het totaalbedrag van de aanvragen is hoger dan het uitkeringsplafond. Wanneer het totaal van de aangevraagde uitkeringen het beschikbare budget overschrijdt, worden de aanvragen naar rato verleend.
- Het betreft een bevoorschotting op basis van de begroting. Aangezien de eindafrekening wordt gebaseerd op werkelijke kosten, bestaat er een kans op een terugbetalingsverplichting.
- Op basis van een inschatting van de praktijk van het eerste en tweede jaar wordt het risico ingeschat op een bedrag van € 400.000.

Wat zijn de oorzaken?

Sinds 1 januari 2019 is de btw-sportvrijstelling verruimd. Door deze wetwijziging is het recht vervallen op aftrek van btw voor gemeenten en niet-winstbeogende exploitanten van sportaccommodaties. De gemeente heeft geen recht meer op aftrek van btw via de btw-aangifte.

Wat zijn de gevolgen?

De uitbreiding van de btw-sportvrijstelling heeft tot gevolg dat de btw met betrekking tot de bouw en het onderhoud van de accommodaties en de btw op de kosten van het geven van gelegenheid tot sportbeoefening voor gemeenten een kostenpost wordt.

Beheersmaatregelen:

1. Tijdige en volledige aanvraag indienen voor de SPUK en zorgdragen voor een goede verantwoording met de bruto gerealiseerde bedragen, en eventuele tussentijdse rapportages.
2. Monitoren in 2021 om in onze eigen ambities een afweging te maken voor 2022 (tarieven, uitgaven, investeringen).
3. Eventueel nadeel over 2021 melden in de Najaarsrapportage 2021.

13. Sociaal Domein: Eigen risico bijstandsuitkeringen BUIG

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
Eigen risico BUIG	Economische zelfstandigheid	2	3	6	3.800	S

Wat is het risico?

Op basis van het voorlopig toegekende budget bedraagt het risico € 3,8 miljoen. De kans dat dit risico zich voordoet wordt vooralsnog als laag ingeschat.

Wat zijn de oorzaken?

Voor het verstrekken van bijstandsuitkeringen ontvangt de gemeente geld van het Rijk conform een objectief verdeelmodel. Als de gemeente niet voldoende heeft aan de Rijksmiddelen, moet zij zelf 7,5% van het rijksbudget uit algemene middelen bijpassen. Het mogelijke risicobedrag voor Delft in 2021 is $7,5\% * € 50,6$ miljoen (op basis van het voorlopig budget!) = € 3,8 miljoen. Delft heeft de afgelopen jaren steeds geld overgehouden op dit budget. Echter als gevolg van de Covid-19 crisis stijgen de bijstandsuitgaven. Het is nog niet duidelijk in hoeverre het Rijk het macrobudget BUIG gaat verhogen en wat daarvan afgeleid dan het budget 2021 voor Delft wordt. Op basis van ervaring uit eerdere jaren schatten we het risico vooralsnog als laag in. Dit risico is exclusief de extra uitvoeringskosten die we verwachten. Deze zijn vermeld bij risico 14 (Corona).

Wat zijn de gevolgen?

Het is nog onzeker hoe 2020 zal verlopen. Dit hangt af van het definitieve budget 2020, dat eind september 2020 bekend gemaakt wordt, en van de volumeontwikkeling van het aantal bijstandsgerechtigden.

Beheersmaatregelen:

1. Monitoring.
2. Landelijke lobby om macrobudgetten te verhogen.
3. Taskforce BUIG met als doelen: instroombeperking, uitstroombestemming en kostenbeheersing.

14. Coronacrisis

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
Coronacrisis	Diverse programma's	4	4	16	4.800 +PM	I/S

Wat is het risico?

Op verschillende beleidsterreinen zal nog sprake kunnen blijven van hogere lasten en lagere baten als gevolg van de coronacrisis.

Wat zijn de oorzaken?

Het coronavirus, de beperkende maatregelen en economische neergang die daaruit voortvloeien.

Wat zijn de gevolgen?

Het is nog onzeker in welke mate impacts in 2021 en verdere jaren precies zullen optreden. Op onderstaande beleidsterreinen wordt in ieder geval komend jaar met voortdurende effecten rekening gehouden.

- Toeristenbelasting:

We houden er rekening mee dat ook in 2021 en verder nog sprake is van minder overnachtingen (zowel zakelijk als toeristisch), waardoor de baten uit de toeristenbelasting met een bandbreedte van € 250.000 tot € 500.000 lager kunnen uitvallen dan geraamd.

- Lagere belastingopbrengsten RBG:

De effecten van de coronacrisis vergroten het risico op oninbaarheid en kwijtschelding van belastingen, voor zowel particulieren als ondernemers. De RBG heeft een geclusterde analyse gemaakt van het financieel risico voor de deelnemers van de RBG voor het jaar 2020. In deze analyse zijn zowel de OZB als overige belastingen (rioolheffing, afvalstoffenheffing, etc.) meegenomen. Hierin zijn niet meegenomen de directe belastingen, als toeristenbelasting en parkeerbelasting. We houden in 2021 rekening met een risico van vergelijkbare omvang van in totaal € 1 miljoen.

- Parkeren:

De coronapandemie heeft onder andere tot gevolg dat minder mensen met hun auto naar Delft komen voor werk, winkelen of ontspanning. Dit zorgt voor een veel lagere bezetting zowel in garages als op straat. Er worden ook minder naheffingen uitgeschreven en geïnd. Lagere inkomsten uit garageparkeren heeft een indirect effect op de gemeente, maar een direct effect op de business case van ParkerenDelft. Wanneer minder auto's op straat staan geparkeerd, derft de gemeente directe eigen inkomsten. Rekening houdend met een geschatte bezetting van 50-60% in 2021 houden we rekening met een derving van de parkeerbaten (business case ParkerenDelft en inkomsten gemeente) van in totaal € 2,5 miljoen.

- Bedrijfsvoering:

Eventueel aanhoudende maatregelen rond corona kunnen zorgen voor extra kosten op het gebied van bedrijfsvoering. Daarbij kan worden gedacht aan het verlengen van de extra schoonmaakwerkzaamheden van gebouwen en het aanschaffen van desinfectiemiddelen. De kosten voor een heel jaar worden geschat op € 100.000 tot € 200.000.

- Uitvoering verstrekking uitkeringen:

Als gevolg van de stijging van het aantal bijstandsgerechtigden en het aantal mensen met schulden neemt de druk op de uitvoeringsorganisatie toe en stijgen de kosten voor de verstrekking van uitkeringen (zie risico nr.13 BUIG). Voor de extra uitvoeringskosten Participatiewet houden we rekening met een stijging aan uitvoeringskosten met een bandbreedte van tussen de € 200.000 en € 400.000

- Groter beroep op bijzondere bijstand:

Als gevolg van de coronacrisis zal het aantal mensen met een laag inkomen stijgen. Dat betekent naar verwachting ook een groter beroep op de bijzondere bijstand. Voorlopig houden we rekening met een bandbreedte van tussen de € 100.000 en € 200.000.

- Maatschappelijk en culturele instellingen

Voor sportaccommodaties, welzijnsaccommodaties en kinderboerderijen zou nog een huurinkomstenderving als gevolg van COVID-19 kunnen spelen. Verder valt te voorzien dat cultuur- en erfgoedorganisaties komend jaar en mogelijk meerdere jaren in verband met COVID extra kosten maken en forse inkomstenderving hebben. Daarmee kunnen nadere ondersteuningsmaatregelen aan de orde zijn. Vooralnog is hier geen bedrag aan te koppelen en is dit een PM-post.

- Openbare ruimte

Er zijn diverse maatregelen genomen in de openbare ruimte om bijvoorbeeld verkeersstromen te beheersen. Het ligt voor de hand dat deze fysieke maatregelen (maar ook ten aanzien van communicatie en organisatie) ook doorlopen in het komende jaar. Vooralnog is dit effect niet te kwantificeren.

- Ruimtelijke ordening

Als gevolg van de coronacrisis kunnen er problemen ontstaan met bestaande (anterieure) overeenkomsten, als er bijvoorbeeld sprake is van een faillissement van een contractpartij. In zo'n geval kunnen dan beoogde inkomsten niet meer worden gerealiseerd. Vooralnog is dit effect niet te kwantificeren.

- Efficiencyvermindering als gevolg van het coronavirus:

Door de beperkende maatregelen kan de voorbereiding en uitvoering van bijvoorbeeld projecten niet als te doen gebruikelijk worden uitgevoerd. Een hiermee gepaard gaand extra tijdsbeslag kan ertoe leiden dat in bepaalde gevallen toegekende (project)budgetten ontoereikend blijken. Dit risico wordt vooralnog PM geraamd.

Bovenstaande onderwerpen betreffen geïnventariseerde risico's voor 2021 die, uitgaande van de worst case scenario's, een financiële impact van € 4,8 miljoen kunnen hebben. Afhankelijk van de duur van beperkende maatregelen in het kader van de bestrijding van het virus, het al dan niet beschikbaar komen van een vaccin en de intensiteit van economische crisis, kunnen ook in opvolgende jaren nog effecten optreden. Actuele ontwikkelingen worden betrokken bij voorbereiding van Kadernota en Programmabegroting.

Beheersmaatregelen:

1. Monitoring van de situatie zolang beperkende coronamaatregelen van kracht zijn en deze tot maatschappelijke en economische effecten leiden. Via de raadsvoorstellen bij de planning & controldocumenten (gekoppeld aan coronarapportages) worden bestuurlijke voorstellen aan de raad voorgelegd.

15. Vennootschapsbelasting (Vpb) reclamebelasting

Naam risico	Programma	Kans	Impact	Score	Bedrag (x € 1.000)	Tijdperiode
Vpb-reclamebelasting	Financieel gezonde gemeente	3	3	9	100	S

Wat is het risico?

Het financiële risico wordt ingeschat op circa € 100.000 per jaar

Wat zijn de oorzaken?

De Belastingdienst is van mening dat het privaatrechtelijke gedeelte van de gemeentelijke reclameinkomsten een Vpb-plichtige activiteit betreft, omdat de gemeenten hier in fiscale zin een onderneming mee zou drijven.

Wat zijn de gevolgen?

De gevolgen kunnen zijn dat de gemeente circa € 100.00 per jaar Vpb-heffing moet betalen. Daarnaast zal de gemeente een openingsbalans moeten opstellen en jaarlijks aangifte moeten doen.

Beheersmaatregel:

1. De gemeente is van start gegaan met een bezwaar- en beroepsprocedure, waarbij de rechter uiteindelijk een uitspraak zal moeten doen of de reclame-inkomsten onder de reikwijdte vallen van de Wet Vpb. De gemeente laat zich hierin bijstaan door een deskundige partij.

Overige operationele risico's: PM

Aanbestedingen openbare ruimte en investeringen

Het regulier onderhoud van de openbare ruimte is op een klein servicepakket na, volledig uitbesteed aan marktpartijen. Daarmee wordt optimaal gebruik gemaakt van de markt(werking). Het nadeel is dat de prijzen ook volledig afhankelijk zijn van de markt. Dit betekent dat de economische situatie van invloed is op de kosten, waarvan momenteel niet te voorspellen is wat het effect (positief dan wel negatief) zal zijn. In 2020 heeft dit risico zich niet voorgedaan, voor de komende jaren blijft de verwachting dat dit risico zich wel gaat voordoen. De investeringsportefeuille van de gemeente is ook gevoelig voor kostenstijgingen in de bouwmarkt (scholen, sportvoorzieningen, infrastructuur etc).

Uitbreiding areaal

Delft is volop in ontwikkeling en heeft in de ontwikkelagenda uitgesproken verder te willen groeien (bouw van circa 15.000 woningen). Een deel van deze ontwikkelingen worden door middel van verdichting gerealiseerd. Veel woningen worden naar verwachting gerealiseerd op omvormings- en vrijgekomen locaties. Deze ontwikkeling heeft ook verschillende financiële effecten. Bijvoorbeeld in de vorm van extra baten; zoals aanvullende onroerend zaakbelastingopbrengsten en een hogere gemeentefondsuitkering door een stijging van het aantal inwoners. Ook zullen lasten toenemen door hogere uitgaven voor voorzieningen en onderhoudskosten. Dit hoeft per saldo geen financieel nadelig effect met zich mee te brengen. De verwachte ontwikkelingen worden via verbeterde prognoses in kaart gebracht, zodat in de meerjarenbegroting op de diverse ontwikkelingen geanticipeerd kan worden. In de meerjarenraming 2021-2024 zijn hiertoe aanvullende groeiramingen opgenomen waarmee dit in de risicoparagraaf komt te vervallen. Dit onderwerp blijft in de komende jaren via de meerjarenraming in de programmabegroting nadere invulling krijgen.

Delftse aanpak risico's in beeld

De in 2016 vastgestelde "*Delftse aanpak risico's in beeld*" heeft tot doel zorgvuldig met risico's om te gaan. In de aanpak is de manier vastgelegd waarop het college en de raad interactie hebben over strategische risico's en dossiers waar college en raad extra aandacht voor hebben. Dit gebeurt via de Strategische Risicoagenda Delft, die jaarlijks wordt opgenomen in de begroting en de jaarrekening, zodat college en raad hier een dialoog over kunnen aangaan. Dit gesprek krijgt ook invulling op andere momenten in het jaar, denk bijvoorbeeld aan de interactieve raadssessies op grote dossiers.

Strategische risicoagenda (inclusief kerndossiers)

Strategische risico's kennen een langetermijnperspectief, zijn van belang voor de stad als geheel en liggen deels of geheel binnen de gemeentelijke invloedssfeer. Daarnaast zijn deze risico's vooral gerelateerd aan belangrijke externe ontwikkelingen. We hebben deze risico's opnieuw geïdentificeerd en zijn aan de slag om deze verder te verkennen en verfijnen. Daardoor krijgen we zicht op eventuele witte vlekken in de aanpak op deze domeinen.

Daarnaast onderscheiden we zgn. kerndossiers; daarbij gaat het om processen of projecten die van van majeure invloed zijn voor (de ontwikkeling van) de stad.

Via deze agenda rapporteert het college sinds de Programmabegroting 2019-2022 over de strategische risico's en kerndossiers. Deze agenda herijken we jaarlijks. Daarbij kijken we naar nieuwe ontwikkelingen, besluiten van de raad en de mate waarin al in beheersmaatregelen is voorzien. De horizon die we hanteren voor het beoordelen van de kans van optreden is twee à drie jaar.

Strategische risico's

Hieronder is een geactualiseerd overzicht opgenomen van de strategische risico's; nieuw daarin is de "coronacrisis".

Nr	Strategische risico's zijn:	Werkwijze
1	Ongewenste maatschappelijke en economische effecten als gevolg van de coronacrisis	Via raadsbrieven (informatief) en raadsvoorstellen (coronapportages en de planning & controlcyclusdocumenten) worden consequenties gemonitord en bestuurlijke voorstellen gedaan. Zie voor financieel gekwantificeerde risico's hiervóór.
2	In het sociaal domein niet kunnen garanderen van de zorg en/of kwaliteit daarvan. Dit moet worden voorkomen.	Verdere monitoring, mede aan hand van het Actieplan Sociaal Domein. Zie voor het geïnventariseerde financieel risico hiervóór.
3	Complexe wet-en regelgeving op het ruimtelijk domein maakt dat we onze ambities niet kunnen realiseren	Verkennen van de mogelijkheden van kennismangement en omgevingsmanagement.
4	Bedrijfsprocessen zijn door hun afhankelijkheid vann IT kwetsbaar als de IT/het internet uitvalt	Verkennen van de wijze van versterking van de business continuïteit, waarbij de organisatie plannen formuleert om de bedrijfsprocessen minder afhankelijk te maken van IT en het risico op IT-uitval
5	De veelheid van ontwikkelingen die op Delft afkomen zet de leefbaarheid onder druk	Verkennen van het effect van de opgaven voor de fysieke, economische en sociale infrastructuur op mogelijke tweedeling

Voor strategische risico's 1 en 2 zijn geïnventariseerde financiële risico's opgenomen in het operationeel risicoprofiel op de voorgaande pagina's. Voor strategische risico's 3 tot en met 5 geldt dat het onderwerpen betreffen die naar hun karakter en/of de fase van inventarisatie (nog) niet in een concreet beslag op het weerstandsvermogen zijn te vertalen. Dat betekent echter niet in dat deze risico's zich op termijn niet kunnen manifesteren. Daarmee wordt rekening gehouden via de nieuwe methodiek waarbij wordt als streefwaarde een weerstandsratio van 1,4 ("Ruim voldoende") wordt genomen. Zie voor een nadere toelichting hierop de uiteenzetting aan het einde van deze paragraaf.

Niet langer onderdeel van de geactualiseerde strategische risico-agenda zijn deze onderwerpen:

- *"Delftenaren krijgen natte voeten"*. Op dit abstractieniveau is geen beïnvloeding door de gemeente mogelijk. De aandacht richt zich komende jaren op lokale projecten in het kader van de energietransitie en klimaatadaptie waarbij Delft zelf (mede) 'aan de knoppen zit'. Die projecten houden uiteraard wel verband met het leveren van bijdragen aan vermindering van deze dreiging.
- *"Organisatie die onvoldoende kwalitatief en kwantitatief is uitgerust, om ambities te behalen"*. In afgelopen jaren zijn op het gebied van knelpunten in de kwantiteit belangrijke stappen gezet via "de basis op orde". Ook zijn diverse initiatieven op het gebied van kwalitatieve organisatieontwikkeling ontplooid. Dit neemt niet weg dat dit een belangrijk onderwerp blijft. Over de stand van zaken wordt in het vervolg via de paragraaf "Bedrijfsvoering" gerapporteerd.
- *"Ontoereikende bestuurkracht om de grote vraagstukken op regionaal schaalniveau aan te pakken."* Over ontwikkelingen op dit gebied wordt in toekomstige planning & controldocumenten via de paragraaf "Rolneming" (verbonden partijen) gerapporteerd.

Kerndossiers

Hieronder is een geactualiseerd overzicht opgenomen van de kerndossiers:

Kerndossiers/ projecten	Voortgang	Informatievoorziening
Nieuw Delft	Bestemmingsplan Zuidelijke velden vastgesteld	Twee keer per jaar een voortgangsrapportage; conform belofte met ingang van 2020 opgenomen in MPG en tMPG. Zie voor het financieel gekwantificeerde risico de voorgaande pagina's.
Schieoevers	De raad heeft het ontwikkelplan Schieoevers Noord vastgesteld	Dit dossier maakt inmiddels onderdeel uit van het operationele risicoprofiel; zie voorgaande pagina's.
Project Prinsenhof	Op 5 maart 2020 is het voorbereidingskrediet vastgesteld.	Via het raadsbesluit van 5 maart 2020 is door de raad ingestemd met de informatievoorziening en het daaraan gekoppelde voorziene besluitvormingsproces tot en met 2022.

De gereedgekomen St. Sebastiaansbrug is in deze begroting niet langer als kerndossier opgenomen. Voor de drie gehandhaafde dossiers geldt het volgende: voor Nieuw Delft en Schieoevers zijn op de voorgaande pagina's in het operationele risicoprofiel gekwantificeerde risicobedragen te vinden. Voor het project Prinsenhof is dat logischerwijs nog niet mogelijk gelet op de huidige fase. Het bepalen van de hoogte van risico's is immers gerelateerd aan uitvoering van het voorbereidingskrediet én aan bestuurlijke besluitvorming over het te kiezen uitvoeringsniveau.

Nadere toelichting kerndossiers

In de regeling "Delftse aanpak risico's in beeld" wordt gesproken over risicovolle dossiers. Om te vermijden dat een dossier bij voorbaat een negatief imago krijgt, is later het begrip kerndossier geïntroduceerd. Het betreft een proces of project dat het college en/of de raad van een zodanig gewicht vindt dat er expliciete, aanvullende afspraken worden gemaakt over informatievoorziening en/of het houden van interactieve raadsessies.

Bij het afwegen of een proces of project als kerndossier wordt onderkend, hanteren we deze criteria als hulpmiddel:

- zichtbare, merkbare en voelbare impact op de stad;
- politiek-bestuurlijke complexiteit;
- stakeholders met uiteenlopende belangen;
- beleidsterreinen die van invloed zijn op het dossier;
- bovenlokale of regionale impact;
- technische, financiële of juridische complexiteit;
- doorlooptijd van het dossier;
- financiële impact.

De informatievoorziening gedurende de looptijd verloopt zoveel mogelijk via de beleidscyclus en bestaande/afgesproken rapportages en overleggen. Deze processen of projecten zijn te volgen in de raadscommissies. Via de betreffende vakcommissie kan het gesprek plaatsvinden over de noodzaak van aanvullende informatie, of (maatwerk)rapportage.

Ratio weerstandsvermogen-risico's

Aangezien enkele strategische risico's niet direct financieel vertaalbaar zijn en verdere voor enkele kerndossiers geldt dat concrete risico's vanwege uitvoeringsfasen nog niet gekwantificeerd (kunnen) zijn. Daarnaast bestaat de behoefte meer "ratio" aan te brengen in de verhouding tussen (noodzakelijk) weerstandsvermogen versus het risicoprofiel.

Die verhouding moet in ieder geval minimaal 1:1 zijn. Oftewel: tegenover alle operationele risico's moet een weerstandsvermogen van minstens die omvang staan. Dat zegt echter nog niet iets over een vereiste extra buffer voor (nog) niet gekwantificeerde of onverwachte risico's.

In dat kader is als te gebruiken richtsnoer door de gezamenlijke provincies aan gemeenten de risicomatrix van de Universiteit Twente meegegeven. Wanneer het weerstandsvermogen ten opzichte van het risicoprofiel een waarde van 1,4 bereikt, is sprake van een "Ruim voldoende". Door het beschikbaar hebben van een extra buffer van 0,4 is sprake van een belangrijk aanvullend stootkussen voor nog niet te kwantificeren (strategische) risico's en/of risico's die onverhoopt hoger uitpakken dan

geïnterpreteerd. Zie onderstaande tabel met categorieën die ook landelijk door verschillende overheden wordt gebruikt:

Waardering	Ratio (weerstandvermogen t.o.v. risicoprofiel):	Betekenis:
A	>2	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Zoals uit de paragraaf "Weerstandvermogen" blijkt, is de uitkomst van de weerstandsratio in Delft "Uitstekend". Als belangrijke kanttekening daarbij geldt dat een substantieel deel van het weerstandsvermogen ook is benodigd voor de bestuurlijke opgaven vanuit het Bestuursprogramma.

Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de geraamde inkomsten uit de gemeentelijke heffingen en van het beleid in 2021 ten aanzien van deze heffingen. Verder biedt de paragraaf een overzicht van de tariefontwikkelingen, een opgave van de woonlasten, informatie over de kostendekkendheid van tarieven en informatie over de kwijtschelding.

Lokale heffingen algemeen

De gemeente mag alleen die belastingen opleggen die in de Gemeentewet staan genoemd. We noemen dit de decentrale of lokale heffingen. Lokale heffingen hebben verschillende onderverdelingen. Zo zijn er gebonden of ongebonden heffingen. Ongebonden lokale heffingen, zoals de onroerendezaakbelastingen (OZB), de precariobelasting, de reclamebelasting en de toeristenbelasting vallen onder de algemene dekkingsmiddelen van de begroting. Dit is omdat de besteding van de opbrengst niet is gebonden aan een bepaalde taak van de gemeente. Dat geldt wel voor de gebonden heffingen, zoals de reinigingsheffing en de rioolheffing. Deze vallen dan ook niet onder de algemene dekkingsmiddelen. Een andere categorie is die van de rechten (zoals de leges). Kenmerken van deze rechten zijn:

- a) dat er een concreet product of dienst van de gemeente tegenover staat;
- b) dat de opbrengst maximaal voor 100% kostendekkend mag zijn, anders gezegd: er mag geen winst op worden gemaakt. Dit laatste geldt ook voor de reinigingsheffing en de rioolheffing.

De lokale heffingen zijn daarnaast te verdelen in woonlasten en overige heffingen. Woonlasten zijn:

- OZB op woningen
- reinigingsheffing
- rioolheffing

De overige heffingen die Delft in 2021 toepast zijn:

- OZB op niet-woningen
- reinigingsrechten voor bedrijven
- kadegelden
- leges
- parkeerbelasting
- precariobelasting
- reclamebelasting
- toeristenbelasting

De tariefvoorstellen voor de gemeentelijke heffingen zijn uitgewerkt in het raadsvoorstel tot vaststelling van de afzonderlijke belastingverordeningen en de Legesverordening 2021. Sinds 2013 heeft de gemeente de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) en de heffing en inning van belastingen en een groot deel van de leges overgedragen aan de Regionale Belasting Groep (RBG). De RBG is een gemeenschappelijke regeling waaraan drie gemeenten en twee waterschappen deelnemen. Dit zijn het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard, het Hoogheemraadschap Delfland en de gemeenten Schiedam, Vlaardingen en Delft. De RBG is een zelfstandig orgaan volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen met een algemeen en een dagelijks bestuur; deze zijn samengesteld uit bestuurders van de deelnemers. Delft is vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Financiën. De deelnemers dragen naar rato van het gebruik van de diensten bij aan de kosten van de RBG. Met ingang van 2018 is Parkeren Delft verantwoordelijk voor de heffing en inning van de parkeerbelasting.

Actuele ontwikkelingen rond gemeentelijke belastingen

Nominale ontwikkeling

Bij het opstellen van de begroting vindt aanpassing plaats van de budgetten aan de trendmatige kostenontwikkelingen om uit te komen op het prijspeilniveau van 2021, dit is de zogenaamde nominale ontwikkeling. Deze aanpassing van de begrotingsramingen zorgt voor behoud van de dienstverlening op het niveau van 2020. Dit effect is onderdeel van het financieel meerjarenbeeld. Het stijgingspercentage voor gemeentelijke tarieven vanwege de nominale ontwikkeling is gekoppeld aan de Consumentenprijsindex (CPI) van het CPB. Voor 2021 is dit percentage 1,7%. De tarieven van de gemeentelijke heffingen zijn met dit percentage aangepast, tenzij er reden is hiervan af te wijken. Deze omstandigheden zijn dan toegelicht in de begroting of bij de betreffende verordening.

Gevolgen van de coronacrisis

De coronacrisis heeft zowel lokaal als landelijk een grote financiële impact. De VNG overlegt nog volop met het kabinet over de compensatie van de financiële gevolgen. Afhankelijk van hoe de pandemie zich verder ontwikkelt, zullen er ook in 2021 te verwachten gevolgen zijn voor de inkomsten uit lokale belastingen. Het kan gaan om minder toeristenbelasting door terugloop van het aantal overnachtingen en meer leegstand van niet-woningen, wat gevolgen heeft voor het OZB-tarief. De RBG voorziet verder een toename van oninbaarheid en kwijtschelding van belastingaanslagen.

Aanvullend op de kabinetsmaatregelen en het uitstel van betaling bij de RBG heeft het college in juni 2020 de raad twee voorstellen gedaan om de lokale economie extra te ondersteunen door incidenteel af te zien van het heffen van reclamebelasting en precariobelasting op terrassen en terrasboten voor het jaar 2020. Deze maatregelen zijn vastgesteld door de raad. Bij de voorstellen voor de begroting van 2021 zijn voor deze belastingen de geïndexeerde opbrengsten weer opgenomen in de ramingen. De tijdelijke terrasuitbreidingen in 2020 vallen hier niet onder, want deze zijn volgens het beleid toegestaan tot 1 november 2020.

Verruiming gemeentelijk belastinggebied

In mei 2020 heeft staatssecretaris van Financiën Vijlbrief het pakket 'Bouwstenen voor een beter belastingstelsel' aangeboden aan de Tweede Kamer. Dit pakket rapporten bevat voorstellen voor verbeteringen en vereenvoudigingen van het belastingstelsel. Hierin zijn voorstellen opgenomen om het aandeel van de gemeentelijke belastingen binnen de totale belastingopbrengst te vergroten. De gemeenten krijgen daarmee meer mogelijkheden om financiële tegenvallers op te vangen en in te spelen op lokale voorkeuren. Het is de verwachting dat inwoners dan meer stilstaan bij de afweging tussen 'bepalen en betalen'. Dat kan de werking van de lokale democratie ten goede komen. De voorstellen zijn bedoeld voor een volgend kabinet.

Verduurzaming via lokale belastingen

Lokale belastingen kunnen een bijdrage leveren aan het bereiken van de collegedoelen op het gebied van verduurzaming. Dit kan enerzijds door met belastingen geld op te halen om te besteden aan maatregelen voor verduurzaming en anderzijds door belastingen als prikkel in te zetten voor duurzamere keuzes. In het eerste geval gaat het om bekostiging, in het tweede geval om gedragsbeïnvloeding. Op het moment van opstellen van deze begroting is een brief in voorbereiding waarmee het college de raad zal informeren over de mogelijkheden die het college ziet voor de inzet van lokale belastingen om, gericht op de langere termijn, bij te dragen aan verduurzaming.

Amendement-Omtzigt

In 2019 ontstond bij gemeenten veel onduidelijkheid over de uitleg van het amendement-Omtzigt. Het daarmee gewijzigde artikel 220f Gemeentewet geeft gemeenten de mogelijkheid om voor sportaccommodaties, dorpshuizen en andere 'sociaal belang behartigende instellingen' voor de OZB het vaak lagere tarief voor woningen te rekenen in plaats van het vaak hogere tarief voor niet-woningen. Vanwege de onzekerheid over de juridische strekking en de daaraan verbonden financiële gevolgen adviseert de VNG de gemeenten, evenals vorig jaar om geen gebruik te maken van de ontstane

mogelijkheid. Het college blijft dit advies volgen. Bij de VNG zijn geen gemeentes bekend die gebruik maken van het nieuwe artikel 220f Gemeentewet.

Geraamde inkomsten

Hieronder is opgenomen het overzicht van de werkelijke inkomsten in 2019 en de geraamde inkomsten voor 2020 en 2021.

Geraamde inkomsten (bedragen × € 1.000)			
Belastingsoort	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Woonlastenheffingen			
OZB*	26.522	27.167	27.839
Afvalstoffenheffing (voor aftrek kwijtschelding)	14.511	14.122	14.700
Rioolheffingen (voor aftrek kwijtschelding)	11.880	11.649	11.879
Overige heffingen			
Reinigingsrechten	376	504	520
Kadegelden + precario haven	171	170	153
Leges omgevingsvergunningen	3.449	3.577	3.418
Overige Leges	2.312	1.676	1.772
Parkeerbelastingen	1.837	1.848	1.682
Reclamebelasting	239	221	237
Precariobelasting	2.263	2.377	2.417
Toeristenbelasting	844	932	947
Totaal	64.404	64.243	65.564

* De opbrengst OZB is inclusief opbrengst voor het ondernemersfonds

Op de OZB-tarieven voor niet-woningen (voor gebruikers en eigenaren) zit een toeslag ten gunste van het Ondernemersfonds. Het beheer van dit fonds ligt bij de ondernemers. Het geraamde bedrag Ondernemersfonds voor 2021 is circa € 930.000.

Bij de overige leges is sprake van een lagere geraamde opbrengst, omdat rekening is gehouden met een sterke terugloop in het aantal aangevraagde reisdocumenten vanwege de verlenging van de geldigheidsduur van 5 naar 10 jaar sinds 2014. De verwachting is dat vanaf 2024 de vraag weer zal toenemen. Bij de verklaringen omtrent gedrag is een lagere raming opgesteld; deze vraag loopt ook al enkele jaren terug. Voor de parkeerbelasting geldt dat deze opbrengst als zodanig in stand blijft, ook na de overdracht van taken aan Parkeren Delft. Nadere informatie over de parkeerbelasting is opgenomen bij het programma Bereikbare en leefbare stad.

Bij de omgevingsvergunningen is het geraamde bedrag voor 2021 gesteld op € 3.418.070. De afgelopen jaren was er sprake van een toename van het bouwvolume en van stijgende bouwkosten. Voor de omgevingsvergunningen heeft Delft een zogeheten egaliseringsreserve waarmee de gemeente grote jaarlijkse schommelingen in de tarieven kan voorkomen. Doordat de afgelopen jaren de opbrengsten hoger zijn geweest dan geraamd, hebben in deze jaren geen onttrekkingen maar alleen toevoegingen plaatsgevonden. Ook in 2021 zijn grote projecten gepland. Op dit moment is daardoor financiële ruimte beschikbaar voor een tariefsverlaging van 10% voor de omgevingsvergunningen.

Door de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen verandert vanaf 2022 een deel van de werkzaamheden die de gemeente verricht en daarmee wijzigen de bijbehorende inkomsten. Dat maakt het noodzakelijk om een herziening van de legestarieven te onderzoeken.

Woonlasten

Geraamde opbrengsten

Tot de woonlasten rekent men in brede zin alle kosten die het wonen met zich meebrengt voor de huishoudens. Voor wat betreft lasten die de gemeente oplegt in de vorm van gemeentelijke belastingen gaat het dan om drie heffingen, het zogeheten woonlastenmandje:

- de OZB op woningen,

- de reinigingsheffingen,
- de rioolheffing.

Over de woonlasten is in het coalitieakkoord de afspraak opgenomen om ernaar te streven dat de totale lasten in het woonlastenmandje niet meer stijgen dan de CPI van 1,7%. De voorstellen in deze begroting resulteren in een stijging van de geraamde opbrengsten in het totale woonlastenmandje van 1,7%.

Totaal woonlastenmandje					
bedragen x € 1.000	2020	Areaal	Nominale ontwikkeling	%	Raming 2021
Woonlastengebonden tarieven:					
Ozb	27.167	211	461	1,70%	27.839
Afvalstoffenheffing	14.122	140	438	3,10%	14.700
Rioolrechten	11.649	230	-	0,00%	11.879
Totaal	52.938	581	899	1,70%	54.418

Hieronder volgt een toelichting per component van de woonlasten.

OZB: opbrengst, tarieven en overige aspecten

De grondslag voor de OZB is de WOZ-waarde van de woningen en niet-woningen. De uitvoering van de WOZ is door de gemeente overgedragen aan de RBG, die voor deze taak onder toezicht staat van de landelijke Waarderingskamer. De uitvoeringspraktijk van de RBG wordt geregeld getoetst en heeft van de Waarderingskamer het oordeel 'Goed' gekregen.

In de voorstellen voor de OZB-tarieven is de indexatie van de opbrengst met de CPI van 1,7% verwerkt. Daarnaast is een meeropbrengst opgenomen voor het nieuw areaal. De OZB wordt geheven als percentage van de waarde van alle WOZ-objecten (woningen en niet-woningen) binnen de gemeente, dit noemen we het totale areaal. Het totale areaal is onderverdeeld in:

- bestaand areaal bij de actuele peildatum;
- nieuw areaal dat is ontstaan tijdens het heffingsjaar 2020, hierover wordt in 2021 voor het eerst OZB geheven.

De WOZ-waarden van het bestaand areaal zijn de grondslag voor de tariefberekening 2021. De opbrengst van het bestaand areaal + nieuw areaal tegen de nieuwe tarieven vormt de totale opbrengst 2021. Toepassing van 1,7% indexatie geeft de volgende tabel van de geraamde opbrengst.

Geraamde opbrengst Ozb	Begroting 2020	Bedrag indexatie	Indexatie percentage	Geraamde opbrengst als grondslag voor tariefberekening	Opbrengst nieuw areaal	Totale stijging geraamde opbrengst	Raming 2021*
Bedragen x € 1.000							
Ozb	27.167	461	1,70%	27.628	211	672	27.839

*Deze raming is inclusief de opbrengst van het Ondernemersfonds.

De OZB-tarieven worden berekend aan de hand van de totale WOZ-waarden op de wettelijke peildatum van het bestaand areaal volgens de formule:

$$\text{WOZ-waarden (q)} \times \text{tarieven (p)} = \text{geraamde opbrengst}$$

Hierbij is de geraamde opbrengst leidend, de tarieven worden zo bepaald dat de geraamde opbrengst rekenkundig wordt gerealiseerd. Voor de bepaling van de tarieven is de eerste, voorlopige RBG-prognose van de WOZ-waarden gebruikt, de juli-prognose.

Tegelijk met de prognose van de WOZ-waarden geeft de RBG ook nieuwe prognoses voor correctiefactoren als leegstand, oninbaarheid en gegronde bezwaren. De RBG heeft bij de prognoses van juli een uitdrukkelijk voorbehoud opgenomen vanwege de effecten van de coronacrisis. Met name het effect op langere termijn voor de oninbaarheid van aanslagen en de leegstand van niet-woningen zal pas in de loop van 2020 duidelijker vorm krijgen.

De RBG levert in oktober een definitieve prognose van de totale waarden van de WOZ-objecten op de peildatum. Bij verwerking van deze oktober-prognose van de WOZ-waarden zal naar verwachting een voorstel voor een eerste wijziging van de OZB-verordening noodzakelijk zijn voor de tariefaanpassing die nodig is om de geraamde opbrengst te realiseren. Op basis van de juli-prognose is het voorstel om de OZB-tarieven vast te stellen op:

- woningen eigenaar: 0,10684%,
- niet-woningen eigenaar: 0,29502%,
- niet-woningen gebruiker: 0,24997% .

Bij de prognose van de waardeontwikkeling voor woningen van 9,69% stijgt de gemiddelde waarde van een woning in Delft van € 235.628 naar € 258.460. De aanslag voor deze woning komt dan op € 276. In vergelijking met vorig jaar is dit een daling van 4 euro. Dit komt doordat de RBG-prognose van de waardestijging van vorig jaar oktober te laag is geweest. Dit is met de huidige juli-prognose gecorrigeerd. Het stellen van prognoses is de laatste jaren moeilijker geworden door de marktontwikkelingen die snelle prijsstijgingen, hoge handelsvolumes en grote lokale verschillen laten zien, ook binnen het verzorgingsgebied van de RBG. De publicatie Kerngegevens belastingen grote gemeenten van COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) geeft jaarlijks inzicht in onder meer de aanslag voor een woning van gemiddelde waarde.

	2017	2018	2019	2020	2021
Aanslag gemiddelde woning (bron: COELO, Kerngegevens belastingen grote gemeenten)					
Aanslag Delft uit COELO	€ 285	€ 274	€ 278	€ 281	€ 276
Stijging / daling	€ 7	-€ 11	€ 4	€ 2	-€ 4
Gemiddeld uit COELO	€ 237	€ 238	€ 244	€ 256	ntb
Percentage t.o.v. gemiddelde	120%	115%	114%	110%	ntb

Toevoeging nieuw areaal

De tariefvoorstellen worden bepaald op basis van het bestaande areaal aan WOZ-objecten. Met de RBG is afgesproken dat naast de prognose op de waardeontwikkeling bij het bestaand areaal ook jaarlijks een opgave wordt gedaan van de waarde van het nieuw ontstane areaal. Hieruit ontstaat een meeropbrengst. Deze is in de totale geraamde opbrengst opgenomen als component nieuw areaal. Dit heeft geen gevolgen voor de hoogte van de tarieven.

Gesloten circuits reinigingsheffing en rioolheffing

De opbrengsten van de reinigingsheffingen en de rioolheffing zijn gebonden aan besteding voor die specifieke taken. Voor deze heffingen geldt bovendien dat de geraamde opbrengsten niet hoger mogen zijn dan de geraamde toerekenbare kosten in verband met de taak. Anders gezegd: de gemeente mag er niet aan verdienen. De technische uitdrukking is dat de *kostendekkendheid maximaal 100%* mag zijn. Dit betekent dat het uitgangspunt is om alle kosten die samenhangen met de activiteiten door te berekenen in de tarieven. De afvalinzameling wordt uitgevoerd door de gemeenschappelijke regeling Avalex.

Reinigingsheffing

In het product Reiniging zijn alle kosten en inkomsten opgenomen die gerelateerd zijn aan de afvalinzameling en –verwerking, zoals de kosten van deelneming in de GR Avalex, de inzameling van

kringloopgoederen, administratie en toezicht alsmede beleid en beheer. Ook een deel van de veegkosten wordt binnen dit product verantwoord. Buiten het product Reiniging zijn er nog kosten van BTW en overhead die aan de afvalstoffenheffing worden toegerekend. Het product Reiniging is een zogenaamd 'gesloten circuit': de inkomsten worden uitsluitend besteed aan de uitvoering van de reinigingstaak. Het totaal van de kosten bedraagt 16,4 miljoen, dit bedrag mag worden doorberekend in de afvalstoffenheffing. Het tarief van de afvalstoffenheffing mag ten hoogste kostendekkend zijn.

Het uitgangspunt is dat de Reiniging volledig kostendekkend is via de tarieven en vergoedingen. Hiervan is evenwel met ingang van 2017 afgeweken. In 2021 wordt het tarief aangepast met 3,1%. Hiermee komen de inkomsten uit de heffing op € 15 miljoen. Het dekkingspercentage uit de tarieven is daarmee 92,89%. De lasten en baten in het gesloten circuit zijn in evenwicht wanneer rekening wordt gehouden met specifieke inkomsten en een bijdrage uit de algemene middelen.

Rioolheffing

In de rioolheffing zijn de kosten opgenomen die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de zorgplichttaken voor afval-, hemel- en grondwater. Dit zijn de kosten voor vervangingsinvesteringen, onderhoud, administratie en beheer en beleid ten aanzien van riolering en drainage. Ook wordt een deel van de maatregelen die genomen moeten worden in het kader van klimaatadaptatie hierin meegenomen. Aanvullende kosten zijn een deel van de veegkosten en kosten voor BTW en overhead die aan de rioolheffing worden toegerekend.

Op basis van het investeringsvolume kan een hoger BTW-bedrag worden toegerekend. Het BTW-aandeel is vastgesteld op het niveau waarmee ten tijde van de instelling van het BTW-CompensatieFonds (BCF) geen nadelig effect op de gemeentelijke begroting ontstond. Wordt een hoger percentage doorberekend dan heeft dit een stijging van het tarief tot gevolg. Hiervoor is niet gekozen.

Het uitgangspunt is dat de exploitatiebegroting van de riolering volledig kostendekkend is (voor- en nadelen worden verrekend met de reserve Riolering). De inkomsten uit de heffing, inclusief areaaluitbreiding, zijn voor 94,8% kostendekkend. De resterende toevoeging uit de reserve riolering zorgt voor 100% kostendekkendheid. Dit betekent dat voor 2021 geen aanpassing van de tarieven nodig is.

Gesloten circuits	Direct toerekenbare kosten	Overhead + BTW	Totale Kosten	Totale opbrengsten uit tarief	Kosten dekking	Inkomsten niet uit tarief
Bedragen x € 1.000						
Riolering	€ 10.378	€ 1.838	€ 12.216	11.579	94,78%	409
Reiniging (incl. overige inkomsten)	€ 14.324	€ 2.061	€ 16.385	15.220	92,89%	738

Toelichting overige heffingen (niet-woonlasten) voor 2021

De overige heffingen worden in principe verhoogd met het indexeringspercentage van 1,7%. Eventuele afwijkingen worden toegelicht in het voorstel tot vaststelling van de belastingverordeningen 2021. Voor de rechten en leges geldt de wettelijke eis dat de tarieven zo worden vastgesteld dat de geraamde baten van de rechten niet hoger zijn dan de geraamde lasten. De tarieven voor de gemeentelijke dienstverlening mogen dus niet meer dan 100% kostendekkend zijn.

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het afgeven, vernieuwen of omwisselen van een rijbewijs of een reisdocument (paspoort of identiteitsbewijs) geldt een landelijk vastgesteld maximumtarief. Vanaf maart 2014 zijn de reisdocumenten 10 jaar geldig in plaats van 5 jaar. Deze wijziging leidt tot een daling van de opbrengst aan leges voor de verstrekking van reisdocumenten. Met name in de periode van 2019-2024 is een sterke mate van vraaguitval voorzienbaar. De vraag zal in deze periode naar verwachting vrijwel uitsluitend bestaan uit vervanging bij vermissing en eerste aanvragen. De voorziene uitval in de vraag heeft geleid tot verlaging van de geraamde opbrengsten aan leges in het meerjarenbeeld.

Tarief ontwikkeling bij de woonlasten

De ontwikkeling van de tarieven OZB, reinigingsheffing en rioolheffing is in onderstaande tabellen weergegeven voor de belastingjaren 2017 t/m 2021.

Onroerendezaakbelastingen	Woningen		Niet-woningen			
	jaar	eigenaren	stijging	eigenaren	gebruikers	stijging
2017		0,15452%	0,31%	0,29351%	0,23502%	0,31%
2018		0,14292%	-7,51%	0,28341%	0,22694%	-3,44%
2019		0,13279%	-7,09%	0,28661%	0,23119%	1,46%
2020		0,11910%	-12,08%	0,29016%	0,22733%	-0,06%
2021		0,10684%	-10,29%	0,29502%	0,24997%	5,31%

* De tarieven van voor 2020 zijn aangepast naar de hoogte zoals vastgesteld bij de 1e wijziging ten behoeve van een correcte vergelijking

Voor de tarieven voor 2021 zal naar verwachting nog een wijzigingsvoorstel worden aangeboden naar aanleiding van de definitieve oktober-prognose van de waardeontwikkeling door de RBG.

Reinigingsheffingen	Afalstoffenheffing		Reinigingsrechten			
	Jaar	Meer persoons huishoudens	Een persoons huishoudens	stijging	niet-woning	stijging
2017		€ 342,70	€ 218,75	1,10%	€ 394,10	1,10%
2018		€ 347,85	€ 222,05	1,50%	€ 400,00	1,50%
2019		€ 353,66	€ 225,76	1,67%	€ 406,68	1,67%
2020		€ 353,66	€ 225,76	0,00%	€ 401,24	0,00%
2021		€ 364,62	€ 232,76	3,10%	€ 413,68	3,10%

Rioolheffingen	Afvoerrecht/heffing per m3			Aansluitrecht/heffing			
	jaar	<= 500	>500	>500.000	stijging	eigenaren	stijging
2017		€ 47,49	€ 0,56	€ 0,20	1,10%	€ 169,24	1,10%
2018		€ 48,20	€ 0,57	€ 0,21	1,50%	€ 171,78	1,50%
2019		€ 48,20	€ 0,57	€ 0,21	0,00%	€ 171,78	0,00%
2020		€ 48,20	€ 0,57	€ 0,21	0,00%	€ 171,78	0,00%
2021		€ 48,20	€ 0,57	€ 0,21	0,00%	€ 171,78	0,00%

Lastendruk belastingjaar 2021

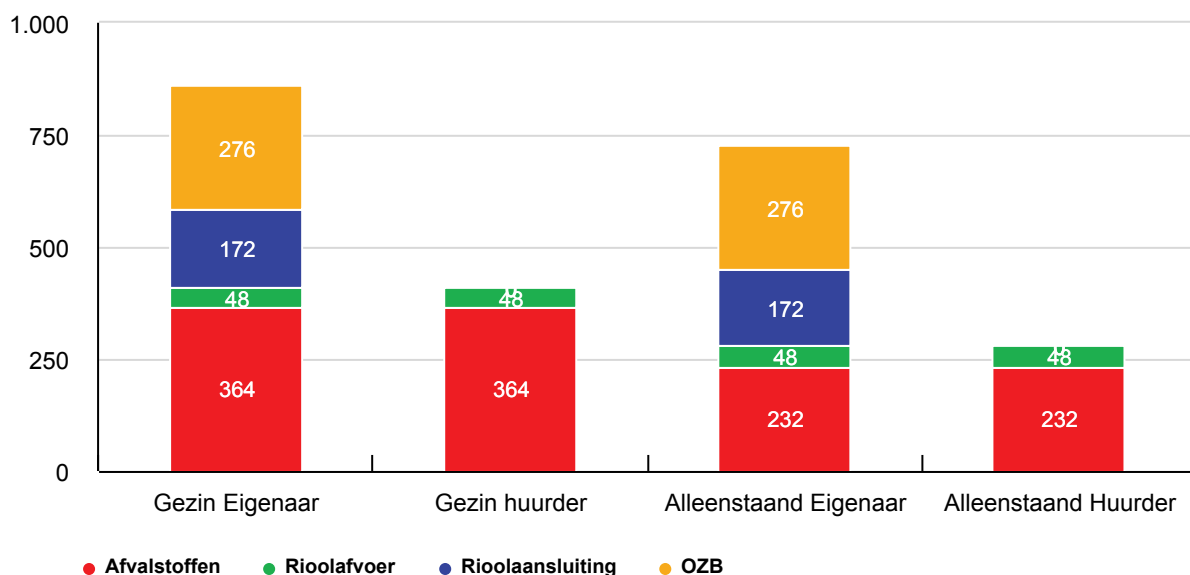
Huishoudens

In onderstaande grafiek zijn de lokale lasten voor 2021 getoond voor vier basistypen huishoudens, uitgaande van een gemiddelde WOZ-waarde voor een woning in Delft.

- Een gezin met een woning in eigendom met een waarde van € 258.460,
- Een gezin dat een woning huurt,
- Een alleenstaande met een woning in eigendom met een waarde van € 258.460,
- Een alleenstaande die een woning huurt.

Het CBS stelt de gemiddelde woningwaarde per twee jaar vast. Voor deze begroting is de gemiddelde waarde van 2020 aangepast met de prognose van het stijgingspercentage van 9,69%, zoals opgegeven door de RBG..

Lokale lasten per huishouden in 2021

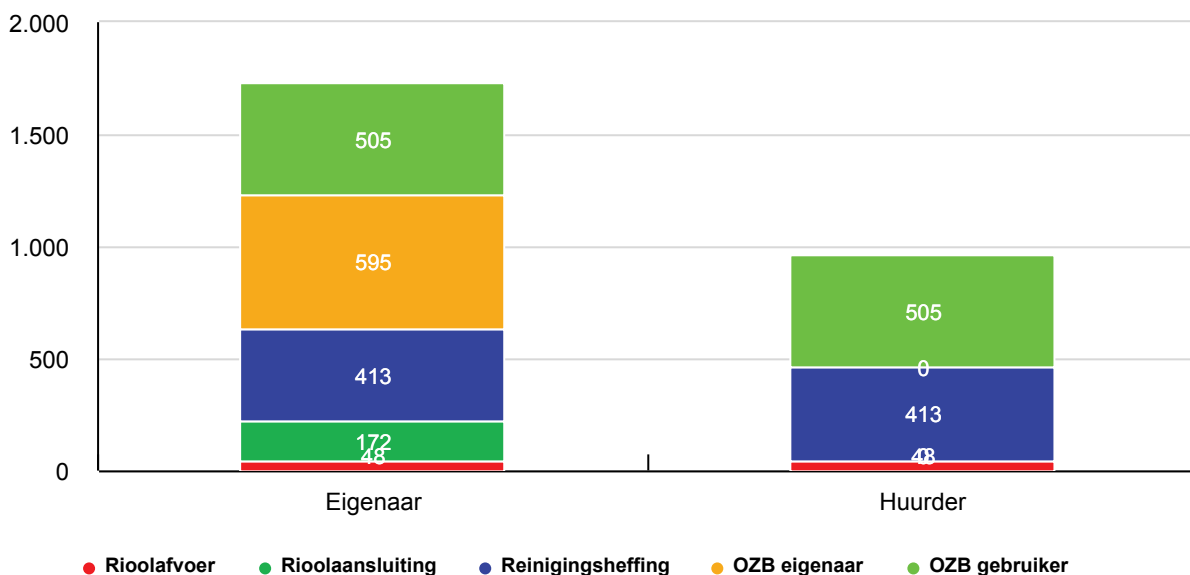

Bedrijven

De volgende grafiek geeft de lokale lasten 2021 weer voor een ondernemer met een kantoor/ winkelpand. Het CBS houdt geen registratie bij van de gemiddelde waarde van niet-woningen. Door een WOZ-waarde van € 201.995 te gebruiken, is er een aansluiting met de prognose van de waardeontwikkeling, uitgaande van de gemiddelde woning.

- Een bedrijf met een kantoor/winkelpand in eigendom met een waarde van € 201.995
- Een bedrijf dat een kantoor/winkelpand huurt

Lokale lasten bedrijven in 2021

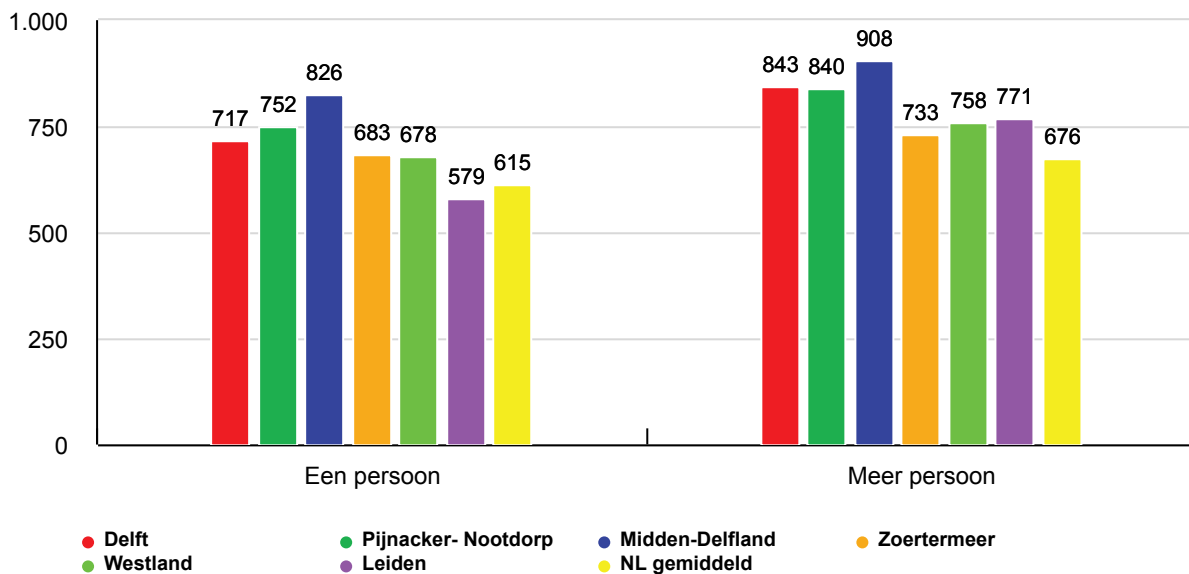
Vergelijking met gemeenten in de regio (2020)

De lokale lasten van Delft zijn in de onderstaande grafiek vergeleken met die van andere gemeenten in de regio en met het landelijk gemiddelde. Ook zijn de lokale lasten van Leiden toegevoegd, omdat dit een stad is van vergelijkbare grootte met eveneens een universiteit en een historisch centrum. Het betreft hier overigens een vergelijking van de lasten in 2020, omdat de tarieven voor 2021 nog niet bekend zijn.

Woonlastenvergelijking per huishouden in andere gemeenten in 2020

De grafiek hieronder laat de vergelijking zien van de woonlasten voor éénpersoons- en meerpersoonshuishoudens in verschillende gemeenten in 2020. Onder de woonlasten wordt in dit verband verstaan: het bedrag dat een huishouden in een gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing op basis van de gemiddelde woningwaarde in de gemeente.

Woonlasten vergelijking totaal huishoudens in de regio (2020)

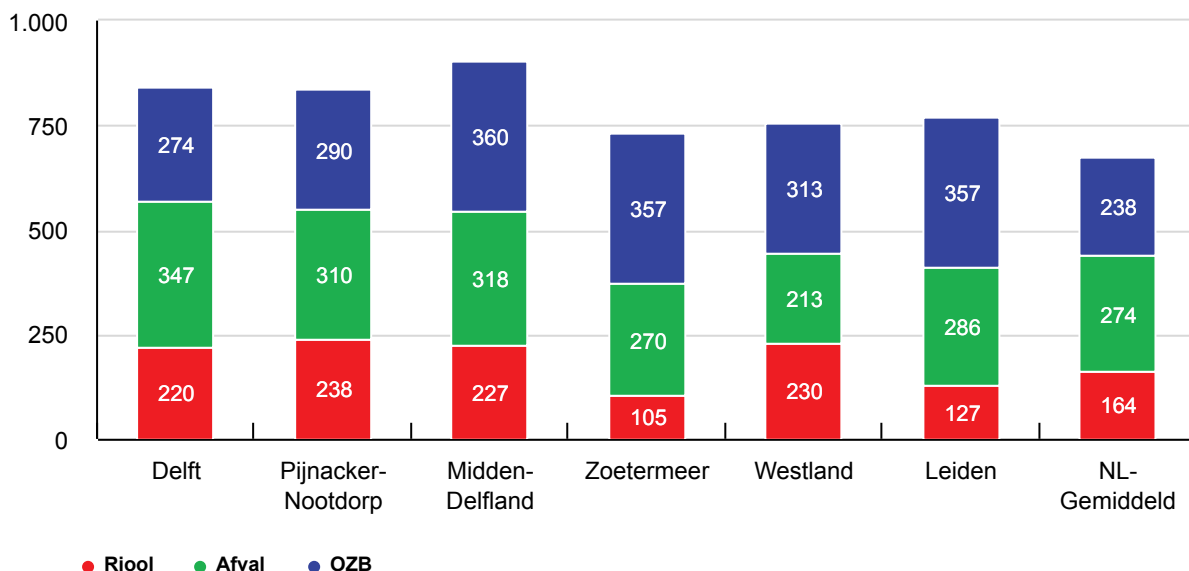

Bron: COELO+CBS+gemeentelijke websites

Woonlastenvergelijking per component in andere gemeenten in 2020

De onderstaande grafiek geeft weer de verdeling over de componenten OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing, als onderdeel van de totale woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in de verschillende gemeenten in 2020

Woonlasten vergelijking huishoudens per component (2020)

Bron: COELO+CBS+gemeentelijke websites

Overzicht tarieven met maximale kostendekkendheid van 100%

De gemeentelijke heffingen zijn te verdelen in belastingen en retributies. De belastingen zijn algemeen en niet gebonden aan een wettelijke opbrengstlimiet. De retributies zijn de tegenprestatie voor een concrete dienst die op verzoek door de gemeente is verricht. Hiervoor geldt een wettelijk verbod op het maken van winst, de opbrengsten mogen dus maximaal 100% kostendekkend zijn. Voor deze heffingen, met de zogenaamde opbrengstlimiet, is hieronder een overzicht van het percentage van kostendekkendheid opgenomen. Hierbij geldt dat bij een percentage van onder de 100% niet alle geraamde kosten worden gedekt uit de geraamde opbrengsten, daarboven is sprake van een mogelijke meeropbrengst. De betreffende heffingen zijn:

- rioolrecht,
- afvalstoffenheffing,
- leges,
- kadegelden.

Toe te rekenen kosten

Bij de kostendekkendheid is allereerst van belang welke kosten toerekenbaar zijn aan de tarieven:

Directe kosten: dit zijn kosten voor de activiteiten die in *een meer dan zijdelings verband* staan met de geleverde dienst, zoals:

- directe loonkosten,
- directe materiaalkosten,
- perceptiekosten (kosten heffen en invorderen),
- kosten oninbaarheid,
- kosten kwijtschelding,
- BTW-kosten,
- voorlichtingskosten, voor zover niet samenhangend met beleidsvoorbereiding en beleidsvaststelling,
- kosten met betrekking tot handhaving, toezicht en controle mits het hier de eerste controle op het nakomen van vergunningverlening betreft of specifiek samenhangt met de verleende dienst zoals de milieucontrole bij afvalstoffenheffing.

Indirecte kosten: dit zijn de overheadkosten, dus alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Niet toerekenbare kosten zijn:

- kosten voor beleidsvoorbereiding,
- kosten met betrekking tot handhaving, toezicht en controle, tenzij het om de bij toerekenbare kosten genoemde uitzonderingen gaat,
- kosten van inspraak- en bezwaarprocedures.

Toerekening overheadkosten

Sinds 2017 wordt de overhead apart gepresenteerd in de begroting. De overheadkosten zijn te relateren aan de factor medewerkers (de mensen en wat zij nodig hebben om hun werk te doen) of aan de factor kapitaal, zoals noodzakelijke investeringen of uitbesteding van werk. Voor de verdeelsleutel is gekozen voor de factor met de grootste impact op het taakveld. Dit betekent dat de overhead voor de taakvelden afval en riolering is toegerekend naar financiële omvang en voor de overige taakvelden naar personele omvang, omdat daar de factor medewerkers overwegend bepalend is voor de omvang van de overhead.

Rioolrechten en afvalstoffenheffing

Het lasten- en batenoverzicht en het percentage van de kostendekkendheid van deze heffingen zijn hierboven opgenomen in het overzicht van de woonlasten in deze paragraaf.

Leges

De legesverordening is onderverdeeld in drie titels:

- Titel 1: Algemene dienstverlening (19 hoofdstukken)
- Titel 2: Omgevingsvergunning (9 hoofdstukken)

- Titel 3: Diensten vallend onder de Europese Dienstenrichtlijn (6 hoofdstukken)

Op grond van artikel 229b van de Gemeentewet geldt dat de opbrengsten uit leges op het niveau van de totale verordening maximaal 100 % kostendekkend mogen zijn. Binnen Titel 1 en 2 van de tarieventabel mag kruisfinanciering plaatsvinden tussen of binnen de verschillende hoofdstukken. Dit betekent dat een tekort op de ene dienst mag worden gecompenseerd met overdekking uit een andere dienst. Bij enkele tarieven in de verordening geldt dat zij inmiddels zijn vervallen of dat het aantal te gering is om een representatief percentage te berekenen. In 2017 zijn tarieven ingevoerd voor de vergunning voor een klein evenement en voor de omzettingvergunning. Deze zijn nu opgenomen in de overzichten.

Tabel: overzicht geraamde kostendekkendheid Legesverordening 2021 (bron: Kostendekkendheid.nl)

Kostendekkendheid Titel 1,2 en 3	Directe kosten	Overhead	Totale lasten	Totale baten	Kosten dekking
Titel 1	€ 1.109.639	€ 749.831	€ 1.859.470	€ 1.578.409	84,88%
Titel 2	€ 2.045.709	€ 2.000.487	€ 4.046.196	€ 3.418.195	84,48%
Titel 3	€ 52.142	€ 50.995	€ 103.137	€ 59.479	57,67%
Totaal	€ 3.207.490	€ 2.801.313	€ 6.008.803	€ 5.056.083	84,14%

De conclusie bij het overzicht is dat de Legesverordening op het vereiste niveau voldoet aan de wettelijke opbrengstlimiet, doordat het totaal en elke titel afzonderlijk onder de 100% kostendekkendheid blijven. Over het geheel is de mate van kostendekkendheid gedaald. De overheadkosten zijn licht gestegen en de kostendekkendheid in Titel 2 is belangrijk afgenomen vanwege de tariefsverlaging van 10% bij de omgevingsvergunningen.

Binnen de afzonderlijke titels past de gemeente kruisfinanciering toe tussen de verschillende hoofdstukken. In welke mate is weergegeven in de kosten- baten tabellen van de afzonderlijke titels.

Tabel: overzicht kostendekkendheid Legesverordening Titel 1 (bron: Kostendekkendheid.nl)

Titel 1 Algemene dienstverlening (per hoofdstuk)	Lasten	Baten	Kosten dekking
1 - Burgerlijke stand	€ 138.632	€ 196.369	141,65%
2 - Reisdocumenten	€ 214.205	€ 191.934	89,60%
3 - Rijbewijzen	€ 512.080	€ 416.988	81,43%
4 - Verstrekkingen uit de basisregistratie personen	€ 56.787	€ 43.168	76,02%
5 - Verstrekkingen op grond van Wet bescherming persoonsgegevens	€ 0	€ 0	0,00%
6 - Vastgoedinformatie	€ 0	€ 0	0,00%
7 - Overige publiekszaken	€ 167.213	€ 137.299	82,11%
8 - Huisvestingswet / Huisvestingsverordening	€ 54.289	€ 65.169	120,04%
9 - Leegstandswet	€ 0	€ 0	0,00%
10 - Marktstandplaatsen	€ 0	€ 0	0,00%
11 - Winkeltijdenwet	€ 0	€ 0	0,00%
12 - Kansspelen	€ 0	€ 0	0,00%
13 - Telecommunicatie	€ 430.424	€ 324.176	75,32%
14 - Verkeer en vervoer	€ 194.902	€ 111.963	57,45%
15 - VOGD	€ 38.409	€ 40.000	104,14%
16 - APV Vergunningen	€ 34.401	€ 34.356	99,87%
17 - Huisnummering	€ 18.128	€ 16.987	93,71%
18 - Milieuvergunningen	€ 0	€ 0	0,00%
19 - Diversen	€ 0	€ 0	0,00%
Kostendekking Titel 1	€ 1.859.470	€ 1.578.409	84,88%

Bij de gebruikte methode van toerekening van de overhead krijgen arbeidsintensieve taken relatief meer kosten toegerekend. Bij Titel 1 is sprake van een grote component directe kosten die niet onder de

loonkosten vallen. Dit zijn grotendeels (90%) verplichte afdrachten aan het Rijk voor producten waarvoor landelijk bepaalde maximumprijzen gelden, zoals reisdocumenten en de verklaring omtrent gedrag. Delft hanteert deze maximumtarieven. Door de grote aantallen zijn de landelijke tarieven sterk bepalend voor het percentage van kostendekkendheid in Titel 1.

Tabel: overzicht kostendekkendheid Legesverordening Titel 2 (bron: Kostendekkendheid.nl)

Titel 2 Fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning (per hoofdstuk)	Lasten	Baten	Kosten dekking
Omgevingsvergunning	€ 4.046.196	€ 3.418.195	84,48%
Kostendekking Titel 2	€ 4.046.196	€ 3.418.195	84,48%

Binnen Titel 2, de omgevingsvergunningen vindt kruisfinanciering plaats tussen de projecten met een lagere bouwsom en projecten met een hogere bouwsom. De projecten met een bouwsom tot 1 miljoen euro zijn minder kostendekkend, wat wordt gecompenseerd door projecten met een hogere bouwsom.

Tabel: overzicht kostendekkendheid Legesverordening Titel 3 (bron: Kostendekkendheid.nl)

Titel 3 Europese dienstenrichtlijn (per hoofdstuk)	Lasten	Baten	Kosten dekking
1 - Horeca	€ 38.232	€ 30.445	79,63%
2 - Organiseren evenementen	€ 64.905	€ 29.034	44,73%
3 - Prostitutiebedrijven	€ 0	€ 0	0,00%
4 - Splitsingsvergunning woonruimte	€ 0	€ 0	0,00%
5 - Brandbeveiligingsverordening	€ 0	€ 0	0,00%
6 - Reclamevergunningen	€ 0	€ 0	0,00%
Kostendekking Titel 3	€ 103.137	€ 59.479	57,67%

Binnen Titel 3 heeft de beleidskeuze om ten aanzien van evenementen een beperking van de kostendekkendheid te hanteren een sterk effect op het totale percentage van de titel. Vanwege de maatschappelijke betekenis is dit onderdeel bij veel gemeenten niet kostendekkend.

Kadegelden

De rechten voor het zogenaamde kadegeld vanwege overslag van goederen zijn geregeld in de verordening Kadegelden Delft. De verordening heeft één hoofdstuk met een tarief voor bulkgoederen en een tarief voor stukgoederen. Het dekkingspercentage is 21,28%. De verhaalbare kosten betreffen het totaal van de geraamde onderhoudskosten aan kademuren. Omdat het gaat om een zeer klein aantal belastingplichtigen, wordt de geraamde opbrengst vooral begrensd door de redelijkheid van de tarieven, eerder dan door het percentage aan kostendekkendheid.

Tabel: kostendekkendheid kadegelden

Kadegelden	Lasten	Baten	Kosten dekking
Kadegelden	€ 489.460	€ 104.100	21,27%
Kostendekking Kadegelden			

Kwijtscheldingsbeleid

Kwijtschelding is bedoeld voor mensen met een laag inkomen zonder vermogen of waardevolle bezittingen. Bij de kwijtschelding wordt rekening gehouden met het vermogen en met de betalingscapaciteit. De betalingscapaciteit is het verschil tussen het netto besteedbare inkomen en de minimale kosten van bestaan. De kosten die daarbij in aanmerking worden genomen, zijn ontleend aan de Participatiewet. Gemeenten hebben enige beleidsvrijheid bij de kwijtschelding van lokale belastingen.

Zij kunnen een ruimer kwijtscheldingsbeleid voeren dan het Rijk door bij de kosten van bestaan uit te gaan van 100% van de bijstandsnorm, zoals Delft doet. Ook kunnen gemeenten besluiten helemaal geen of slechts gedeeltelijk kwijtschelding te verlenen. Sinds 1 april 2011 hebben gemeenten ook de mogelijkheid kwijtschelding aan ondernemers te verlenen. Daarnaast kunnen zij per 1 januari 2012 rekening houden met de kosten van kinderopvang en een nieuwe norm voor 65-plussers. In Delft is van deze mogelijkheden als volgt gebruik gemaakt:

Kwijtschelding aan kleine ondernemers

De mogelijkheid van kwijtschelding is opengesteld voor startende ondernemers met een uitkering op grond van het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz).

Eigen bijdrage kinderopvang

Bij de berekening van de betalingscapaciteit wordt rekening gehouden met de netto-kosten van kinderopvang door deze aan te merken als uitgave.

Aanpassing kwijtscheldingsnormen 65-plussers

Voor 65-plussers wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een hogere inkomensnorm te hanteren. Sinds 1 januari 2012 kan de raad besluiten om de huidige kwijtscheldingsnormen voor personen van 65 jaar of ouder, te verhogen tot 100% van de toepasselijke netto AOW-bedragen. Dit is om te voorkomen dat personen van 65 jaar of ouder minder aanspraak op kwijtschelding gemeentelijke belastingen kunnen maken. Deze mogelijkheid wordt geboden om te voorkomen dat AOW-ers hun kwijtschelding onbedoeld kwijtraken.

Kwijtschelding Delft

In Delft kan kwijtschelding worden aangevraagd voor de afvalstoffenheffing, de rioolheffing gebruik, leges huisvestingsvergunning en het gemeentelijk deel van de leges voor een identiteitsbewijs. Delft heeft de uitvoering van de kwijtschelding overgedragen aan de RBG. Het aantal kwijtscheldingsverzoeken stabiliseert de laatste jaren. Een groeiend aantal wordt automatisch toegekend via de informatie van het Inlichtingenbureau.

Kwijtschelding	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Bedragen x € 1.000			
Afvalstoffenheffing	1.466	1.422	1.422
Rioolheffingen	251	257	257
Leges paspoort	5	15	15
Totaal	1.717	1.694	1.694

Grondbeleid

Grondbeleid en doelstellingen

Het grondbeleid is één van de middelen die de gemeente tot haar beschikking heeft om (ruimtelijke) doelstellingen te kunnen realiseren. Het grondbeleid is daarmee ondersteunend aan de verschillende beleidsvelden. De ruimtelijke invulling is dus afhankelijk van de doelstellingen vanuit de verschillende beleidsvelden, bijvoorbeeld de doelstellingen en ambities voor wonen, werken, innovatieve maakindustrie en onderwijshuisvesting die al dan niet gerealiseerd kunnen worden in Nieuw Delft of Schieoevers-Noord. Met het grondbeleid geven we hieraan invulling.

Gegeven deze doelstelling streeft de gemeente naar het optimaliseren van de financiële uitkomsten.

De financiële uitkomsten zijn in deze begroting opgenomen in het programma Goed Wonen.

Uitvoering van de nota Grondbeleid

In 2017 heeft de raad de nota Grondbeleid gemeente Delft 2017-2020 vastgesteld. De verwachting is dat de gemeente eind 2020 met een update van de nota zal komen. Deze nota geeft de kaders en uitgangspunten voor het grondbeleid van de gemeente Delft weer. De gemeente kiest ervoor om situationeel grondbeleid te hanteren. De gemeente kan daarmee op verschillende manieren betrokken zijn bij de uitvoering van grondexploitaties:

- actief en risicodragend: de gemeente treedt op als vervaardiger van bouwrijpe grond en verkoper daarvan. Voorwaarde voor deze rol is het hebben van een grondpositie. Een voorbeeld hiervan is de grondexploitatie Nieuw Delft en project Haring;
- participierend en risicodragend: de gemeente faciliteert de planvorming en participeert in de ontwikkeling en de uitvoering. De uitvoering kan ondergebracht zijn in een zelfstandige juridische entiteit. Op dit moment opereert de gemeente niet op dergelijke wijze;
- faciliterend: de gemeente faciliteert de planvorming in haar hoedanigheid als overheid. De ontwikkeling en uitvoering wordt overgelaten aan een private partij. In deze situatie heeft de gemeente geen of geen noemenswaardige grondpositie. Voorbeelden hiervan zijn TU Noord en TU Midden, project Schieoevers en Station Delft Zuid/Campus.

Informatievoorziening

Jaarlijks wordt het Meerjarenprogramma Grondontwikkeling (MPG) opgesteld. Dit document geeft inzicht in de te verwachten resultaten per exploitatie. Het MPG gaat per plan in op de specifieke planrisico's. De in het MPG benoemde risico's zijn ook opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing en lopen mee in de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit de gemeente Delft.

Naast het MPG wordt ook jaarlijks het Tussentijds Meerjarenprogramma Grondontwikkeling (T-MPG) opgesteld. Hierin rapporteren we de afwijkingen en de stand van zaken ten opzichte van het vastgestelde MPG. De financiële gegevens zoals opgenomen in deze paragraaf Grondbeleid zijn ontleend aan het T-MPG 2020-2023, dat gelijktijdig met de Najaarsrapportage 2020 wordt aangeboden.

Uitgangspunten, risico's en onzekerheden in de waardering van de grondexploitaties

Inherent aan de waardering van grondexploitaties is het gebruik maken van schattingen en veronderstellingen over de verwachte kosten en opbrengsten over een langere (project-)periode. De waardering van de grondexploitaties in deze begroting is gebaseerd op inzichten die medio 2020 als meest reëel werden geacht ten aanzien van meerjarige planning/fasering, parameters (prijsonwikkeling en rente) en huidige marktprijzen. Wijzigingen in de economische situatie en scenario's hierin, maar ook toekomstige wijzigingen op projectniveau, kunnen een (grote) invloed hebben op de uiteindelijke resultaten van de verschillende grondexploitaties.

Ook beleidsmatige keuzes van de gemeente over programma, ontwikkeltempo, ontwikkelvolgorde, kwaliteitsniveau en dergelijke zijn bepalend voor het verwachte resultaat op de grondexploitaties en hiermee voor de waardering.

In de huidige situatie van de vastgoedmarkt wordt het risicoprofiel van de projectenportefeuille (nog steeds) voor het grootste deel bepaald door risico's in de sfeer van gronduitgifte en binnenstedelijk bouwen, zoals het bouwen langs de spoortunnel in project Nieuw Delft. Daarnaast monitort de gemeente voortdurend op de gevolgen van de aangescherpte regelgeving rondom stikstof en de gevolgen van de aanwezigheid van PFAS in gemeentelijke gronden. De impact voor de Delftse opgaven kan zijn dat genoemde risico's leiden tot vertraging, dan wel dat de programmering verandert.

Sinds begin dit jaar heeft het coronavirus de wereld in zijn greep. De effecten van de maatregelen die zijn getroffen door nationale overheden om verdere verspreiding van dit virus tegen te gaan worden gevolgd. Tot op heden zijn vooralsnog geen concrete negatieve gevolgen voor de ruimtelijke opgaven in Delft te herkennen. Wel geven makelaars aan dat procedures bij banken en bouwers meer tijd in beslag nemen. Met name in het project Nieuw Delft wordt in de risicosfeer rekening gehouden met negatieve financiële gevolgen.

De grondexploitaties Nieuw Delft, Voorhof Noord-West, Harnaschpolder en Haring worden eerst nader toegelicht.

De actualisatie van deze exploitaties laat een verbetering voor Nieuw Delft en Harnaschpolder zien en enkele verslechtingen voor de overige grexen ten opzichte van de verwachtingen van vorig jaar. De verslechtingen zijn voornamelijk het gevolg van een hogere rekenrente die wettelijk wordt toegeschreven aan de grondexploitaties, alsmede hogere opslagtarieven op de interne ambtelijke apparaatstarieven. Dit betekent dat op basis van de huidige inzichten de uiteindelijke negatieve projectsaldi, op Nieuw Delft en Harnaschpolder na, licht toenemen. Wel past deze verslechting binnen de bandbreedtes zoals die vorig jaar zijn becijferd. Het gevolg is dat voor verlieslatende grondexploitaties een aanvullend bedrag als verliesvoorziening moet worden opgenomen.

Nieuw Delft

De realisatie van Nieuw Delft – op en naast de nieuwe spoortunnel – is de verbindende schakel tussen het oude historische centrum en de omliggende wijken.

De realisatie van de gebiedsontwikkeling Nieuw Delft loopt op basis van de huidige planningsinzichten tot en met 2026. Na de Coendersbuurt zijn nu ook de diverse velden in het noordelijk gedeelte van het voormalige spoorzonegebied in uitvoering en is de ontwikkeling van het zuidelijk plangebied opgepakt. In 2026 zal het park gereed zijn, als sluitstuk van het project.

De ambitie voor Nieuw Delft is om een economisch vitale en levendige stadswijk te realiseren. Dit vereist onder meer een mix aan (bijzondere) functies die het gebied een eigen inkleuring geven en die mensen naar het gebied kunnen trekken. Het programma voor Nieuw Delft bestaat uit de ontwikkeling en realisatie van woningbouw, niet-woonfuncties (waaronder publieke functies, kantoren, horeca en detailhandel), de realisatie van een stadspark op het dak van de spoortunnel en de inrichting van de openbare ruimte (beide inclusief overdracht in beheer naar de gemeentelijke beheerorganisatie) in de drie nieuwe buurten: de Coendersbuurt, het Van Leeuwenhoekkwartier en de Abtswoudse Hof.

Het woningbouwprogramma omvat circa 1.000 tot 1.500 woningen en een volume van niet-woonfuncties van circa 40.000 m² (bandbreedte van 27.000 m² tot 67.000 m²).

Stand van zaken medio 2020:

Aantallen en/of oppervlaktes	Gerealiseerd tm medio 2020	Medio 2020 e.v.				Totaal
		In realisatie	In verkoop	In ontwikkeling	Nog te ontwikkelen	
Woningbouw						
Lofts		12				12
Eensgezinswoningen	83	14	69	48	29	243
Appartementen	146	268	76	421	219	1130
Studio's		28				28
Zorgunits				119		119
Aanleunwoningen				68		68
Totaal	229	322	145	656	248	1.600

Studentenwoningen 521 521

Niet woonfuncties						
<i>Fietsenstallingen</i>			3e			
<i>Stadsparken</i>	Tijdelijke strook ter hoogte van wijk Delftzicht	Tijdelijke OR veld 2 en 3		Noordelijk deel, aanleg na oplevering The Student Hotel en Antoni	Zuidelijk deel	
<i>Openbare ruimte</i>	Coendersbuurt			veld 8, veld 9		
<i>Functies</i>						
Detailhandel		1.448 m2				
Horeca		1.236 m2				
Dienstverlening		1.531 m2				
Maatschappelijk		1.531 m2				
Cultureel-ontsp.		1531 m2				
Kantoren		3.394 m2				
TSH		13.950 m2				
Hotel		2.233 m2				
Totaal		27.354 m2				

Harnaschpolder

In de grondexploitatie Harnaschpolder bedraagt het aantal nog te realiseren woningen per medio 2020 11 vrije kavels ten opzichte van in totaal circa 1.150 woningen (looptijd tot 31 december 2021). Een belangrijke doelstelling van de Harnaschpolder is om te voorzien in het segment eengezinswoningen in de middeldure en duurdere categorieën. Van de uitgifte heeft circa 80% betrekking op met ontwikkelaars gesloten ontwikkelovereenkomsten (bouwclaims). De overige uitgifte (circa 20%) betreft gemeentelijke kavels. De kavels voor particulier opdrachtgeverschap vallen hier ook onder. Alle bouwclaims zijn uitgevoerd, waarmee enkel nog gemeentelijke kavels resterend. Daarnaast moeten nog beperkte civiele werkzaamheden worden uitgevoerd. Bij het MPG 2020-2023 is de grondexploitatie voor alle opgeleverde bouwvelden afgesloten. Wat resteert is een deelexploitatie voor de resterende civiele werken en laatste nog uit te geven vrije kavels. Het belangrijkste risico in deze deelexploitatie heeft betrekking op vertraging van de laatste gronduitgiftes, mede veroorzaakt door langere procedures bij makelaars en bouwers vanwege de contactbeperkende maatregelen als gevolg van de bestrijding van corona.

De verwachte jaarlijkse uitgifte ziet er voor het komende half jaar daarmee als volgt uit:

Woningcategorie Harnaschpolder				
	Totaal	2020	2021	
Projectmatighe (vrijsector) bouw	-	-	-	
Vrije kavels	11	3	8	
Totaal aantal woningen	11	-	8	

Voorhof Noord-West

De gemeente heeft in dit gebied sinds 2006 overeenkomsten gesloten met ontwikkelaars om tot revitalisering van het bestaande winkel- en woongebied te komen. De verwachting is dat eind 2021 deze werkzaamheden zullen zijn afgerond. Medio 2020 heeft de gemeente voor de laatste Fase 2 van de Albert Heijn-locatie een grondovereenkomst gesloten met de ontwikkelaar én hoopt zij spoedig ook overeenstemming te bereiken met de ontwikkelaar voor Fase 4 van deelgebied Hovenpassage. In het MPG 2021-2024 maken we een verdere balans op. De ontwikkelaars realiseren in het gebied: deelgebied Hovenpassage en de Martinus Nijhofflaan/Albert Heijn-locatie:

De grondexploitatie bestaat nog uit twee deelplannen met elk een eigen programma.

1. Hovenpassage/Boven de Hoven:

De resterende gemeentelijke gronduitgifte bedraagt 600 m².

De ontwikkelaar realiseert:

- circa 47.225 m²/bvo (300-400 stuks) woningen, circa 1.500 parkeerplaatsen en 200m² fietsenstallingen. (Tot nu toe is ruim 25.000 m² bvo opgeleverd (272 woningen t/m Toren 3; 770 parkeerplekken gebouwd, nog 715 te gaan.)
- 9.000 m²/bvo winkels, horeca en dienstverlening, waarvan 4.500 m²/bvo als verplaatsing/vervanging. (circa 1.000m² gerealiseerd tot op heden)

2. Martinus Nijhofflaan/Albert Heijn-locatie:

De resterende gemeentelijke gronduitgifte bedraagt 3.549m², waarvan nog circa 240 m² resteert.

De ontwikkelaar realiseert:

Woningen (ruim 317 appartementen), ruim 500 parkeerplaatsen en circa 6.000 m²/bvo winkelruimte. (daarvan zijn 57 woningen gerealiseerd. In fase 2 nog 260 resterend; 360 parkeerplekken gerealiseerd - nog 70 te gaan in fase 2; en circa 265m²/bvo horeca).

Buitenhof

Deze grondexploitatie is ten tijde van het MPG 2020-2023 afgesloten.

Haring

Op basis van het vastgestelde bestemmingsplan is het potentiële bouwprogramma op de locatie door een externe taxateur vertaald naar een indicatieve grondwaarde. Op basis van het stedenbouwkundige plan waarmee de gemeente nu in gesprek is met een beoogde ontwikkelaar zal een verdere aanscherping van de verwachte grondopbrengst worden nagestreefd. De locatie wordt mogelijk "as-is-where-is" geleverd, wat inhoudt dat de beoogde ontwikkelaar de hele sloop en (bodem-)sanering voor zijn rekening neemt. Dit wordt verdisconteerd in de grondprijs. Na overeenstemming over programma en grondprijs wordt dit project vertaald naar een ontwerp.

Parameters

De in de calculaties gehanteerde parameters zijn weergegeven in onder:

<i>Prijspeilcorrectie afgelopen boekjaar</i>				<i>Kosten- en opbrengstenstijging vanaf 1-1-2020</i>			
	Werkelijke inflatie	Verondersteld MPG 2019	Toepassen MPG 2020	2020	2021	2022	2023 EV
Bouw- en woon rijpmaken	0,90%	4,20%	0,90%	1,34%	1,34%	1,34%	1,34%
Overige kosten (CPI)	2,63%	1,60%	2,63%	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%
Opbrengstenstijging	2,63%	1,60%	2,63%	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%

Renteomslagpercentage

Rente cf BBV-regelgeving	Werkelijk MPG 2020	Verondersteld MPG 2020	Toepassen TMPG 2020	2020	2021	2022	2023 EV
Rentetoerekening (omslagrente)	2,24%	1,90%	1,90%	2,24%	2,24%	2,24%	2,24%
IRR exploitaties met positief resultaat	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%
IRR exploitaties met negatief resultaat	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%

De bovenstaande parameters zijn gebaseerd op BBV-regelgeving en opgesteld conform de uitgangspunten in de nota Kaders en Uitgangspunten Grondbedrijf. Hieraan liggen externe bronnen ten grondslag. De kostenstijgingen zijn gebaseerd op gegevens van het CBS en CPB. De parameters zijn leidend voor alle projecten, maar er kan gemotiveerd van worden afgeweken. Als gevolg van diezelfde BBV-regelgeving heeft de gemeente de toe te kennen interne rekenrente voor de grondexploitaties moeten verhogen van 1,9% naar 2,24%. Dit heeft geleid binnen de verlieslatende grondexploitaties tot een nadelig financieel effect, maar kent een positief effect voor het concern. Daarmee is deze interne mutatie budgetneutraal.

Grondprijzen en effect op de resultaten

Nieuw Delft

De grondwaarde van Nieuw Delft is in beginsel gebaseerd op de CBRE-taxatie informatie van eind 2017, waarbij de waarde is geïndexeerd naar het prijspeil per 1-1-2020. Voor de actualisatie van de opbrengsten is aan CBRE gevraagd aan te geven of de ontwikkeling van de residuele grondwaarde in 2018 aanleiding geeft tot een bijstelling van de taxatiewaarden zoals deze eind 2017 zijn bepaald. CBRE concludeert dat de prijsontwikkeling van kosten en opbrengsten tot een bijstelling van de residuele grondwaarde leidt met een bandbreedte van 0%-5%. De in de actualisatie gehanteerde bijstelling op basis van het T-MPG ligt binnen deze bandbreedte.

Voor de velden waar al overeenkomsten zijn afgesloten met (indicatieve) grondwaarden is in de grondexploitatie de contractuele grondwaarde als meest waarschijnlijke grondwaarde verwerkt. Overigens wordt ook voor deze contractuele grondwaarden gebruik gemaakt van de (geïndexeerde) gegevens uit de CBRE-taxatie van eind 2017.

Periodiek wordt een analyse gemaakt van de spreiding rond het resultaat van de grondexploitatie. Deze analyse is nu gemaakt voor het T-MPG 2020 en heeft geleid tot een verbetering van de grondexploitatie van € 0,1 mln. ten opzichte van het in Q4 2019 gemelde resultaat. De nieuwe inschatting geeft aan dat in het slechtste geval rekening moet worden gehouden met een eindwaarde die € 24,5 miljoen lager ligt dan het huidig verwachte eindresultaat van € 8,7 miljoen negatief, en in het gunstigste geval € 14,5 miljoen hoger.

Harnaschpolder

De raming van de grondopbrengsten in het project Harnaschpolder is gebaseerd op de grondprijzenbrief en marktinschattingen van makelaars voor de resterende gemeentelijke kavels. De einddatum is gesteld op 31-12-2021. Ten opzichte van het MPG 2020-2023 is de planning voor de uitgifte van de resterende vrije kavels vertraagd, mede vanwege de beperkende contactmogelijkheden door het coronavirus. In de berekening van het projectresultaat is rekening gehouden met een opbrengstontwikkeling van jaarlijks 1,6%. Dit percentage heeft enkel betrekking op contractueel nog niet overeengekomen grondopbrengsten. Dit is een inschatting op dit moment. Indien echter sprake is van een negatieve

marktontwikkeling (prijsdaling) van jaarlijks 2%, is de Eindwaarde (EW) € 0,1 miljoen slechter. Indien sprake is van snel marktherstel (prijsstijging) van jaarlijks 5%, is de EW € 0,2 miljoen beter. Omdat de projectmatige bouwvelden al zijn uitgegeven en/of een grondcontract met de ontwikkelaars is afgesloten, hebben inflatiecorrecties steeds minder invloed op de gevoeligheid van de nog te realiseren grondopbrengsten.

Vanwege een onvoorziene gerealiseerde subsidie kent het project een lichte verbetering van het projectsaldo. De verwachting is dat dit project een positief eindsaldo kent.

Voorhof Noord-West

De ramingen van de opbrengsten in het project Voorhof Noord-West zijn gebaseerd op de met de ontwikkelaars gesloten overeenkomsten en gemaakte afspraken. Daarnaast werkt de gemeente toe naar het aangaan van een grondovereenkomst met de ontwikkelaar over de uitgifte van de laatste bouwfase in het deelproject Hovenpassage. Vanwege de correctie op de interne rekenrente verslechtert deze grondexploitatie licht.

Buitenhof

De grondexploitatie is afgesloten.

Haring

Op basis van het vastgestelde bestemmingsplan is het potentiële bouwprogramma op de locatie door een externe taxateur vertaald naar een indicatieve grondwaarde. Op basis van het stedenbouwkundige plan waarmee de gemeente nu in gesprek is met een initiatiefnemer zal een verdere aanscherping van de verwachte grondopbrengst worden nagestreefd. Aan de kostenkant monitort de gemeente de verwachte (grond-)saneringskosten, die op de locatie aanwezig zijn. Er wordt ingezet op het kavel as-is te verkopen.

Bedrijfskavels

De gemeente bezit nog enkele bedrijfskavels in de wijk Tanthof. De gemeente voert gesprekken met initiatiefnemers voor een passende invulling van deze kavels. De verwachting is dat deze kavels met een financieel positief resultaat verkocht kunnen worden.

Verwachte resultaten

Ten opzichte van het MPG 2020-2023 is de verwachting dat het eindwaardesaldo in dit T-MPG 2020-2023, licht zal muteren, positief en negatief. Wel neemt het risico op de negatieve gevolgen van stikstof, PFAS en corona toe, als zal de impact voor projecten die bijna zijn afgerond, zoals Harnaschpolder en Voorhof Noord-West, niet groot zijn.

Bij de omvang van de (verlies-)voorziening wordt uitgegaan van de verwachte eindwaarden, zoals opgenomen in onderstaande tabel. Projecten met een positief resultaat kennen geen verliesvoorziening:

Fasering grondexploitatie resultaten Bouwgronden in exploitatie

Bedragen x € 1.000, per 1 januari	Saldi	Winst / eindwaarde/verlies	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Harnaschpolder Delft	48	Winst		48						
Voorhof Noord-West	-306	Verlies			-306					
Nieuw-Delft	-8.673	Verlies								-8.673
Locatie Haring	-2.559	Verlies					-2.559			
Overige kavels al dan niet bouwrijp	PM	Winst		PM						
Totaal projecten										

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 is de wet Vennootschapsbelasting ingevoerd voor ondernemingen van overheden. Uit interne analyses blijkt dat het grondbedrijf zich vooralsnog niet kwalificeert als onderneming in fiscale zin. Een fiscale winst en vennootschapsbelasting is dan ook niet aan de orde.

Ontwikkeling boekwaarde

In onderstaande tabel is het verloop van de boekwaarde voor de actieve grondexploitatie gedurende het begrotingsjaar 2021 weergegeven. De tabel geeft daarnaast inzicht in de nog resterende verminderingen en vermeerderingen. Voor verdere onderbouwing van de cijfers verwijzen we naar het T-MPG 2020-2023.

Verloop boekwaarde en kosten/opbrengsten		Boekwaardeverloop 2021				Resterend		Projectresultaat	
Bedragen x €1.000	per 1-1	2021	Kosten	Opbrengsten	2022	Lasten	Baten	Contantboekwaarde	winst / verlies
		Harnaschpolder Delft Woongebieden		1.951	364	-2.299	17	-	-
Voorhof Noord-West		1.807	131	-1.745	193			185	193 Verlies
Locatie Haring		4.127	184	-2.139	2.172	388		2.365	2.560 Verlies
Nieuw-Delft		1.944	5.749	-13.925	-6.232	27.666	-13.748	7.686	8.673 Verlies
Overige kavels al dan niet bouwrijp		-1.376	-	-	-1.376	-	-	PM	PM Winst
Totalen		8.453	6.428	-20.108	-5.226	28.054	-13.748		

Actieve grondexploitatie: systematiek van winstneming

Actieve grondexploitatie houdt in dat de gemeente gronden bouwrijp maakt en vervolgens verkoopt. Op het moment van verkoop (juridische levering) kan dus een resultaat worden verantwoord.

De opbrengst wordt pas gerealiseerd bij de juridische levering. De financiële verslaggevingsregels schrijven voor dat bij grondexploitatie, waar een positief resultaat is geprognosticeerd, gedurende de looptijd van het project, tussentijds resultaat verantwoord moet worden naar rato van de voortgang van het project, de zogenaamde Percentage Of Completion-methode.

Actieve grondexploitatie: systematiek van verliesneming

De uitvoering van de grondexploitatie kan ook verliesgevend zijn of gedurende de uitvoering door omstandigheden verliesgevend worden. Op basis van de ramingen (haalbaarheidsstudies of vastgestelde grondexploitatie) wordt het verwachte verlies afgedekt met een voorziening. De voorziening wordt gevormd op het moment van besluitvorming over het project of op het moment dat de verliezen niet meer voorkomen kunnen worden.

Minimaal jaarlijks wordt de inschatting van het verwachte verlies gedetailleerd geactualiseerd.

Deze actualisatie leidt dan tot bijstelling van de voorziening. Daarnaast wordt voor het T-MPG ook een verwachte indicatie afgegeven op basis van de bekende afwijkingen op dat moment.

De gemeente Delft heeft drie grondexploitatie in uitvoering die met een nadelig resultaat zullen worden afgerond. Het betreft de grondexploitatie Nieuw Delft, Haring en Voorhof Noord-West.

Voor de verwachte verliezen is een voorziening gevormd. De voorziening is gebaseerd op de verwachte basisuitkomst. Het werkelijke projectresultaat kan hiervan afwijken, wat resulteert in aanvullend te treffen voorzieningen.

Weerstandvermogen

Uit de interne risicoanalyse blijkt dat de volgende factoren de hoogste impact kunnen hebben op het financiële resultaat van de grondexploitatie:

- risico als gevolg van het niet realiseren van het geprognosticeerde afzettempo, waardoor extra financieringsrente en plankosten ontstaan;
- risico als gevolg van verscherpte regelgeving rondom het stikstof en PFAS-beleid;
- risico als gevolg van de maatregelen die getroffen zijn om het coronavirus te beteugelen;
- risico dat de geprognosticeerde woningtypen niet afzetbaar blijken en daardoor een lagere grondprijs wordt gerealiseerd of in het geheel niet;
- risico van afwijkende parameters, zoals financieringsrente, kostenstijging en opbrengstenstijging;
- risico dat de kostenramingen, na verdere uitwerking en vertaling naar besteksniveau, niet volledig of ontoereikend zijn.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de huidige stand van de risicoanalyse per project.

Stand risicoanalyse per project	Stand per 1-7-2020	Maximale impact		Bruto Impact	
		Kans	Risico	Kans	Risico
Bedragen x €1.000					
Harnaschpolder Delft Woongebieden		-	34	-	7
Voorhof Noord-West		575	559	187	101
Locatie Haring		1.444	1.484	722	610
Nieuw-Delft		7.390	11.988	7.390	8.349
Overige kavels al dan niet bouwrijp		-	788	-	292
Totalen		9.409	14.853	8.299	9.359

De maximale impact van de risico's op alle projecten (risico minus kansen) is becijferd op € 5,44 miljoen nadelig. Ten opzichte van het MPG 2020-2023 is dit een verbetering van circa € 2,4 miljoen die voornamelijk is toe te rekenen aan het project Voorhof, waar overeenstemming is bereikt voor de verkoop van de laatste bouwkaavel in deelproject AH-locatie Martinus Nijhoflaan. Ook voorziet de gemeente een kans in het project Haring door de gronden en opstallen as-is te verkopen. Hiermee elimineert zij mogelijke grond- en bodemsaneringskosten. Wel is er een toename in het risicoprofiel van met name Nieuw Delft met betrekking tot de problematiek rondom PFAS. Ook wordt rekening gehouden met mogelijke gevolgen vanwege het coronavirus.

Het maximale impact bedrag bestaat voor € 14,84 miljoen uit risico's en € 9,4 miljoen uit kansen. Als rekening wordt gehouden met de kans van optreden, bedraagt de bruto impact € 1,0 miljoen. Dit is ten opzichte van het MPG 2020-2023 nagenoeg eenzelfde inschatting. Dit bedrag bestaat voor € 9,3 miljoen uit risico's en € 8,3 miljoen uit kansen. Voor de projecten Nieuw Delft, Haring en Harnaschpolder gelden aanvullend nog de gevoeligheid van de opbrengsten voor de inflatieontwikkeling. Overige projecten kennen contractuele afspraken over de grondprijs. Dit heeft zich echter niet vertaald in een harde afnamedatum van deze gronden.

Met deze risico's is in het gemeentelijke weerstandsvermogen rekening gehouden.

Strategische posities en voorraad verkoopbare posities

Over de afloop van een gerechtelijke hogerberoepsprocedure inzake de levering van de locatie Kruisstraat is een nadere toelichting opgenomen in de risicoparagraaf van deze programmabegroting.

Tot slot bezit de gemeente nog enkele kavels en grondposities die bij verkoop in de toekomst tot versterking van het eigen vermogen en de weerstandscapaciteit kunnen leiden. Het betreft onder meer de volgende posities:

- gronden Campus Zuid (Technopolis),
- kavel Vulcanusweg,
- bedrijfskavels Tanthof,
- noordkavel Delft Campus,
- locatie Nieuwe Haven.

De locatie Nieuwe Haven is gewaardeerd tegen de huidige bestemming Bedrijventerrein. De locatie is echter gereserveerd voor de roeivereniging LAGA. Daarmee zal de toekomstige maatschappelijke waarde lager uitvallen.

De overige kavels zijn nagenoeg boekwaarde vrij.

Onderhoud kapitaalgoederen

De paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen gaat over de voortgang van het geplande onderhoud en het eventuele achterstallig onderhoud aan openbaar groen, water, wegen en kunstwerken, verlichting, speeltoestellen, riolering en gebouwen.

In deze paragraaf wordt aangegeven hoe kapitaalgoederen in gemeentelijk eigendom worden beheerd. In de Financiële verordening is onder andere opgenomen hoe en wanneer de gemeente haar kapitaalgoederen afschrijft. De paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen is opgebouwd uit de volgende onderdelen: openbare ruimte en vastgoed. Per onderdeel wordt nader ingegaan op de specifieke beleidskaders, beheerplannen en financiën.

Openbare ruimte

Beheer en onderhoud van de openbare ruimte is een kerntaak van de gemeente. Een goede openbare ruimte draagt bij aan het welzijn en veiligheid van de gebruikers van de openbare ruimte. Daarnaast is een functionele én goed onderhouden openbare ruimte van groot economisch belang en dragen deze ertoe bij dat Delft een aantrekkelijke plaats is om te vertoeven en in te investeren.

Voor het beheer van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte heeft de gemeente een aantal instrumenten. Dit zijn het integrale beheersysteem en de diverse schouw- en inspectierondes voor de vaststelling van de onderhoudsgesteldheid van de openbare ruimte. Op basis hiervan maken we via de beheerplannen keuzes voor de instandhouding en/of vervanging en de daarvoor benodigde middelen.

Nota Kapitaalgoederen

In de Beheervisie Openbare Ruimte 2019 is opgenomen dat gewerkt gaat worden aan de nota Kapitaalgoederen. Deze nota moet voor de beheeronderdelen in de openbare ruimte de lange termijn financieringsbehoefte inzichtelijk maken. Zodat naar de toekomst toe op basis van de beheervisie, de nota Kapitaalgoederen en de beheerplannen een totaalplaatje ontstaat van de benodigde middelen om de openbare ruimte op korte én lange termijn in stand te kunnen houden.

Bezuinigingen

Binnen het programma Schone en veilige stad zijn enkele bezuinigingen beschreven. De bezuinigingen zitten vooral in de dienstverlening aan bewoners. De genoemde maatregelen zorgen niet voor een verlaging van het onderhoudsniveau.

Beheerplannen

De vastgestelde beheerplannen worden – indien nodig – geactualiseerd en eventueel ontbrekende beheerplannen worden opgesteld. In 2019 is de beheervisie openbare ruimte afgerond. In 2021 werken we aan de beheerplannen Schoon en Verkeerssystemen. Op dit moment beschikken we over de volgende beheer- en beleidsplannen. Dit vormt dan tevens de basis voor het integrale beleidsplan voor de openbare ruimte.

Overzicht beheer- en beleidsplannen	Door de raad vastgesteld (jaar)	Looptijd t/m (jaar)	Financiële vertaling in begroting (ja/nee)	Financiering via Reserve / Voorziening / Exploitatie / Investering (R/V/E/I)	Actueel beleidsplan (ja/nee)	Achterstallig onderhoud (ja/nee)
Wegen	2019	2023	Ja	E/I	Ja	Nee
Riolering	2016	2021	Ja	V	Ja	Nee
Groen en water	2020	2023	Ja	E/R/I	Ja	Nee
Civiele constructies	2019	2023	Ja	E/I	Ja	Nee
Verlichting	2020	2023	Ja	E/I	Ja	Nee
Speeltoestellen	-	-	Ja	E	Nee	Nee

De technische en beeldkwaliteitsniveaus zijn vastgesteld op de ondergrens van duurzaam technische instandhouding (CROW niveau 'C'). Dit met uitzondering van de binnenstad en het beschermd stadsgezicht, waar we CROW niveau 'B' hanteren. Deze niveaus zijn opgenomen in de beheerplannen.

Op onderdelen is er weer ruimte om te investeren in het onderhoud van de openbare ruimte, bijvoorbeeld door middel van gedifferentieerd beheer. Ook voor de zeer beperkte realisatie van de punten opgenomen in de Visie Openbare Ruimte zijn middelen beschikbaar gesteld. Hiermee krijgt de kwaliteit van de openbare ruimte op een breder vlak een impuls.

De beheerplannen geven op korte en middellange termijn (20 jaar) aan welke onderhouds- en vervangingsmaatregelen in welk jaar genomen worden om het kapitaalgoed in stand te houden. Ook wordt er inzichtelijk gemaakt welke financieringsbehoefte er is op de korte termijn (5 jaar). De beheerplannen zijn gebaseerd op een technische controle en/of schouw van het areaal in het terrein en geven een realistisch beeld van de uit te voeren werkzaamheden en de hiervoor benodigde budgetten. De gevolgen van de areaaluitbreiding van de gebiedsontwikkeling Spoorzone, Nieuw Delft, Schoemakerplantage en Harnaspolder zijn opgenomen in de begroting. Voor wat betreft de gebiedsontwikkeling in Schieoevers zijn de geprognoseerde kosten al wel op hoofdlijnen inzichtelijk maar nog niet voldoende om verwerkt te worden in de begroting.

Wegen

De omvang van het wegennet is circa 330 hectare. Hiervan is circa 84 hectare asfalt en circa 10 hectare halfverharding. De overige 236 hectare bestaat uit elementenverharding. Met het vaststellen van het beheerplan Wegen 2019-2023 is extra budget beschikbaar gesteld voor de instandhouding van wegen. De verwachting is dat we met dit extra budget niet door de ondergrens van duurzaam technische instandhouding zakken.

Wegen exploitatie	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Bedragen * € 1.000				
Regulier onderhoud (E)	4.177	4.662	4.805	4.990
Groot onderhoud (E)	2.117	2.117	2.117	2.117
Kapitaallasten (E)	137	527	607	707
Totaal	6.430	7.306	7.530	7.814
Wegen Investerings	1.000	2.000	2.500	-

Riolering

In 2016 is het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) vastgesteld. Binnen dit vGRP is er naast de aandacht voor de afvalwaterzorgplicht – de duurzame instandhouding van het rioolstelsel – ook aandacht voor de hemelwater- en grondwaterzorgplicht. Het beoogde kwaliteitsniveau is vastgelegd en vertaald naar de hiervoor benodigde inspanningen en financiële middelen. Om invulling te geven aan de verschillende zorgplichten worden projecten uitgevoerd. Hierbij kan gedacht worden aan het aanleggen van een gescheiden rioolstelsel, het vervangen van riolering die niet meer voldoet aan de gestelde eisen en het onderhouden van gemalen en drukriolering.

In 2021 wordt samen met de NAD gemeenten gewerkt aan het opstellen van een nieuw vGRP. Dit nieuwe vGRP wordt ter besluitvorming voorgelegd aan de raad.

De bewoners en bedrijven in Delft betalen rioolheffing. De opbrengst hiervan besteden we geheel aan het vervullen van de drie zorgplichten. Bij de bepaling van het riooltarief wordt uitgegaan van een 100% kostendekkend tarief. Vanaf 2020 is er gedurende ongeveer tien jaar een vervangingspiek in de riolering. Deze wordt veroorzaakt door een niet-homogene opbouw van het stelsel. De hiervoor benodigde investering wordt tijdelijk geactiveerd en vervolgens versneld afgelost. Hierdoor kunnen we het tarief van de rioolheffing stabiel houden. De kostendekkendheid van het tarief lichten we toe in de paragraaf Lokale heffingen.

Exploitatie Riolering	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Bedragen * € 1.000				
Regulier onderhoud (E)	3.055	3.130	3.130	3.130
Groot onderhoud (E)	-	-	-	-
Dotatie voorziening (V)	5.467	5.467	5.467	5.467
Kapitaallasten (E)	463	442	434	429
Totaal	8.985	9.039	9.031	9.026
Riolering Investerings (V)	9.600	7.450	6.700	6.700

Groen en water

Het openbaar groen en water zijn een beeldbepalend onderdeel van de openbare ruimte. In 2020 is het beheerplan Groen en water vastgesteld voor de periode 2020-2023. Het beheerplan geeft een verdere uitwerking van de door de raad vastgestelde beleidskaders in de nota Groen.

Het beleid is gericht op duurzaam en structureel beheer en onderhoud van het groen in Delft. Hierbij wordt ook gekeken naar de langeretermijnvisie voor de vervanging van bomen. Met name het populierenbestand en de bomen langs de grachten in de binnenstad vergen aandacht. Het bomenonderhoud is op een niveau waarbij we door middel van reguliere VTA-inspecties aansprakelijkheidstellingen voorkomen.

Ter voorkoming van achterstallig onderhoud en ter voorkoming van kaalslag onder het populierenbestand hebben we hiervoor een meerjarig vervangingsplan opgesteld. De voor uitvoering hiervan benodigde financiële middelen zijn deels opgenomen in de reguliere exploitatiebegroting, het resterende deel is gereserveerd in de reserve Openbare ruimte. In de andere groenstructuren (niet zijnde kapitaalgoederen) zoals het bosplantsoen en beplantingsvakken is achterstallig onderhoud te zien. Met het nieuwe beheerplan komen budgetten beschikbaar om op dit achterstallig onderhoud in te lopen.

Exploitatie Groen en Water	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Bedragen * € 1.000				
Regulier onderhoud (E)	1.861	1.975	1.917	1.961
Groot onderhoud (E)	841	770	844	598
Kapitaallasten (E)	330	392	447	497
Totaal	3.032	3.137	3.209	3.056
Investerings Groen en Water	503	503	503	503

Civiele constructies

In 2019 heeft de raad het beheerplan Civiele constructies vastgesteld. In dit beheerplan zijn de civiele kunstwerken en de constructieve beschoeiingen samengevoegd. De inzet van de middelen is gericht op duurzaam technische instandhouding (minimale instandhouding, functionaliteit en voorkoming van kapitaalvernietiging).

Uit inspecties blijkt dat de ondergrens van duurzaam technische instandhouding is bereikt. Voor het uitvoeren van regulier onderhoud op het beoogde onderhoudsniveau en vervanging hebben we daarom de budgetten aangepast.

Exploitatie Civiele constructies	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Bedragen * € 1.000				
Regulier onderhoud (E)	649	684	706	755
Groot onderhoud (E)	504	508	719	719
Kapitaallasten (E)	858	1.632	1.735	1.960
Totaal	2.011	2.824	3.160	3.434
Investerings Civiele Constructies	2.420	2.077	2.303	3.573

Verlichting

In 2020 is het beheerplan Openbare verlichting voor de periode 2020-2023 bestuurlijk vastgesteld. Het beleid is gericht op duurzaam instandhouding van de openbare verlichting in Delft. Hierbij kijken we ook naar het slim verduurzamen van het areaal.

De voor uitvoering hiervan benodigde financiële middelen zijn deels opgenomen in de reguliere exploitatiebegroting. De vervanging van lichtmasten, het kabelnetwerk, de OV-toonschakeling en de uitplaatsing van schakelsystemen uit de Stedin-huisjes worden via investeringen gefinancierd. In het nieuw vastgestelde beheerplan is met name extra budget beschikbaar gesteld voor de vervanging van lichtmasten en de vervanging van de kabelstructuur.

Exploitatie Openbare verlichting	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Bedragen * € 1.000				
Regulier onderhoud (E)	874	877	880	883
Kapitaallasten (E)	98	114	130	146
Totaal	972	991	1.010	1.029
Investerings Openbare verlichting	666	666	666	666

Speeltoestellen

Het speelbeleid 'Ruimte voor spelen' is een aantal jaren geleden opgesteld. De plantermijn van dit document mag dan wel verlopen zijn, de uitgangspunten hanteren we nog steeds. In 2019 zijn extra budgetten beschikbaar gesteld waardoor de ondergrens van duurzaam technische instandhouding niet in het geding komt.

exploitatie Spelen	Begroot 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024
Bedragen * € 1.000				
onderhoud	139	139	139	139
Totaal	139	139	139	139
Investerings spelen	350	350	350	350

Vastgoed

Kaders

Onderdeel van het beheer van gemeentelijke gebouwen is het uitvoeren van (planmatig) onderhoud. Het kader waarbinnen dit onderhoud vanaf 2019 wordt uitgevoerd is: sober en doelmatig onderhoudsniveau (conditiescore drie van de schaal NEN 2767).

De regel van sober en doelmatig onderhoud geldt niet voor alle gebouwen. Gebouwen die als representatief zijn aangemerkt – zoals het stadhuis, het stadskantoor en monumentaal bezit – worden op een hoger niveau onderhouden. Dit vertaalt zich in de meerjarenonderhoudsplanung door kortere cyclustijden, het sneller of eerder uitvoeren van bijvoorbeeld het schilderwerk of gevelonderhoud. De meerjarenonderhoudsplanningen (MOP) gaan uit van instandhouding van het bestaand

voorzieningenniveau. Het upgraden (functioneel verbeteren) van het bestaande voorzieningenniveau van een object of groep van objecten vergt een apart bestuurlijk besluit, inclusief het financieel inzicht dat daarbij hoort.

Planning

De onderhoudsplanning is financieel vertaald en verwerkt in de begroting. Daarbij is in de begroting gerekend met een gemiddelde onderhoudslast. In werkelijkheid fluctueert het onderhoudsvolume.

Jaarlijks wordt een schouw uitgevoerd. De schouw en de planning zijn de basis voor de concrete jaarplanning. De concrete jaarplanning kan dus afwijken van de ramingen volgens de MOP. Het gemiddelde onderhoudsvolume bedraagt € 2,52 miljoen.

Rolneming

In deze paragraaf gaan we in op de rollen die de gemeente heeft, het speelveld van regionale samenwerking, de verbonden partijen en de subsidierelaties van de gemeente.

Gemeentelijke positionering

De gemeentelijke rol verschilt per maatschappelijk vraagstuk: de gemeente kiest bewust welke positie ze inneemt, afhankelijk van de gewenste maatschappelijke effecten en de kracht van de stad.

De nota 'Rolneming 2016-2020. Vasthouden en loslaten' is ons kader om keuzes maken in de rollen die we als overheid innemen. De nota Rolneming zegt: de gemeente heeft vele rollen, kies die bewust, afhankelijk van de doelen, en probeer steeds te beargumenteren waarom een rol met minder overheidsbemoeyenis niet wenselijk of mogelijk is. Maak de afwegingen transparant voor en met de stad en gebruik daarbij een gemeenschappelijk begrippenkader: de overheidsparticipatietrapp.

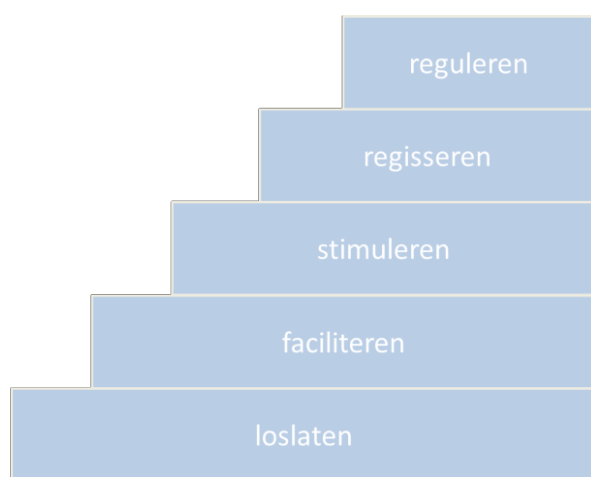

Fig: De overheidsparticipatietrapp (Raad voor het Openbaar Bestuur)

Eind 2020 wordt een nieuwe nota Rolneming (voor periode 2021-2024) aan de raad voorgelegd. Op basis van de veranderende maatschappelijke context en de evaluatie van de huidige nota in 2019, zal het voorstel zijn de bestaande nota inhoudelijk niet veel te wijzigen (wel in te korten), maar in te blijven zetten op een collectief rolbewustzijn, het gesprek met elkaar voeren en helder zijn welke rol wordt gekozen. Daarbij hoort heldere taal en een eenduidige werkwijze. Een werkwijze die aansluit bij een bestuursstijl die ruimte laat voor de stad en met voldoende aandacht voor gesprek en argumentatie over rolverdeling, soms met expliciete regels, zoals bij Right to Challenge.

Het bestuursprogramma 2018-2022 'Voorbereid op de toekomst' is ons inhoudelijk kader om samenspel te bevorderen. Het geeft aan: we doen steeds meer met stad en partners en stemmen ook onze processen meer af op de samenleving. Daarbij blijven we scherp op de rol die we als gemeente innemen.

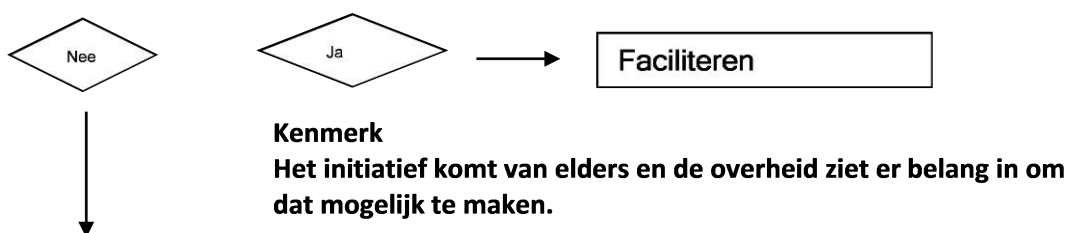
Afwegingskader voor invulling van de gemeentelijke rol

0) Wat is de maatschappelijke opgave?

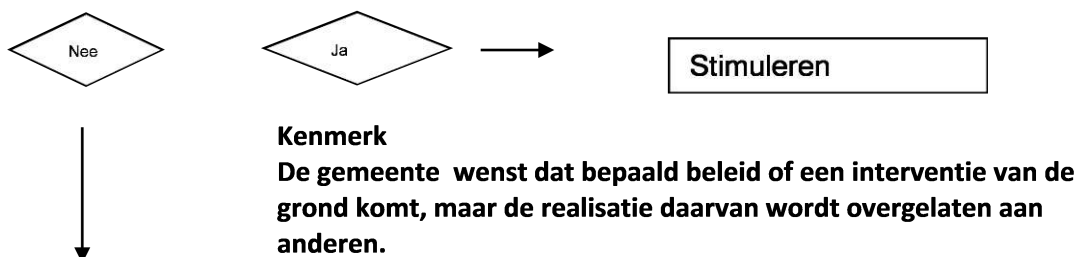
1) Kunnen betrokkenen (burgers, maatschappelijke organisaties, ondernemers) de maatschappelijke opgave zelf(standig) realiseren?

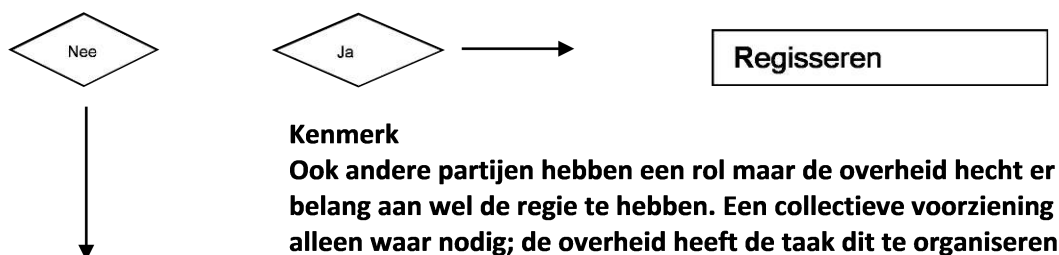
2) Kunnen betrokkenen de maatschappelijke opgave realiseren indien overheid hen daarin (niet-financieel) ondersteunt?

3) Kunnen betrokkenen de maatschappelijke opgave realiseren als ze daartoe worden uitgedaagd en eventueel gedeeltelijk financieel worden ondersteund door de gemeente?

4) Kan de maatschappelijke opgave worden gerealiseerd wanneer de gemeente betrokken partijen aan elkaar verbindt, aanspreekt op hun rol zodat iedereen zijn maatschappelijke rol uit eigen motivatie in gaat vullen?

5) Zelfstandige rol van de gemeente

Reguleren

Kenmerk
Wet- en regelgeving. Zorgen dat mensen geen overlast van elkaar ondervinden. Waarborgen van fysieke veiligheid. De overheid kan regels handhaven en overtreding daarvan sanctioneren. Bij eigen uitvoering bepaalt de gemeente ook zelf.

Geformaliseerde samenwerkingsverbanden

De gemeente Delft heeft met veel organisaties (lokaal of regionaal) financiële en/of bestuurlijke banden. Dit wordt beschreven in de volgende subparagrafen:

- A. Agenda Regionale Samenwerking
- B. Verbonden partijen, lokaal en regionaal
- C. Subsidies aan lokaal werkzame maatschappelijke instellingen

A. Agenda regionale samenwerking

We werken aan een vitale samenleving en een transformatie van de stad, die Delft voorbereidt op de toekomst. Met de Agenda Delft 2040 als leidraad, werken we aan goede basisregelingen en voorzieningen, sterke wijken, (innovatieve) maakindustrie, transitie van energie en mobiliteit. Deze opgaven overstijgen meer en meer de gemeentegrenzen, en soms ook de grenzen van de regio. Ze zijn meer dan vroeger verweven met (inter)nationale trends en ontwikkelingen (onder meer ook gevolgen van decentralisaties).

Om de Delftse opgaven op te pakken, is strategische samenwerking op verschillende schalen nodig. We hebben blijvend aandacht voor ons bovenlokale netwerk en de samenwerking. Met een -de laatste jaren groeiende- diversiteit aan strategische samenwerkingsrelaties en kort/langlopende gelegenheidscoalities met diverse overheden, regionaal en landelijk.

We zijn ons bewust van het waardevolle contact met onze buurgemeenten, de intensieve samenwerking met de provincie (onder meer Schieoevers) en de strategische samenwerking met Leiden. Ook willen wij onze verbindende rol voortzetten tussen grote en kleinere gemeenten in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag en in H10-verband (Jeugd).

We vervolgen de samenwerking aan specifieke opgaven en kansen in bestuurlijke verbanden tot ver buiten onze metropool, via onder meer de Verstedelijkingsalliantie, G40, VNG en de universiteitsteden in Nederland.

Delft speelt verder zijn rol in de regio op verschillende regionale borden, waaronder: Economic Board Zuid Holland, InnovationQuarter; H4-samenwerking Sociaal Domein-WMO (met Rijswijk, Midden-Delfland en Westland); samenwerkingsverbanden met betrekking tot natuur en recreatie (metropolitane landschap Hof van Delfland).

Komend jaar benutten we de intensieve inzet van onze strategisch adviseur in de versterking van de bestuurlijke en financiële positie van de stad.

Regiostrategie

- We benutten het Kenniscluster Delft (TU) als motor van de nieuwe regionale economie, met banen voor iedereen.
- Groei (agglomeratiekracht) versterken we door stedelijke concentratie van banen en inwoners en sneller onderling verbinding van steden per spoor.
- We verbeteren het vestigingsklimaat en welzijn door de bestaande kwaliteit van Delft te versterken en toekomstbestendig te maken.
- Delft is een aantrekkelijke stad om te wonen. Met de woonmilieu's in Nieuw Delft en (in de toekomst) Schieoevers, kan Delft verder bijdragen aan de vitaliteit van de stad en regio.

De regio-agenda

Het vestigingsklimaat wordt (zoals in eerdere beleidsdocumenten geconstateerd) steeds minder bepaald in concurrentie tussen steden, maar op (inter)nationale schaal tussen metropoolregio's. Het sociaal-economisch belang van regionale samenwerking neemt daardoor toe. Een draaiende economie betekent banen voor huidige en nieuwe inwoners.

Kenniscluster (TU) Delft is de regionale motor van de nieuwe economie.

Samen met andere overheden investeren we in de kenniseconomie en bieden we ruimte aan de innovatieve (maak)industrie die daaruit ontstaat en groeit, banen levert op alle niveau's en voor de hele regio. Daarvoor is het van belang samen te *investeren in het (technisch) beroepsonderwijs en de aansluiting ervan op de economie* van de toekomst. De Strategische agenda MRDH versterkt deze lijn.

De agglomeratiekracht (concentratie van banen en inwoners) blijkt bepalend voor regionale groei.

De regionale economie en de kennismotor kunnen nog sneller groeien als meer mensen elkaar kunnen ontmoeten, als we *woningen bouwen in de stad en de steden onderling beter verbinden met openbaar vervoer*. Schieoevers leent zich qua ligging goed voor deze woningbouw en maakindustrie: nabij de

spoorlijn en het kenniscluster rond de TU. Met afspraken met regio en Rijk over verstedelijking (in relatie met andere sectoren), wil Delft met haar partners deze ontwikkeling dichterbij brengen.

Voor het vestigingsklimaat en het welzijn, is het bieden van passende woonomgeving van belang (woonkwantiteit / kwaliteit, *goede wijken*). Daarbij horen ook: met de regio werken aan de *energietransitie*; *mobilitéitstransitie*; goede aantrekkelijke verbindingen met groene gebieden en koesteren van de waarde van die gebieden, die in onze regio liggen. Delft blijft met andere gemeenten alert dat de lasten van het klimaatakkoord evenredig verdeeld worden en burgers niet geconfronteerd worden met stijgende woonlasten en dat gemeenten passende bevoegdheden krijgen.

Ook voor de *draagkracht voor voorzieningen* (kwantitatief en kwalitatief) is de agglomeratiekracht van belang. Delft houdt komende periode aandacht voor gesprekken van samenwerkende gemeenten met het Rijk over structurele afspraken (financieel/sturingskader) over onder meer GGZ en Jeugdzorg.

B. Verbonden partijen, lokaal en regionaal

Een verbonden partij is een privaat- of publiekrechtelijke organisatie, waarin de gemeente én een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Van een bestuurlijk belang wordt gesproken als er zeggenschap bestaat uit hoofde van stemrecht of een vertegenwoordiging in het bestuur van de organisatie. Er is een direct financieel belang wanneer een ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is bij faillissement, of als er een financiële aansprakelijkheid bestaat als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Indien sprake is van een participatie in een organisatie met alleen een bestuurlijk óf een financieel belang, dan spreken we van een deelneming.

De gemeente participeert, met andere organisaties of zelfstandig, in een verbonden partij ten behoeve van effectieve en efficiënte uitvoering van gemeentelijke taken, beleid en/of beleidsdoelen. De verbonden partijen zijn daarmee van maatschappelijk en politiek belang. Participatie door de gemeente in deze organisaties heeft niet alleen voordelen, maar levert ook financiële en bestuurlijke risico's, die vaak iets anders liggen dan bij uitvoering binnen de gemeentelijke organisatie. Om de synergie vanuit de samenwerking optimaal te benutten en de risico's te beheersen, is aandacht voor de sturingsrelatie en risicobeheersing daarom essentieel. Ons beleidskader hiervoor is de 'Nota Verbonden partijen 2018-2021; over Delftse grenzen samenwerken'. In 2021 zal een nieuwe nota voor de jaren (2022-2025) aan de raad ter besluitvorming worden voorgelegd.

Binnen de bovenstaande definitie van verbonden partij vallen de gemeenschappelijke regelingen en vennootschappen, waarin de gemeente aandelen heeft, die ook vaak als deelneming worden aangeduid. Gerangschikt naar beide soorten geven we hieronder beknopt relevante informatie weer over elke verbonden partij in relatie tot de realisatie van de gemeentelijke doelstellingen.

Gemeenschappelijke regelingen (verbonden partijen)

Recreatieschap Midden Delfland		
Algemene informatie	In 2019 is het Recreatieschap Midden Delfland geliquideerd en opgevolgd door Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland	
Vestigingsplaats	Schiedam	
Doel / openbaar belang	Behartigt belangen openluchtrecreatie in Midden-Delfland, onder handhaving van het landelijk karakter	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat	
Ontwikkelingen	De opheffing van de gemeenschappelijke regeling Recreatieschap MD heeft in 2019 vorm gekregen. In plaats daarvan is de Coöperatieve Vereniging MD opgericht. De bijdrage aan de CV blijft onveranderd.	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Financieel: € 100.000 (extra kosten voor oprichten CV) Aangesloten deelnemers zijn gezamenlijk risicodragers	
Doelstelling / taakveld	Duurzame stad / 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Resultaat	€ 0	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	n.v.t.	
Verstekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	geen	
Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2018)	Eindstand (31-12-2018)
Bruto schuldquote		
Netto schuldquote	- 2%	n.v.t.
Solvabiliteit	1,1%	n.v.t.
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte		
Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland		
Algemene informatie	In 2019 is het Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland opgericht.	
Vestigingsplaats	Schiedam	
Doel / openbaar belang	Behartigt belangen openluchtrecreatie in Midden-Delfland, onder handhaving van het landelijk karakter	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat	
Ontwikkelingen	De Coöperatieve Vereniging MD opgericht is de opvolger van de gemeenschappelijke regeling Recreatieschap MD. De bijdrage aan de CV blijft onveranderd.	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Financieel: € 100.000 (extra kosten voor oprichten CV) Aangesloten deelnemers zijn gezamenlijk risicodragers	
Doelstelling / taakveld	Duurzame stad / 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	
Rechtsvorm	Coöperatieve vereniging	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Resultaat	€ 0	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	n.v.t.	
Verstekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 303.700	
Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2018)	Eindstand (31-12-2019)
Bruto schuldquote		
Netto schuldquote	n.v.t.	-281%
Solvabiliteit	n.v.t.	57%
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	n.v.t.	n.v.t.

Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden

Algemene informatie	Samenwerking gericht op inkoop specialistische jeugdzorg voor de H10 gemeenten.
Vestigingsplaats	
Doel / openbaar belang	Adequate jeugdhulp
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat
Ontwikkelingen	De samenwerking is verlengd. H10 Inkoopbureau heet voortaan Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Gemeenten zijn gezamenlijk risicodragers
Programma / taakveld	Sterk en Sociaal / 6.72 Maatschappelijke dienstverlening 18-
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling

Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)*	Eindstand (31-12-2019)*
Eigen vermogen	€ 24.282	- € 37.358
Vreemd vermogen	€ 18.000	€ 0
Resultaat	- € 61.641	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	9,13%	
Verstekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 242.000	

Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2019)*	Eindstand (31-12-2019)*
Bruto schuldquote		
Netto schuldquote	- 1,46%	1,40%
Solvabiliteit	- 1,48%	-1,99%
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	0,0%	0,0%

GGD Haaglanden/Veilig Thuis

Algemene informatie	
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel / openbaar belang	Regie, uitvoeren, adviseren en bevorderen van de publieke gezondheid
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat
Ontwikkelingen	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Er is een toename in het aantal meldingen en recidiven bij Veilig Thuis. Het doel is casussen eerder in de keten op te lossen. De haalbaarheid hiervan is een risico. Gemeenten zijn gezamenlijk risicodragers
Programma / taakveld	Sterke en sociaal/ 7.1 Volksgezondheid, 6.81 Geescaleerde zorg 18+, 6.82 Geescaleerde zorg 18-
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling

Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen-	- € 295.000	- € 724.000
Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
Resultaat	- € 1.042.000	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	GGD 6,04%, VT 7,55%	
Verstekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€2.417.404	

Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Bruto schuldquote		
Netto schuldquote	1,01%	2,23%
Solvabiliteit	- 1,24%	-247%
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	- 4,26%	- 3,21%

Omgevingsdienst Haaglanden

Algemene informatie	De ODH is een regionale uitvoeringsdienst die zich richt op de uitvoering van diverse milieuwetten en de groene wetgeving. Daar hoort ook de aan deze wetten gerelateerde toetsing en vergunningverlening bij, het adequaat toezicht houden op deze vergunningen en het behandelen van overlastmeldingen. De ODH treedt handhavend op tegen inrichtingen, instellingen en personen die zich niet houden aan deze wet- en regelgeving.
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel / openbaar belang	Milieu en bodemtaken
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	De gemeente regelt het
Ontwikkelingen	a) Voorbereiding op de Omgevingswet. b) In 2019 is besloten over te gaan tot een systeem van nacalculatie. Dit betekent dat de afrekening plaatsvindt op basis van het werkelijk aantal bestede uren en het werkelijke uurtarief en niet op basis van de gerealiseerde producten/diensten (verrekening nacalculatie: -/- € 80.867).
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Risico met betrekking overdragen asbest taken naar de ODH. Dit is een wettelijke verplichting. De kosten die deze overdacht met zich meebrengt zijn nog niet bekend.
Doelstelling / taakveld	Veilige stad / 7.4 Milieubeheer
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling

Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 1,3 miljoen	€ 1,1 miljoen
Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
Resultaat	€ 0	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	6%	
Verstrekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 1.202.815	

Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Bruto schuldquote		
Netto schuldquote	- 1,6%	0,3%
Solvabiliteit	7,6%	5,8%
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	- 0,5%	0,6%

Veiligheidsregio Haaglanden

Algemene informatie	De VRH behartigt de belangen van de gemeente op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing, geneeskundige hulpverlening en het beheer van de gemeenschappelijke meldkamer.
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel / openbaar belang	Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen, brandweezorg, rampen- en crisisbeheersing in de regio. Gemeenschappelijke meldkamer.
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	De gemeente regelt het
Ontwikkelingen	Er wordt aan een visie brandweer 2020 gewerkt.
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	
Doelstelling / taakveld	Veilige stad / 1.1 Crisisbeheersing en brandweer
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling

Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 6,6 miljoen	€ 8,7 miljoen
Vreemd vermogen	€ 56 miljoen	€ 57 miljoen
Resultaat	€ 3.835.000	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	9%	
Verstrekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 7.858.617	

Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Bruto schuldquote		
Netto schuldquote	107,8%	106,8%
Solvabiliteit	5,6%	7,3%
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	1,4%	3,8%

RBG (Regionale belastinggroep)

Algemene informatie	Heffing en inning van lokale lasten door samenwerking met andere gemeenten en waterschappen	
Vestigingsplaats	Schiedam	
Doel / openbaar belang	Efficiënte heffing en inning van lokale lasten (o.a. OZB, Leges, Precario)	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	De gemeente regelt het	
Ontwikkelingen	De gemeente Schiedam is een nieuwe toetreders bij de RBG	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Aangesloten gemeenten zijn gezamenlijk risicodragers	
Doelstelling / taakveld	Dienstverlenende gemeente / 0.2 Burgerzaken	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	

Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 2,3 miljoen	€ 2,2 miljoen
Vreemd vermogen	€1,0 miljoen	€0,9 miljoen
Resultaat	€ 280.900	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	12%	
Verstrekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 1.698.000	

Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Bruto schuldquote
Netto schuldquote	9,8%	27%
Solvabiliteit	22,7%	27,8%
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	6,0%	3,0%

Afvalinzameling Avalex

Algemene informatie	Gemeenschappelijk afvalinzamelingsbedrijf	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Doel / openbaar belang	Samenwerking voor het uitvoeren van de wettelijke afvalinzamelingstaak	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat	
Ontwikkelingen	In 2018 is de GR aangepast.	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Tariefontwikkeling van de verbrandingskosten brengt een risico mee voor Delft van ca. € 400.000 vanaf 2021.	
Doelstelling / taakveld	Goede openbare ruimte / 7.3 Afval	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	

Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 4,6 miljoen	€ 5,3 miljoen
Vreemd vermogen	€ 37,9 miljoen	€ 42,3 miljoen
Resultaat	€ 88.000	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	28% van de omzet	
Verstrekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 10.139.000	

Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Bruto schuldquote		
Netto schuldquote	89%	76%
Solvabiliteit	15%	11%
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	3%	3%

MRDH (Metropool Regio Den Haag)

Algemene informatie	Opvolger van Stadsgewest Haaglanden voor de beleidsvelden 'Bereikbaarheid en Mobiliteit' en 'Economisch Vestigingsklimaat'. Is in 2015 van start gegaan.	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Doel / openbaar belang	Draagt bij aan de investeringsagenda	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat	
Ontwikkelingen		
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	De risico's die behoren bij aanbestedingen in de investeringsagenda MRDH.	
Doelstelling / taakveld	Verbindende overheid / 0.1 Bestuur	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	

Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 15,4 miljoen	€ 22 miljoen
Vreemd vermogen	€ 1,1 miljard	€ 1,2 miljard
Resultaat	€ 6.661.888	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	4,4 %	
Verstrekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 263.882	

Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Bruto schuldquote		
Netto schuldquote	172,2%	164,6%
Solvabiliteit	1,0%	1,4%
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	1,3%	1,0%

Bedrijfsvoeringsorganisatie Delft-Rijswijk

Algemene informatie		
Vestigingsplaats	Delft	
Doel / openbaar belang	Samenwerking Delft-Rijswijk op IT beheer (bedrijfsvoering)	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	GR en gemeente staan samen aan de lat	
Ontwikkelingen	Evaluatie gedaan door Berenschot. Conclusie voortzetten op huidige basis. In 2020 vindt er weer een evaluatie plaats.	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Aangesloten deelnemers zijn gezamenlijk risicodragers.	
Doelstelling / taakveld	Overhead	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	

Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Resultaat	€ 0	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	n.v.t.	
Verstrekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 553.659	

Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Bruto schuldquote		
Netto schuldquote	n.v.t.	n.v.t.
Solvabiliteit	n.v.t.	n.v.t.
Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.
Belastingcapaciteit	n.v.t.	n.v.t.
Structurele exploitatieruimte	n.v.t.	n.v.t.

NAD Gemalenbeheer

Algemene informatie	Gemeenschappelijk gemalenbeheer
Vestigingsplaats	Pijnacker-Nootdorp
Doel / openbaar belang	Samenwerking bij het beheer en onderhoud van gemalen en persleidingen en daarmee verminderen van kwetsbaarheden in bezetting en kennis en behalen van efficiëntievoordelen.
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat
Ontwikkelingen	Per 1 januari 2019 officieel (terugwerkend) van kracht geworden en in 2020 is de gezamenlijke uitvoering gestart.
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	beperkt: geheel begrotingsgestuurd, kent geen investeringen, valt binnen organisatie van Pijnacker-Nootdorp als centrumgemeente.
Doelstelling / taakveld	Goede openbare ruimte
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling: centrumregeling

Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	n.v.t.	
Vreemd vermogen	n.v.t.	
Resultaat	€ 0,-	
Aandelen kapitaal	n.v.t.	
Financieel belang	n.v.t.	
Verstekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 597.000 (in 2021!)	

Financiële kengetallen	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Bruto schuldquote	n.v.t.	
Netto schuldquote	n.v.t.	
Solvabiliteit	n.v.t.	
Grondexploitatie	n.v.t.	
Belastingcapaciteit	n.v.t.	
Structurele exploitatieruimte	n.v.t.	

Vennootschappen (verbonden partijen)

Yes!Delft (Young Entrepreneurs society Delft)

Algemene informatie	Yes!Delft is een BV waarin de gemeente minderheidsaandeelhouder is naast de TU (meerderheid) en TNO. TNO is per 1 jan 2020 uitgestapt.	
Vestigingsplaats	Delft	
Doel / openbaar belang	Aantrekken, behouden en vernieuwen bedrijvigheid Ondersteunen studenten, professionals, wetenschappers in het succesvol oprichten van een eigen onderneming met een technologisch product of proces als basis	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	De gemeente draagt haar steentje bij	
Ontwikkelingen		
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Aandelen kapitaal dat de gemeente heeft gestort € 3.600 en de jaarlijkse bijdrage €150.000	
Doelstelling / taakveld	Sterke economie / 3.4 Economische promotie	
Rechtsvorm	Vennootschap	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 0,5 miljoen	€ 0,5 miljoen
Vreemd vermogen	€ 0,9 miljoen	€ 0,5 miljoen
Resultaat	€ 33.000	
Aandelen kapitaal	€ 18.000	
Financieel belang	20% gestort aandelenkapitaal	
Verstreckte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	Jaarlijkse subsidie van € 150.000	

InnovationQuarter BV

Algemene informatie	Aandeelhouders zijn min.EZ, PZH, gemeenten Rotterdam, Leiden, Delft, Den Haag en Westland, gem. regeling Drechtsteden, TU Delft, Leiden Universiteit, LUMC & Erasmus MC, stichting Heid, Liberalis Erqo holding. Totaal 62.250.000 aandelen geplaatst	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Doel / openbaar belang	Aantrekken, behouden en vernieuwen bedrijvigheid. Versterken innovatiepotentieel van Zuid-Holland door ondernemerschap en innovatie; marketing en acquisitie; en participatie in starters en MKB bedrijven	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	De gemeente draagt haar steentje bij	
Ontwikkelingen	Participatie is toegevoegd aan de activiteiten. Voornemen tot aandeelhouderschap: Drechtsteden	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Aandelen kapitaal en jaarlijkse bijdrage	
Doelstelling / taakveld	Sterke economie / 3.4 Economische promotie	
Rechtsvorm	Vennootschap	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 55,9 miljoen	€ 52,2 miljoen
Vreemd vermogen	€ 3,5 miljoen	€ 3,3 miljoen
Resultaat	- € 3.727.000	
Aandelen kapitaal	€ 1.750.000	
Financieel belang	2,811% gestort aandelenkapitaal	
Verstreckte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 200.000	

Delft Support

Algemene informatie		
Vestigingsplaats	Delft	
Doel / openbaar belang	lokale toegangsorganisatie voor de inzet van jeugdhulp en begeleiding en voorzieningen vanuit de WMO	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat	
Ontwikkelingen		
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Delft en gemeente zijn gezamenlijk risicodragers.	
Doelstelling / taakveld	zorg en ondersteuning	
Rechtsvorm	Vennootschap	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 100	€ 100
Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
Resultaat	€ 0	
Aandelen kapitaal	€ 100	
Financieel belang	100%	
Verstrekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 8.421.167	

Werkse Holding BV

Algemene informatie	Werkse Holding BV is een onderdeel van Werkse!	
Vestigingsplaats	Delft	
Doel / openbaar belang	Ontwikkelen, plaatsen en begeleiden van medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt.	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat	
Ontwikkelingen	Geen bijzonderheden	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Financieel. De gemeente heeft geen sturingsmogelijkheid op het subsidieresultaat (WSW) en beperkt op het exploitatieresultaat. Risico op waarde aandelen en mislopen winstuitkering, welke ten gunste van Werkse! Komt	
Doelstelling / taakveld	Werkse en economische zelfstandigheid / 6.4 begeleide participatie en 65 - Arbeidsparticipatie	
Rechtsvorm	Vennootschap	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 1,8 miljoen	€ 2,0 miljoen
Vreemd vermogen	€ 0,8 miljoen	€ 1,5 miljoen
Resultaat	€ 423.000	
Aandelen kapitaal	€ 91.000	
Financieel belang	100% gestort aandelenkapitaal	
Verstrekte garanties / geldleningen	n.v.t.	
Omvang van de bijdrage	€ 16.957.211	

Parkeren Delft BV

Algemene informatie	Voorheen Parking Delft of Integraal Parkeerbedrijf Delft	
Vestigingsplaats	Delft	
Doel / openbaar belang	Uitvoeren van het parkeerbeleid Delft en de exploitatie van parkeergarages	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Partner en gemeente staan samen aan de lat	
Ontwikkelingen	Overdracht van straatparkeren en vergunninguitgifte	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	De toevoeging van de Prinsenhofgarage per maart 2018 aan het bestaande parkeerareaal brengt een exploitatierisico met zich mee voor Parkeren Delft. De gemeente en Parkeren Delft hebben maatregelen geïdentificeerd om dit risico beheersbaar te houden Risico op waarde aandelen en de garantiestelling / financiering. Het college is voornemens het parkeerbeleid te herzien, de consequenties hiervan zijn momenteel nog niet inzichtelijk. De uitvoerende taken op het gebied van straatparkeren zijn middels een dienstverleningsovereenkomst (DVO) door de gemeente belegd bij ParkerenDelft BV. Bestuurlijk is aan de gemeenteraad de toezegging gedaan een jaar na de start van fase 2 integraal parkeerbedrijf de balans op te maken en de evaluatie van het totaalpakket eind 2019 met de raad te delen.	
Doelstelling / taakveld	Bereikbare en gastvrije stad / 2.2 Parkeren	
Rechtsvorm	Vennootschap	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	- € 11,9 miljoen	- € 13,1 miljoen
Vreemd vermogen	€ 69,1 miljoen	€ 68,3 miljoen
Resultaat	- € 1.183.012	
Aandelen kapitaal	€ 90.000	
Financieel belang	100% gestort aandelenbelang	
Verstrekte garanties / geldleningen	€ 16,9 miljoen / € 51,2 miljoen	
Omvang van de bijdrage	€ 1.805.934 voor activiteiten straatparkeren (Dienstverlenings- overeenkomst)	

Stedin Holding N.V.

Algemene informatie	Rotterdam	
Vestigingsplaats	Netwerkbedrijf	
Doel / openbaar belang	Aandeelhouder na de splitsing van Eneco in een leverings(Steding) en productie bedrijf(Eneco Holding).	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Aandeelhouder na de splitsing van Eneco in een leverings(Steding) en productie bedrijf(Eneco Holding).	
Ontwikkelingen	Gezien de energietransitie zal Stedin in de toekomst grote investeringen moeten gaan doen. Hierdoor moeten de aandeelhouders er rekening mee houden, dat er een mogelijke vraag vanuit Stedin komt voor een kapitaalsinjectie. Het is echter nog te vroeg en/of onzeker om hiervoor een specifiek bedrag te reserveren. Informatie hierover komt naar verwachting in de loop van het jaar. Tevens gaat dit zijn weerslag in het dividend hebben. De dividenduitkering zal aanzienlijk lager uitvallen in 2021.	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Risico op waarde aandelen en lager / geen dividend	
Doelstelling / taakveld	Algemene dekkingsmiddelen	
Rechtsvorm	Vennootschap	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 2,2 miljard	€ 2,4 miljard
Vreemd vermogen	€ 4,0 miljard	€ 4,3 miljard
Resultaat	€ 325 miljoen (hoger dan vorig jaar door verkoop Joulz.	
Aandelen kapitaal	121.380 aandelen ca € 100 nominaal. Niet op de balans geactiveerd	
Financieel belang	2,44% gestort aandelenkapitaal. Te ontvangen dividend over boekjaar 2019 : € 1,2 miljoen	
Verstrekte garanties / geldleningen	geen bijzonderheden	
Omvang van de bijdrage	nvt	

Evides N.V.

Algemene informatie		
Vestigingsplaats	Rotterdam	
Doel / openbaar belang	Beheren exploiteren van een waterbedrijf	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Aandeelhouder Gemeentelijkertwys Bezit Evides(GBE) die 50% aandeelhouder is van Evides N.V..	
Ontwikkelingen	Geen bijzonderheden	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Geen bijzonderheden	
Doelstelling / taakveld	Algemene dekkingsmiddelen /	
Rechtsvorm	Vennootschap	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 510 miljoen	€ 518 miljoen
Vreemd vermogen	€ 660 miljoen	€ 685 miljoen
Resultaat	€ 43,9 miljoen	
Aandelen kapitaal	€ 431.000	
Financieel belang	5,8% gestort aandelenkapitaal (in GBE die 50% heeft van Evides N.V.)	
Verstreckte garanties / geldleningen	geen	
Omvang van de bijdrage		

N.V. BNG (Bank voor Nederlandse gemeenten)

Algemene informatie	Bank ten dienste van de overheid	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Doel / openbaar belang		
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Sinds de oprichting aandeelhouder.	
Ontwikkelingen	Geen bijzonderheden.	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Beperkt risico. Waarde van aandelen niet geactiveerd. Jaarlijks dividend is beperkt	
Doelstelling / taakveld	Algemene dekkingsmiddelen	
Rechtsvorm	Vennootschap	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 4,2 miljard	€ 4,15 miljard
Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
Resultaat	€ 163 miljoen Het resultaat is gehalveerd in vergelijking met 2018 (reden kredietverliezen)	
Aandelen kapitaal	47.385 aandelen van € 2,50. Niet op de balans geactiveerd	
Financieel belang	0,85% van het geplaatst aandelen kapitaal. Te ontvangen dividend € 60.178,-	
Verstreckte garanties / geldleningen	geen	
Omvang van de bijdrage	nvt	

Eneco Groep N.V.

Aandelen verkocht per 24 maart 2020

Algemene informatie		
Vestigingsplaats	Rotterdam	
Doel / openbaar belang	Beheren en exploiteren van een energiebedrijf	
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Gemeente heeft aandelen verkocht per 24-03-2020	
Ontwikkelingen	Per januari 2020 heeft 100% van de huidige aandeelhouders besloten de aandelen te verkopen. Delft heeft een netto opbrengst ontvangen van € 99,4 miljoen in maart 2020.	
Risico's (Financieel, bestuurlijk, maatschappelijk)	Niet meer van toepassing.	
Doelstelling / taakveld	Algemene dekkingsmiddelen	
Rechtsvorm	Vennootschap	
Financiële gegevens	Beginstand (1-1-2019)	Eindstand (31-12-2019)
Eigen vermogen	€ 2,9 miljard	€ 2,9 miljard
Vreemd vermogen	€ 2,8 miljard	€ 3,0 miljard
Resultaat	€ 80 miljoen	
Aandelen kapitaal	Was 121.380 aandelen ca € 100 nominaal. Niet op de balans geactiveerd	
Financieel belang	2,44% gestort aandelenkapitaal. Ontvangen dividend over 2019 € 1.659.200	
Verstreckte garanties / geldleningen	geen	
Omvang van de bijdrage	nvt	

C. Subsidies

Uitgaande subsidies

In deze paragraaf zijn de hoofdlijnen van het beleid opgenomen voor het verlenen van subsidies en ontwikkelingen in de subsidiesystematiek.

Subsidiesystematiek

Voor de bestuursperiode 2020-2023 bestaat de Delftse subsidiesystematiek uit een door de gemeenteraad vastgestelde Algemene Subsidieverordening Delft 2018 en een vastgestelde Subsidieregeling Prestatie- en Stimuleringsubsidies gemeente Delft 2019. Op de gemeentelijke website is subsidieverstrekking op instellingenniveau terug te vinden, zowel voor de prestatiesubsidies als voor de stimuleringsubsidies.

De stimuleringssubsidie

De stimuleringssubsidie is een subsidie die bijdraagt aan het realiseren van de hoofddoelstellingen Solide Maatschappelijke Basis en Duurzaam Delft. Activiteiten die bijdragen aan de onderstaande doelstellingen kunnen in aanmerking komen voor stimuleringssubsidie:

- het bevorderen van participatie van inwoners van Delft
- het bevorderen eigen en gezamenlijke kracht van inwoners van Delft
- het bevorderen van goed sociaal klimaat en veiligheid
- het bevorderen van duurzaamheid en het Delftse milieu
- versterken van de eigen kracht van de organisatie.

De subsidieaanvragen worden maandelijks in een werkgroep integraal beoordeeld.

In 2021 bedraagt het subsidiebudget voor stimuleringsubsidies € 326.735.

De prestatiesubsidie

De prestatiesubsidie is een subsidie die een relatie legt tussen de door de gemeente toegekende subsidie en de daarvoor overeengekomen prestatie in het kader van door de gemeente gestelde doelen. In 2021 is circa € 25 miljoen beschikbaar voor prestatiesubsidies. Met het verstrekken van prestatiesubsidies wordt de sociaalculturele basisinfrastructuur in de stad op orde gehouden.

Ook in 2021 kunnen organisaties nog niet volledig hun activiteiten uitvoeren zoals vanouds in verband met COVID-19. De gemeente blijft hier coulant mee omgaan met als doel de maatschappelijke basisinfrastructuur in stand te houden en daarmee het brede aanbod voor de inwoners van de stad. Het verlenen van coulance is voor elke organisatie anders en dus maatwerk.

Op deze manier probeert de gemeente uniform met deze situatie om te gaan, voor zover dat kan, en tegelijk de rechtmatigheid van het subsidieproces in acht te nemen.

Inkomende subsidies

Delft ziet kansen om subsidies binnen te halen ten behoeve van de eigen ambities en beleidsdoelstellingen. Het Subsidie Servicepunt (SSP) vervult hierin een ondersteunende rol naar de beleids- en uitvoeringsafdelingen. Het SSP helpt bij de identificatie van subsidiekansen en werkt met beleidsambtenaren en strategen samen in het verkrijgen van subsidies van het Rijk, MRDH, provincie Zuid-Holland, Europese Unie en fondsen. Het SSP voorziet in voorlichting en de afwikkeling van administratieve processen, van aanvraag tot en met verantwoording.

Subsidies binnenhalen vormt geen doel op zich. Door focus aan te brengen en dankzij een goede kennis van verschillende speelvelden maakt Delft actief gebruik van subsidies.

Bedrijfsvoering

Omvang van de organisatie en samenstelling van het personeelsbestand

De omvang van het personeelsbestand bedraagt 830 fte. Dit is een lichte stijging omdat op onderdelen de organisatie is versterkt. De verwachting blijft dat het personeelsbestand de komende jaren toe zal nemen. Enerzijds komen nieuwe taken naar de gemeente en moet continuïteit op specialistische functies gewaarborgd worden. Anderzijds heeft de organisatie veel medewerkers die met pensioen gaan. Door deze factoren zal eerder met voorvervangende van medewerkers die uitstromen, gestart moeten worden. Dit leidt tijdelijk tot extra medewerkers.

Van de medewerkers is 12% jonger dan 35 jaar. In de leeftijdscategorie 35-55 jaar valt 50% van de medewerkers en 38% van de medewerkers is 55 jaar of ouder. In 2021 blijft de organisatie investeren in het aantrekken van jong talent zodat de gemeente haar opgaven ook in de toekomst goed kan uitvoeren. De invulling van vacatures biedt kans om onder andere jonge talentvolle mensen aan te trekken. Daarnaast is er aandacht voor young professionals, trainees en stagiaires als bron van nieuwe en meer diverse (zie ook de paragraaf Diversiteit hieronder) instroom. De nieuwe website www.werkenvoordelft.nl gaat hieraan bijdragen.

Inhuur

Indien capaciteit of kennis niet binnen de eigen organisatie kan worden ingevuld, of een opdracht specialistisch of tijdelijk van aard is, kan de keuze worden gemaakt om in te huren. De externe inhuur ligt op ongeveer 19% van de loonsom. Dit is gelijk aan het landelijk gemiddelde bij de 100.000+ (exclusief G4) gemeenten. De verwachting is dat dit gelijk zal blijven of licht zal dalen.

Diversiteit

Diversiteit is verankerd in de Delftse rechtspositie en in de wervings- en selectieprocessen. Hierin is vastgelegd dat discriminatie verboden is en dat niet-relevante vragen over zaken die in de privésfeer liggen, zoals politieke voorkeur, burgerlijke staat, gezinssamenstelling, seksuele voorkeur en sociale achtergrond, niet gesteld mogen worden. Feiten die voor de functie niet relevant zijn, mogen geen rol spelen bij de keuze voor een kandidaat.

De gemeente accepteert geen discriminatie, agressie en geweld op de werkvloer. Er zijn vertrouwenspersonen aangesteld (intern en extern), waar medewerkers (met waarborging van anonimiteit) terecht kunnen als ze met ongewenst gedrag te maken krijgen. Het thema diversiteit wordt opgenomen als onderdeel van het leiderschapsprogramma voor leidinggevend. Daarnaast geeft de gemeente aandacht aan diversiteit bij de werving en selectie van nieuw personeel. Overkoepelend wordt voor op het thema diversiteit gebruik gemaakt van expertise van organisaties die veel kennis hebben op dit thema.

Rookvrije gemeentelijke gebouwen

Het Rijk heeft bepaald dat in 2021 rookruimtes in alle overheidsgebouwen in Nederland worden gesloten. De overheid geeft hierin het goede voorbeeld, zo ook de gemeente Delft. Dit betekent dat de rookcabines in het stadskantoor verdwijnen.

Organisatieontwikkeling

In 2020 heeft de gemeente geïnvesteerd in sturing in de organisatie. De directie, afdelingshoofden, programmeurs en strategen hebben prioriteiten gesteld om beter samen te werken en helderheid te verschaffen over invulling van rollen. Zij bouwen in 2021 hierop voort met eigen en gecombineerde leiderschapsprogramma's. Alle afdelingen gaan op hun beurt aan de slag met de thema's samenwerken en verantwoordelijkheid nemen om betere resultaten te kunnen halen voor de stad. Dit gebeurt in aansluiting op het dagelijkse werk.

Informatievoorziening

Informatie en gegevens worden steeds meer over grenzen van werkprocessen heen gebruikt. Ook het gebruik van gegevens van derden (partners, sensoren in de stad, etc.) neemt toe. De organisatie is steeds meer afhankelijk van de kwaliteit van gegevens voor de dienstverlening en werkprocessen.

Ook komen onderdelen van ons informatielandschap op afstand te staan. De gemeente heeft niet altijd meer een keuze of bepaalde onderdelen van het informatielandschap op de eigen servers of op afstand staan.

Beide ontwikkelingen hebben ingrijpende gevolgen voor de informatievoorziening. Dit vraagt een nieuwe strategie en een nieuwe inrichting van het informatielandschap. Om als organisatie wendbaarder te worden moet de informatievoorziening van de gemeente Delft sneller en voorspelbaarder worden. De herijking van de visie en informatiestrategie voor de periode 2021-2024 geeft antwoord op deze ontwikkelingen en biedt een strategie voor de informatievoorziening van de toekomst.

De gemeente Delft zet in de periode 2021-2024 extra in op informatievoorziening en IT. Het gaat onder andere om het verbeteren van *lifecycle* management, leveranciers- en contractmanagement en architectuur. Daarbij spelen business continuïteit en gegevensbescherming steeds een belangrijke rol.

De extra inzet van informatievoorziening stelt de gemeente in staat om:

- Dienstverlening en beleidsprocessen optimaal in te richten en te verbeteren.
- Aan te blijven sluiten op veranderende behoeften van de organisatie en de stad.
- Het innovatief vermogen te vergroten door te profiteren van ontwikkelingen en innovaties in de markt.
- De beschikbare middelen voor informatievoorziening op een effectieve en efficiënte manier in te zetten ten behoeve van de stad en de organisatie.
- Zorgvuldig om te gaan met de gevolgen van deze ontwikkeling voor mensen, veiligheid van gegevens en systemen en continuïteit.
- Toekomstbestendige keuzes te maken in de inrichting van informatievoorziening.

Informatiebeveiliging en privacybescherming

Het streven is om het basisniveau voor informatiebeveiliging en gegevensbescherming minimaal op het huidige niveau te houden. In 2021 ligt extra nadruk op de volgende doelstellingen:

- *Het voldoen aan het normenkader BIO, op basis van risico-analyses*
In 2020 is het nieuwe normenkader BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) ingevoerd. In 2021 zal de jaarlijkse audit ENSIA voor het eerst betrekking hebben op de BIO. Aan de hand van de rapportage van deze audit wordt duidelijk welke onderdelen van het kader nog moeten worden opgepakt.
- *Het verhogen van de weerbaarheid van de organisatie tegen cyberaanvallen*
In de afgelopen jaren zijn er geruchtmakende cyberaanvallen geweest op organisaties. Ook Delft loopt risico op een aanval. Er zijn lessen getrokken uit voorbeelden zoals de aanval op de gemeente Lochem en de universiteit van Maastricht. Om de weerbaarheid te versterken zet de gemeente enerzijds in op het versterken van het patchmanagement (tijdige reparatie van softwarefouten) door het invoeren van Life Cycle management en anderzijds op het verbeteren van de monitoring en snelle respons. Naast de al gebruikelijke extra pentest, is er budget beschikbaar gesteld voor extra phishing onderzoeken en voor het ontwikkelen en oefenen van crisisplannen voor cyberaanvallen.
- *Het toetsen van voorstellen van de organisatie op informatiebeveiliging en gegevensbescherming*
Met name wordt extra capaciteit ingezet bij grote trajecten als bijvoorbeeld de implementatie van Office 365 en bij alle ontwikkelingen die een natuurlijke mogelijkheid bieden om 'security by design' en 'privacy by design' toe te passen. Bij gegevensbescherming wordt hiervoor het DPIA-instrument (data protection impact assessment) verder ontwikkeld, zodat de organisatie hier ook zelf mee aan de slag kan, naast alle assessments die door de FG en IT-auditor worden uitgevoerd.
- *Het opnieuw vormgeven van Identity en Access Management (IAM)*
In de doorontwikkeling van het informatielandschap is Identity de sleutel voor Security. In de nieuwe IT-architectuur is IAM -wie mag er bij welke gegevens en hoe valideren we dat- daarom een

belangrijke stuurknuppel voor de gemeentelijke organisatie. In 2020 wordt een verkenning van IAM in Delft uitgevoerd, uitmondend in een voorstel met business case en implementatieplan. Het is de bedoeling op basis van een besluit over dit voorstel het vernieuwde IAM in Delft in te voeren in 2021.

Impact coronacrisis op personeel en organisatie

De coronacrisis heeft er aan bijgedragen dat het onderzoek naar structurele thuiswerkmogelijkheden in een stroomversnelling is gekomen. Als we toe gaan naar een situatie waarin we als organisatie meer tijd- en plaatsafhankelijk gaan werken, heeft dit direct gevolgen voor de arbeidsvoorwaarden en het arbobeleid. Als medewerkers meer vanuit huis gaan werken, is de werkgever verantwoordelijk voor een ergonomische thuiswerkplek en zullen we hiervoor faciliteiten beschikbaar moeten stellen en middelen moeten vrijmaken. De zorg voor het welzijn van de medewerkers blijft een belangrijk onderwerp. Dit doen we op verschillende manieren. Naast aandacht van leidinggevenden hebben de vertrouwenspersonen en bedrijfsmaatschappelijk werker een belangrijke rol om een luisterend oor te bieden en houden zij extra aandacht voor de kwetsbare medewerkers.

Impact coronacrisis op informatievoorziening

De coronacrisis en de bijbehorende intelligente lockdown in Nederland, zorgen ook voor een versnelling in de digitale transformatie. Nu we gedwongen worden om anders te leven en te werken, zien we de voordelen van digitaal werken. Digitaal werken en digitaal vergaderen is nog nooit zo 'populair' geweest. Experimenten en pilots worden omgezet in concrete toepassingen voor de organisatie en de stad. De gemeente Delft zet extra in op de digitalisering en digitaal werken.

De digitale werkplek

Er wordt prioriteit gegeven aan veilige digitale en hybride vergadervormen en structurele voorzieningen om plaats- en tijdonafhankelijk te werken:

- Microsoft Teams (onderdeel Office 365) is beschikbaar gesteld aan alle medewerkers.
- Er is voorrang gegeven aan het uitreiken van laptops voor medewerkers die deze nodig hebben voor het thuiswerken. De komende periode wordt ook het werkplekconcept in lijn gebracht met meer digitaal werken zowel op kantoor als vanuit huis.

Techniek, netwerk en beveiliging

Meer digitaal werken betekent een hogere belasting van het netwerk. Het betekent ook dat de gemeentelijke processen en dienstverlening nog meer afhankelijk wordt van haar digitale infrastructuur. Zo is de bandbreedte vanaf kantoor naar het Internet met een factor 20 verhoogd en wordt de wifi dekking en bandbreedte op kantoor als gevolg van de toename van mobiele apparaten verbeterd. Ook beveiliging wordt belangrijker, waardoor een nieuwe security architectuur nodig is.

Impact corona op facilitaire zaken

De organisatie is gereed gemaakt voor een verantwoorde herstart. Zodra het landelijk beleid aangeeft dat dit verantwoord is, is het kantoor er op ingericht dat medewerkers ongeveer 1 tot 2 keer per week werken in het 'anderhalvemeter-kantoor en de overige dagen thuiswerken. Het doel is een veilige, hygiënische en gezonde werkomgeving die voldoet aan de voorwaarden van de anderhalvemeter-maatschappij zonder ingrijpende en definitieve aanpassingen in de kantooromgeving en waarbij de gemeente ook oog heeft voor het sociale aspect en de behoefte aan ontmoeting. Het gaat om een breed scala van maatregelen zoals het aanpassen van de schoonmaak, catering en beveiliging, het verstrekken van thuiswerkvoorzieningen (bureaustoelen en beeldschermen) en het aanpassen van de werkomgeving (aanduidingen aangebracht en meubilair verwijderd) van de diverse locaties.

Voor de langere termijn heeft het verplichte thuiswerken een verandering in het bewustzijn teweeggebracht. Zowel het management als de medewerkers komen steeds meer tot de conclusie dat thuiswerken afhankelijk van de functie en thuissituatie goed kan werken. Een scenario kan zijn dat in de toekomst het benodigd aantal werkplekken kan afnemen. In dat scenario zal tevens meer behoefte zijn aan videobeluimtes, kleine overlegruimtes met AV-middelen, akoestische maatregelen en meer groen. Deze aspecten dragen bij aan werknemerstevredenheid en verhoging van de productiviteit. Voor de gemeentelijke huisvestingskosten wordt verwezen naar het onderdeel Overhead van deze begroting.

Financiering

Kaders en beleid

De wet Financiering Decentrale Overheden (FiDO) vormt het wettelijke kader voor de financiering. De intentie van de wet is gericht op het bevorderen van de kredietwaardigheid en transparantie van het financieringsbeleid. Voor de beheersing daarvan is een aantal instrumenten geformuleerd zoals:

- het stellen van een kwantitatieve kasgeldlimiet en renterisiconorm voor de begroting;
- het verplichten van een treasurystatuut, met onder meer het stellen van kwalitatieve en duurzame uitgangspunten voor uitzettingen en rente-instrumenten;
- het verplichten van een verantwoordingsrapportage in de jaarrekening en begroting.

De Treasury houdt zich bezig met alle toekomstige kasstromen en daarmee samenhangende risico's. Deze risico's komen zowel voort uit de financieringsbehoefte als uit de wijzigingen in de bestaande leningenportefeuilles, onder meer door vervroegde aflossingen, herfinanciering, herbeleggingen en renteaanpassingen. Het treasurybeleid is primair gericht op het waarborgen van financiële continuïteit door maatregelen te treffen zodat de organisatie financierbaar blijft. Voor de renterisico's en risico's uit financiële posities treffen we beheersmaatregelen (vermijden, spreiden). We gaan in de uitwerking verder dan de wettelijke kaders. In principe zijn de uitgangspunten als volgt:

- zorgdragen voor voldoende financierbaarheid op korte en lange termijn;
- bewerkstelligen van passende financieringslasten;
- beheersen van wettelijke en feitelijke rente- en of financieringsrisico's;
- risicomijdend uitzetten van gelden en afgeven van garanties;
- zorgdragen voor een effectief, veilig en efficiënt betalingsverkeer;
- actief onderhouden van contacten met marktpartijen om toegang tot de financiële markten open te houden.

Deze uitgangspunten leiden tot het zo nauwkeurig mogelijk toepassen van de matching tussen opgenomen en uitgezette gelden. Dit principe zetten we ook in de komende periode door. Voorts maken we actief gebruik van de wettelijke mogelijkheden om passende financieringslasten te bewerkstelligen. Dit resulteert onder meer in het maximaal benutten van de kasgeldlimiet bij financieringsbeslissingen. In geen geval wordt de limiet onnodig overschreden.

Expliciet zijn de doelstellingen gericht op het versterken van de financierings- en vermogenspositie. Door de te betalen rente op de opgenomen leningen terug te dringen, proberen wij de rentekosten van de totale portefeuille te minimaliseren. Hierbij mag de renterisiconorm niet worden overschreden, wordt het gebruik van kortlopende leningen beperkt tot de kasgeldnorm en moet de match tussen opgenomen gelden (o/g) en uitgezette gelden (u/g) niet in gevaar worden gebracht. De genoemde doelstellingen wijken niet af van vorige jaren.

Renteontwikkeling

In deze begroting gaan we uit van een licht stijgend rentepercentage. De rentepercentages voor de komende vier jaar zijn gebaseerd op de tarieven van de BNG per augustus 2020. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe en vanwege risicobeheersing wordt in principe een opslag gehanteerd bovenop de BNG-tarieven.

Rente en risicoopslag				
	2021	2022	2023	2024
Basisrente (opgave BNG) 30 jaars lening	0,50%	0,54%	0,57%	0,60%
Risico-opslag	0,00%	0,00%	0,50%	0,50%
Rekenrente voor voor nieuw aan te trekken leningen	0,50%	0,54%	1,07%	1,10%

We zien dat de prognose voor de rente voor een langere periode laag blijft waardoor een risico-opslag beperkt kan blijven. Tevens is de verwachting dat de financieringsbehoefte voor het komende jaar niet

zal worden gefinancierd met langlopende leningen, maar met kasgeldleningen (looptijd korter dan 1 jaar). Voor kasgeldleningen geldt dat op dit moment nog lagere peccentages gelden dan hierboven vermeld. Sinds enige jaren doet zich zelfs het fenomeen van negatieve rente voor.

Op basis van de huidige leningenportefeuille (UG/OG), de maximale financieringsbehoefte en de verwachte rentenontwikkeling, ontstaat het volgende beeld van de rente.

Rentekosten en renteopbrengsten van de financieringsfunctie				
Bedragen x € 1.000	2021	2022	2023	2024
Rentekosten	7.971	7.830	7.827	7.161
Renteopbrengsten	2.224	2.166	2.082	1.721
Saldo rente	5.747	5.664	5.745	5.440

De lage rentestand, de afname van het gehanteerde risico-opslagpercentage en de omvang van de geprognostiseerde kasstroom zorgen voor lagere rentelasten. Ook het renterisico op de vaste schuld bevindt zich ruim onder de norm, zoals hieronder wordt toegelicht.

Gezien de relatief hoge bedragen die de komende jaren moeten worden ge(her-)financierd en het daarmee verbonden renterisico heeft dit bij elk Treasuryberaad ruime aandacht. Concreet houdt dit in dat we de renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkten scherp in de gaten houden. Bij het aantrekken van geld kiezen we, om het risico te spreiden, verschillende looptijden en aflossingsvormen.

Renteschema

Op advies van de commissie BBV wordt een overzicht opgenomen waarmee we transparant inzicht bieden in de rentelasten en -baten en de wijze van rentetoerekening aan grondexploitaties, projectfinanciering en taakvelden (programma's). De rentetoerekening aan de taakvelden moet worden toegerekend met behulp van een rente-omslagpercentage.

Renteschema 2020- 2023	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Bedragen x € 1.000				
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	7.971	7.830	7.827	7.161
b. De externe rentebaten over de korte en lange financiering	2.224	2.166	2.082	1.721
Totaal door te rekenen externe rente	5.747	5.664	5.745	5.440
c. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	47	-116	-140	-50
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden	-616	-601	-584	-569
Saldo door te rekenen externe rente	6.316	6.381	6.469	6.059
d1. Rente over eigen vermogen	-	-	-	-
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	-	-	-	-
De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente	6.316	6.381	6.469	6.059
e. De werkelijk aan taakvelden (inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	6.235	6.346	6.251	6.251
f. Renteresultaat op het taakveld treasury	-81	-35	-218	192
g. Boekwaarde materiele en Immateriele activa waarover rente wordt berekend	426.350	438.551	446.086	444.841
Omslagrente				
Berekende omslagrente	1,48%	1,46%	1,45%	1,36%
Meerjarig gemiddelde	1,44%			
Omslagrente (afgerond)	1,50%			

Onder projectfinanciering wordt verstaan het aantrekken van externe financiering voor een specifiek project. Financiering met eigen vermogen wordt niet aangemerkt als projectfinanciering. Er moet extern een lening zijn aangetrokken om het betreffende project te kunnen financieren. In het geval van

projectfinanciering wordt inderdaad de voor die aangetrokken lening geldende rente toegerekend aan het betreffende project. Dit kan een ander percentage zijn dan aan andere projecten wordt toegerekend op basis van de omslagrente.

De omslagrente wordt bij de begroting berekend door de werkelijk aan de taakvelden (programma's) toe te rekenen rente (in euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het is niet toegestaan om per investering of taakveld (programma) te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage.

Indien de werkelijke rentelasten (in euro's) die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast afwijken van de rentelasten (in euro's) die op basis van de voorgerecalculeerde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, dan kan de gemeente besluiten tot correctie. Correctie wordt verplicht gesteld indien deze afwijking groter is dan 25%.

Renterisico

Met de invoering van Wet FiDO geldt een renterisiconorm. Deze norm stelt dat het bedrag van de vaste schuld waarover de gemeente in enig jaar een renterisico loopt maximaal 20% mag zijn van het begrotingstotaal. Het risico bestaat uit de componenten: netto renteherzieningen en netto aflossingen. Voor de komende periode houden we rekening met de volgende bedragen.

Renterisiconorm en renterisico's				
Bedragen x € 1.000	2021	2022	2023	2024
1a. Renteherziening op vaste schuld o/g	-			
1b. Renteherziening op vaste schuld u/g				
2. Netto renteherziening op vaste schuld (1a-1b)	-	-	-	-
3a. Nieuw aangetrokken vaste schuld	-	27.000	20.000	-
3b. Nieuwe verstrekte lange leningen				
4. Netto nieuw aangetrokken vaste schuld (3a-3b)	-	27.000	20.000	-
5. Betaalde aflossingen	13.906	9.096	24.236	21.776
6. Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	13.906	9.096	24.236	21.776
7. Renterisico op vaste schuld (2+6)	13.906	9.096	24.236	21.776
Renterisiconorm				
8. Begrotingstotaal	379.841	372.542	363.316	363.489
9. Percentage vastgesteld per ministeriele regeling	20%	20%	20%	20%
10. Renterisiconorm (8 x 9)	75.968	74.508	72.663	72.698
Toets renterisiconorm				
10. Renterisiconorm	75.968	74.508	72.663	72.698
7. Renterisico op vaste schuld	13.906	9.096	24.236	21.776
11. Ruimte(+) Overschrijding (-); (10-7)	62.062	65.412	48.427	50.922

De berekening laat zien dat de gemeente Delft binnen wettelijke norm van de renterisico's blijft.

Kasgeldlimiet

De prognose voor de kasgeldlimiet 2021 wordt in onderstaande tabel weergegeven en laat zien dat we voldoen aan de wettelijke norm.

Kasgeldlimiet				
Bedragen x € 1.000	kwartaal 1	kwartaal 2	kwartaal 3	kwartaal 4
Omvang korte schuld				
Opgenomen gelden < 1 jaar	10.000	15.000	20.000	30.000
Schuld rekening courant				
Gestorte gelden door derden < 1 jaar				
Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld				
Totaal netto vlottende schuld	10.000	15.000	20.000	30.000
Vlottende middelen				
Contante gelden in kas				
Tegoeden in rekening courant				
Overige uitstaande gelden < 1 jaar	5.000	6.000	7.000	8.000
Totaal vlottende middelen	5.000	6.000	7.000	8.000
Toets kasgeldlimiet				
Totaal netto vlottende schuld	5.000	9.000	13.000	22.000
Toegestande kasgeldlimiet	32.286	32.286	32.286	32.286
Ruimte (+) of overschrijding (-) van de limiet	27.286	23.286	19.286	10.286
7. Begrotingstotaal (*)	379.841			
8. Percentage vastgesteld per ministeriele regeling	8,5%			
9. Kasgeldlimiet	32.286			
* totaal bedrag van de baten				

Bovenstaande houdt in het kort in dat alle kortlopende (< 1 jaar) uitzettingen en opgenomen gelden worden gesaldeerd en het saldo gemiddeld per kwartaal (en niet meer dan drie opeenvolgende kwartalen) niet meer mag bedragen dan 8,5% van het begrotingstotaal in het betreffende jaar.

Kredietrisico u/g portefeuille

Naast het renterisico moet ook het kredietrisico van de uitzettingen worden bepaald. De samenstelling van de portefeuille, per ultimo 2021, van uitgezette gelden (u/g) bestaat voor het grootste deel uit leningen aan Parkeren Delft BV (59%) en lokale woningcorporaties (27,5%) van de totale uitgezette gelden. De overige leningen zijn aan de SVN (stimuleringsfonds 12%) en de sportsector (zie onderstaande overzicht voor alle partijen).

De uitzetting aan de woningcorporaties staat onder garantie van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Aan dit fonds hebben de twee toonaangevende rating-agencies de hoogste typering van kredietwaardigheid toegekend. Tegenover de leningen aan Parkeren Delft BV staat, als zekerheid, het recht van eerste hypotheek op de parkeergarages voor de gemeente.

Uitgezette geldleningen(UG lang)				
Bedragen x € 1.000 (ultimo boekjaar)	2021	2022	2023	2024
Agentschap Financien Amsterdam	52	52	52	52
Atletiekvereniging AV'40	37	26	14	3
SV "De Hollandse Leeuw"	294	270	247	224
Parkeren Delft BV	46.470	45.510	44.514	43.485
St Kunstgras Sportpark Kruithuisweg	17	-	-	-
Stichting DuWo	10.541	10.071	9.590	1.803
Stichting Vestia Treasury	1.405	947	478	-
Stimuleringsfonds	9.734	9.734	9.734	9.734
Vidomes Delft	8.894	8.424	7.935	1.532
Woonbron Maasoevers	801	597	388	357
BUDO Gouweleeuw	117	108	100	91
St Exploitatatie Sport acc Concordia	307	269	231	193
Totaal UG lang	78.669	76.008	73.283	57.474

Garanties

De gemeente Delft staat voor de verschillende partijen in totaal voor bijna € 16 miljoen garant. Waarbij Parkeren Delft voor € 15 miljoen. Zoals in de tabel duidelijk wordt nemen de bedragen jaarlijks af, en daarmee ook het risico. Als zekerheid tegenover de garanties heeft de gemeente in nagenoeg alle

gevallen het recht van eerste hypotheek op onroerende zaken.

Afgegeven garanties				
Bedragen x € 1.000 (ultimo boekjaar)	2021	2022	2023	2024
Parkeren Delft BV	15.003	13.980	13.900	11.759
Sport	385	350	321	292
Zorg	417	177	-	-
Totaal afgegeven garanties	15.805	14.507	14.221	12.051

Daarnaast heeft de gemeente Delft nog een achtervangverplichting bij de stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) van € 782 miljoen. In april 2002 heeft de gemeenteraad ermee ingestemd om met de WSW een ongelimiteerde achtervang aan te gaan, voor alle in de gemeente Delft werkzame of in de toekomst werkzame toegelaten instellingen (woningcorporaties) bij de WSW, tot het moment van wederopzegging. Deze overeenkomst is in 2015 opgezegd; de gemeente beoordeelt nu per geval over een achtervang. Het theoretische geval dat de achtervangers op hun achtervangpositie worden aangesproken, doet zich pas voor als het garantievermogen van het WSW dreigt te dalen onder het garantieniveau. In dat geval zullen renteloze leningen aan het WSW moeten worden verstrekt om het garantievermogen weer aan te vullen. Daarbij geldt een vooraf bepaalde verdeling, namelijk dat het Rijk 50% voor zijn rekening neemt en de overige 50% wordt verdeeld onder de deelnemende gemeenten. Hierbij neemt de 'schade'-gemeente de helft op zich van het gemeentelijk aandeel.

Prognose liquiditeitsbehoefte 2021-2024

De opbrengst van de verkoop van de aandelen Eneco is, conform het Treasurystatuut, ingezet voor de bestaande financieringsbehoefte (aflossing van aflopende leningen en nieuwe financiering). Dit leidt tot een stijging van de activa, een daling van het vreemd vermogen en –per saldo – tot een stijging van het eigen vermogen (Algemene reserve).

Delft heeft naar verwachting in totaal € 281 miljoen aan rentedragende leningen ultimo 2021, waarvan € 25 miljoen bestaat uit kasgeldleningen. Het grootste deel van de rentedragende schuld bestaat uit langlopende leningen (€ 260 miljoen) die weer in belangrijke mate (77%) uit annuïtaire of lineaire leningen bestaat. De rest van de leningen is aflossingsvrij.

In onderstaand schema wordt de relatie gelegd tussen de schuldpositie van de gemeente en de financieringsbehoefte. De schuld neemt toe met de financieringsbehoefte. Dit vertaalt zich in een mutatie op de overige schulden, omdat de wijze van financieren afhankelijk is van bijvoorbeeld de ontwikkelingen in de investeringen en de grondopbrengsten. Het beleid is erop gericht om te zorgen voor adequate financieringsvormen. Regelmatig kijken we – binnen de wettelijke kaders – naar de optimale verhouding tussen lang- en kortlopende leningen. Van de genoemde prognoses is nog niet bekend op welke wijze de financiering zal plaatsvinden (lang of kort, deze staat voorlopig opgenomen onder de 'overige schulden').

De aanneme bij de prognose van de financieringsbehoefte is dat investeringen worden gerealiseerd met inachtneming van de te verwachten realisatie. De aanvullende behoefte aan (lang) geld prognosticeren we de komende jaren als volgt:

Liquiditeitsbehoefte				
Bedragen x € 1.000 (ultimo boekjaar)	2021	2022	2023	2024
Schuldpositie	335.395	355.662	345.296	332.306
Waarvan:				
Rentedragende leningen (volgens leningenadministratie per aug. 2019)	260.939	251.843	227.607	205.831
Overige schulden (totale schuld)	54.856	76.719	97.689	126.475
Prognose financieringsbehoefte	-	27.100	20.000	-

Schuldpositie: De telling van de volgens de balans, vast schulden, vlottende schulden en overlopende passiva.

Rentedragende Bestaande leningenportefuille

leningen:

Overige Dit is het niet rentedragende deel van de schuld

schulden:

Hierin is begrepen:

Betalingen aan leveranciers waarvoor een factuur is ontvangen de belastingdienst en de verplichtingen jegens derden waarvoor nog geen factuur is ontvangen.

Overzichten

Uitvoeringsinformatie

Lasten en baten per taakveld

(bedragen × 1.000)	Rekening 2018	Rekening 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Baten							
72 Riolering	1.135	891	497	507	179	178	178
74 Milieubeheer	186	476	11	11	11	11	11
Duurzaam Delft	1.321	1.367	508	519	190	190	190
21 Verkeer en vervoer	-	62	-	-	-	-	-
22 Parkeren	4.054	4.330	4.199	4.929	4.897	4.897	4.897
23 Recreatieve havens	217	120	150	153	153	153	153
25 Openbaar vervoer	-	106	-	-	-	-	-
32 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-	11	-	-	-	-	-
Bereikbare en leefbare stad	4.270	4.629	4.349	5.082	5.050	5.050	5.050
81 Ruimtelijke ordening	26.227	1.257	204	833	533	683	683
82 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	34.806	14.764	15.548	14.269	9.705	333	333
83 Wonen en bouwen	3.485	3.612	4.013	3.702	3.702	3.702	4.082
Goed wonen	64.519	19.632	19.765	18.804	13.940	4.718	5.098
11 Crisisbeheersing en brandweer	-	12	107	-	-	-	-
12 Openbare orde en veiligheid	167	87	792	250	65	65	65
21 Verkeer en vervoer	712	464	480	489	489	489	489
57 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.620	24	141	143	143	143	143
63 Inkomensregelingen	22	21	29	30	30	30	30
72 Riolering	12.012	12.071	11.649	11.879	11.879	11.879	11.879
73 Afval	15.109	15.300	15.320	15.790	15.962	15.962	15.962
75 Begraafplaatsen en crematoria	164	160	163	108	108	108	108
Schone en veilige stad	31.807	28.139	28.681	28.689	28.676	28.676	28.676
62 Wijkteams	35	558	-	-	-	-	-
66 Maatwerkvoorziening (WMO)	1.507	698	868	883	883	883	883
671 Maatwerkdienstverlening 18+	-	2	-	-	-	-	-
672 Maatwerkdienstverlening 18-	66	253	-	-	-	-	-
681 Geëscaleerde zorg 18+	1.322	1.424	1.304	1.304	1.304	1.304	1.304
71 Volksgezondheid	-	10	-	-	-	-	-
Sterk en sociaal	2.930	2.945	2.172	2.187	2.187	2.187	2.187
41 Openbaar basisonderwijs	17	15	25	25	25	25	25
42 Onderwijshuisvesting	479	439	513	527	526	526	526
43 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.496	2.440	3.158	1.655	1.655	1.655	1.655
52 Sportaccommodaties	485	1.342	506	520	520	520	520
53 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	41	3	3	3	3	3
54 Musea	1.951	2.430	1.455	1.477	1.477	1.477	1.477
55 Cultureel erfgoed	59	50	19	19	19	19	19
61 Samenkracht en burgerparticipatie	337	289	229	173	173	173	173
Solide maatschappelijke basis	5.824	7.047	5.908	4.401	4.400	4.400	4.400
61 Samenkracht en burgerparticipatie	28	-	-	-	-	-	-
63 Inkomensregelingen	50.914	52.377	52.128	51.855	51.854	51.754	51.754
64 Begeleide participatie	5.067	16.203	11.753	11.755	11.755	11.755	11.755
65 Arbeidsparticipatie	201	308	-	-	-	-	-
671 Maatwerkdienstverlening 18+	-	14	-	-	-	-	-
Economische zelfstandigheid	56.210	68.903	63.882	63.610	63.609	63.509	63.509
03 Beheer overige gebouwen en gronden	17.588	10.148	4.153	8.710	4.344	4.344	4.344
31 Economische ontwikkeling	40	384	10	11	11	11	11
34 Economische promotie	42	40	1	28	28	28	28
Stad in bedrijf	17.670	10.571	4.164	8.748	4.383	4.383	4.383
01 Bestuur	1.056	53	-	-	-	-	-
02 Burgerzaken	2.055	1.660	1.098	1.147	1.205	1.205	1.205
08 Overige baten en lasten	23	10	-	-	-	-	-
83 Wonen en bouwen	2	-	-	-	-	-	-

(bedragen × 1.000)	Rekening 2018	Rekening 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
Stad en bestuur	3.134	1.723	1.098	1.147	1.205	1.205	1.205
01 Bestuur	1	9	-	-	-	-	-
Raad	1	9	-	-	-	-	-
05 Treasury	5.994	7.164	106.039	3.616	3.498	3.414	3.053
061 OZB woningen	13.553	21.234	14.084	14.337	14.437	14.437	14.437
062 OZB niet-woningen	12.735	5.289	13.103	13.502	13.502	13.502	13.502
063 Parkeerbelasting	1.546	1.837	1.848	1.682	1.483	1.483	1.483
064 Belastingen overig	3.179	2.832	2.761	3.215	1.101	1.101	1.101
07 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	186.086	197.640	205.560	206.759	209.186	209.367	209.901
08 Overige baten en lasten	4	79	-	-	-	-	-
34 Economische promotie	916	844	932	948	948	948	948
Financieel gezond	224.012	236.919	344.328	244.058	244.155	244.252	244.425
04 Overhead	3.346	3.734	3.495	2.596	2.596	2.596	2.596
Overhead	3.346	3.734	3.495	2.596	2.596	2.596	2.596
Baten	415.045	385.618	478.350	379.841	370.391	361.165	361.718
Lasten							
72 Riolering	2.183	1.736	2.124	1.893	1.415	1.227	1.227
74 Milieubeheer	3.417	3.101	3.406	3.338	2.822	2.824	2.697
Duurzaam Delft	5.600	4.837	5.531	5.232	4.237	4.051	3.924
21 Verkeer en vervoer	1.020	1.292	1.345	1.635	1.936	2.024	2.216
22 Parkeren	3.069	3.141	3.432	3.493	3.002	2.998	3.002
23 Recreatieve havens	40	77	48	63	63	63	63
25 Openbaar vervoer	5.762	6.684	6.660	5.952	5.917	5.865	5.865
32 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	8	187	0	0	0	0	0
83 Wonen en bouwen	0	-	-	-	-	-	-
Bereikbare en leefbare stad	9.899	11.381	11.485	11.143	10.919	10.951	11.147
81 Ruimtelijke ordening	26.805	2.422	3.595	3.790	2.637	2.559	2.559
82 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	34.995	12.162	16.087	14.620	10.023	690	780
83 Wonen en bouwen	4.788	4.883	5.606	5.677	5.548	5.548	5.548
Goed wonen	66.587	19.468	25.289	24.087	18.207	8.796	8.886
11 Crisisbeheersing en brandweer	7.454	7.633	8.131	8.389	8.289	8.289	8.289
12 Openbare orde en veiligheid	4.453	5.021	6.146	5.503	5.291	5.289	5.289
21 Verkeer en vervoer	9.207	10.006	9.700	10.317	11.691	12.221	12.737
24 Economische havens en waterwegen	3	4	-	-	-	-	-
57 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	7.982	4.620	4.807	4.935	5.046	5.120	4.964
63 Inkomensregelingen	1.578	1.754	1.713	1.714	1.714	1.714	1.714
72 Riolering	9.157	9.594	9.625	10.121	10.107	10.098	10.088
73 Afval	12.259	11.850	12.354	12.902	12.910	12.910	12.906
74 Milieubeheer	10	41	32	33	33	33	33
75 Begraafplaatsen en crematoria	114	117	97	40	40	40	28
Schone en veilige stad	52.217	50.640	52.605	53.954	55.121	55.713	56.048
62 Wijkteams	8.958	9.751	10.436	9.998	9.876	8.819	8.819
66 Maatwerkvoorziening (WMO)	3.908	4.814	4.158	4.748	4.627	4.622	4.622
671 Maatwerkdienstverlening 18+	16.254	18.055	18.602	21.436	20.845	20.524	20.474
672 Maatwerkdienstverlening 18-	17.927	21.952	20.346	21.593	19.803	19.563	19.562
681 Geëscaleerde zorg 18+	23.053	23.987	28.104	22.815	22.920	22.774	22.774
682 Geëscaleerde zorg 18-	3.290	3.935	3.879	3.907	3.907	3.907	3.907
71 Volksgezondheid	4.038	4.537	5.020	5.047	4.907	4.906	4.906
Sterk en sociaal	77.428	87.032	90.546	89.545	86.885	85.115	85.064
41 Openbaar basisonderwijs	354	471	613	625	625	523	523
42 Onderwijshuisvesting	6.968	8.611	7.604	7.197	7.229	7.550	7.839
43 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	4.729	4.425	5.793	4.441	4.441	4.441	4.441
52 Sportaccommodaties	2.996	4.050	4.856	3.305	3.682	3.708	4.096
53 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	2.744	3.078	3.560	3.849	3.745	3.542	3.542
54 Musea	7.819	9.987	9.498	8.325	8.176	8.184	8.207
55 Cultureel erfgoed	348	146	172	207	206	205	205
56 Media	4.179	4.258	4.043	4.152	4.122	4.122	4.122
61 Samenkracht en burgerparticipatie	9.103	9.828	10.333	10.172	9.816	9.681	9.363
Solide maatschappelijke basis	39.240	44.854	46.472	42.273	42.044	41.957	42.339

(bedragen × 1.000)	Rekening 2018	Rekening 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023	Raming 2024
61 Samenkracht en burgerparticipatie	186	170	-	-	-	-	-
63 Inkomensregelingen	57.637	56.992	57.381	57.084	57.049	56.744	56.094
64 Begeleide participatie	17.981	29.189	23.722	23.414	22.648	22.272	22.310
65 Arbeidsparticipatie	10.153	11.257	11.827	12.030	12.781	12.973	13.076
671 Maatwerkdienstverlening 18+	62	182	59	60	60	60	60
Economische zelfstandigheid	86.020	97.789	92.989	92.589	92.539	92.049	91.540
03 Beheer overige gebouwen en gronden	17.854	7.231	7.392	6.844	6.624	6.591	6.591
21 Verkeer en vervoer	213	271	311	301	199	199	199
31 Economische ontwikkeling	2.150	2.015	1.633	1.859	1.859	1.859	1.859
32 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	-	-	-	-	-	-
33 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	900	1.016	1.616	1.131	1.131	1.131	1.131
34 Economische promotie	1.750	1.864	1.738	1.759	1.759	1.759	1.759
Stad in bedrijf	22.866	12.396	12.691	11.893	11.572	11.538	11.538
01 Bestuur	3.774	3.298	2.371	2.542	2.417	2.336	2.336
02 Burgerzaken	4.289	4.777	3.611	4.147	4.234	3.972	3.968
04 Overhead	230	49	-	-	-	-	-
08 Overige baten en lasten	1.932	1.060	717	193	258	396	463
63 Inkomensregelingen	8	5	15	15	15	15	15
83 Wonen en bouwen	347	388	402	407	407	407	407
Stad en bestuur	10.581	9.577	7.115	7.304	7.332	7.126	7.189
01 Bestuur	2.132	2.232	2.381	2.271	2.271	2.271	2.271
Raad	2.132	2.232	2.381	2.271	2.271	2.271	2.271
05 Treasury	1.568	772	1.497	1.689	1.782	1.898	1.142
061 OZB woningen	118	76	64	64	64	64	64
064 Belastingen overig	1.703	1.739	1.836	1.990	1.990	1.990	1.990
08 Overige baten en lasten	2.047	-285	310	1.442	1.614	1.610	-2.086
34 Economische promotie	4	1	-	-	-	-	-
Financieel gezond	5.440	2.303	3.707	5.185	5.450	5.562	1.110
04 Overhead	40.290	42.276	44.543	43.200	41.795	41.274	41.214
Overhead	40.290	42.276	44.543	43.200	41.795	41.274	41.214
Lasten	418.301	384.785	395.354	388.674	378.370	366.403	362.270
Saldo van baten en lasten	-3.256	834	82.996	-8.833	-7.979	-5.238	-551
Reserves							
010 Mutaties reserves	29.048	13.816	99.806	9.505	6.325	3.570	2.498
Onttrekkingen reserves	29.048	13.816	99.806	9.505	6.325	3.570	2.498
010 Mutaties reserves	14.660	10.504	185.991	7.262	4.266	2.280	1.946
Toevoegingen reserves	14.660	10.504	185.991	7.262	4.266	2.280	1.946
Toevoegingen onttrekkingen reserves	14.388	3.312	-86.185	2.243	2.059	1.290	551
Resultaat	11.132	4.145	-3.190	-6.591	-5.920	-3.948	0

Reserves en voorzieningen

Reserves							
(bedragen × € 1.000)	Saldo begin boekjaar (incl. resultaat)	Bestemming resultaat 2019	Vermeerderingen 2020	Verminderingen 2020	Saldo einde boekjaar	Vermeerderingen 2021	Verminderingen 2021
Algemene reserve Weerstandscapaciteit	79.321	-1.753	108.498	78.645	107.421	3.000	3.540
Totaal algemene reserve	79.321	-1.753	108.498	78.645	107.421	3.000	3.540
Reserve Stad	29.365		1.575	117	30.823	1.575	680
Reserve voorbereidingskosten	1.700			140	1.560		
Reserve Beleid en Uitvoering	3.269	710	1.024	2.396	2.607	1.072	650
Reserve Transitiefonds	49			49	-		
Reserve Bovenwijkse voorzieningen	120			120	-		-
Reserve Sociaal domein	2.004		1.200	2.513	691	1.200	1.676
Reserve MO/BW/Begeleiding	1.600	190			1.790		
Reserve Parelfonds	640				640		
Reserve Maatschappelijke Voorzieningen	437		31	91	377	31	30
Reserve Centrale Vervanging Meubilair	435		-	435	-	-	
Reserve Automatiseringsmiddelen	1.287			402	885		66
Reserve VAK	256				256		
Reserve Cultureel Erfgoed Delft	299	-161	72		210	72	
Reserve Openbare Ruimte	1.073	457		250	1.280		250
Reserve Investeringsplan	717			175	542		175
Reserve Decentralisatie uitkering Vrouwenopvang	-	250			250		
Reserve Schie-oever	-		22.100		22.100		
Reserve Corona maatregelen	-		3.410	2.013	1.397		
	43.251	1.446	29.412	8.701	65.408	3.950	3.527
Reserve Onderwijshuisvesting	681		312	312	681	312	312
Reserve Vastgoed	12.249			9.574	2.675		
Reserve Dekking Kapitaallasten	200		45.500		45.700		432
Reserve Gemeentelijke Huisvesting	1.748	-729			1.019		600
Egalisatiereserve Omgevingsvergunningen	2.886	-26		305	2.555		685
Reserve Reiniging	-	551			551		
Reserve Riolering	2.033	511			2.544		409
	19.797	307	45.812	10.191	55.725	312	2.438
Reserve Werkse!	699		-	-	699	-	-
	699	-	-	-	699	-	-
Totaal bestemmingsreserves	63.747	1.753	75.224	18.892	121.832	4.262	5.965
Totaal reserves	143.068	-	183.722	97.537	229.253	7.262	9.505

Saldo einde boekjaar	Vermeerderingen 2022	Verminderingen 2022	Saldo einde boekjaar	Vermeerderingen 2023	Verminderingen 2023	Saldo einde boekjaar	Vermeerderingen 2024	Verminderingen 2024	Saldo einde boekjaar
106.881	-	1.378	105.503	-	-	105.503	-	-	105.503
106.881	-	1.378	105.503	-	-	105.503	-	-	105.503
31.718	1.575	334	32.959	1.575	334	34.200	1.241	-	35.441
1.560	-	-	1.560	-	-	1.560	-	-	1.560
3.029	1.107	615	3.521	321	37	3.805	321	126	4.000
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
215	1.200	1.135	280	-	-	280	-	-	280
1.790	-	-	1.790	-	-	1.790	-	-	1.790
640	-	-	640	-	-	640	-	-	640
378	-	-	378	-	316	62	-	-	62
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
819	-	131	688	-	-	688	-	-	688
256	-	-	256	-	-	256	-	-	256
282	72	-	354	72	-	426	72	-	498
1.030	-	250	780	-	242	538	-	-	538
367	-	175	192	-	151	41	-	-	41
250	-	-	250	-	-	250	-	-	250
22.100	-	-	22.100	-	-	22.100	-	-	22.100
1.397	-	-	1.397	-	-	1.397	-	-	1.397
65.831	3.954	2.640	67.145	1.968	1.080	68.033	1.634	126	69.541
681	312	312	681	312	312	681	312	312	681
2.675	-	-	2.675	-	-	2.675	-	-	2.675
45.268	-	901	44.367	-	1.084	43.283	-	1.345	41.938
419	-	-	419	-	-	419	-	-	419
1.870	-	685	1.185	-	685	500	-	305	195
551	-	-	551	-	-	551	-	-	551
2.135	-	409	1.726	-	409	1.317	-	409	908
53.599	312	2.307	51.604	312	2.490	49.426	312	2.371	47.367
699	-	-	699	-	-	699	-	-	699
699	-	-	699	-	-	699	-	-	699
120.129	4.266	4.947	119.448	2.280	3.570	118.158	1.946	2.497	117.607
227.010	4.266	6.325	224.951	2.280	3.570	223.661	1.946	2.497	223.110

Bestedingsoverzicht

Reserves	Saldo per 31/12/2019	2020	2021	2022	2023	2024	Mutaties 2020 t/m 2024
Algemene Reserve weerstandscapaciteit	79.321	28.100	-539	-1.378	-	-	26.183
<i>Doel: De algemene reserve heeft een bufferfunctie, de beschikbare ruimte in de algemene reserve noemen we de weerstandscapaciteit. Met deze reserve vangen we onvoorzien financiële tegenvallers (risico's) op.</i>							
Verkoop aandelen Eneco		99.385					
Ontvlechting reserve vastgoed		9.113	-462	-398			
Verkoop Staalweg 1		-2.500	3.000	-500			
Incidenteel beleid		-3.897	-3.077	-480			
Bestemmingen Jaarrekeningresultaat 2019		-1.753					
Visieontwikkeling Prinsenhof		-1.438					
Reserve schie-oevers		-22.100					
Reserve kapitaallasten		-45.300					
Maatregelen Corona-cisis		-3.410					
Reserve Stad	29.365	1.458	895	1.241	1.241	1.241	6.076
<i>Doel: Het mogelijk maken van projectbijdragen die voor de lange termijn de structuur van de stad versterken op de ruimtelijk en economisch gebied De criteria voor de reserve richten zich op een solide businesscase, voldoende cofinanciering en de positieve impact die de voorstellen hebben op de stad.</i>							
Financieel kader Agenda Stad		1.575	1.575	1.575	1.575	1.241	
Station Delft Zuid (wordt Station Delft Campus)			-680				
Gelatinebrug				-334	-334		
Reinier de Graaf en Juniusbuurt		-117					
Bestemmingsreserve Vorbereidingskosten	1.700	-140	-	-	-	-	-140
<i>Doel: Kansrijke initiatieven de mogelijkheid te geven om nader uitgewerkt te worden tot een solide businesscase ten behoeve van Fonds Delft 2040. Het gaat hier dus om incidentele uitgaven.</i>							
Werkbudget Agenda Delft 2040		-140					
Reserve Beleid en uitvoering	3.269	-663	421	492	284	195	729
<i>Doel: Deze bestemmingsreserve is bedoeld om incidenteel beleid te financieren.</i>							
Voorzieningen sport (Sportvelden)		949	997	1.107	321	321	
Aanpak ondermijning		75	75				
Jaarrekening 2019 Herwaardering IGVO		700					
Besteding Energie besparende maatregelen (REM)		-25					
Wonen en Wijken Buitenhof		-153	-29				
Jaarrekening 2017 Soc. econ. programma Poptahof		-100	-100				
Verlening subsidie Sportfondsen		-250	-250	-250			
Onttrekking i.v.m. onderhoud sportvelden		-1.859	-232	-365	-37	-126	
Jaarrekening 2017 (Nazorg ex-gedetineerden en wijk marshall)			-40				
Reserve Fonds 'Transities voor duurzame en economische innovaties'	49	-49	-	-	-	-	-49
<i>Doel: Het transitiefonds is bestemd voor duurzame en economische innovaties. De innovatie activiteiten zijn bestemd voor economie, duurzaamheid ook in relatie tot internationale betrekkingen.</i>							
Co financiering Kenniseconomie		-49					
Reserve bovenwijkse voorzieningen "Groen Blauw"	120	-120	-	-	-	-	-120
<i>Doel: Deze reserve is bedoeld om de maatregelen te financieren waarvan de middelen ook deels door verschillende partners in een gebied beschikbaar gesteld. Wanneer maatregelen buiten het eigen grondgebied moeten worden uitgevoerd, wordt in de anterieure overeenkomst met een ontwikkelaar afgesproken dat deze een financiële bijdrage doet ten behoeve van bovenwijkse groen-blauwe voorzieningen. Deze bijdragen worden gebruikt als aanvulling op de gemeentelijke middelen voor ontwikkelingen, onderhoud en groen-blauw maatregelen. Omdat de uitvoering van de groen-blauw projecten en de financiering over verschillende kalenderjaren loopt en jaarlijks een planning met partners wordt afgesproken.</i>							
Groen Blauw projecten		-120					
Reserve Sociaal domein	2.005	-1.313	-476	65	-	-	-1.724
<i>Doel: Deze reserve is bestemd om incidentele voorbereidings- en frictiekosten te financieren in het Sociaal Domein en innovatie mogelijk te maken.</i>							
Dotatie programma Transformatie Sociaal domein		1.200	1.200	1.200			
Kennisnetwerk Jeugd Haaglanden		-30	-30				
Regiokosten H4 +H10		-410	-380	-1.135			
Actieplan		-1.708	-1.171				

Reserves	Saldo per 31/12/2019	2020	2021	2022	2023	2024	Mutaties 2020 t/m 2024
Delft support		-310	-40				
Trainee Sociaal Domein		-55	-55				
Reserve MO/BW/Begeleiding	1.600	190	-	-	-	-	190
<i>Doel: Deze reserve wordt ingesteld ter egalisatie van de middelen die vanuit de centrumfunctie maatschappelijke opvang en beschermd wonen ontvangen worden ter uitvoering van de regionale functie en de transformatie van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen als gevolg van de verandering in wet- en regelgeving op dit gebied (o.a. de uitvoering van het rapport van de commissie Dannenberg).</i>							
Jaarrekening 2019 Als gevolg van Regionale verantwoordelijkheid		190					
Reserve "Parelfonds"	640	-	-	-	-	-	-
<i>Doel: Aanjagen van en het uitvoering geven aan de hoofdpogaven uit het rapport "Delft parel in de Randstad" (i.c. wonen, werken, bereikbaarheid en toerisme), het vergroten van de kans op cofinanciering door andere partijen en het leveren van een bijdrage aan het verdienmodel van de stad.</i>							
Reserve Egalisatie maatschappelijke voorzieningen	437	-59	1	-	-316	-	-374
<i>Doel: De reserve Maatschappelijke Voorzieningen heeft tot doel; het egaliseren van voor- en nadelen die ontstaan door transacties op het gebied van maatschappelijke voorzieningen en de instandhouding hiervan. De incidentele baten en lasten als gevolg van deze transacties, en de lasten die gemoeid zijn met de instandhouding van de maatschappelijke voorzieningen op het vastgestelde niveau en aanpassingen in het kader van multifunctionaliteit, kunnen niet altijd worden opgevangen binnen de exploitatie. De fluctuaties in de exploitatie worden opgevangen in deze reserve. Bij maatschappelijke voorzieningen gaat het om accommodaties in de beleidsvelden Welzijn, Sport, Zorg, Onderwijs, Recreatie en Cultuur.</i>							
Dotaties		31	31				
Zoek en Boek vervangen		-20	-30				
Herontwikkeling Plein Wending		-45					
Accommodatiebeleid		-22					
Herontwikkeling Brasserskade		-3			-316		
Reserve Centrale vervanging meubilair	435	-435	-	-	-	-	-435
<i>Doel: Deze reserve uitsluitend bestemd wordt voor de (her) inrichting van bestuursruimten en het stadhuis.</i>							
Vrijval reserve vervanging meubilair		-435					
Reserve Automatiseringsmiddelen	1.287	-402	-66	-131	-	-	-599
<i>Doel: Deze reserve is ingesteld om gemeente brede automatiseringsprojecten van de grond te tillen. Deze reserve is bedoeld voor alle nuttige voorzieningen te komen op IT-gebied. Onderzoek naar op voorhand voor toepassing in de gemeente kansrijke technieken en/of hardware viel hier ook onder. Gemeente brede ontwikkelingen (als opzet van het netwerk, een gezamenlijke e-mailvoorziening etc.) werden hieruit bekostigd.</i>							
Gemeentelijke ICT		-352	-66	-131	-	-	-
Geheugen van Delft		-50	-	-	-	-	-
Reserve Vak	256	-	-	-	-	-	-
<i>Doel: enerzijds het egaliseren van de uitgaven voor instrumentarium en apparatuur. Anderzijds heeft de reserve tot doel om de kosten voor de vorming van de coöperatie De VAK, alsmede de frictiekosten van TCC te dekken.</i>							
Reserve Cultureel Erfgoed Delft	298	-89	72	72	72	72	198
<i>Doel: Deze reserve heeft meerdere functies. Functies: aankopen, digitalisering en egalisatie tentoonstellingen / bedrijfsvoeringsrisico's. Een mogelijk doel kan ook zijn de frictiekosten bij een mogelijk toekomstige verzelfstandiging van Erfgoed.</i>							
Jaarlijkse storting		72	72	72	72	72	
Jaarrekening 2019 (Bestendige lijn agv kunst aankopen)		-161					
Reserve Openbare Ruimte	1.073	207	-250	-250	-242	-	-535
<i>Doel: De reserve Openbare Ruimte is bedoeld om de schommelingen in de lasten van het onderhoud wegen, straten, pleinen, groen, waterwegen en civiele kunstwerken over meerdere jaren te egaliseren. Daarnaast worden ook de schommelingen in de tijd tussen de geplande datum van onderhoudswerkzaamheden en de realisatie opgevangen.</i>							
Intensivering groen/water		-133	-250	-175	-242		
Jaarrekening 2019 Compensatie bomenkap (verbreding spoor)		457					
Intensivering Groen (Frictiekosten kinderboerderij)		-117					
Waterwegen				-75			
Reserve Investeringsplan	717	-175	-175	-175	-150	-	-675
<i>Doel: Deze reserve heeft tot doel de kosten van incidentele projecten te financieren</i>							
Klimaatplan		-175	-175	-175	-150		
Reserve Decentralisatie uitkering Vrouwenopvang	-	250	-	-	-	-	250
<i>Doel: Met het instellen van een egalisatiereserve wordt bereikt dat Delft haar regionale taak voor het realiseren en in stand houden van voorzieningen uit de DUVO optimaal kan uitvoeren. Daarbij wordt een verhoogde transparantie bereikt bij het inzichtelijk maken van financiële overzichten aan de regiogemeenten en blijven de regionale middelen (bij onderbesteding in een jaar) ook beschikbaar voor</i>							

Ontwerp Programma-begroting 2021-2024

Reserves	Saldo per 31/12/2019	2020	2021	2022	2023	2024	Mutaties 2020 t/m 2024
<i>de regio</i>							
Jaarrekening 2019 (Vroeg signalering en preventie)		250					
Reserve Schie-oevers	-	22.100	-	-	-	-	22.100
<i>Doel: de reserve is ingesteld ter dekking van het ontwikkelplan Schie-oevers t/m fase 2 en de bijbehorende bovenwijkse voorzieningen</i>							
Instellen Reserve Schieoevers		22.100					
Reserve Corona maatregelen	-	1.397	-	-	-	-	1.397
<i>Doel: Met de instelling van een bestemmingsreserve Maatregelen corona-crisis wordt voor de korte termijn een financieel kader</i>							
Storting Reserve Corona		3.410					
Evenementen		40					
Delftse Hout		-1.143					
Inkomsten derving reclamebelasting en precarioheffing		-400					
Maatregelen huurverlaging		-510					
Reserve Onderwijshuisvesting	681	-	-	-	-	-	-
<i>Doel: De reserve onderwijshuisvesting is een egalisereserve die tot doel heeft de fluctuaties van de jaarlijkse kosten voor wettelijke taken in het kader van onderwijshuisvesting te egaliseren. Het betreft hier kosten in het kader van onderhoud gymzalen, calamiteiten, (glas)schades en constructiefouten (waaronder asbest).</i>							
Jaarlijkse storting		312	312	312	312	312	
Verwachte jaarlijkse egalisatie		-312	-312	-312	-312	-312	
Reserve Vastgoed	12.249	-9.574	-	-	-	-	-9.574
<i>Doel: De reserve heeft als primaire doelstelling het verrekenen van verschillen - bij de jaarrekening - ten opzichte van de begroting waardoor de exploitatie van het gemeentelijk Vastgoedbedrijf wordt gestabiliseerd. Verschillen ten opzicht van de begroting worden veroorzaakt door het egaliseren van het onderhoud, kosten van leegstand en verkoopresultaten. Daarnaast is de reserve benodigd voor de risico's in de vastgoedportefeuille op te kunnen vangen. Tevens is deze reserve benodigd om de incidentele verkoopkosten, boekwinsten en boekverliezen te verrekenen (actualisatie bij de vastgoedanalyse 2018).</i>							
Ontvlechting reserve Vastgoed		-9.574					
Reserve Dekking Kapitaallasten	200	45.500	-432	-901	-1.084	-1.345	41.738
<i>Doel: het dekken van afschrijvingslasten van specifieke investeringen.</i>							
Visieontwikkeling Prinsenhof		200					
Nieuwe Investerings, en Prinsenhofgebied		45.300					
Onttrekking BR Dekking Kapitaallasten			-432	-901	-1.084	-1.345	
Reserve Gemeentelijke Huisvesting	1.747	-729	-600	-	-	-	-1.329
<i>Doel: Het financieren van alle niet activeerbare kosten van het project HNK en het opvangen van de risico's van deze niet activeerbare uitgaven.</i>							
Herijking inv.plan		-729	-600				
Egalisereserve Omgevingsvergunningen	2.886	-331	-685	-685	-685	-305	-2.691
<i>Doel: Egalisatie van exploitatietekorten en -overschotten in relatie tot omgevingsvergunningenleges. Voor de begroting is 100% kostendeckendheid het uitgangspunt, echter baten en lasten lopen nooit synchroon en ook de werkvoorraad fluctueert jaarlijks. Deze fluctuaties zijn niet/slecht te rammen en zouden jaarlijks leiden tot aanpassing van de legestarieven. Doordat de fluctuaties worden opgevangen binnen de egalisereserve kunnen de tarieven in plaats van op incidentele pieken/dalen meer op trendmatige ontwikkelingen worden aangepast/bijgesteld.</i>							
Jaarrekening 2019 (bestendige gedragslijn)		-331	-685	-685	-685	-305	
Reserve Reiniging	-	551	-	-	-	-	551
<i>Doel: het afrekenen van exploitatiesaldi van het gesloten circuit Reiniging</i>							
Jaarrekening 2019 (bestendige gedragslijn)		551					
Reserve Riolering	2.033	511	-409	-409	-409	-409	-1.125
<i>Doel: De overschotten en tekorten op de exploitatie van het beheer en onderhoud ten behoeve van de gemeentelijke riolering worden toegevoegd of onttrokken aan de reserve riolering.</i>							
Bestemming rekeningresultaat 2019		511	-409	-409	-409	-409	
Reserve Werkse!	699	-	-	-	-	-	-
<i>Doel: De bestemmingsreserve is bedoeld om voor de kosten van SW-ers bovenop de taakstelling van het rijk die worden gemaakt om de wachtlijsten weg te werken.</i>							
Totaal	143.067	86.185	-2.243	-2.059	-1.289	-551	80.042

Voorzieningen

Voorzieningen (bedragen x € 1.000)																
	Saldo einde boekjaar 2019	Vermeer- dering 2020	Vermin- dering 2020	Saldo einde boekjaar 2020	Vermeer- dering 2021	Vermin- dering 2021	Saldo einde boekjaar 2021	Vermeer- dering 2022	Vermin- dering 2022	Saldo einde boekjaar 2022	Vermeer- dering 2023	Vermin- dering 2023	Saldo einde boekjaar 2023	Vermeer- dering 2024	Vermin- dering 2024	Saldo einde boekjaar
Voorziening wethouderspensiolen																
Pensioenaanspraken	8.025	423	-	8.448	427	-	8.875	427	-	9.302	427	-	9.729	427	-	10.156
Voorziening amoveren putten GR Grondwater																
Overgenomen verplichting	1.975	-	-	1.975	-	-	1.975	-	-	1.975	-	-	1.975	-	-	1.975
Voorziening Werkse.																
Uit te betalen personele verplichtingen	124	-	-	124	-	-	124	-	-	124	-	-	124	-	-	124
Totaal voorzieningen t.b.v. verplichtingen / verliezen	10.124	423	-	10.547	427	-	10.974	427	-	11.401	427	-	11.828	427	-	12.255
Voorziening businesscase onvoorziën																
Dekking van de verwachte risico's op de business case OBS/Spoorzone	1.681	-	-	1.681	-	-	1.681	-	-	1.681	-	-	1.681	-	-	1.681
Voorziening achterstallig onderhoud																
Dekking van de verwachte kosten van acterstallig onderhoud sportvoorzieningen	413	-	-	413	-	-	413	-	-	413	-	-	413	-	-	413
Totaal voorzieningen t.b.v. risico's	2.094	-	-	2.094	-	-	2.094	-	-	2.094	-	-	2.094	-	-	2.094
Voorziening onderhoud sporthallen																
Dekking van de exploitatie van de gemeentelijke sporthallen	162	10	-	172	10	-	182	10	-	192	10	-	202	10	-	212
Totaal voorzieningen gelijkmatige verdeling lasten	162	10	-	172	10	-	182	10	-	192	10	-	202	10	-	212
Voorziening toekomstige vervanging riool																
Het zichtbaar maken van de spaarbedragen van de vervangingsinvesteringen in het rioolstelsel die zijn opgenomen in het tarief	2.092	5.117	7.300	-91	5.117	9.300	-4.274	5.117	8.300	-7.457	5.117	7.300	-9.640	5.117	7.300	-11.822
Totaal voorzieningen t.b.v. vervangingsinvesteringen met heffing	2.092	5.117	7.300	-91	5.117	9.300	-4.274	5.117	8.300	-7.457	5.117	7.300	-9.640	5.117	7.300	-11.822
Voorziening volkshuisvesting																

Incidentele baten en lasten

De tabel Incidentele baten en lasten geeft een onderbouwing van het structurele begrotingsevenwicht en draagt bij aan het inzicht in de financiële positie van de gemeente. Van een structureel begrotingsevenwicht is sprake als structurele lasten in de begroting worden afgedekt door structurele baten.

Bij het opstellen van de tabel Incidentele baten en lasten zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- het betreft baten en lasten die zich kunnen voordoen in de meerjarenbegroting
- het betreft baten en lasten opgenomen met een drempel vanaf € 100.000
- het betreft baten en lasten die zich maximaal drie jaar voordoen of waarvan de eindigheid vastligt als gevolg van een raadsbesluit of toekenningsbesluit.

(bedragen x € 1.000,-)		2021	2022	2023	2024
Programma / Omschrijving	B/L				
Duurzaam Delft					
Klimaatplan	L	175	175	150	
Delft Energieneutraal 2050	L	200			
Energietransitie	L	300			
Bereikbare en leefbare stad					
Uitvoering nota Fietsparkeren	L	265			
Incidentele baten Vastgoed	B	-3.000			
Goed wonen					
Schieoever	L	100			
Station Delft Campus	L	680			
Meer cultureel aanbod	L	100			
Binnenstad, visie	L	100			
Schoon en veilige stad					
Ontheffing gasaansluiting Lau Mazirelweg	L	100			
Sterk en sociaal					
Preventie Jeugd	L	200			
Transformatie sociaal domein	L	1.675	1.135		
Solide maatschappelijke basis					
Archiefstukken	L	100			
Collectiebeheer	L	140			
Sociaal economisch programma Poptahof	L	100			
Verlengen prestatiesubsidie bestaande Sportfondsenbaden	L	250	250		
Voorzieningen sport	L	232	365	37	126
Buitenhof, programma en projecten fysiek, sociaal en veiligheid	L	420	420		
Onderwijsagenda	L	100	100		
Gebiedsgericht werken	L	130			
Economische zelfstandigheid					
Schuldhelpverlening EMMA	L	190			
Schuldhelpverlening jongerenperspectieffonds	L	140			
Uitvoering visiestuk omtrent integratie/emancipatie	L	100			
Intensivering re-integratie: Taskforce BUIG	L	300	300		
Stad en bestuur					
Uitstroom- en ontwikkelingskosten	L	183			
Verkiezingen	L	180	200		
Stevige organisatie	L	600			
Verbonden stad + TU	L	125			
Overhead					
Verbeteren informatie voorziening	L	254			
Gemeentelijk ICT	L	66	131		-
		4.505	3.076	187	126
Mutaties in reserves					
Incidentele mutaties in reserves	B	-1.197	-546	407	1.027
Saldo van incidentele baten, lasten en reservemutaties in de begroting		3.308	2.530	594	1.153
Begrotingssaldi		-6.591	-5.920	-3.948	0
Structureel begrotingsevenwicht		-3.283	-3.390	-3.354	1.153

De tabel geeft een volledig en eenduidig inzicht in de incidentele posten die het begrotingssaldo beïnvloeden (NB: correctie voor incidentele lasten verbetert het saldo, correctie voor incidentele baten verslechtert het saldo). Na eliminatie van de incidentele posten ontstaat zicht op het structureel evenwicht van de begroting.

Conclusie

Na correctie van de incidentele baten, lasten en reservemutaties op het begrotingssaldo is de begroting structureel niet in evenwicht. Op basis van deze informatie kunnen we concluderen dat er geen sprake is van 'structureel en reëel begrotingsevenwicht': structurele lasten worden niet gedekt door structurele baten.

Toelichting

Klimaatplan

Betreft de uitgaven die gedaan worden ten laste van de reserve Investeringsplan om de doelstellingen uit het Klimaatplan te behalen.

Delft energieneutraal 2050

Delft wil in 2050 een energieneutrale stad zijn. Het Delft energieneutraal Uitvoeringsprogramma 2017-2020 (DEN2050 /UVP 2017-2020) legt een meer initiërende rol bij de gemeente, in lijn met de Energieagenda. Om een stevige basis neer te zetten voor de energietransitie is een programma opgesteld.

Uitvoering nota Fietsparkeren

Dit betreft de kosten gedekt vanuit een reserve die voortvloeit uit de nota Fietsparkeren, zoals aangenomen in de raadsvergadering van 8 maart 2018.

Incidentele baten Vastgoed

Het betreft hier opbrengsten uit de verkoop van onder meer Staalweg, grondexploitatie Buitenhof, sporthal Brasserskade en meeropbrengsten Nieuw Delft.

Schieoevers

Binnen het programma Schieoevers worden de projecten Nieuwe Haven en Schiehallen gestart, geven we invulling aan de ambities voor maakbedrijven in dit gebied en werken we -samen met de provincie- aan een optimalisatie van bedrijventerrein Schieoevers Zuid.

Station Delft Campus

Dit betreft de herontwikkeling van het gebied station Delft Zuid (Campus). De Delftse locatie om te ontwikkelen tot woon-werkgebied met hoogwaardige kwaliteit en een hoge gebruikswaarde. De plek ligt op een OV-knooppunt en is daardoor een verbinder tussen de aangrenzende wijken. De gemeente gaat op zoek naar toegewijde gebiedspartners: partijen die bereid zijn specifiekere planvorming gezamenlijk uit te werken, willen investeren in het gebied (breder dan de eigen plot) en zich voor lange termijn aan het gebied willen verbinden.

Meer cultureel aanbod

Met het voortzetten van de extra impuls uit het bestuursprogramma verstevigen we de culturele basisinfrastructuur. Zo ondersteunen we Club Delft voor het versterken van de amateurkunstsector en werken we samen met partners aan nog meer cultureel aanbod, ook specifiek in de wijken. De cultuurankers, waarmee in 2019 is gestart, vormen daarvan een voorbeeld. Hiermee geven we mede uitvoering aan de programmalijn 'meedoen met cultuur'.

Binnenstad, visie

We zetten in op integraal gebiedsmanagement.

Intensivering groenonderhoud

De herfasering van de middelen van de reserve openbare ruimte betreffen de intensiveringen van het onderhoud aan het openbaar groen en de geplande werkzaamheden aan de wegen en kaden van de Dijkhoornseweg.

Ontheffing gasaansluiting Lau Mazirelweg

Delft is samen met Vestia een traject gestart om de woonwagenlocatie Lau Mazirelweg te normaliseren. Onderdeel hiervan is een veilige energievoorziening waarvoor een gasleiding moet worden aangelegd.

Preventie Jeugd

Het gaat zowel om vrijwillige als gedwongen jeugdhulp. Het betreft alle specialistische zorg: pleegzorg, residentiële zorg, ambulante hulpverlening, jeugd GGZ.

Transformatie Sociaal domein

Het programma Transformatie Sociaal domein wordt bekostigd vanuit de bestemmingsreserve Sociaal domein. Dit geldt voor de programmaliijnen, het actieplan, de uitvoeringsagenda, het (regionaal) transformatieprogramma en de implementatie van de resultaatgerichte inkoop in de Jeugdhulp en de WMO. Ook de incidentele kosten voor de ontvlechting en doorontwikkeling van Delft Support worden uit deze reserve gedekt.

Archiefstukken

Bij de ontvlechting van Erfgoed Delft e.o. zijn de fysieke documenten van Museum Prinsenhof Delft overgebracht naar het Archief. De documenten moeten worden geanalyseerd en gearhiveerd. Om dit mogelijk te maken is een eenmalig bedrag nodig waarmee capaciteit hiervoor wordt ingehuurd.

Collectiebeheer

We brengen een aantal basisvoorzieningen qua beheer en onderhoud (wettelijke taak) op orde en werken aan aanvullende producten/diensten om te voldoen aan nieuwe wetgeving, zoals de Omgevingswet. In 2021 wordt ingezet op een nieuw collectiebeheersysteem bij monumenten en archeologie.

Sociaal Economisch Programma Poptahof

Bij de ontbinding van de GEM Poptahof hebben gemeente en Woonbron afgesproken om het Sociaal economisch programma voor de Poptahof te continueren voor de komende vier jaar. Dekking hiervoor komt uit de reserve Beleid en Uitvoering. De storting is mogelijk vanuit de middelen die beschikbaar zijn gekomen bij de beëindiging van de GEM Poptahof.

Verlengen prestatiesubsidie bestaande Sportfondsenbaden

Het is van belang om de twee bestaande baden -het Sportfondsenbad en het Zwem- en Squashcentrum- langer dan 2019 open te houden. De uiterste houdbaarheidsdatum van beide baden is geschat op 2023. In dit kader is de prestatiesubsidie aan Sportfondsen niet per 31 december 2018 beëindigd, maar verlengd totdat de nieuwbouw gereed is of tot het moment dat de uiterste houdbaarheidsdatum (2023) is bereikt.

Voorzieningen sport

Conform het meerjarenonderhoudsplan Buitensport zullen vanaf 2020 voornamelijk uitgaven plaatsvinden in het kader van groot onderhoud van kunstgrasvoetbalvelden op het sportpark Brasserskade en Kerkpolder en het vervangen van pompen van de sportparken Tanthof en Kruithuisweg.

Buitenhof, programma en projecten fysiek, sociale en veiligheid

dit betreft de inzet voor het Uitvoeringsprogramma Kansen voor Buitenhof.

Onderwijsagenda

Voor het domein onderwijs hebben we via het bestuursprogramma middelen toegekend voor brede educatie, meer specifiek voor de strategische onderwijsagenda. Het gaat om structureel € 100.000 en aanvullend € 100.000 incidenteel tot en met 2022. De onderwijsagenda werken we momenteel nader uit met onderwijspartners, op grond waarvan een bestedingsplan volgt.

Gebiedsgericht werken

We voeren een lichte vorm van coördinatie in voor de vijf wijkversterkingsgebieden. In 2020 zijn -naast de gebiedswethouder- een gebiedscoördinator en een wijkregisseur enkele uren per week actief. Zij voeren coördinatie op de diverse sociaalmaatschappelijke en fysieke ontwikkelingen en projecten in het gebied die bijdragen aan de wijkversterking en organiseren een informeel netwerk voor signalen. Twee keer per jaar wordt een bestuurlijk koffiemoment voor belangstellenden georganiseerd over wat er speelt in de buurt.

Schuldhelpverlening EMMA

Om mensen met schulden eerder te helpen zetten we de pilots EMMA (Eerder Melden Minder Achterstanden) en 'predictive prevention' voort.

Schuldhelpverlening jongerenperspectieffonds

We gaan door met het jongerenperspectieffonds. Het aantal jongeren dat hulp bij schulden krijgt, via het jongerenperspectieffonds, wordt de komende twee jaar uitgebreid.

Uitvoering visiestuk omtrent integratie/emancipatie

Voor de uitvoering van voorstellen uit de nota integratie/emancipatie stellen we de komende twee jaar dit werkbudget beschikbaar.

Intensivering re-integratie: Taskforce BUIG

Mede dankzij de voorgaande taskforces (2012-2015 en 2016-2018) is het de gemeente gelukt om een overschot op het BUIG-budget te realiseren. In 2020 start een nieuwe taskforce.

Uitstroom- en ontwikkelingskosten

Het budget flankerend beleid is voor uitstroom van personeel en organisatieontwikkeling. Gezien de grote opgave, organisatieontwikkeling en daarmee het behalen van forse bezuiniging op het apparaat, is tot en met 2018 circa € 4-5 miljoen per jaar beschikbaar (meerjarig incidenteel). Vanaf 2019 daalt het budget, omdat dan de bezuinigingsoperatie is afgerond.

Verkiezingen

Aanpassing van het verkiezingsbudget in verband met meerdere verkiezingen in een jaar.

Stevige organisatie

We gaan door met de organisatieontwikkeling. We optimaliseren processen door middel van klantreizen en gebruik van de leanmethodiek. We zetten deze capaciteit gericht in op een aantal belangrijke processen. We gaan uit van wat er al is, brengen focus aan en zoeken verbinding. We kiezen voor leren en ontwikkelen 'on the job'. Ten slotte onderzoeken we hoe de kwaliteit van onze ICT een impuls kan krijgen, zodat we hiermee de doelstellingen van de stad kunnen bereiken.

Verbonden stad+ TU

Vanaf 2020 zetten we in op de samenwerking met onze kennisinstellingen in onderwijs en onderzoek, zoals afgesproken in de City Deal Kennis Maken en in het TU Delft-gemeente Delft convenant.

Verbeteren informatievoorziening

Het traject onder de noemer "Plan de campagne" dat in samenwerking met de gemeente Rijswijk wordt uitgevoerd is noodzakelijk om de kwaliteit en beveiligingsaspecten van de informatievoorziening op het vereiste peil te hebben en aan de groeiende vraag naar informatie te blijven kunnen voldoen. Met het oog op wettelijk verplichte werkzaamheden in het kader van de Basisregistraties, de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en daaraan gerelateerde verplichte bewustwording is deze extra inzet onvermijdelijk. Nadere toelichtingen op de AVG en de BIO zijn eerder via de halfjaarlijkse agenderingen in de raadscommissie Rekening & Audit verzorgd.

Gemeentelijke ICT

Betreft de financiering van gemeentebrede automatiseringsprojecten.

<i>Bedragen x € 1000,-</i>		2021	2022	2023	2024
Incidentele reserve mutaties					
	B/L				
Algemene reserve Weerstandscapaciteit	L	3.000	-	-	-
Reserve Sociaal domein	L	1.200	1.200	-	-
Reserve Maatschappelijk Voorzieningen	L	31			
Reserve Beleid en Uitvoering	L	1.072	1.107	321	321
Reserve Stad	L	1.575	1.575	1.575	1.241
Algemene reserve Weerstandscapaciteit	B	-3.539	-1.379	-	-
Reserve Openbare ruimte	B	-250	-250	-242	
Reserve automatisering	B	-66	-131	-	
Reserve Beleid en Uitvoering	B	-650	-615	-37	-126
Reserve Maatschappelijk Voorzieningen	B	-30		-316	
Reserve Gemeentelijke huisvesting	B	-600	-	-	-
Reserve Investeringsplan	B	-175	-175	-151	-
Reserve riolering	B	-409	-409	-409	-409
Reserve Stad	B	-680	-334	-334	-
Reserve Sociaal domein	B	-1.676	-1.135		-
Incidentele reserve mutaties		-1.197	-546	407	1.027
<i>Bedragen x € 1000,-</i>					
Structurele reserve mutaties					
	B/L				
Reserve Cultureel Erfgoed Delft	L	72	72	72	72
Reserve Onderwijshuisvesting	L	312	312	312	312
Egalisatiereserve omgevingsvergunningen	B	-685	-685	-685	-305
Reserve Dekking Kapitaallsten	B	-432	-901	-1.084	-1.345
Reserve Onderwijshuisvesting	B	-312	-312	-312	-312
Structurele reserve mutaties		-1.045	-1.514	-1.697	-1.578